

ZAGRANICZNA AKTYWNOŚĆ MILITARNA REPUBLIKI FRANCUSKIEJ

ALEKSANDER OLECH

Aleksander Olech

Zagraniczna
aktywność militarna
Republiki Francuskiej

Aleksander Olech

Zagraniczna aktywność militarna Republiki Francuskiej

Poznań 2022
Wydawnictwo Kontekst

Aleksander Olech, Zagraniczna aktywność militarna Republiki Francuskiej, Poznań 2022, Wydawnictwo Kontekst, s. 220, 1 tabela, 14 rycin.

RECENZJE

Prof. dr hab. inż. Waldemar Kitler, Instytut Bezpieczeństwa Państwa, Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa
Płk (rez.) dr hab. inż. Zdzisław Śliwa, Bałtycka Akademia Obrony, Tartu – Estonia

STRESZCZENIE

Wizja Wielkiej Francji jest aktualna. W niniejszym opracowaniu ujęto, gdzie operują jej struktury militarne oraz jakie mogą być faktyczne dążenia w globalnych zmaganiach o hegemonię. Obecnie Republika Francuska ma prawie 20 tys. żołnierzy w ramach oficjalnej aktywności oraz stale utrzymuje infrastrukturę wojskową w Ameryce Południowej, Afryce, Australii i Oceanii, Europie i na Bliskim Wschodzie. Ponadto regularnie angażuje marynarkę wojenną w misje morskie czy też ćwiczenia w regionie Indo-Pacyfiku. Francja dysponuje narzędziami, aby samodzielnie kreować środowisko geopolityczne, które będzie sprzyjać osiągnięciu jej celów.

SŁOWA KLUCZOWE

Francja, wojsko, militaria, bazy, Europa, Afryka, NATO, Sahel, Paryż, republika.

COVER DESIGN

Aneta Netti

AUTORZY

Aleksander Olech, Karolina Siekierka, Natalia Matiaszczyk, Agnieszka Homańska, Klaudia Badzyńska, Jakub Mikołajczuk, Kamil Dąbrowska, Maria Piątek, Piotr Dutkiewicz, Mieszko Rajkiewicz, Małgorzata Cichy, Kamil Opara, Eugeniusz Chmielewski, Jan Sobieraj

© COPYRIGHT BY

Aleksander Olech

Wydawnictwo Kontekst, Poznań 2022

ISBN 978-83-66476-48-6

DRUK

Zakład Poligraficzny Moś & Łuczak

WYDAWCA

Wydawnictwo Kontekst

www.wkn.com.pl

kontekst2@o2.pl

 Kontekst
Wydawnictwo

WYDAWNICTWO NAUKOWE

„Wygrywam swoje bitwy marzeniem moich żołnierzy”

Napoleon Bonaparte

„Francja nie może być Francją bez wielkości”

Charles de Gaulle

„Służenie ojczyźnie to połowa obowiązku, służenie ludzkości to druga połowa”

Victor Hugo

*Dla wszystkich, którzy walczą o swoje marzenia,
czyli realizują cele z datą wykonania.
Ku czci doświadczonym i mądrym oraz młodym i ambitnym.*

Spis treści

Spis skrótów	9
Wstęp	11
1. Wizja polityki zagranicznej Francji	15
2. System bezpieczeństwa narodowego Republiki Francuskiej	19
3. Ewolucja Sił Zbrojnych Republiki Francuskiej	23
4. Siły Zbrojne Republiki Francuskiej	35
4.1. Strategie Republiki Francuskiej w budowaniu wojsk w cyberprzestrzeni ..	39
5. Wojska Republiki Francuskiej biorące udział w misjach zagranicznych	45
6. Antyle	49
6.1. Siły Zbrojne na Antylach	49
6.2. Konkluzje	52
7. Gujana Francuska	55
7.1. Siły Zbrojne w Gujanie Francuskiej	55
7.2. Konkluzje	58
8. Współpraca wojskowa Republiki Francuskiej z państwami Ameryki Południowej na przykładzie Brazylii, Surinamu oraz Gujany	61
8.1. Współpraca między Francją a Brazylią	63
8.2. Współpraca Francji z Surinamem oraz Gujaną	68
8.3. Konkluzje	69
9. Zaangażowanie Francji w regionie Indo-Pacyfiku	73
10. Francusko-indyjskie stosunki wojskowe: wzmacnianie partnerstwa i obustronne korzyści	77
11. Nowa Kaledonia	87
11.1. Siły Zbrojne w Nowej Kaledonii	88
11.2. Konkluzje	90

12. Polinezja Francuska	95
12.1. Siły Zbrojne w Polinezji Francuskiej	96
12.2. Konkluzje	99
13. Reunion i Majotta	101
13.1. Siły Zbrojne w południowej części Oceanu Indyjskiego	101
13.2. Konkluzje	104
13.3. Reunion i Majotta – perspektywa strategicznego rozwoju	106
14. Dżibuti	109
14.1. Siły Francuskie Stacjonujące w Dżibuti	110
14.2. Konkluzje	115
15. Gabon	117
15.1. Francuskie Jednostki Wojskowe w Gabonie	118
15.2. Konkluzje	121
16. Senegal	123
16.1. Francuskie Jednostki Wojskowe w Senegalu	123
16.2. Konkluzje	127
17. Wybrzeże Kości Słoniowej	129
17.1. Siły Francuskie na Wybrzeżu Kości Słoniowej	129
17.2. Konkluzje	131
18. Zjednoczone Emiraty Arabskie	133
18.1. Siły Stacjonujące w Zjednoczonych Emiratach Arabskich	133
18.2. Konkluzje	137
19. Operacja Barkhane	139
19.1. Działania w ramach operacji Barkhane	140
19.1.1. Siły lądowe	141
19.1.2. Siły powietrzne	141
19.1.3. Żandarmeria prowincjalna	142
19.2. Pozostałe cele misji	143
19.3. Zmiana modelu operacji Barkhane	146
19.4. Aktualna sytuacja i prognozy na przyszłość	150
19.5. Inne działania w regionie, w które zaangażowana jest Francja	151
19.6. Konkluzje	152
20. Francuskie zaangażowanie w misje NATO	157
20.1. Wzmocniona Wysunięta Obecność NATO w Estonii	157
20.2. Operacja Chammal	160
21. Współpraca Francji z Organizacją Narodów Zjednoczonych oraz Unią Europejską	163
21.1. Francuska operacja Daman w ramach misji UNIFIL	163
21.2. Pozostałe misje ONZ	165
21.3. Misje Unii Europejskiej	166
21.4. Misje morskie	170
21.5. Misja szkoleniowa Jeanne d’Arc 2021	170

21.6. Misja Clemenceau 21	171
21.7. Misja CORYMBE	171
21.8. Konkluzje	172
22. Francja – niedoceniony potencjał zbrojeniowy	173
23. Szanse i wyzwania w stosunkach Republiki Francuskiej z Chińską Republiką Ludową	177
23.1. Konkluzje	189
24. Sprzedaż uzbrojenia a dyplomacja sportowa na przykładzie Kataru i Francji ..	191
Zakończenie	195
Bibliografia	199
Spis rycin	220

Spis skrótów

AMISOM	–	ang. African Union Mission to Somalia
BiH	–	Bośnia i Hercegowina
BOA	–	fr. la base opérationnelle avancée – wysunięta baza operacyjna
CAI	–	Comprehensive Agreement on Investment – kompleksowa umowa inwestycyjna
CATR	–	fr. le Centre d’aguerrissement tropical – Centrum Szkolenia Tropikalnego
CDAA	–	fr. la Communauté de développement d’Afrique australe – Wspólnota Rozwoju Afryki Południowej
CECAD	–	fr. le Centre d’Entraînement au Combat et d’Aguerrissement au désert de Djibouti – Ośrodek szkolenia bojowego i doświadczalnego na pustyni w Dżibuti
CEEAC	–	fr. la Communauté économique des États de l’Afrique centrale – Wspólnota Gospodarcza Państw Afryki Środkowej
CIAN	–	fr. le Centre d’instruction et d’aguerrissement nautique – Centrum Szkolenia i Doszkalania Żeglarskiego
CMIA	–	fr. le Centre Médical Interarmées – wspólne centrum medyczne
COI	–	fr. Commission de l’océan Indien – Komisja Oceanu Indyjskiego
COMELEF	–	fr. le Commandant les éléments français – dowódca jednostek francuskich
DCI	–	Défense Conseil International – Międzynarodowa Grupa ds. Doradztwa Obronnego
DGRIS	–	fr. Direction générale des relations internationales et de la stratégie – Dyrekcja Generalna ds. Stosunków Międzynarodowych i Strategii
DID	–	fr. la Direction d’Infrastructure de la Défense – dyrekcja ds. infrastruktury obronnej
DIO	–	fr. le détachement d’instruction opérationnelle – oddział szkolenia operacyjnego
DIRSI	–	fr. la Direction interarmées des réseaux d’infrastructure et des systèmes d’information – wspólna dyrekcja ds. sieci infrastruktury i systemów informacyjnych

eAP	– ang. enhanced Air Policing (operacja NATO)
EFG	– fr. les éléments français au Gabon – Jednostki Wojskowe w Gabonie
eFP	– ang. enhanced Forward Presence – wzmocniona Wysunięta Obecność
EFS	– fr. les Éléments Français au Sénégal – Francuskie Jednostki Wojskowe w Senegalu
EUAM RCA	– ang. EU Advisory Mission in the Central African Republic – Misja Doradcza UE w Republice Środkowoafrykańskiej
EULCP	– ang. EU Liaison and Planning Cell – Komórka ds. Łączności i Planowania Unii Europejskiej
EUTM Mali	– ang. European Union Training Mission in Mali – Misja Szkoleniowa Unii Europejskiej w Mali
FAMa	– fr. les Forces armées maliennes – Malijskie Siły Zbrojne
FAZSOI	– fr. les Forces armées dans la zone sud de l’Océan Indien – Siły Zbrojne w południowej części Oceanu Indyjskiego
FCR	– fr. La Force commander reserve – Rezerwa dowódcy sił
FFCI	– fr. les Forces Françaises en Côte d’Ivoire – Siły Francuskie na Wybrzeżu Kości Słoniowej
FFDj	– fr. les Forces françaises stationnées à Djibouti – Siły francuskie stacjonujące w Dżibuti
FFEAU	– fr. les Forces Françaises aux Emirats Arabes Unis – Siły francuskie w Zjednoczonych Emiratach Arabskich
GSBdD	– fr. le groupement de soutien de la base de défense – Grupa Wsparcia Bazy Obronnej
JNIM	– ang. The Groups for Support of Islam and Muslims, ar. Jama’a Nusrat ul-Islam wa al-Muslimin – Grupa Wspierania Islamu i Muzułmanów
MINUSCA	– ang. United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in the Central African Republic – Wielowymiarowa Zintegrowana Misja Stabilizacyjna ONZ w Republice Środkowoafrykańskiej
PI	– pol. tzw. Państwo Islamskie
RECAMP	– fr. le Renforcement des Capacités Africaines de Maintien de la Paix – afrykańskie zdolności do utrzymania pokoju i bezpieczeństwa
RF	– Republika Francuska
SEA	– fr. le Détachement du Service des Essences des Armées – wojskowy oddział wsparcia paliwowego
SMA	– fr. le Service Militaire Adapté – przystosowawcza służba wojskowa
SSA	– fr. le Service de Santé des Armées – wojskowy korpus medyczny
UNIFIL	– Tymczasowe Siły Zbrojne ONZ w Libanie
WKS	– Wybrzeże Kości Słoniowej
WPBiO	– Wspólna Polityka Bezpieczeństwa i Obrony
ZRP	– fr. la zone de responsabilité permanente – stały rejon odpowiedzialności

Wstęp

Współcześnie istnieje wiele zależności, które zmuszają do podejmowania kooperacji z poszczególnymi państwami w celu osiągnięcia własnych korzyści, Francja jednak demonstruje, że można realizować interesy w każdym zakątku świata, zwracając się w stronę kluczowych – w danym momencie – partnerów i inwestycji. Globalne zaangażowanie militarne jest równoznaczne z realizacją celów poprzez odstraszenie i zwalczanie zagrożeń lub przeciwdziałanie im. Republika Francuska (RF) nadaje kształt tym dążeniom, wykorzystując wojsko na kilku płaszczyznach. Przede wszystkim utrzymuje samodzielne oddziały w podległych departamentach zamorskich, na terytorium obcych państw na podstawie umów bilateralnych oraz przy wykorzystaniu misji wojskowych w ramach międzynarodowej współpracy. Ponadto jest pierwszoplanowym członkiem wielu sojuszy, odgrywając istotną rolę w szczególności w Unii Europejskiej (UE) i Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO), co umożliwia jej współtworzenie nie tylko własnej narodowej strategii bezpieczeństwa, lecz także wpływanie na stan bezpieczeństwa innych podmiotów, Francja może więc znacząco oddziaływać na sytuację w środowisku międzynarodowym. Jest to widoczne zwłaszcza w wykorzystywaniu komponentu militarnego.

Republika Francuska jest jedną ze światowych potęg, wielokrotnie współpracującą – a jednocześnie rywalizującą – ze Stanami Zjednoczonymi Ameryki, Federacją Rosyjską i Chińską Republiką Ludową. Paryż – poprzez swoje zaangażowanie międzynarodowe, czy to o charakterze politycznym, czy militarnym – regularnie przypomina o stałej obecności wśród najbardziej wpływowych mocarstw. Objawia się to wzmacnianiem potencjału międzynarodowego, który można określić jako *l'art de la diplomatie*, gdzie każdy może stać się partnerem, jeśli tylko taka współpraca służy aktualnym lub perspektywicznym interesom Francji. Prowadzenie wielowektorowej polityki zagranicznej nie neguje utrzymywania dobrych relacji i czerpania zysków z jednoczesnych

kontaktów z USA i Rosją, a Francja w regionach swojej obecności próbuje mieć realny wpływ na zachodzące zmiany gospodarcze, polityczne czy militarne¹.

Problematyka wpływów Francji w byłych koloniach determinuje analizę wydarzeń historycznych, a następnie prowadzi do rozliczania za konflikty, błędy i dominację. Prawdą jest, że działania w Afryce i Azji, które umożliwiły znaczną ekspansję terytorialną Francji, nosiły wielokrotnie znamiona zbrodni wojennych. Jednakże, cała światowa kolonizacja prowadziła do walk i bezprawnych przejęć dóbr podmiotu ulegającego. Zatem należałoby każde ówczesne, ale też obecnie niezależniące państwo ocenić, odnosząc się do wojen trwających m.in. w Iraku, Afganistanie, Libii, Syrii czy w Ukrainie. Pomimo wniosków wyciągniętych z historycznych walk o niepodległość wielu państw w Afryce, Ameryce Południowej i Azji współczesne konflikty ponownie przywołują na myśl kolonialną walkę o terytorium i wpływy. Co więcej, aktualnie w zagraniczne operacje wojskowe zaangażowanych jest kilkadziesiąt państw i organizacji międzynarodowych, które nie potrafią zatrzymać upadku rządów i cierpienia mieszkańców, mimo iż działają w oparciu o prawo międzynarodowe, które ma na celu ochronę życia jednostki. Jednak historyczne idee, sposoby i formy realizowania polityki kolonialnej Francji nie są przedmiotem rozważań w niniejszej monografii, a stanowią jedynie wstęp do analizy. Jednocześnie należy mieć na uwadze obszary, w których w przeszłości dominowała Republika Francuska, gdyż jest to punkt wyjścia do wykorzystywania za granicą współczesnych sił wojskowych, które stanowią jeden z największych atutów w budowaniu potencjału na skalę globalną.

Wojna z terroryzmem jest jednym z kluczowych powodów transnarodowej aktywności Francji, najczęściej atakowanego przez terrorystów państwa Unii Europejskiej w XXI w. Dlatego też zwalczanie zagrożeń terrorystycznych odbywa się symultanicznie we wszystkich regionach obecności, co pozwala na weryfikację potencjalnych niebezpieczeństw i ich szybką neutralizację. Kraj reaguje na terroryzm wewnętrzny i międzynarodowy, co wymaga zaangażowania praktycznie wszystkich podmiotów w analizowanie zagrożeń, reagowanie na nie oraz organizowanie i reorganizowanie systemu ich zwalczania. W ten proces włączone są nie tylko jednostki *stricto* ukierunkowane na walkę z terroryzmem, ale także cały aparat państwowy, który ma w kompetencjach m.in. kwestie migracji, gospodarki, deradykalizacji, resocjalizacji, kultury i religii. Wielowymiarowość terroryzmu i utrzymujące się zagrożenie dla Francji prowadzą do rozszerzenia zdolności militarnych (defensywnych i ofensywnych) poza granice państwa.

Aspektów i przyczyn, które sprawiają, że francuskie wojsko utrzymuje zwiększoną aktywność militarną, jest dużo więcej. Francja musi operować w kilku kierunkach jednocześnie, a oprócz terroryzmu pojawia się coraz więcej wyzwań, nie tylko w dziedzinie

¹ S. Pezard, M. Shurkin, D. Ochmanek, *A Strong Ally Stretched Thin. An Overview of France's Defense Capabilities from a Burdensharing Perspective*, RAND Corporation 2021.

bezpieczeństwa, ale także dyplomacji czy gospodarki. Republika Francuska prowadzi zatem dwutorową politykę w ramach zagranicznych misji wojskowych. Po pierwsze, realizuje interesy poprzez utrzymanie wpływów w strategicznych dla niej regionach; co więcej, poszukuje możliwości intensyfikacji swojej obecności, jak choćby poprzez uczestnictwo w ćwiczeniach na Indo-Pacyfiku. Po drugie, nadzoruje i inwestuje w dotychczas prowadzone operacje, które wymagają ciągłego zarządzania i weryfikowania pojawiających się szans i wyzwań. W związku z tym Republika Francuska jest odpowiedzialna zarówno za bezpieczeństwo swoje, jak i innych terytoriów, na których jest obecna. W takim ujęciu jest to atut, który pozwala weryfikować zagrożenia, zanim dotrą do państwa, ale jednocześnie nakłada na rządzących obowiązek bezustannej kontroli i natychmiastowego reagowania.

Niniejsze opracowanie ma na celu określenie współczesnej aktywności militarnej Republiki Francuskiej poza jej granicami oraz zdolności do realizowania interesów państwa w ujęciu globalnym. Obecność w kilku regionach świata jest bowiem strategicznym elementem wzmacniania pozycji na arenie międzynarodowej. Środowisko naukowo-eksperckie, nie tylko w Polsce, ale i za granicą, powinno zwrócić szczególną uwagę na militarne i polityczne zdolności Francji, gdyż jest ona jednym z głównych graczy w globalnej rozgrywce o wpływy. Bardzo często Republika Francuska nie jest stawiana na równi ze Stanami Zjednoczonymi, Chinami i Rosją, a z perspektywy europejskiej – zwłaszcza w kontekście UE i NATO – powinna być postrzegana jako jedno z państw, które ma potencjał do rywalizowania i prowadzenia niezależnej polityki zagranicznej, dzięki czemu może stać się czwartą siłą na świecie. Ponadto szczegółowa zbiorcza analiza międzynarodowego zaangażowania francuskich wojsk nie była wcześniej przedmiotem opracowań, ani w języku polskim, ani angielskim. Choć problematyka polityki zagranicznej Francji ukazana była w licznych opracowaniach (w obu wymienionych językach), do tej pory nie powstało studium dotyczące tego, jak szczegółowo prowadzone są misje. W związku z powyższym należy ponownie pochylić się nad problematyką obecności wojskowej Francji poza jej granicami, wskazując na współczesne cele, wyzwania i zagrożenia dla Republiki Francuskiej, które w ocenie autora mają fundamentalne znaczenie dla bezpieczeństwa międzynarodowego. Oprócz powyższych w niniejszej pracy, z uwagi na jej aktualny charakter, ograniczono się do roli Francji w ramach misji zagranicznych, nie poruszając kwestii ewolucji jej stanowiska względem wojny w Ukrainie. Wynika to z dużej dynamiki sytuacji w Europie Środkowo-Wschodniej.

Priorytetową rolę w procesie badawczym dotyczącym francuskiego zaangażowania międzynarodowego oraz wojsk realizujących misje wojskowe odgrywały akty prawne, oficjalne raporty, projekty naukowe, opracowania oraz dane udostępniane m.in. przez francuskie ministerstwo spraw zagranicznych, ministerstwo spraw wewnętrznych, ministerstwo sił zbrojnych (obrony), służby oraz oddziały działające na rzecz bezpieczeństwa. Wiele informacji zostało także udostępnionych na stronach internetowych, ale należy zaznaczyć, że niektóre dane różniły się od siebie w zależności od wersji językowej

(j. francuski i j. angielski) oraz daty publikacji². Choć dane statystyczne (np. dotyczące liczby żołnierzy w konkretnym regionie) mogą się zmieniać na przestrzeni kolejnych lat, to ogólny poziom zaangażowania Francji w skali globalnej będzie tylko rosnąć. Co ważne, informacje uzyskane podczas kwerendy pozwoliły nie tylko na kompleksowe przedstawienie militarnej obecności Republiki Francuskiej, ale również podkreślenie jej interesów ekonomicznych, politycznych i społecznych. Trzeba wskazać, iż francuska polityka zagraniczna jest wartościowym materiałem do dalszych badań oraz stanowi doskonały przykład długofalowej strategii w obszarze dyplomacji.

² Wiele z terminów, opisów oraz nazw nie zostało nigdy przetłumaczonych ani na język polski, ani na język angielski. W związku z tym autor samodzielnie podejmuje się tłumaczenia specjalistycznego w celu przybliżenia czytelnikom kluczowych wątków dotyczących funkcjonowania armii Republiki Francuskiej.

1. Wizja polityki zagranicznej Francji

Aleksander Olech

Francuska doktryna dyplomatyczna jest pokłosiem działalności realizowanej w XIX i XX w. Wówczas była to wizja ambicji i obecności w porządku światowym bez oglądania się na inne państwa. Czasy się jednak zmieniły i pojawili się inni gracze, którzy również zapragnęli nowych terytoriów i władzy, wykorzystując nie tylko armię, ale także dyplomację. Dlatego też obecność wojskowa Francji w XXI w. w całej Afryce Zachodniej, na Bałkanach i w Azji Środkowej rodzi pytania: czy Paryż ma strategię wobec tych regionów? Czy Francja, która prowadzi rywalizację z Wielką Brytanią i zacieśnia więzi z Niemcami, ma europejską wizję sukcesu? Ponadto czy prócz utrzymania obecności wojskowej w różnych regionach świata istnieje głębsza idea polityki zagranicznej, gdy regularnie dochodzi do napięć z Turcją i zacieśnianiem relacji z Rosją³? Odpowiedzi są dość naturalne, gdyż polityka zagraniczna jest z natury reaktywna i musi pragmatycznie dostosowywać się do wyzwań wciąż rzucanych przez pozostałe mocarstwa⁴. Kierunki i wartości, którymi kieruje się francuska dyplomacja, zależą od działań innych państw. Nawet jeśli są one określane jako sojusznicy, Paryż czuje potrzebę utrzymania kontroli nad swoimi strefami wpływów. Główną przyczyną tego jest przyjęta wcześniej rola współuczestnika wyścigu o światową dominację. Nawet jeśli teraz Francja nie ma takich zdolności jak USA, Rosja czy Chiny, dalej zależy jej na budowaniu pozycji z wykorzystaniem posiadanych narzędzi. Dlatego też obecnie najskuteczniejsze i zarazem najłatwiejsze wydaje się wykorzystywanie wojsk stacjonujących poza granicami oraz więzi zawiązanych lata temu z koloniami i regionami. Przy tym Francja realnie wzmacnia swoją pozycję, tworząc nowe sojusze militarne oraz

³ A. Olech, *Emmanuel Macron and French-Russian relations in times of crisis in international alliances*, "The Warsaw Institute Review", t. 1, nr 12/2020, s. 64-71.

⁴ F. Charillon, *La politique étrangère de la France. D'une puissance de blocage à une puissance de proposition?*, "Études", vol. 402, no. 4/2005, s. 449-459.

przede wszystkim korzystając z silnej gospodarki, rozwiniętej technologii oraz znaczącej roli w organizacjach międzynarodowych.

Bliskowschodnia strategia Francji, określona jeszcze przez generała Charlesa de Gaulle'a po 1967 r., jest obecnie kontynuowana. Pomimo że we Francji trwa debata na temat pojęcia „polityki arabskiej”, istnieje konsensus w sprawie podejścia do francuskiej polityki na Bliskim Wschodzie, który wykracza poza podziały na partie polityczne. Rządzący nad Sekwaną są świadomi potrzeby utrzymania swoich powiązań z krajami arabskimi i będą dążyć do dalszego ich zacieśniania. Dla Republiki Francuskiej takie relacje są bardzo korzystne⁵. Oprócz stałej obecności w tym regionie i zdolności do budowania swojej globalnej polityki przy wsparciu bliskowschodnich sojuszników, są jeszcze kwestie miliardowych kontraktów zarówno w sektorze publicznym, jak i prywatnym, m.in. w dziedzinie energii odnawialnej, nowych technologii i dostaw surowców energetycznych. Pomimo że współpraca z krajami arabskimi to nie tylko pasmo sukcesów, ale też wiele zobowiązań i od czasu do czasu potrzeby podporządkowania się wizji Zjednoczonych Emiratów Arabskich, Arabii Saudyjskiej czy Kataru, to kluczowe jest przyjmowanie roli europejskiego, a czasem i światowego lidera w budowaniu kontaktów z Bliskim Wschodem⁶. Jest to także rywalizacja z innymi państwami, choćby z USA i Rosją, o swoją pozycję w tym regionie.

Francuska polityka zagraniczna opiera się na 10 filarach, które są szczególnie ważne z perspektywy społeczności międzynarodowej i samych Francuzów. Po pierwsze, wpływy Francji na świecie powinny być bardziej dostrzegalne przez inne państwa, co wiąże się z percepcją jej pozycji przez sojuszników. Po drugie, Chiny zyskały przewagę podczas pandemii COVID-19, a jej oddziaływanie na Francję jest coraz silniejsze. Nie działa to jednak w drugą stronę, zarówno w kwestii samego Paryża, jak i całej Unii Europejskiej, dlatego należy dążyć do ograniczenia wpływów Pekinu w Europie. Po trzecie, trzeba dążyć do utrzymania i wzmacniania strategicznego partnerstwa z Niemcami, gdyż oba państwa mają podobne priorytety w polityce zagranicznej. Po czwarte, relacje francusko-brytyjskie muszą zostać naprawione. Od kilku lat nie ma zaufania w bilateralnych kontaktach, a kwestie AUKUS⁷ oraz migracji utrudniają ponowne nawiązanie kontaktu, co jest kluczowe dla obu państw w perspektywie współpracy na poziomie dwustronnym i wielostronnym. Po piąte, kryzys zaufania w kontaktach z Turcją silnie oddziałuje na wszystkie państwa NATO. Paryż niekoniecznie musi dążyć do pojednania z Ankarą, ale musi mieć na uwadze, że intere-

⁵ F. Bozo, *La Politique étrangère de la France depuis 1945*, Paris 2012, s. 310.

⁶ A. Olech, *Wizyta E. Macrona w ZEA*, <https://trimarium.pl/wizyta-e-macrona-w-zea>, dostęp: 10.12.2021.

⁷ Jest to porozumienie zawarte 15 września 2021 r. między Australią, Wielką Brytanią i Stanami Zjednoczonymi. Stanowi ono nowy format współpracy technologiczno-obronnej w zakresie wymiany technologii i obejmuje m.in. współpracę przy tworzeniu australijskiej floty okrętów podwodnych z napędem jądrowym. Jest to również stworzenie strategicznej przeciwwagi dla Chin i ich rosnących ambicji.

sy obu mocarstw spotykają się w Afryce i na Bliskim Wschodzie. Po szóste, utrzymujące się wysokie zagrożenie terrorystyczne w Republice Francuskiej oddziela ją od innych partnerów w Unii Europejskiej i powoduje, że rośnie niepewność co do migracji terrorystów w strefie Schengen. W związku z tym francuski rząd musi zmienić politykę wewnętrzną (30% Francuzów uważa, że terroryzm i ekstremizm stanowią największe zagrożenie dla bezpieczeństwa ich kraju), aby móc skoncentrować się na polityce zagranicznej. Po siódme, po zacieśnieniu relacji ze Zjednoczonymi Emiratami Arabskimi i zbudowaniu baz wojskowych, przyszedł czas, aby zmniejszyć obecność wojskową na Bliskim Wschodzie. Po ósme, Francja skoncentruje się na rozwoju gospodarki krajowej, a nie inwestowaniu w obce kapitały na rzecz wzmacniania więzi z zagranicznymi partnerami. Po dziewiąte, chce wzmacniać pozycję w NATO oraz nie umniejszać roli Sojuszu, nawet w budowaniu europejskiej współpracy obronnej pod przewodnictwem Francji. Po dziesiąte, większa stanowczość wobec Chin, a zwłaszcza w kwestiach łamania praw człowiek, zmian klimatycznych, zagrożeń w cyberprzestrzeni i handlu⁸.

Emmanuel Macron zaznaczył, że wyznaczanie przyszłych przywódców Syrii nie leży w kompetencjach Francji ani żadnego innego kraju, ale obowiązkiem i interesem Paryża jest zapewnienie, aby naród syryjski sam był w stanie to zrobić. Podkreślił również rolę zaangażowania w konflikty w Sahelu i w Ukrainie⁹. Jednocześnie widać, że Francja wycofuje się stopniowo z tych regionów lub nie chce się angażować w takim stopniu jak np. w państwach, gdzie ma swoje bazy wojskowe. Przykładem takich decyzji jest zmniejszenie wojskowego udziału w misji Barkhane¹⁰, bardzo długo niejasna pozycja względem Ukrainy (balansując pomiędzy Moskwą¹¹ a Kijowem aż do inwazji na Ukrainę w lutym 2022 r.) i jej akcesji do NATO (w tym m.in. sprzedaż broni do Federacji Rosyjskiej¹²), a także zmniejszenie zaangażowania w Syrii, co wykorzystują Rosja i Turcja. Jednocześnie Emmanuel Macron określa Francję jako siłę równoważącą zarówno dla Rosji, jak i dla Chin. Podkreśla, że wraz z sojusznikami – Wielką Brytanią i Niemcami – mają do odegrania historyczną rolę w utrzymaniu światowego ładu. Ponadto po raz

⁸ M. Quencez, G. Weber, *10 points sur les priorités de l'opinion publique française en matière de politique étrangère*, le Grand Continent, 18.09.2021.

⁹ Emmanuel Macron expose sa vision de la politique étrangère de la France, RFI, <https://www.rfi.fr/fr/france/20180827-politique-etrangere-france-vision-emmanuel-macron-syrie-ukraine-sahel-afrique>, dostęp: 10.12.2021.

¹⁰ Francuska interwencja zbrojna mająca na celu neutralizację środowiska terrorystycznego obecnego w regionie Sahelu (Mali, Czad, Mauretania, Burkina Faso i Niger). Głównym założeniem francuskiej obecności militarnej było wsparcie lokalnych sił wojskowych w walce z terroryzmem, koordynacja międzynarodowej koalicji oraz prowadzenie akcji humanitarnej na rzecz lokalnego społeczeństwa.

¹¹ A. Olech, *Francuski sprzęt wykorzystywany w trakcie inwazji na Ukrainie*, <https://defence24.pl/geopolityka/francuskie-uzbrojenie-wykorzystywane-w-trakcie-inwazji-na-ukrainie>, dostęp: 07.04.2022.

¹² A. Olech, *Francja jako jedyny kraj NATO oficjalnie obecny wojskowo w Ukrainie*, <https://defence24.pl/geopolityka/francja-jako-jedyny-kraj-nato-oficjalnie-obecny-wojskowo-w-ukrainie>, dostęp: 07.04.2022.

kolejny podkreśla, że Europa ponownie powinna stać się suwerenna w zakresie obronności. W jego ocenie nie jest to inicjatywa mająca na celu zakwestionowanie NATO, ale bardzo dogłębne jego uzupełnienie, ponieważ daje również pole manewru i autonomię strategiczną państwom Unii Europejskiej. Uważa, że suwerenność na poziomie wojskowym jest niezbędna, także wobec napięć związanych z kontrolą zbrojeń i pojawiającymi się wyzwaniem dla państw sojuszników na Starym Kontynencie¹³.

Wizja *Wielkiej Francji* jest aktualna, a bieżąca polityka zagraniczna powinna być odbierana jako sygnał, że potrzeby i cele Paryża są coraz ambitniejsze. W poruszanej problematyce dotyczącej międzynarodowego zaangażowania wojsk Republiki Francuskiej fundamentalne jest zobrazowanie, gdzie i w jakim stopniu operują jej struktury militarne oraz jakie mogą być faktyczne dążenia w globalnych zmaganiach o hegemonię. Aktualnie jest to prawie 20 tys. żołnierzy w ramach oficjalnej aktywności oraz stale utrzymywana infrastruktura wojskowa w Ameryce Południowej, Afryce, Australii i Oceanii, Europie i na Bliskim Wschodzie. Ponadto regularnie angażuje się marynarkę wojenną w misje morskie czy też ćwiczenia w regionie Indo-Pacyfiku. Nie tylko w ujęciu terytorialnym, ale także w kontekście rozwoju technologicznego i uzbrojenia, Francja dysponuje narzędziami, dzięki którym może zyskać znaczny wpływ na światowe bezpieczeństwo i kreować środowisko geopolityczne, które będzie sprzyjać osiągnięciu jej celów.

Francja w XXI w. chce być obecna na tyłu polach, na ile jej starczy środków. Nawet jeśli miałyby się to ograniczać do niewielkiej liczby stacjonujących żołnierzy – jak jest obecnie w wielu regionach – to będzie wystarczający sygnał dla innych państw, że Paryż pozostaje w globalnej rozgrywce o dominację. Ponadto już teraz na pierwszy plan wysuwają się priorytety działań na najbliższe lata, które są spójne z prezentowanymi strategiami i planami samej Francji. Zwiększone militarne zaangażowanie, na co najmniej 3 najbliższe lata (2022-2025), będzie obejmowało: Afrykę Zachodnią, Afrykę Centralną i Indo-Pacyfik. Zmniejszona obecność, ale utrzymująca się strefa wpływów to Bliski Wschód oraz tam, gdzie trwa rywalizacja z Chinami – Ameryka Południowa i Oceanii. Francja rezygnuje ze zwiększonej aktywności w Sahelu oraz choć angażuje się w obronę wschodniej ściany NATO w Europie, nie jest to jej priorytet. W związku z powyższym należy spodziewać się koncentracji sił francuskich w wybranych regionach w różnym czasie, gdyż nie ma ona wystarczająco zdolności, aby stale operować militarnie we wszystkich zagranicznych punktach swojej obecności. Decydowanie o wyborze kluczowych pól działań dotyczy każdego mocarstwa, w tym USA i Rosji. Dlatego też głównym wyzwaniem dla Francji może być rywalizacja ekonomiczna z Chinami, gdyż jest to niezwykle skuteczny sposób na wpływanie na państwa Afryki, Ameryki Południowej i Oceanii i uzależnianie ich od siebie.

¹³ Ambassade de France à Londres, *Le Président définit les objectifs de la politique étrangère*, Conférence des ambassadeurs et des ambassadrices – Discours de M. Emmanuel Macron, président de la République, Paris, 27 août 2019.

2. System bezpieczeństwa narodowego Republiki Francuskiej

Aleksander Olech

Termin „bezpieczeństwo” wywodzi się od łacińskiego słowa *securitas*, które oznacza polityczną stabilność¹⁴. W ujęciu podmiotowym jest ono ściśle związane z człowiekiem, grupą ludzi oraz określonym terytorium¹⁵. Zapewnienie bezpieczeństwa obywatelom należy do podstawowych funkcji każdego państwa¹⁶. Pokój oraz zagrożenie wpływają na to, jaki jest obiektywny poziom stanu bezpieczeństwa oraz towarzyszący mu poziom poczucia bezpieczeństwa¹⁷. Jest to potrzeba różnych podmiotów – jednostek, grup społecznych i organizacji międzynarodowych – chcących mieć pewność istnienia, przetrwania, rozwoju struktur oraz przyszłego funkcjonowania. Utrzymanie wymaganego pokoju jest zależne od kreatywności innych podmiotów, zmian w czasie oraz zachodzących procesów¹⁸. Bezpieczeństwo jest środkiem, który zapewnia stabilność, wolność od trosk, zagrożeń i uzasadnia zaufanie obywateli do władz¹⁹. W związku z powyższym bezpieczeństwo to stan odznaczający się brakiem ryzyka utraty czegoś, co człowiek szczególnie ceni, jak na przykład: zdrowie, praca, szacunek, uczucia czy dobra materialne.

Jedną z najważniejszych przyczyn stałego utrzymywania kilkudziesięciu tysięcy wojsk poza granicami jest potrzeba utrzymania wysokiego poziomu bezpieczeństwa

¹⁴ M. Pietraś, *Międzynarodowe stosunki polityczne*, Wyd. UMCS, Lublin 2006, s. 323.

¹⁵ S. Sulowski, *W poszukiwaniu definicji bezpieczeństwa wewnętrznego*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2009, nr 1, s. 10-14.

¹⁶ *Bezpieczeństwo polityczne i wojskowe*, (red.) A. Ciupiński, K. Malak, AON, Warszawa 2004, s. 311.

¹⁷ G. Kuzara, *Zagrożenie i bezpieczeństwo oraz ich współzależność*, „Security, Economy & Law” 2018, nr 3 (XX), s. 102.

¹⁸ R. Zięba, *O tożsamości nauk o bezpieczeństwie*, „Zeszyty Naukowe AON” 2012, nr 1, s. 7-9.

¹⁹ W. Kostecki, *Strach i potęga. Bezpieczeństwo międzynarodowe w XXI wieku*, Poltext, Warszawa 2012, s. 18-19.

dla obywateli Republiki Francuskiej. Jeśli jednocześnie państwo chce realizować swoje interesy w skali globalnej, to musi stworzyć warunki dla prowadzenia polityki, która będzie chronić cały naród, bez względu na regiony występowania zagrożenia. Dla Francji jest to trwający od kilkuset lat proces, którego kontynuację, w postaci militarnej ofensywy na świecie, obserwuje się współcześnie.

Analiza raportów oraz dokumentów w literaturze polskiej i międzynarodowej pozwala zdefiniować bezpieczeństwo jednostki jako stan dający nie tylko poczucie pewności istnienia, ale też gwarancję i szansę na jego poprawę²⁰. Fundamentalnym elementem jest człowiek, który wytwarza więzi i uwarunkowania między grupami społecznymi, chcąc utrzymać bezpieczeństwo²¹, dlatego staje się ono potrzebą również dla państwa i organizacji międzynarodowych²². Na każdym z wymienionych poziomów zachodzi potrzeba eliminacji zagrożeń oraz ukierunkowanie działań do wewnątrz (bezpieczeństwo wewnętrzne) lub na zewnątrz (bezpieczeństwo międzynarodowe)²³.

Bezpieczeństwo narodowe to zdolność narodu do skutecznego realizowania swoich interesów, tak jak ich potrzebuje, w dowolnym miejscu na świecie, oraz do przeciwstawienia się wszelkiej obcej agresji²⁴. Jednocześnie jest to ta część polityki rządu, której głównym celem jest stworzenie krajowych i międzynarodowych warunków sprzyjających ochronie narodu przed rzeczywistymi lub potencjalnymi przeciwnikami²⁵.

Utrzymanie sztabowego poziomu bezpieczeństwa Francji i budowanie jej potęgi było oparte na trzech filarach: dyplomacji, która ją wyraża, armii, która ją wspiera, i policji, która ją ubezpiecza²⁶. Współcześnie w Republice Francuskiej *sécurité nationale* (bezpieczeństwo narodowe) jest elementem strategii państwa. Ilustruje ona przede wszystkim charakter spójnej polityki kraju i opiera się na perspektywie długoterminowej. Strategia ta ma na celu identyfikację zagrożeń i ryzyka w celu określenia, które podmioty są zobowiązane, aby reagować. Nacisk jest położony na wymiar antycypacyjny (identyfikacja w celu zapobiegania zagrożeniu i przygotowanie reakcji). Bezpieczeń-

²⁰ L. F. Korzeniowski, *Podstawy nauk o bezpieczeństwie*, Difin, Warszawa 2012, s. 76.

²¹ W. Kitler, *Obrona cywilna (niemilitarna) w Polsce*, Ministerstwo Obrony Narodowej, Warszawa 2002, s. 21.

²² W. Pokruszyński, *Bezpieczeństwo – teoria i praktyka*, wyd. 2, Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron”, Kraków 2017, s. 52-68.

²³ R. Zięba, *Kategoria bezpieczeństwa w nauce o stosunkach międzynarodowych*, [w:] *Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku*, (red.) D.B. Bobrow, E. Halizak, R. Zięba, Instytut Stosunków Międzynarodowych UW, Warszawa 1997, s. 33.

²⁴ G. Luciani, *The Economic Content of Security*, „Journal of Public Policy” 1989, vol. 8, no 2, s. 151.

²⁵ F. N. Trager, F. L. Simonie, *An Introduction to the Study of National Security*, [w:] F. N. Trager, P. S. Kronenberg, *National Security and American Society*, University Press of Kansas, Lawrence 1973, s. 36.

²⁶ J. Stefanowicz, *Od Kapeta do Mitterranda. Tysiącletni sen o potęgze 987-1995*, Warszawa 1996, s. 176.

stwo narodowe jest zatem celem, który ujęto w strategii bezpieczeństwa narodowego Francji, obejmując zarówno bezpieczeństwo zewnętrzne, jak i wewnętrzne, środki wojskowe i cywilne, gospodarcze oraz dyplomatyczne. Uwzględnia się w niej wszystkie zjawiska, ryzyka i zagrożenia, które mogą zaszkodzić narodowi²⁷.

Istotą bezpieczeństwa dla Republiki Francuskiej jest poczucie niezależności. Jest to fundament, na którym buduje ona swoją potęgę. Jej rozwój musi być oparty na potencjale gospodarczym i militarnym, a w przypadku wybuchu wojny Francja powinna być gotowa do samodzielnej obrony. Taki stosunek do niezależności, potencjału i bezpieczeństwa stał się filarem przy tworzeniu polityki obronnej kraju (fr. *la politique de défense de la France*). W ramach stosowania tej strategii w 1972 r. opracowano Białą Księgę Obrony (fr. *le Livre blanc sur la défense de 1972*)²⁸.

Według francuskiego badacza Frédéric Charillon zmiany, które zaszły w międzynarodowej polityce bezpieczeństwa po zamachach terrorystycznych z 11 września 2001 r., miały ogromny wpływ na politykę zagraniczną Francji. Określono trzy nowe kierunki działań:

- polityka oddziaływania (fr. *politique étrangère de projection*) – zamierzone prowadzenie polityki zagranicznej w dynamicznie zmieniających się uwarunkowaniach z ujęciem korzyści dla RF;
- polityka ochrony (fr. *politique étrangère de protection*) – wieloaspektowe i strukturalne podjęcie działań ochronnych wewnątrz kraju i ofensywy na zewnątrz w walce z zagrożeniami;
- polityka kompromisów (fr. *politique étrangère de compromis*) – współpraca w sojuszach i organizacjach międzynarodowych, mająca na celu utrzymanie wymaganego poziomu bezpieczeństwa narodowego²⁹.

Koncepcja bezpieczeństwa narodowego we Francji została wprowadzona w Białą Księgę Obrony i Bezpieczeństwa narodowego z 2008 r.³⁰ oraz zapisana w ustawie z 29 lipca 2009 r.³¹ Dążąc do celu szerszego niż zwykła ochrona terytorium oraz ludności przed agresją zewnętrzną, odzwierciedliła ona potrzebę zarządzania ryzykiem i zagrożeniami, bezpośrednimi lub pośrednimi, mogącymi mieć wpływ na życie narodu³².

²⁷ B. Warusfel, *La sécurité nationale, nouveau concept du droit français*, [w:] V. Cattoir-Jonville, J. Saison, *Les différentes facettes du concept juridique de sécurité – Mélanges en l'honneur de Pierre-André Lecocq*, Université Nord Lille 2, Lille 2011, s. 461-476.

²⁸ *Le Livre blanc sur la défense de 1972*.

²⁹ F. Charillon, *Peut-il encore y avoir une politique étrangère française?*, "Politique étrangère", 4/2002, s. 916-920.

³⁰ J.-C. Mallet, *Defense et Sécurité Nationale. Le Livre Blanc*, Odile Jacob, Paris 2008.

³¹ LOI n° 2009-928 du 29 juillet 2009 relative à la programmation militaire pour les années 2009 à 2014 et portant diverses dispositions concernant la défense, JORF n°0175 du 31 juillet 2009, NOR: DEFX0824148L.

³² J. Gryz, *Francuska „Biała Księga” 2008 – obrona i bezpieczeństwo narodowe*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2009/2010, nr 4, s. 87-109.

Przez zagrożenia należy rozumieć wszystkie sytuacje, którym towarzyszą wrogie intencje, a przez ryzyko – wszelkie niebezpieczeństwa, które – nawet w przypadku braku wrogiej intencji – mogą wpłynąć na bezpieczeństwo. Koncepcja bezpieczeństwa narodowego wyraża wolę przyjęcia globalnego podejścia do identyfikacji zagrożeń. Manifestuje się ona poprzez połączenie zestawu środków, które obejmują wiedzę, przewidywanie, ochronę, zapobieganie, odstraszanie i interweniowanie³³. Ponadto, analizując bezpieczeństwo narodowe oraz organizowanie systemu bezpieczeństwa narodowego w Republice Francuskiej, należy wskazać, że są one związane z międzynarodowym systemem (fr. *le système international*) utrzymania bezpieczeństwa, który wyróżnia w szczególności takie zagrożenia jak rosnąca autonomia poszczególnych międzynarodowych podmiotów oraz pojawienie się quasi-państwowych organizacji terrorystycznych. Autonomia pozostaje priorytetowym celem francuskiej polityki obronnej. W międzynarodowym systemie naznaczonym niestabilnością i niepewnością Francja dąży do zachowania zdolności do samodzielnego decydowania i działania w obronie swoich interesów³⁴.

Biorąc pod uwagę bezpieczeństwo państwa, zagrożenia przypisuje się do kategorii o charakterze militarnym lub niemilitarnym, a źródłem mogą być konflikty społeczne³⁵. Wynika to zarówno z procesów, które zachodzą w środowisku bezpieczeństwa, jak i z ludzkich zachowań. Sytuacja kryzysowa może być zatem wywołana przez klęski żywiołowe, niepokoje społeczne, a także działalność terrorystyczną i przestępczą³⁶. Zapewnienie bezpieczeństwa narodowego wiąże się ze wzmacnianiem zarówno funkcji wewnętrznej (wojsko, gospodarka, system społeczno-polityczny), jak i zewnętrznej (ochrona przed zagrożeniami płynącymi z zewnątrz)³⁷, np. podczas wojskowych misji zagranicznych.

³³ *Livre Blanc – Defense et Securite Nationale*, Direction de l'information légale et administrative, Paris 2013, s. 10-160.

³⁴ Comité de rédaction de la Revue Stratégique, *Revue Stratégique de Défense et de Sécurité Nationale 2017*, Paris 2017, s. 17, 56.

³⁵ B. Wiśniewski, *System bezpieczeństwa państwa. Konteksty teoretyczne i praktyczne*, Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, Szczytno 2013, s. 36-37.

³⁶ R. Gwardyński, *Zagrożenia i sytuacje kryzysowe w Polsce*, [w:] *Zarządzanie kryzysowe w Polsce i w państwach sąsiednich*, (red.) B. Kaczmarczyk, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Łądowych, Wrocław 2017, s. 94.

³⁷ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, (red.) J. Kaczmarek, W. Lepkowski, B. Zdrodowski, AON, Warszawa 2008, s. 14-15.

3. Ewolucja Sił Zbrojnych Francji

Aleksander Olech, Jakub Mikołajczuk

Wojny i nieodłącznie związana z nimi historia militarna przyczyniły się do instytucjonalnej i społecznej konstrukcji Francji, dlatego oczywiste jest, że wojsko stanowi element założycielski tego państwa. Świtem długiej historii narodu i jego armii jest Państwo Franków, powstałe na zgłiszczach zachodniej części Imperium Rzymskiego. Francja nie jest oczywiście tworem jednego króla ani nawet jednej dynastii. Jej pojawienie się na mapie Europy poprzedzało wiele procesów, zdarzeń i postaci. Jedną z nich Chlodwig I (ok. 466–511), król Franków salickich z rodu Merowingów, który w toku wojen z Alemanami i Wizygotami opanował większość Galii, na której obszarze pojawić miała się w przyszłości Francja. Chlodwig w przeciwieństwie do większości plemion germańskich przyjął chrzest między 496 a 511 r., być może w 499 r.³⁸ w obrządku katolickim, a nie ariańskim, razem z 3000 swoich wojowników³⁹.

Udało mu się wpoić Frankom zasady porządku i dyscypliny wojskowej na skalę nigdy przedtem wśród nich niespotykaną. Niespożyta energia i skuteczność militarna Franków w połączeniu ze wsparciem, jakiego udzielali im ich katolicycy współwyznawcy wśród miejscowej ludności galorzymskiej, sprzyjały dalszemu rozrostowi terytorialnemu ich państwa w Galii i Germanii. Warto zauważyć, że podboje Franków miały przeważnie charakter operacji czysto militarnych; w przeciwieństwie do innych ludów barbarzyńskich Frankowie nie szli na wyprawy wojenne wraz z całymi rodzinami i dobytkiem. Dynamikę ich ekspansji osłabiały jednak częste i krwawe spory dynastyczne związane z obowiązującym prawem podziału państwa między wszystkich męskich potomków zmarłego władcy⁴⁰.

³⁸ M. Rouche, *Clovis, histoire et mémoire – Le baptême de Clovis, son écho à travers l’histoire*, Paris 1997, s. 285.

³⁹ Grégoire de Tours, *Histoire des Francs*, livre II, s. 31.

⁴⁰ E.R. Dupuy T. N. Dupuy, *Historia wojskowości. Starożytność – średniowiecze*, tłum. M. Urbański, Warszawa 1999, s. 170.

Mimo że w okresie schyłku cesarstwa zachodniego na polach bitew niepodzielnie panowała jazda, w zasadzie armia Franków, rekrutowana wśród wszystkich wolnych mężczyzn, składała się wyłącznie z piechoty. Nieliczni jeźdźcy służyli głównie do działań zwiadowczych i kurierskich, co było osobliwe na tle Rzymian i innych plemion barbarzyńskich⁴¹.

Uzbrojenie było skromne. Poza arystokracją nikt nie używał hełmów ani pancerzy, uzbrojenie ochronne stanowiła tarcza, a broń zaczepną miecz typu *spatha*, długi nóż *scramasaxe*, oraz będące typową dla Franków bronią wzorowany na rzymskim *pillum* oszczep *angon*, oraz toporek do rzucania *francisque*.

Piechota frankijska w sposób mało wyrafinowany, ale skuteczny łączyła w sobie dużą mobilność z umiejętnością walki w zwarciu i rażenia wroga bronią miotaną. Długowłosi wojownicy atakowali nieregularnymi zwartymi masami podzielonymi zwykle na kilka klinów, przy czym obok siebie stawali mężczyźni z jednego rodu co dodatkowo motywowało do trwania w boju. Tuż przed zbliżeniem do wrogiego frontu Frankowie rzucali oszczepami i toporkami, po czym, wykorzystując zamieszanie, sięgali po miecze i rzucali się na przeciwników⁴². Jak zwraca uwagę w księdze I *O panowaniu Justyniana* Agatiasz Scholastyk, wschodniorzymski historyk z VI w., w przypadku ataku jazdy piechota frankijska równie zwartą masą brała szarżę na siebie od czoła, napierając jeden na drugiego, rażąc konie i jeźdźców. Niespożyta energia Franków, mimo ustawicznie toczonych konfliktów wewnętrznych, pozwoliła im podbić Burgundów (534), a Wizygotom odebrać Septymanię (542) i wyprzeć ich ostatecznie za Pireneje oraz powstrzymać ekspansję Awarów na zachód. Zdolności mobilizacyjne były znaczne, na co wskazuje liczebność frankijsko-alemańskiej armii inwazyjnej w Italii w 553 r., która według Agatiasza Scholastyka liczyła 75 000 wojowników.

W czasach Merowingów wykształciły się tytuły wojskowe: książę, hrabia, markiz, baron (fr. *les ducs*, *les comtes*, *les marquis*, *les barons*), które z czasem stały się dziedziczne, a potem przekształciły się w tytuły arystokratyczne.

Doświadczenia zdobyte w wojnach z Wizygotami, Ostrogotami, Longobardami i Bizantyjczykami przyczyniły się do wzrostu popularności jazdy, która wpłynęła na zmiany w wojskowości frankijskiej. Upowszechniło się używanie hełmów, kolczug i zbroi łuskowych. W bitwie pod Poitiers w 732 r. armia majordomusa Karola Młota miała już kawalerię, w dużej mierze spieszoną razem z piechotą, która skutecznie odpierała kolejne szarże lekkiej jazdy arabsko-berberyjskiej namiestnika Hiszpanii w okresie kalifatu Umajjadów – Abd ar-Rahman Ghafikiego⁴³.

Epoka Karolingów przyniosła zmianę w sztuce wojennej Franków, w której kawaleria zaczęła wyraźnie dominować nad piechotą, w szczególności dzięki wprowadzeniu

⁴¹ A. Hugo, *France Militaire, histoire des armées Françaises*, Paris 1833.

⁴² E. R. Dupuy, T. N. Dupuy, op. cit., s. 159.

⁴³ S. J. Harris, B. L. Grigsby, *Misconceptions about the Middle Ages*, Routledge, 2007, s. 298.

strzemion, które umożliwiły szarżę z włócznią trzymaną pod pachą, w sposób typowy dla ciężkiej jazdy w okresie średniowiecza.

Pepin Krótki (714-768) i Karol Wielki (742 lub 747-814) mieli w swoich armiach operacyjnych prawdopodobnie liczbę jeźdźców zbliżoną do liczby piechoty. Armia karolińska dzięki kawalerii była bardziej ofensywna na dużych przestrzeniach, od Niemiec po Hiszpanię i od Bretanii po Italię. Nie ma jednomysłności co do dokładnej liczby żołnierzy, którymi dysponował Karol Wielki; jak się wydaje, mógł zebrać do równoczesnych kilku kampanii około 150 000 ludzi, z których co najmniej 35 000 stanowiła jazda. Poszczególne armie liczące od 35 000 do 40 000, choć nieczęsto, pojawiały się w niektórych kampaniach⁴⁴. Konwokacja Ojca Fulrada z Saint-Quentin z 806 r. pozwala określić wyposażenie wymagane dla jeźdźców przyzywanych na wyprawę przez Karola Wielkiego. To okrągła lub owalna tarcza, włócznia z dwumetrowego drewna jesionowego zakończona żelaznym grotem, długi obosieczny miecz, miecz krótki do walki pieszej oraz łuk i kołczan z 24 strzałami.

W państwie frankijskim każdy wolny człowiek był zobowiązany do służby wojсковej, ale w czasach podbojów Karola Wielkiego trzon armii stanowiła kasta dużych właścicieli ziemskich. Stać ich na broń i ekwipunek kawaleryjski oraz utrzymanie koni i pachołków, do tego w przeciwieństwie do małych właścicieli ziemskich, stanowiących trzon piechoty, nie pracowali oni sami na roli i chętniej ruszali na kampanie wojenne. Rabunek przez wojsko był zabroniony, dopóki nie wkroczyło ono na teren nieprzyjaciela. Na terytoriach wroga dozwolony był rabunek, palenie zabudowań i mordy. Furia wojenna nie miała umiaru w walkach z „poganami”⁴⁵.

Przysięga strasburska z 842 r. i o rok późniejszy traktat z Verdun trwale podzielił cesarstwo Karola Wielkiego między synów Ludwika I Pobożnego (syna Karola Wielkiego): Lotara, Karola Łysego i Ludwika Niemieckiego. Podział ten położył podwaliny pod powstanie Królestwa Francji z państwa zachodniofrankijskiego.

Jednak władza królów szybko słabła. Rosła natomiast rola lokalnych możnowładców. Obrona była coraz częściej organizowana na szczeblu regionalnym lub lokalnym, wokół książąt i hrabiów starego cesarstwa. To oni gromadzili wojska, wzmacniali obronę miast i chronili okoliczną ludność. Król Karol II Łysy (823-877) wydaje w 877 r. tzw. Kapitułę z Quierzy (fr. *Capitulaire de Quierzy*), która *de facto* czyni hrabstwa dziedzicznymi i jest metryką feudalizmu⁴⁶. Królowie zachodniofrankijscy z czasem przestali kontrolować sytuację, a owi *Seigneur de guerre* (panowie wojny) stali się *de facto* udzielnymi władcami. Armie stały mniejsze, często całkowicie konne, rosła rola fortyfikacji.

To sprawiło, że X w. był wielkim stuleciem domen. Niektóre były ogromne, jak Księstwo Akwitanii czy Hrabstwo Tuluzy, inne małe. Ostatni z Karolingów – Ludwik V

⁴⁴ P. Geoffrey, *The Cambridge History of Warfare*, Cambridge University Press 2005.

⁴⁵ R. Pierre, *Życie codzienne w państwie Karola Wielkiego*, tłum. E. Bąkowska, Warszawa 1979.

⁴⁶ M. Dillange, *Les comtes de Poitou, ducs d'Aquitaine*, Geste Éditions 1995.

Gnuśny (ok. 967-987) – zwołując Franków na zjazd w Compiègne, w celu osądzenia arcybiskupa Reims, Adalberona, nie wiedział, że zjazd ten zajmie się wyborem jego następcy po nagłej śmierci. Wybrany królem Franków Hugo Kapet, którego domena obejmowała tylko Paryż, Orlean, Senlis i Dreux, nie miał żadnej rzeczywistej władzy poza swoim osobistym lennem. Przez całe średniowiecze królowie Francji walczyli głównie ze swoimi wasalami, z których niektórzy byli nawet bogatszymi i potężniejszymi niż ich suzeren.

Taktyka wojenna tamtych czasów niewiele się zmieniała, skupiając się głównie na oblężeniach i krótkich kampaniach, w których małe siły przeciwstawiały się sobie, przy czym w miarę możliwości unikano większych bitew. Tryumf feudalizmu to początek nowej epoki w dziejach wojskowości, w której wojny prowadzono chętnie, często i zaciekle, ale bez większej inwencji oraz najczęściej na niewielką tylko skalę. Postępy w metalurgii umożliwiły tworzenie broni solidniejszej, ale też droższej.

Wraz ze wzrostem znaczenia jazdy rosły koszty kampanii wojennych: jeśli teoretycznie wszyscy wolni mężczyźni królestwa franków byli winni służbę wojskową (fr. *service d'ost*), system rekompensat sprawiał, że faktycznie tylko najbogatsi szli na wojnę. Był to poważny krok w kierunku większej profesjonalizacji armii w przeciwieństwie do dawnych wojsk germańskich z epoki Merowingów.

Okres od XI do początku XIV w. to supremacja rycerstwa jako głównej i decydującej siły bojowej. Rycerstwo do początku renesansu było odziane w coraz bardziej zaawansowaną technicznie zbroję i uzbrojone w miecz i włócznię, a potem kopię i *gens d'armes*.

Status społeczno-ekonomiczny rycerstwa jest trudny do uchwycenia. Z pewnością było społecznie złożone. Utrzymywało dość skomplikowane i zmienne relacje ze szlachtą, która nie była jeszcze statusem ani przywilejem, ale „cechą o zmiennej intensywności”, według określenia George'a Duby'ego, bo nie była wtedy regulowana żadną formą tekstu normatywnego. Szlachcic był więc przede wszystkim przymiotnikiem: można być mniej lub bardziej szlachetnym; podczas gdy rycerz był rzeczownikiem: jeden nim jest, a drugi nie⁴⁷.

Większość z nich była zresztą częścią zamożnego chłopstwa, które część ziemi dzierżawiła innym. Około 1000 r. liczni chłopcy-rycerze mieszkali w grupach w dużych ufortyfikowanych domostwach⁴⁸. Wielu na co dzień zajmowało się uprawą roli.

Bez względu na pochodzenie rycerskie życie i wojskowy styl życia miały coraz wyższą cenę. Ekonomiczne uwarunkowania związane ze stałym udoskonalaniem coraz nowocześniejszym wyposażeniem wypychały chłopstwo z funkcji rycerskich. W XII w. podstawowe wyposażenie rycerza (koń, usługi rymarskie, hełm, kolczuga, broń) oraz jego utrzymanie i czeladź stanowiły roczny dochód majątku ziemskiego o powierzchni

⁴⁷ G. Duby, *Chevalerie*, Encyclopaedia Universalis, <https://www.universalis.fr/en/cyclopedie/chevalerie/>, dostęp: 11.02.2022.

⁴⁸ M. Colardelle, *Chevaliers-paysans de l'an mil au lac de Paladru*, Paris 1993.

150 ha. W XV w. niezbędne koszty wymagały produktów z pracy na ziemi o powierzchni ponad 500 ha⁴⁹.

W XIII w. szlachta stopniowo skłaniała się do rezerwowania wejścia do rycerstwa tylko dla swoich synów, z wyjątkiem odstępstwa uznanego przez suzerena. W tym samym czasie królewskie ustawodawstwo we Francji i innych królestwach europejskich wymagać zaczęło szlacheckiego urodzenia⁵⁰.

W zamian za lenno, które wasal dostawał od swego pana, pełnił w szczególności służbę wojskową. Trudno przed XII w. określić, czy jej charakter (czas, liczba zbrojnych etc.) był precyzyjnie określony, ale jest prawdopodobne że stanowił niepewną i zmienną równowagę między materialnymi możliwościami wasala a oczekiwaniami seniora. Oczywiście potężny pan mógł otrzymać od swojego lennika więcej, niż ten zwyczajowo miał mu dać, a by pozyskać względy, mógł przyprowadzić więcej wojowników, niż musiał. Przeciwnie, osłabionemu, choremu, zbyt młodemu lub zbyt staremu panu trudniej było narzucić swoją wolę⁵¹.

Energia wojskowych elit była marnowana w bardzo częstych prywatnych wojnach lub osobistych podbojach, takich jak inwazja Normanów na Anglię (1066). Przemoc między feudałami po raz pierwszy ukrócił Pokój i Rozejm Boży (łac. *Pax et Treuga Dei*) – zespół konwencji przeforsowanych przez Kościół po raz pierwszy przez synod w Charroux w 989 r. Roztaczał on ochronę nad wieloma kategoriami osób słabszych (od duchownych poprzez kobiety, dzieci i starców po chłopów, kupców i podróżnych) oraz obiektami (kościół, klasztor, młyn, promy, domy, siedziby sądów). Rozejm Boży, dzieło katalońskiego benedyktyna Oliby, opata Ripoll i biskupa Vic, ustanowiony w 1027 r. na synodzie w Toluges (dziś Toulouges) w hrabstwie Roussillon, wyznaczał natomiast ramy czasowe bezwzględnego zawieszenia broni: od środy wieczorem do poniedziałku rano, później również w całym okresie adwentu i wielkiego postu. Instytucja Pokoju i Rozejmu Bożego była stosowana do końca XIII w.⁵²

Odbudowy władzy królewskiej na terenie Francji podjął się z dużą energią Ludwik VI Gruby (1081-1137). W licznych wojnach z *grands vassaux de la couronne* (z wielkimi wasalami, a zwłaszcza z Thomasem de Marle) potwierdził swą pozycję suzerena, niszcząc zamki krnąbrnych wasali i budując własne fortece dla manifestacji i utrwalenia jego władzy. Ludwik VI zreorganizował także dwór, czyniąc go sprawnym narzędziem swej władzy. Dzięki konsekwentnej drodze jego następców Francja pod rządami Kapeptyngów w XIII w. stała się pierwszą potęgą w Europie⁵³.

⁴⁹ P. Boucheron, "l'Histoire" HS n° 16, lipiec 2002, s. 12-17.

⁵⁰ J. Flori, *Les chevaliers: Des hommes d'honneur*, <https://www.historia.fr/les-chevaliers-des-hommes-dhonneur>, dostęp: 16.04.2022.

⁵¹ X. Hélary, *Dans Histoire militaire de la France*, 2018, s. 49.

⁵² O. J. Thatcher, E. McNeal, Ch. Scribners, *A Source Book for Mediaeval History Selected Documents illustrating the History of Europe in the Middle Age*, New York 1905.

⁵³ B. Zientara, *Historia powszechna średniowiecza*, Warszawa 1994, s. 314.

Pod koniec tego wieku rozwój i wzbogacenie miast umożliwiło mieszczaństwu gromadzenie armii pieszych zdolnej do walki z rycerstwem. Flamandzcy pikinierzy przełamali szarżę francuskiej jazdy w bitwie pod Kortrijk (1302).

Charakter wojny zmieniał się, a zjawisko to pogłębiało i przyspieszało wojną stuletnią. Tworzyły się najemne wielkie kompanie (fr. *Grandes compagnies*), składające się z zawodowych żołnierzy. Klęski francuskiego rycerstwa w wielkich walnych bitwach z królami Anglii pod Crécy w 1346 r. i pod Azincourt w 1415 r. położyły się cieniem na dotychczasowym stylu walki, nawet jeżeli zaważyły tam błędy strategiczne a nie taktyczne.

Królowi Karolowi VII (1403-1461) zawdzięczamy stworzenie pierwszej stałej armii zawodowej w Europie od czasów rzymskich. *Compagnie d'ordonnance* zostały utworzone aktem wydanym w 1445 r. i początkowo liczyły 1500 do 1800 kopii. Za Ludwika XI ich stan podniesiono do 3000 kopii. Kopia liczyła 6 ludzi, w tym 4 żołnierzy – wszyscy poruszali się konno. Rycerz i giermek uzbrojeni byli wedle norm obowiązujących ciężką jazdą. Dwóch „łuczników” poruszało się konno, ale walczyło pieszo. Szybko jednak zaczęli też walczyć konno, przekształcając się w ten sposób w jazdę, uzbrojoną jednak nieco łżej od dowódcy kopii (rycerza) i jego zastępcy (giermka), tylko incydentalnie używającą kopii. Nierzadko byli jednak spieszani i wyłącznie wtedy używali do walki łuku lub kuszy. Obsługę kopii stanowiło dwóch pachołków: jeden obsługiwał rycerza i giermka, a drugi – obu łuczników. Pachołkowie, z reguły kilkunastoletni chłopcy, nie byli uważani za żołnierzy i nie brali z reguły udziału w walce, choć czasami wykorzystywano ich do działań zwiadowczych czy zbierania strzał podczas walki.

Wszyscy byli nieźle opłacani i żywieni na koszt króla, więc w okresie pokoju nie stanowili zmartwienia dla mieszkańców okolic, w których stacjonowali. Byli rozlokowani w garnizonach na terenie całej Francji. W latach 1445-1446 w Poitiers stacjonowały trzy kompanie w sile odpowiednio 30, 50 i 100 kopii każda⁵⁴. Kampanie przedstawiały znaczną siłę, były dobrze wyszkolone i zdyscyplinowane. Zorganizowaną w ten sposób ciężkozbrojną jazdą francuską uważano wówczas za najlepszą w Europie⁵⁵. Równocześnie z inicjatywy dwóch doradców Karola VII, braci Jeana i Gasparda Bureau, zorganizowano stały profesjonalny korpus artylerii.

Do odniesionych zwycięstw, zwłaszcza w bitwach pod Formigny (1450) i Castillon (1453), przyczyniła się właśnie artyleria. Dodać trzeba, że próba ustanowienia tak samo sprawnej piechoty, w postaci tzw. wolnych łuczników, zakończyła się fiaskiem. Oddziały te, z różnych przyczyn, były słabo zdyscyplinowane i o niskiej wartości bojowej. Stały się na długo we francuskiej satyrze synonimem próżniactwa i tchórzostwa. Po ich kompromitacji w bitwie pod Guinegate w 1479 r. zostały rozwiązane.

⁵⁴ E. R. Dupuy, T. N. Dupuy, op. cit.

⁵⁵ S. C. Trucker, *A Global Chronology of Conflict: From the Ancient World to the Modern Middle East*, Santa Barbara 2009.

W 1480 r. na wzór ciężkiej piechoty szwajcarskiej (fr. *Bandes suisses*), która pozo-
stanie jeszcze przez lata wyborową siłą pieszą królów Francji, zostały utworzone *Ban-*
des françaises. Ten typ piechoty powstał wcześniej niż niemiecka kopia piechoty szwaj-
carskiej, czyli landsknechtowie, utworzonej przez cesarza Maksymiliana w 1487 r.

Zjednoczona i mająca zreorganizowaną armię Francja bez większych problemów
wyparła Anglię z kontynentu w 1453 r. Tylko Calais pozostało w posiadaniu Anglii aż
do 1558 r., gdy zostało przejęte przez Francuzów.

Przełom XV i XVI w. to wzrost roli piechoty, artylerii i ręcznej broni palnej oraz
szybki zmierzch ciężkiej kawalerii⁵⁶. W 1494 r. kawaleria stanowiła jeszcze dwie trzecie
stałej armii Karola VIII, trzydzieści lat później stanowiła już zaledwie jedną dziesiątą
wojsk Franciszka I.

Kiedy władca Niderlandów Karol Habsburg (1500-1558) – król Hiszpanii od 1516 r.
– jako Karol I został wybrany na cesarza Świętego Cesarstwa Rzymskiego w 1519 r.,
pojawilo się nowe zagrożenie. Terytorium francuskie było otoczone przez kraje kon-
trolowane przez Habsburga. Mimo początkowych niemałych sukcesów, jak zwycięska
bitwa pod Marignano (1515), król Franciszek I (1494-1547) poniósł ciężką klęskę pod
Pawią w 1525 r. Francja uniknęła katastrofy dzięki lepszej spoistości wewnętrznej i so-
lidności skarbu, podczas gdy zwycięska, ale nieopłacana armia cesarska rozpadła się
pod Sacco di Roma (1527).

W drugiej połowie XVI w. Francja straciła ostatecznie swoją pozycję wiodącej potę-
gi militarnej na rzecz Hiszpanii, która pokonała ją w bitwie pod Saint-Quentin (1557).
Do tego państwo osłabiły wojny religijne między dominującymi katolikami i kalwiński-
mi hugenotami w latach 1562-1598. W konsekwencji osłabienia Francja musiała znosić
sporadyczne interwencje sąsiednich mocarstw w konflikty wewnętrzne⁵⁷.

W 1534 r. Franciszek I ustanowił siedem legionów pieszych liczących łącznie
42 000 żołnierzy, w tym 30 000 halabardników oraz pikinierów i 12 000 arkebuzerów.
W zamieszaniu XVI w. dokonało się przezbrojenie. Porzucane były stopniowo łuki,
halabardy, a potem arkebuzy na rzecz muszkietów lontowych i pik. Jedna zmiana pozo-
stała jednak trwała. Pod wpływem Niemców i Szwajcarów kompanie (fr. *compagnies*)
zostały przemianowane na regimenty (fr. *régiments*)⁵⁸.

Koniec wojen domowych, tak jak w XV w., pozwolił Francji, państwu z najwięk-
szym potencjałem demograficznym, wrócić stopniowo na pozycję czołowego mocar-
stwa Europy. Kiedy Henryk IV (1553-1610) wstąpił na tron (1589), istniały tylko cztery
regimenty (pułki) piechoty znane jako *vieux corps*. To *Régiment de Picardie*, *Régiment*
de Champagne, *Régiment de Navarre* i *Régiment de Piémont*. W 1620 r. dodano do nich

⁵⁶ A. Brigot, M. Ronai, L. Henninger, *Révolutions et mutations militaires*, „Annuaire de
l'EHESS” 2011, s. 131-132.

⁵⁷ J. A. Lynn, *The Wars of Louis XIV*, London 1999.

⁵⁸ A. Hugo, op. cit.

Régiment de Normandie oraz utworzono 5 kolejnych zwanych *petits vieux*: *Régiment de Bourbonnais*, *Régiment de Béarn*, *Régiment d'Auvergne*, *Régiment de Flandre*, *Régiment de Guyenne*. Ich liczba sukcesywnie rosła podczas wojny trzydziestoletniej, która zakończyła bardzo korzystnie dla Francji. W chwili śmierci Ludwika XIII w 1643 r. istniały już 33 regimenty. I to temu władcy należy przypisać początek budowy wielkiej armii⁵⁹.

Jednak prawdziwe podwaliny pod armię francuską, której kształt jest widoczny współcześnie, położył Ludwik XIV (1638-1715). Poświęcił on większość swojego życia na uczestnictwo w kampaniach wojennych, a za jego życia francuska armia była najliczniejsza w Europie⁶⁰. Wówczas jedna na dziesięć osób była związana z wojskiem. Zreformowanie armii było realne dzięki reorganizacji finansowania, przez co możliwe było ujednolicenie systemu wypłat żołdów, a to z kolei poprawiło poziom życia wojskowych, utworzenie *l'hôtel des Invalides* (szpitala i pensjonatu dla inwalidów wojennych), usprawnienie procesu poboru oraz zwiększenie nadzoru nad żołnierzami (znaczące ograniczenie dezercji)⁶¹. W szczytowym momencie panowania Królestwo Francji dysponowało zdecydowanie najliczniejszą armią w Europie, zdolną stawić czoła koalicjom zrzeszającym wiele państw⁶² (200 000 żołnierzy w regularnej armii). H. Kissinger reprezentuje pogląd, iż realizacja planów Ludwika XIV wobec Hiszpanii i jej posiadłości mogła uczynić z Francji supermocarstwo, „któremu żadna kombinacja państw nie byłaby w stanie przeciwstawić się”. Francuskie dążenie do jej *raison d'état* powstrzymały jednak interesy innych państw europejskich. Francja pozostała najsilniejszym krajem Europy, ale nie stała się mocarstwem dominującym⁶³.

W wojnie holenderskiej (1672-1678) brało udział około 250 000 ludzi, a 400 000 w wojnie dziewięcioletniej (1688-1697) i o sukcesję hiszpańską (1701-1714). Około jedna czwarta finansowania armii w terenie pochodziła ze składek wpłacanych przez państwa lub królestwa, na terytorium których walczyły francuskie wojska⁶⁴. Znakomitym instrumentem za panowania Ludwika XIV stała się także „La Royale”. Król Słońce *de facto* stworzył niemal od podstaw marynarkę wojenną, co pozwoliło jej odnieść szereg zwycięstw (pod Palermo oraz w starciach z Anglikami i Holendrami na początku wojny dziewięcioletniej).

⁵⁹ M.-L. Goebbels, *Histoire des institutions militaires françaises du Moyen Âge au XIXe siècle: D'une armée féodale à une armée moderne*, „Iura Vasconiae”, 2007, no 4, s. 20.

⁶⁰ D. Bermond, *C'est Louis XIV qui a inventé le service militaire !*, <https://www.lhistoire.fr/cest-louis-xiv-qui-invente-le-service-militaire>, dostęp : 11.10.2021.

⁶¹ F. Bluche, *Louis XIV*, Paris 1986, s. 163, 327.

⁶² J.-Ch. Petitfils, *Louis XIV*, Paris 2002, s. 577.

⁶³ M. Pachocka, *Problem mocarstwowości Francji w ujęciu historycznym*, Warszawa 2011.

⁶⁴ J. Cornette, *L'histoire au travail. Le nouveau «Siècle de Louis XIV»: un bilan historiographique depuis vingt ans (1980-2000)*, „Histoire, économie, société”, 2000, vol. 19, no 4, s. 585-587.

14 grudnia 1791 r. król Ludwik XVI wydał dekret o utworzeniu pierwszych w historii związków armijnych. Kiedy rewolucja francuska uległa radykalizacji szybko została zagrożona przez zewnętrznych i wewnętrznych wrogów. Stan permanentnej wojny doprowadził do kolejnych reform. Istniejące Armie Renu, Północy i Centrum zostały najpierw podzielone na siedem, następnie na jedenaście i w końcu piętnaście armii po reorganizacji dokonanej przez Lazare'a Carnota członka Komitetu Ocalenia Publicznego. Pod jego naciskiem w sierpniu 1793 r. ogłoszono *Levée en masse* (pobór powszechny). Do grudnia armie republikańskie liczyły 804 000 żołnierzy⁶⁵ – siła, jakiej nigdy w Europie nie widziano.

Kolejnym kluczowym aspektem francuskiego sukcesu w wojnach z kolejnymi koalicjami były zmiany w kadrze oficerskiej. Mimo zabiegów Colberta i Richelieu nie udało się poważnie otworzyć na zdolne osoby ze stanu trzeciego, w praktyce głównie mieszczań. Rewolucja rozerwała starą francuską armię i powierzyła dowództwo nowym ludziom. Liczne kampanie i awanse za zasługi sprawiły że Francja w epokę napoleońską weszła prawdopodobnie z najlepszą kadrą oficerską w Europie. Jednakże wojny rewolucyjne doprowadziły marynarkę wojenną do niemalże całkowitego upadku.

Wysiłki zmierzające do ponownego przywrócenia jej dawnej świetności za pierwszego konsula, a potem cesarza Napoleona Bonaparte (1769-1821) uniemożliwiła bitwa pod Trafalgarem w 1805 r., kiedy Brytyjczycy zniszczyli znaczną część floty francuskiej i hiszpańskiej. Ta klęska zapewniła Royal Navy dominację na morzach aż do czasu II wojny światowej.

W latach 1805-1807, a następnie 1811-1814 armia cesarska Napoleona I była nazywana *Grande Armée* (Wielką Armią). Jej skład był dość niejednorodny ze względu na integrację dużych kontyngentów zagranicznych. Na szeroką skalę stosowano też pobór w celu zrekompensowania strat. *Grande Armée* osiągnęła maksymalnie 600 000 ludzi w 1812 r., na początku inwazji na Rosję. Wojny napoleońskie całkowicie zmieniły koncepcję sztuki wojennej. Przed Napoleonem państwa europejskie miały stosunkowo niewielkie armie, z dużą liczbą cudzoziemskich najemników. Wraz z nim pojawiają się pierwsze narodowe armie z masową rekrutacją. Ten narzucony przez Francję model miał przetrwać w Europie do schyłku XX w.

Pomimo porażki w 1815 r. Francja pozostała wielkim mocarstwem interweniującym w sprawy międzynarodowe, o czym świadczy ekspedycja hiszpańska w 1823 r., pomoc dla Grecji z 1828 r. czy wyprawa algierska a w 1830 r., dająca początek tzw. nowego imperium kolonialnego. W okresie II Cesarstwa armia francuska ze zmiennym powodzeniem była angażowana w różne konflikty, z których najpoważniejszym była wojna krymska (1853-1856). II Cesarstwo zmiotła wojna z Prusami (1870-1871), do której armia francuska była nieprzygotowana i źle dowodzona. Jak się wydaje, wojna ta położyła kres erze, gdy Francja była pierwszą potęgą militarną w Europie.

⁶⁵ M. Mollat, *Histoire de l'Ile-de-France et de Paris*, Éditions Privat, 1971, s. 599.

Po ustanowieniu III Republiki lata 1871-1914 charakteryzowały się wysiłkami modernizacyjnymi, takimi jak wprowadzenie na rynek karabinu Lebel model 1886 i w 1897 r. armaty polowej 75. Ta polityka zbrojeń i przedłużenie służby wojskowej przygotowywała państwo do kolejnej wojny z Niemcami.

Bardzo często rola francuskiej armii w światowym porządku jest kwestionowana, głównie przez Brytyjczyków i Amerykanów. Dlatego też Francuzi podkreślają, że od sierpnia 1914 do początku 1917 r. to ich armia ponosiła główny ciężar walk na froncie zachodnim. Tutaj należy wskazać, że w ciągu dwóch tygodni – od 16 do 31 sierpnia 1914 r. – po stronie francuskiej zginęło 210 993 osób. Dla porównania, Brytyjczycy w pierwszym miesiącu ofensywy w Bitwie pod Sommą, w lipcu 1916 r., stracili 164 709 ludzi. Ponadto armia wyszła z kryzysu i odegrała kluczową rolę w zwycięstwie aliantów w 1918 r., czego przykładem jest fakt, że wojska francuskie schwyciły 139 000 jeńców niemieckich, a w tym samym czasie amerykańskie siły zatrzymały 44 142 Niemców⁶⁶.

W okresie międzywojennym Francuzi zainwestowali w fortyfikacje wzdłuż granicy francusko-niemieckiej, nazwane Linia Maginota⁶⁷. Decyzja ta była często wyśmiewana jako ujawnienie postawy defetystycznej. Jednakże Francja jest mniej zaludniona niż Niemcy i ze swoją ówczesną armią nie mogła liczyć na konkurowanie z sąsiadem. Fortyfikacje miały zrekomensować tę nierównowagę, a Linia Maginota miała chronić przemysł we Francji przed nagłym uderzeniem Niemców. Francuzi stworzyli przesmyk przy granicy z Belgią, który skoncentrowałby tam Niemców, spowolniając ich inwazję, a wówczas oni sami mogli przygotować się do kontrofensywy. Pomimo że pomysł się nie sprawdził podczas niemieckiego ataku, to fortyfikacje przy granicy z Włochami okazały się w pełni skuteczne, uniemożliwiając armii włoskiej najejanie południowej Francji. Do dzisiaj fortyfikacje Linia Maginota są określane jako jedne z najlepszych umocnień w historii.

Podczas II wojny światowej armia francuska nie miała dowódców, którzy wiedzieli, jak reagować, a wielu żołnierzy było przestraszonych, gdyż nie brali wcześniej udziału w kampaniach wojennych. Piętą achillesową było lotnictwo oraz, jak się wydaje, konserwatyzm dowódców. Charles de Gaulle stwierdził, że Rosjanie wygrali, bo mieli duże terytorium w Eurazji, gdzie mogli się wycofać, a Francuzom nie brakowało w 1940 r. odwagi, ale właśnie miejsca⁶⁸. Ta dotkliwa porażka na lata naznaczyła Francję, zmieniając jej podejście do własnych zdolności wojskowych i faktycznego wykorzystani armii. Dodatkowo wielokrotnie podkreśla się, że porażka z Niemcami była kluczowa dla zjednoczenia wszystkich wojsk (Imperium, Wolnej Francji, Ruchu Oporu, itp.). Proces budowania silnej armii trwał aż do końca XX w., gdyż armia francuska wciąż zmagiła

⁶⁶ G. Phillips, *Non, l'armée française n'est pas si nulle !*, Le Point, 11.11.2017.

⁶⁷ Linia fortyfikacji zbudowana przez Francję wzdłuż jej granicy z Belgią, Luksemburgiem, Niemcami, Szwajcarią i Włochami w latach 1928-1940.

⁶⁸ G. Phillips, op. cit.

się z problemami o charakterze strategicznym i doktrynalnym, w szczególności podczas wojen dekolonizacyjnych⁶⁹.

Nie należy odbierać Francuzom ich wkładu wojskowego w zwycięstwa aliantów w II wojnie światowej, gdzie walczyło ponad 550 000 francuskich żołnierzy. Należy wyróżnić choćby operację Dragoon w sierpniu 1944 r., gdzie rola Wielkiej Brytanii była marginalna. Co więcej, jednostki francuskie były bardzo zaangażowane w latach 1943-1945 we Włoszech i całej Europie Zachodniej. Od tamtej pory Republika Francuska bierze aktywny udział w budowaniu potencjału międzynarodowej współpracy, czego przykładem jest obecnie silna pozycja w NATO i UE w kontekście zaangażowania militarnego.

W zasadzie od 1870 r. armia francuska spogląda na wschód, skąd niegdyś nadciągało niebezpieczeństwo ze strony Niemców, a później Sowietów. Wówczas nie dostrzegano perspektywy udziału w wojnach kolonialnych czy zagrożeń ze strony świata arabsko-muzułmańskiego. Dopiero po zakończeniu II wojny światowej i w następstwie wojny w Algierii (1954-1962) ten dyskurs dla Francuzów zaczął się zmieniać. W szczególności było to widoczne w polityce uczestnictwa w operacjach w Afryce, tj. Tunezji (1961), Czadzie (1968-1972) i Mauretanii (1977-1980). Następnie Paryż zdecydował się na zaangażowanie w operacje na Bliskim Wschodzie, czyli w Libanie (1982-1984) oraz Iraku (1990-1991). Ten szeroko zakrojony udział w międzynarodowych misjach (Francuzi zrozumieli, jak duże mają słabości militarne i że muszą współpracować w wielonarodowych koalicjach⁷⁰) doprowadził do zmian wewnętrznych, profesjonalizacji i koncentracji armii, a także pozwolił na określenie nowych zagrożeń, które na przełomie XX i XXI w. przybierają postać terroryzmu. W następstwie rozwijającego się niebezpieczeństwa Republika Francuska, pomimo odejścia od kolonializmu, dalej angażuje się w Afryce oraz od lat 90. uczestniczy w misjach w Bośni, Kosowie, Afganistanie, Afryce Centralnej, a współcześnie także w Syrii i Iraku.

W 2005 r. podkreślano, że główne pola działań Republiki Francuskiej to Bliski Wschód, Afryka i Bałkany. Choć każdy z tych regionów jest ważny, to współcześnie uwagę koncentruje się na Afryce i Bliskim Wschodzie. Ponadto, pomimo że USA będąc zawsze na pierwszej linii, Francja interesuje się Indo-Pacyfikiem⁷¹ oraz wyzwaniami na Dalekim Wschodzie. Jako że Francja aspiruje do pozycji lidera europejskiego bezpieczeństwa, stały się dla niej ważne napięcia związane z aktywnością Chin oraz Iranu⁷².

⁶⁹ S. Trouillard, *Défaite de 1940: l'armée française mal préparée, «une légende construite par Vichy»*, <https://www.france24.com/fr/20200510-d%C3%A9faite-de-1940-l-arm%C3%A9e-fran%C3%A7aise-mal-pr%C3%A9par%C3%A9e-une-l%C3%A9gende-construite-par-vichy>, dostęp: 14.10.2021.

⁷⁰ J.-D. Mechet, *Les transformations de l'armée française*, "Hérodote" 2005/1 (no 116), s. 63-81.

⁷¹ E. Veron, E. Lincot, *l'Indo-pacifique: quels enjeux pour l'Europe et l'Asie non chinoise?*, Juin 2021, "Asia Focus" nr. 162, ss. 2-14.

⁷² J.-D. Mechet, op. cit.

Obecny kształt i strategia francuskiego wojska odpowiadają na bieżące wyzwania kraju. Z jednej strony jest to chęć podtrzymania swojej globalnej obecności, która da do zrozumienia innym hegemonom, że z Paryżem należy się liczyć. Z drugiej strony jest to reakcja na zagrożenia terrorystyczne, utratę wpływów w Afryce i na Bliskim Wschodzie oraz potrzebę stałego udowadniania przez prezydentów V Republiki, że ich władza sięga daleko poza granice Francji. W obecnym środowisku bezpieczeństwa trzeba się liczyć z tym, że francuska armia będzie brała udział w technologicznym wyścigu zbrojeń i nawet jeśli jej liczebność nie będzie rosła, to wykorzysta ona swoje wpływy w byłych koloniach oraz w bilateralnych porozumieniach z sojusznikami (np. Grecją, Egiptem, Zjednoczonymi Emiratami Arabskimi).

4. Siły Zbrojne Republiki Francuskiej

Aleksander Olech

Można wyróżnić cztery rodzaje francuskich sił zbrojnych: Siły Lądowe (fr. *l'Armée de terre*), Marynarka Wojenna (fr. *la Marine nationale*), Siły Powietrzne i Kosmiczne (fr. *l'Armée de l'air et de l'espace*) oraz Żandarmeria Narodowa⁷³ (fr. *la Gendarmerie nationale*). Obecnie w armii służy blisko 271 000 osób, w tym około 61 000 cywilów. Rezerwiści stanowią 64 000 osób (włącznie z zasobami Żandarmerii). Obecnie trwają przygotowania do oficjalnego utworzenia piątego rodzaju sił zbrojnych, którym będą wojska w cyberprzestrzeni.

Ryc. 1. Schemat dowodzenia w Siłach Zbrojnych Republiki Francuskiej

Źródło: opracowanie własne

⁷³ Żandarmeria Narodowa jest wyodrębnionym ciałem policyjnym, a niektóre jej wyspecjalizowane jednostki realizują działania dla francuskich sił zbrojnych. Mimo że współpracuje z Policją Narodową, to zachowuje status wojskowy. Więcej: A. Olech, *Walka z terroryzmem. Polskie rozwiązania a francuskie doświadczenia*, Difin, Warszawa 2021.

Ponadto w łańcuchach wsparcia militarnego zaliczają się także służby pomocnicze i instytucje powiązane⁷⁴, w tym m.in.⁷⁵:

- połączone centrum pojęć, doktryn i eksperymentów (fr. *centre interarmées de concepts, de doctrines et d'expérimentations*, cicde),
- połączone centrum działań na rzecz środowiska (fr. *centre interarmées des actions sur l'environnement*, ciae),
- narodowe centrum sportów obronnych (fr. *le centre national des sports de la défense*, cnsd),
- dyrekcja wojskowego szkolnictwa wyższego (fr. *la direction de l'enseignement militairesupérieur*),
- połączone siły i sztab szkoleniowy (fr. *l'état-major interarmées de force et d'entraînement*),
- połączony instytut geograficzny (fr. *l'établissement géographique interarmées*),
- inspektorat sił zbrojnych (fr. *l'inspection des armées*),
- połączona służba ds. amunicji (fr. *le service interarmées des munitions*),
- dyrekcja wywiadu i bezpieczeństwa sił zbrojnych (fr. *la Direction du renseignement et de la sécurité de la défense*, DRSD),
- dyrekcja wywiadu wojskowego (fr. *la direction du renseignement militaire*, drm),
- dowództwo programów wspólnych i cyberbezpieczeństwa (fr. *le commandement des programmes interarmées et de cybersécurité*),
- centrum analiz w walce i informatyce obronnej (fr. *le centre d'analyse en lutte informatique défensive*),
- połączone siły wsparcia meteorologiczno-oceanograficznego (fr. *le centre interarmées de soutien météo-océanographique des forces*),
- centrum wsparcia operacyjnego i transportu (fr. *le centre du soutien des opérations et des acheminements*),
- służba testów lotniczych i obronnych (fr. *le service des essais et expérimentations aéronautiques de la défense*)⁷⁶.

Sztabowi Sił Zbrojnych (fr. *État-major des armées*, EMA) przewodzi szef Sztabu Generalnego (fr. *Chef d'État-Major des armées*, CEMA), który kieruje wszystkimi operacjami wojskowymi pod zwierzchnictwem Prezydenta Republiki Francuskiej i nadzorem Ministerstwa Sił Zbrojnych (fr. *Ministère des Armées*). Szef Sztabu, który jest najwyższą rangą w siłach zbrojnych kraju, nadzoruje⁷⁷:

⁷⁴ Code de la défense, Les services de soutien, Organismes Interarmées.

⁷⁵ *Organismes interarmées*, https://lannuaire.service-public.fr/gouvernement/service-national_1257820, dostęp: 20.10.2021.

⁷⁶ Arrêté du 25 février 2015 relatif aux organismes militaires à vocation opérationnelle rattachés au ministre de la défense, au chef d'état-major des armées et aux chefs d'état-major d'armée, NOR : DEF1501464A JORF n°0049 du 27 février 2015.

⁷⁷ Arrêté du 27 décembre 2019 portant organisation de l'état-major des armées, NOR: ARMD 1937727A JORF n°0303 du 31 décembre 2019.

- dowódców czterech rodzajów armii: lądowej, marynarki, powietrzno-kosmicznej oraz Żandarmerii,
- dowódców sił francuskich za granicą oraz ich sztaby,
- dowódców w operacjach prowadzonych poza granicami kraju,
- dowódców w strefach określanych jak obronne i bezpieczeństwa.

Szczególną rolę ma zastępca szefa sztabu ds. operacji (fr. *le sous-chef état-major*, SCEM), który odpowiada za nadzór strategiczny, planowanie oraz przeprowadzanie operacji, które powierzono CEMA, w ramach utrzymywanego Centrum Planowania i Prowadzenia Operacji (fr. *centre de planification et de conduite des opérations*, CPCO). Głównym doradcą szefa Sztabu Sił Zbrojnych jest szef Sztabu Armii Lądowej (fr. *le chef d'état-major de l'Armée de terre*, CEMAT), który odpowiada za zapewnienie gotowości operacyjnej armii (w tym m.in.: organizacja i planowanie stacjonowania jednostek w kraju oraz za granicą, organizacja rekrutacji i szkoleń personelu wojskowego). Głównym zastępcą CEMA jest generał dywizji Sił Zbrojnych (fr. *Le major général des armées*, MGA)⁷⁸.

Misja Sił Zbrojnych Republiki Francuskiej w wymiarze polityki obronnej i bezpieczeństwa narodowego opiera się na pięciu filarach:

1. wiedza i przewidywanie w celu strategicznego wykorzystania sił zbrojnych;
2. odstraszenie nuklearne, którego celem jest ochrona Francji przed obcymi wpływami na jej interesy;
3. ochrona, której celem jest zagwarantowanie integralności terytorium i zapewnienie obywatelom skutecznej ochrony przed wszystkimi zagrożeniami, które mogą wpływać na stabilność państwa, a także utrwalenie odporności narodowej;
4. interwencja poza granicami państwa w celu: zapewnienia ochrony obywatelom francuskim za granicą, obrona strategicznych interesów Francji i jej sojuszników oraz wypełnianie zobowiązań międzynarodowych;
5. prewencja, która obejmuje opracowanie standardów krajowych i międzynarodowych, a także walkę z zagrożeniami dla pokoju.

Podczas gdy wszystkie te strategiczne funkcje mają charakter międzyresortowy, siły zbrojne pełnią większość funkcji odstraszenia nuklearnego, ochrony i interwencji zewnętrznej⁷⁹.

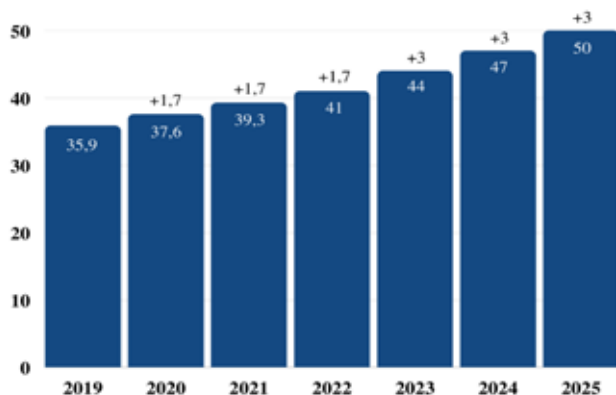
⁷⁸ Ministère des Armées, *État-major des armées*, <https://www.defense.gouv.fr/ema/qui-sommes-nous/organisation-de-l-ema/organisation/organisation>, dostęp: 14.11.2021.

⁷⁹ *Livre blanc Défense et Sécurité Nationale 2013 – Chapitre 6 : La mise en œuvre de la stratégie*, p. 69-86.

Revue stratégique de défense et de sécurité 2017, s. 71-77.

W 2021 r. wojsko Republiki Francuskiej zostało uznane za szóstą siłę militarną na świecie⁸⁰. Jednocześnie jest to obecnie najsilniejsza i największa armia w Unii Europejskiej. Francuskie wojsko jest jednym z najszybciej rozwijających się w Europie i może pochwalić się pełnym zakresem zdolności, które umożliwiają angażowanie się w wiele operacji militarnych, zarówno w konwencjonalną wojnę o wysokiej intensywności, jak i konflikt hybrydowy. Francja mogłaby zastąpić amerykańskie wysiłki wojenne w Europie Wschodniej teraz lub w ciągu najbliższych dziesięciu lat. Dzięki utrzymywaniu zdolności do reagowania, prowadzeniu szkoleń, a także realizacji ambitnych celów modernizacyjne przy wsparciu politycznym, jest to kluczowy partner dla sojuszników w NATO. Francuskie atuty to siły powietrzne i marynarka wojenna, a także wykorzystanie wojsk specjalnych. Francuzi operują praktycznie w każdych warunkach oraz współpracują z wieloma partnerami na świecie, co pozwala im na strategiczną elastyczność⁸¹.

Bardzo ważne w rozwoju armii jest znaczne zwiększenie finansowania. Budżet na Ministerstwo Sił Zbrojnych został podniesiony o 25% i przekroczy 40 mld euro w 2022 r. i 50 mld euro w 2025 r., wobec 30 mld euro w latach 2007-2015. Ponadto podczas realizacji programu wojskowego odniesiono się do wzmocnienia priorytetów, w tym nadania wywiadowi większej swobody, a także poprawy zdolności defensywnych i ofensywnych w cyberprzestrzeni. Kluczowe było jednak wskazanie na poprawę przygotowania operacyjnego armii, aby była gotowa do walki z różnymi zagrożeniami, także tymi o wysokiej intensywności⁸².

Ryc. 2. Wydatki na program wojskowy w Republice Francuskiej (w mld euro)

Źródło: opracowanie własne

⁸⁰ *RANKED: The world's 20 strongest militaries*, Business Insider, <https://www.businessinsider.in/defense/ranked-the-worlds-20-strongest-militaries/slidelist/51930339.cms>, dostęp: 15.11.2021.

⁸¹ S. Pezard, M. Shurkin, D. Ochmanek, op. cit.

⁸² A. Olech, *Aktualizacja programu wojskowego w Republice Francuskiej*, <https://www.ecpp.org.pl/aktualizacja-programu-wojskowego-w-republice-francuskiej>, dostęp: 15.11.2021.

4.1. Strategie Republiki Francuskiej w budowaniu wojsk w cyberprzestrzeni

Zagrożenia w cyberprzestrzeni to jedno z największych współczesnych i przyszłych wyzwań dla uczestników stosunków międzynarodowych. Choć działania w tej sferze wymagają na państwach utworzenie wojsk ds. cyberprzestrzeni, to ani w Polsce, ani we Francji nie doszło do wyodrębnienia tego rodzaju sił zbrojnych, daleko wychodzącego poza działania na lądzie, w wodzie czy w powietrzu. Jednocześnie stałe zagrożenia w cyberprzestrzeni narażają państwa, ich obywateli, administrację publiczną oraz sektor prywatny na ryzyko szkód o potencjalnie dużej skali. Dodatkowo nowe metody atakowania w sieci łączą operacje informacyjne i cybernetyczne, co charakteryzuje się wykorzystaniem różnych form ataków oraz przekazu treści, także do określonej grupy docelowej.

Ministerstwo Obrony Republiki Francuskiej uznaje cyberbezpieczeństwo jako strategiczny priorytet oraz gwarancję suwerenności narodowej⁸³. W 2017 roku powołano do życia Dowództwo Cyberobrony (fr. *Le commandement de la cyberdéfense*, COMCYBER) składające się ze wszystkich sił obrony cybernetycznej. Znajdujący pod bezpośrednim zwierzchnictwem szefa sztabu armii, COMCYBER jest odpowiedzialny za ochronę systemów informatycznych, projektowanie, planowanie i prowadzenie wojskowych operacji cyberobrony, koordynację wkładu sił zbrojnych w krajową i międzynarodową politykę, w szczególności w zakresie opracowywania i realizacji planów współpracy, a także za spójność modelu cyberobrony ministerstwa i jego ogólną koordynację⁸⁴. W skład COMCYBER wchodzi także jednostki wyspecjalizowane:

- Grupa Cyberobrony Sił Zbrojnych (fr. *le Groupement de la cyberdéfense des Armées*, GCA)
- Centrum analiz w defensywnej wojnie cybernetycznej (fr. *le centre d'analyse en lutte informatique défensive*, CALID)
- Centrum Audytu Bezpieczeństwa Systemów Informatycznych (fr. *le Centre d'audits de la sécurité des systèmes d'information*, CASSI)
- Centrum Rezerwy i Przygotowania Operacyjnego Cyberobrony (fr. *le Centre de la réserve et de la préparation opérationnelle de cyberdéfense*, CRPOC)⁸⁵

Wśród instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo w internecie znajduje się również Narodowa Agencja Cyberbezpieczeństwa (fr. *Agence nationale de la sécurité*

⁸³ Ministère de la Défense, *La cyberdéfense*, <https://www.defense.gouv.fr/espanol/portal-de-la-defensa/desafios/la-cyberdefense>, dostęp: 02.08.2021.

⁸⁴ Ministère de la Défense, *Le COMCYBER*, <https://www.defense.gouv.fr/ema/nos-organismes/comcyber/le-comcyber>, dostęp: 14.08.2021.

⁸⁵ Ministère de la Défense, *Le COMCYBER*, <https://www.defense.gouv.fr/ema/nos-organismes/comcyber/le-comcyber>, dostęp: 14.08.2021.

des systèmes d'information, ANSSI), która zapewnia monitorowanie, wykrywanie, alarmowanie i reagowanie na cyberataki. Organizuje także warsztaty edukacyjne na ten temat dla partii politycznych i posłów do Parlamentu Europejskiego.

ANSSI bada i opiniuje decyzje rządowe dotyczące bezpieczeństwa cyfrowego i danych wrażliwych. Uczestniczy również w budowie i utrzymaniu sieci internetowych dla służb państwowych. W przypadku udowodnionego lub podejrzanego ataku, Centrum Operacyjne Bezpieczeństwa Systemów Informatycznych (fr. *Centre opérationnel de la sécurité des systèmes d'information*, COSSI), podlegające pod ANSSI, zajmuje się ochroną najbardziej wrażliwych służb państwowych oraz operatorów prywatnych⁸⁶.

W 2019 roku podpisano umowę partnerską mającą na celu wzmocnienie kooperacji pomiędzy ANSSI i COMCYBER⁸⁷. Oba organy miały już okazję współpracować ze sobą podczas cybernetycznych ćwiczeń – *Locked Shields*. Zespoły ekspertów zajmowały się chronieniem do 4 tys. wirtualnych systemów przed 2,5 tys. ataków, co stanowiło okazję do przetestowania swoich zdolności obronnych oraz koordynacji w warunkach zbliżonych do rzeczywistych⁸⁸.

Operacje informacyjne w mediach cyfrowych i sieciach społecznościowych wpływają na instytucje demokratyczne, przyczyniając się bardzo często do ich destabilizacji. Widząc rosnące znaczenie tego obszaru działań, około 30 państw posiada lub buduje swoje zdolności do operowania w cyberprzestrzeni. Upublicznienie przez Francję elementów doktryny ofensywnych operacji cybernetycznych pomaga w informowaniu opinii publicznej, zarówno krajowej, jak i międzynarodowej, o stanie i kierunku rozwoju cyberbezpieczeństwa. W przypadku Republiki Francuskiej można wskazać dwójaki charakter tego działania: transparentność (wspieranie debaty publicznej poprzez dostarczanie danych mediom) oraz odstraszenie (dostarczanie kontekstu potencjalnym przeciwnikom). We francuskiej doktrynie cyberprzestrzeń jest definiowana przez trzy warstwy:

1. fizyczną (docelowe urządzenia sieciowe lub sprzęt; routery, łącza satelitarne);
2. logiczną (protokoły, oprogramowanie, aplikacje);
3. społeczną (informacje wymieniane między punktami końcowymi lub użytkownikami, a więc adresy, e-maile, blogi).

W Strategicznym przeglądzie cyberobrony z 2018 r. (fr. *Revue stratégique de cyberdéfense*) zostały spójnie przedstawione elementy francuskiej procedury bezpieczeństwa

⁸⁶ Sénat, *Sur la sécurité informatique des pouvoirs publics*, https://www.senat.fr/rap/r19-082/r19-082_mono.html, dostęp: 14.08.2021.

⁸⁷ Ministère de la Défense, *Signature du protocole ANSSI – COMCYBER*, <https://www.defense.gouv.fr/ema/nos-organismes/comcyber/le-comcyber/actualites/les-actualites-de-la-cyberdefense/signature-du-protocole-anssi-comcyber>, dostęp: 01.08.2021.

⁸⁸ Ministère de la Défense, *Exercice cyber Locked Shields: la France remporte la première place*, <https://www.defense.gouv.fr/actualites/articles/exercice-cyber-locked-shields-la-france-remporte-la-premiere-place>, dostęp: 02.08.2021.

cybernetycznego. W tym dokumencie rozdzielono pojęcia cyberobrony na *cyberdefence* i *cyberoffence*, co jest pewnym *novum* wobec systemu anglosaskiego. Francja podkreśla, że taki podział respektuje wolności i swobody obywatelskie. Wymienionych zostało sześć ogólnych celów cyberobrony, tj. zapobieganie, przewidywanie, ochrona, wykrywanie, atrybucja, reakcja (remediacja). Strategia obejmuje zagadnienia z wielu poziomów, tj. cywilnego, wojskowego, krajowego, zewnętrznego oraz międzynarodowego.

Francja wykazuje chęć aktywnego udziału w międzynarodowych regulacjach dotyczących cyberprzestrzeni i cyberwojny. Stanowczo negatywnie określone jest stanowisko wobec *hack-backu*⁸⁹ dla prywatnych firm, gdyż groziłoby to znaczną destabilizacją w sferze cyfrowej. Paryż chce rozważyć tę kwestię na poziomie regulacji międzynarodowych. W strategii wskazano również, że poważny atak cybernetyczny może, zgodnie z art. 51 Karty Narodów Zjednoczonych, być interpretowany jako napaść zbrojna.

Kolejnym istotnym dokumentem składającym się na francuską doktrynę jest opracowane w 2019 r. „Zastosowanie zasad prawa międzynarodowego do działań w cyberprzestrzeni” (fr. *Droit international appliqué aux opérations dans le cyberspace*). Chociaż większość państw zgadza się, że prawo międzynarodowe ma zastosowanie do cyberprzestrzeni (operacji cybernetycznych, czyli cyberataków), pojawia się często pytanie o to, co to tak naprawdę oznacza. Jeśli przyjrzeć się francuskim planom cybernetycznym, można zauważyć, że cyberataki mogą być interpretowane jako poważne zagrożenie, uzasadniające reakcję państwa na zagrożenia w cyberprzestrzeni dzieląc je na te wymagające podjęcia działań ofensywnych.

Francja twierdzi, że nieautoryzowane operacje państwowe naruszają suwerenność kraju, a do większości ofensyw dochodzi w czasach pokoju. Co za tym idzie, zastrzega sobie prawo do reagowania na takie działania, jak również do przypisywania ich odpowiedzialnym za nie podmiotom, a w tym przypadku: odpowiedzialnym państwom. Takie przypisanie jest zawsze decyzją polityczną. Ataki cybernetyczne wymagają reakcji dyplomatycznej, a najlepszą odpowiedzią są środki zaradcze. Francuska doktryna wskazuje, że choć operacje cybernetyczne same w sobie mogą nie być nielegalne, to ich skutki mogą stanowić naruszenie prawa międzynarodowego. To stanowi *clue* zrozumienia zapisów – ważne są skutki. Jeśli konsekwencje są niewielkie lub w inny sposób pomniejszone, zwykle nie uzasadnia to zdecydowanej reakcji. Kryteria uznania cyberataku za użycie siły obejmują okoliczności ataku, jego charakter, źródło operacji, poziom ingerencji, zamierzone skutki, a także charakter atakującego – np. czy była to jednostka wojskowa. Warto zauważyć skumulowanie efektów działań ofensywnych, co oznacza, że łączne konsekwencje wielu operacji mogą również osiągnąć próg istotności. Skutki

⁸⁹ To działanie podjęte przez organizacje pozarządowe mające na celu utrudnienie cyberprzestępcom dostępu do zasobów technicznych lub systemów, które nie są własnością lub nie są dzierżawione przez osobę podejmującą działanie. Można to zatem sklasyfikować jako kontratak w cyberprzestrzeni. Jest to zasadniczo nielegalne w krajach, w których obowiązują przepisy antyhakerskie.

i działania muszą być jednakże starannie przemyślane. Zawsze należy dokonywać oceny ryzyka operacyjnego. Konieczne jest zatem zrozumienie, że przewidzenie z wyprzedzeniem niektórych efektów operacji cybernetycznych może być trudne, należy jednak dołożyć najwyższych starań, by je ograniczyć. W doktrynie słusznie podkreślono, że dokonywanie oceny ryzyka jest często wyzwaniem. Wymienia się m.in. dwoistą naturę Internetu (jako obszar działań zarówno systemów wojskowych, jak i cywilnych) i związaną z tym ogromną liczbę połączeń między sieciami. Ponadto istnieje ryzyko, że narzędzia wojskowe (cybernetyczne) mogą zostać skradzione i ponownie wykorzystane do innych lub wrogich działań.

Francja zajmuje oddzielne stanowisko wobec cyberataków towarzyszących konwencjonalnym konfliktom. W domenie cybernetycznej nie ma linii frontu, w ujęciu francuskim konflikt czysto cybernetyczny jest hipotezą. Jednak w niektórych przypadkach operacje takie mogą także nosić znamiona zbrodni wojennych⁹⁰. W ogólnym rozumieniu zastosowanie mają, jak w przypadku konfliktów zbrojnych, wszystkie zasady międzynarodowego prawa humanitarnego.

Kwestie odpowiedzialności za bezpieczeństwo powinny również znajdować się na szczeblu międzynarodowym. Szczególne znaczenie będzie tu miał głos Unii Europejskiej. Francja wskazała, że należy uczynić przedsiębiorstwa odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo produktów, które wprowadzają na rynek, tak długo jak będą one dostępne dla konsumentów. Francuski rząd stara się w ostatnich latach jak najbardziej skoordynować działania istniejących już instytucji w celu zapobiegnięcia przede wszystkim duplikowaniu się wysiłków na rzecz ochrony cyberprzestrzeni. Oprócz państwowych działań oraz regulacji zmierzających ku uszczelnieniu bezpieczeństwa cybernetycznego niezwykle ważna jest międzynarodowa współpraca z innymi państwami, chociażby w obszarze Unii Europejskiej w ramach programu „Cyfrowa Europa” na lata 2021-2027. Ponadto Francja odegrała już wiodącą rolę w przyjęciu przez UE systemu sankcji przeciwko cyberatakom. Pierwsze europejskie sankcje wobec Rosji i Chin zostały nałożone w lipcu 2020 roku i obejmowały zakaz podróżowania oraz zamrożenie aktywów członków rosyjskiej dyrekcji wywiadu wojskowego. W październiku 2020 roku Unia Europejska nałożyła inne sankcje na rosyjskich urzędników w związku z cyberatakiem na niemiecki Bundestag.

⁹⁰ Konwencjonalne rozumienie terminu powinno zostać przełożone na dyskurs cybernetyczny. Podstawowym wyznacznikiem uznania zbrodni jest naruszenie konwencji genewskich z 1949 r. czy też praw i zwyczajów wojennych stosowanych do konfliktów międzynarodowych. Tortury czy niehumanitarne traktowanie w przestrzeni materialnej należy zatem przełożyć na cyberprzestrzeń. To samo dotyczy dokonywania bezprawnie i samowolnie poważnych zniszczeń i przywłaszczenia mienia nieusprawiedliwionego koniecznością wojenną. Każde takie działania niosą za sobą interpretacje prowadzące do rozpatrywania ich właśnie w kategorii zbrodni wojennych. Za: O. Niewiada, *Katalog zbrodni w świetle statutu stałego Międzynarodowego Trybunału Karnego*, „De Securitate et Defensione. O Bezpieczeństwie i Obronności”, 2015 nr 1(1), ss. 101-112.

Oprócz powyższych Paryż podkreślił potrzebę poszukiwania kanałów komunikacyjnych, które miałyby stanowić ośrodek współpracy, by ograniczyć ryzyko ruchów destabilizujących. Już we wspomnianym wyżej dokumencie z 2018 r. Francja zidentyfikowała kluczowych graczy w cyberprzestrzeni, tj. Wielką Brytanię, Chiny, Rosję, USA. Zdaje się to zgodne z głosem Pałacu Elizejskiego, który silnie zarysowuje idee wspólnej kultury strategicznej, której rozwój podkreśla powstała w 2016 r. ICE (ang. The Intelligence College in Europe)⁹¹ czy program *La fabrique défense*⁹² (skierowana do europejskiej młodzieży inicjatywa mająca na celu budowanie większego zrozumienia działań obronnych).

Zmieniający się model korzystania z sieci społecznościowych i innych platform wpływa na przetwarzanie informacji przez użytkowników cyberprzestrzeni. Dokument dotyczący działań w cyberprzestrzeni z 2021 r.⁹³ wyraźnie wskazuje, że sytuacja ta nie pozostaje bez wpływu na operacje wojskowe, szczególnie jeśli chodzi o operacje dezinformacyjne (tj. propagandę)⁹⁴. Elementy francuskiej doktryny operacji informacyjnych podkreślają, że podmioty – państwa i zorganizowane grupy zbrojne – włączają operacje informacyjne do swoich planów, szczególnie za pośrednictwem sieci lub portali społecznościowych. Takie działania mogą być zaliczane do operacji hybrydowych. Szczególna uwaga skupiona jest na posunięciach mających na celu werbowanie ludzi do grup terrorystycznych.

Zagadnienie L2I (fr. *la lutte informatique d'influence*), również obecne we wspomnianym dokumencie z 2021 r., może być rozumiane jako „komputerowe operacje / wojna o wpływy”. Obszarem działań jest „przestrzeń informacyjna”, a związane one są z defensywnymi lub ofensywnymi operacjami cybernetycznymi. Do zadań defensywnych możemy zaliczyć wykrywanie operacji przeciwnika i podejmowanie przeciwko nim działań, np. dyskredytowanie ich, wskazywanie nieprawdy bądź niespójności. Nie wiele natomiast mówi się o samych działaniach ofensywnych.

Transparentność francuskiej doktryny jest wyraźna, Paryż nie marginalizuje kwestii obronności w cyberprzestrzeni⁹⁵. Takie postępowanie, w dobie rosnącego zagrożenia w tym obszarze, zdaje się nie tyle innowacyjne, co rozsądne. Ponadto wydzielenie wojsk

⁹¹ A. Olech, *ICE – akademia oficerów wywiadu*, <https://trimarium.pl/ice-akademia-oficerow-wywiadu/> dostęp: 31.10.2021.

⁹² Ministère des Armées *La Fabrique Défense revient pour sa deuxième édition*, <https://www.defense.gouv.fr/actualites/articles/la-fabrique-defense-revient-pour-sa-deuxieme-edition>, dostęp: 01.11.2021.

⁹³ Ministère des Armées, *Éléments publics de doctrine militaire de lutte informatique d'influence (L2I)*, COMCYBER, Paris 2021.

⁹⁴ Jej stosowanie podczas konfliktów jest legalne w świetle prawa międzynarodowego.

⁹⁵ L. Olejnik, *French doctrine of information operations – engaging over information space*, https://blog.lukaszolejnik.com/french-doctrine-of-information-operations-engaging-over-information-space/?fbclid=IwAR3QJwPjd8MJCDLij3CFIBlaYBGRwa-PREuv3E00fBeWYc9Zvh_PDJxRH71, dostęp: 04.11.2021.

cyberprzestrzeni jako oddzielnego rodzaju sił zbrojnych jest niezbędne. Rekrutacja ekspertów i specjalistów już się rozpoczęła. Niemniej, należy patrzeć ponad potrzeby narodowe, budując chociażby wspólną europejską strategię działań, by rozwijać możliwości zarówno odstraszania, jak i reagowania. Takie zaangażowanie jest niezbędne w Unii Europejskiej oraz NATO, których Francja jest członkiem.

W 2018 roku francuski parlament uchwalił ustawę mającą na celu przeciwdziałanie przekazywaniu fałszywych informacji przed kluczowymi wyborami i referendum oraz dążenie do zwiększenia przejrzystości w zakresie finansowania i dystrybucji treści internetowych. Ustawa zaproponowana przez prezydenta Emmanuela Macrona, została dwukrotnie odrzucona przez senat, zanim została przyjęta przez parlament⁹⁶.

Dokument uprawnia francuską Naczelną Radę Audiowizualną (fr. *Conseil supérieur de l'audiovisuel*, CSA) do zawieszenia kanałów telewizyjnych kontrolowanych przez obce państwo lub znajdujących się pod wpływem tego państwa, jeśli rozmyślnie rozpowszechniają one fałszywe informacje, które mogą wpływać na przebieg głosowania. Oznacza to, że Francja ma prawo przejąć każdą zagraniczną stację telewizyjną podejrzaną o rozpowszechnianie fałszywych wiadomości⁹⁷. Kandydaci i partie polityczne mogą od czasu wejścia ustawy w życie odwołać się do sądu o pomoc w powstrzymaniu rozpowszechniania dezinformacji w ciągu trzech miesięcy przed wyborami.

Aby założenia owej ustawy należycie funkcjonowały w praktyce, niezbędna jest również ścisła współpraca z firmami kontrolującymi media społecznościowe, gdyż jedynie one posiadają możliwość usunięcia nieprawdziwej informacji bądź zablokowania użytkowników odpowiedzialnych za takie treści. Ingerowanie przez państwowe rządy w kompetencje prywatnych firm może być jednak odebrane przez opinię publiczną jako naruszenie wolności słowa oraz stopniowa próba wprowadzania cenzury.

⁹⁶ Europ News, *France passes controversial 'fake news' law*, <https://www.euronews.com/2018/11/22/france-passes-controversial-fake-news-law>, dostęp 02.08.2021.

⁹⁷ Légifrance, *Loi relative à la lutte contre la manipulation de l'information*, art. 8, <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000037847559/>, dostęp : 01.08.2021.

5. Wojska Republiki Francuskiej biorące udział w misjach zagranicznych

Aleksander Olech

Wojska Republiki Francuskiej realizujące misje zagraniczne mają różną charakterystykę w zależności od rodzaju zadań i środowiska, w którym operują. Przede wszystkim należy wyróżnić Wojska Rozmieszczone Republiki Francuskiej (fr. *les forces prépositionnées*, siły wysunięte), na które składają się:

- Wysunięte Wojska Obrony Terytorium (fr. *les forces de souveraineté*, siły obronne) nieprzerwanie stacjonujące na francuskich terytoriach zależnych oraz
- Wysunięte Wojska Stałej Obecności Za Granicą (fr. *les forces de présences*, siły stałej obecności) operujące w wybranych państwach na mocy umów bilateralnych.

Wojska Rozmieszczone Republiki Francuskiej podlegają szefowi Sztabu Sił Zbrojnych. Zgodnie z wytycznymi Białej Księgi Obrony i Bezpieczeństwa Narodowego (fr. *le Livre Blanc sur la Défense et la Sécurité Nationale*) oraz Przeglądu Strategicznej Obrony i Bezpieczeństwa Narodowego (fr. *la revue stratégique de défense et de sécurité nationale*) wojska realizują strategiczne funkcje, tj. odstraszanie, zapobieganie, ochronę, interweniowanie, uzyskiwanie wiedzy i przewidywanie. Siły obronne stacjonują w departamentach oraz wspólnotach zamorskich należących do Francji i koncentrują się na kwestiach związanych z suwerennością. Z uwagi na posiadane departamenty zamorskie Francja zyskała tytuł drugiej potęgi morskiej na świecie⁹⁸. Siły stałej obecności operują w Afryce i na Bliskim Wschodzie, utrzymując regionalną stabilność. Obecnie wojska

⁹⁸ C. Bressange i in., *La France deuxième empire maritime mondiale*, Le Monde, https://www.lemonde.fr/international/article/2019/08/11/la-france-deuxieme-empire-maritime-mondial_5498495_3210.html, dostęp: 17.06.2021.

te liczą około 11 000 żołnierzy⁹⁹. Nadzór nad realizacją zadań sprawuje szef Sztabu Sił Zbrojnych Republiki Francuskiej, a Centrum Planowania i Prowadzenia Operacji rozmieszcza wojska.

Zadaniem Wojsk Rozmieszczonych Republiki Francuskiej jest nadzorowanie wyznaczonego stałego rejonu odpowiedzialności (fr. *la zone de responsabilité permanente*, ZRP), obrona terytorium i interesów Francji oraz Europy, reagowanie na zagrożenia militarne, zapobieganie kryzysom i zarządzanie nimi oraz zapewnianie regionalnej współpracy w zakresie bezpieczeństwa. Zostały one rozlokowane w strefach uznawanych za strategiczne dla Francji. Każdy z oddziałów jest w stałej gotowości do samodzielnego przeprowadzenia operacji nie tylko w rejonach odpowiedzialności, ale również poza nimi. Ponadto obszar działalności sił stałej obecności jest zorganizowany wokół określonych aren wojennych lub operacyjnych – Karaibów, Pacyfiku oraz Oceanu Indyjskiego, co umożliwia zawężenie pola operacyjnego oraz skupienie się na bezpieczeństwie i obronie wybranego terytorium. Oprócz powyższych Republika Francuska bierze również udział w operacjach zagranicznych, misjach Organizacji Narodów Zjednoczonych, Unii Europejskiej i NATO, misjach morskich oraz wykorzystuje posiadany potencjał militarny do odstraszenia.

W opublikowanej w 2018 r. Ustawie o programie wojskowym (fr. *loi de programmation militaire*¹⁰⁰) na lata 2019-2025, w której znajdują się wytyczne dotyczące wyposażenia oraz budżetu sił zbrojnych, zaznaczono potrzebę posiadania znacznych wojsk poza granicami kraju celem utrzymywania bezpieczeństwa Republiki Francuskiej i jej terytoriów z uwagi na pojawiające się wyzwania i zagrożenia o charakterze międzynarodowym.

Tab. 1. Zagraniczne misje wojskowe Republiki Francuskiej (stan na 30.06.2022 r.)

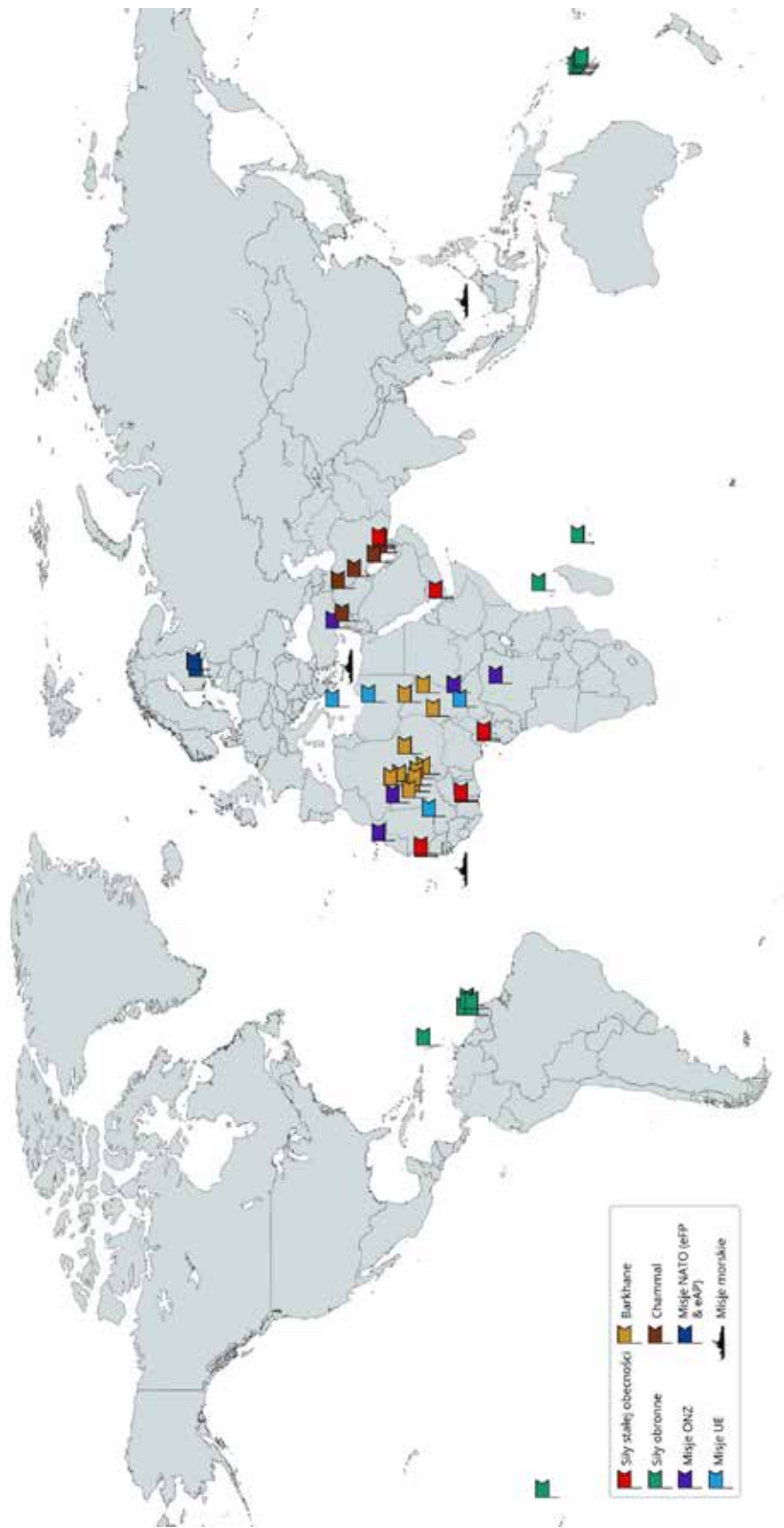
DZIAŁANIA	MISJA	LICZBA FRANCUSKICH ŻOŁNIERZY
Wysunięte Wojska Obrony Terytorium	Siły Zbrojne na Antylach (fr. <i>les Forces Armées aux Antilles</i> , FAA)	1000
Wysunięte Wojska Obrony Terytorium	Siły Zbrojne w Gujanie Francuskiej (fr. <i>les Forces Armées en Guyane</i> , FAG)	2100
Wysunięte Wojska Obrony Terytorium	Siły Zbrojne w Nowej Kaledonii fr. <i>les Forces Armées en Nouvelle-Calédonie</i> , FANC)	1450

⁹⁹ Ministère des Armées, *Les forces françaises prépositionnées*, <https://www.defense.gouv.fr/content/download/466302/7428994/DOSSIER%20-%20Forces%20pr%C3%A9positionn%C3%A9es.pdf>, dostęp: 08.06.2021.

¹⁰⁰ LOI n° 2018-607 du 13 juillet 2018 relative à la programmation militaire pour les années 2019 à 2025 et portant diverses dispositions intéressant la défense, NOR : ARMX1800503L, JORF n°0161 du 14 juillet 2018.

Wysunięte Wojska Obrony Terytorium	Siły Zbrojne w Polinezji Francuskiej (fr. <i>les Forces Armées en Polynésie française</i> , FAPF)	900
Wysunięte Wojska Obrony Terytorium	Siły Zbrojne w południowej części Oceanu Indyjskiego (fr. <i>les Forces Armées dans la zone sud de l'Océan Indien</i> , FAZSOI)	1700
Wysunięte Wojska Stałej Obecności Za Granicą	Siły Francuskie Stacjonujące w Dżibuti (fr. <i>les Forces Françaises Stationnées à Djibouti</i> , FFDj)	1450
Wysunięte Wojska Stałej Obecności Za Granicą	Francuskie Jednostki Wojskowe w Gabonie (fr. <i>les Eléments Français au Gabon</i> , EFG)	350
Wysunięte Wojska Stałej Obecności Za Granicą	Francuskie Jednostki Wojskowe w Senegalu (fr. <i>les Eléments Français au Sénégal</i> , EFS)	350
Wysunięte Wojska Stałej Obecności Za Granicą	Siły Francuskie na Wybrzeżu Kości Słoniowej (fr. <i>les Forces Françaises en Côte d'Ivoire</i> , FFCL)	950
Wysunięte Wojska Stałej Obecności Za Granicą	Francuskie Siły Stacjonujące w Zjednoczonych Emiratach Arabskich (fr. <i>les Forces Françaises aux Emirats Arabes Unis</i> , FFEAU)	650
NATO	Wysunięta Obecność NATO (ang. <i>Enhanced Forward Presence</i> , eFP)	łączny udział francuskich żołnierzy w misjach NATO – 400
	<i>Enhanced Air Policing</i> (eAP)	
Misja antyterrorystyczna na Bliskim Wschodzie	Chammal	600
ONZ	<i>United Nations Interim Force in Lebanon</i> (UNIFIL)	łączny udział francuskich żołnierzy w misjach ONZ – 740
	Daman (współpraca z UNIFIL)	
	Operacje pokojowe w Mali, Republice Środkowoafrykańskiej, Republice Demokratycznej Konga, Saharze Zachodniej	
Unia Europejska	Komórka ds. łączności i Planowania Unii Europejskiej EULCP (ang. <i>EU Liaison and Planning Cell</i>),	łączny udział francuskich żołnierzy w misjach UE – 150
	EUTM Mali	
	Misja UE w Republice Środkowoafrykańskiej (EUAM RCA)	
	Operacja Sił Morskich „IRINI”	
	Atalanta	
	Althea	
Misja szkoleniowa	JEANNE D'ARC 2021	800
Misja morską	CLEMENCEAU 21	1200
Misja morską	CORYMBE	250
Misja antyterrorystyczna w Sahelu	Barkhane	5100

Źródło: opracowanie własne; A. Olech, A. Homańska

Ryc. 3. Francuskie operacyjne zaangażowanie wojskowe

6. Antyle

Aleksander Olech, Karolina Siekierka

Antyle to archipelag położony w regionie Karaibów, rozciągający się od półwyspu Jukatan w Meksyku do wybrzeży Wenezueli. Wyspy zajmujące powierzchnię ok. 221 000 km² dzielą się na 13 państw oraz 9 terytoriów zależnych i są geograficznie postrzegane jako subregion Ameryki Północnej.

Obecnie na Antylach stacjonują siły zbrojne Stanów Zjednoczonych, Holandii, Wielkiej Brytanii oraz Francji. Wojska tych państw znajdują się na terenach od nich zależnych. Od 1946 r. Francji podlegają dwa departamenty zamorskie w tym regionie, tj. Gwadelupa i Martynika, a także dwie wspólnoty zamorskie: Saint-Barthélemy i Saint-Martin. Historia relacji między Francją a Antylami sięga pierwszej połowy XVII w., tj. czasów ekspansji kolonialnej państw europejskich, i jest silnie powiązana z działaniami, których celem było osłabienie pozycji Hiszpanii, walka z piractwem, a także zagwarantowanie Francji wolności handlu¹⁰¹.

6.1. Siły Zbrojne na Antylach

Francuskie Siły Zbrojne na Antylach (fr. *les Forces armées aux Antilles*, FAA) należą do Wysuniętych Wojsk Obrony Terytorium i jednocześnie tworzą strefę obronną dla Antyli Francuskich. Dowódca FAA (fr. *le commandant supérieur des forces armées aux Antilles*, COMSUP FAA) oraz dowództwo bazy obronnej (fr. *le commandant de la base*

¹⁰¹ I. Bernier, *Quand et comment les Antilles deviennent-elles françaises?*, Futura Sciences, 21.11.2019, <https://www.futura-sciences.com/sciences/questions-reponses/epoque-moderne-antilles-deviennent-elles-francaises-9525/>, dostęp: 08.06.2021.

de défense, COMBdD) podlegają szefowi Sztabu Generalnego Wojska Francuskiego¹⁰². Na FAA składają się trzy jednostki:

- **33 Pułk Piechoty Morskiej** (fr. *le 33e régiment d'infanterie de marine*) z bazą w Fort Desaix na Martynice. W jej skład wchodzi: kompania dowodzenia i logistyki, dwie kompanie bojowe, kompania rezerwowa oraz ośrodek szkolenia morskiego (fr. *le Centre Nautique d'Entrainement en Fôret*, CNEF) na Martynice¹⁰³. Pułk ten ma również kompanię rezerwową z siedzibą na Gwadelupie¹⁰⁴.
- **Baza Marynarki Wojennej** (fr. *la base navale implantée dans le Fort Saint Louis*) zlokalizowana w Fort Saint Louis na Martynice. Stacjonują w niej dwie fregaty lekkie (patrolowce) „Germinal” i „Ventôse” oraz holownik przybrzeżny „Maïto”¹⁰⁵. Okręty te są wykorzystywane głównie w przypadku klęsk żywiołowych¹⁰⁶. Na wyposażeniu FAA znajdują się również okręty patrolowe: „La Combattante” i „Vilette”. Drugi z nich stacjonuje na Gwadelupie i należy do Żandarmerii Morskiej. Co więcej, do marynarki wojennej należy też okręt wsparcia i pomocy misjom zamorskim (fr. *le bâtiment de soutien et d'assistance outre-mer*, BSAOM)¹⁰⁷.
- **Baza Sił Powietrznych** – państwowe centrum lotnicze (fr. *le pôle aéronautique étatique*, PAE) mieszczący się przy porcie lotniczym Aimé Césaire w Lamentin¹⁰⁸. PAE składa się z francuskich jednostek lotniczych Ministerstwa Sił Zbrojnych, natomiast Ministerstwo Gospodarki i Finansów oraz Ministerstwo Spraw Wewnętrznych zapewniają wsparcie logistyczne w zakresie planowania i realizowania pomocy z Francji lub Gujany Francuskiej drogą powietrzną¹⁰⁹.

¹⁰² *Le contre-amiral Jean Hausermann devient le chef de l'Armée aux Antilles Français*, <https://la1ere.francetvinfo.fr/martinique/contre-amiral-jean-hausermann-devient-chef-armee-aux-antilles-francaises-745565.html>, dostęp: 09.03.2021.

¹⁰³ Ministère des Armées, *Les forces armées aux Antilles*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/territoire-national/forces-de-souverainete/forces-armees-aux-antilles/dossier-de-reference/les-forces-armees-aux-antilles>, dostęp: 08.06.2021.

¹⁰⁴ Ibidem.

¹⁰⁵ *Un nouveau navire renforce les capacités d'action des forces armées aux Antilles*, <https://www.defense.gouv.fr/marine/actu-marine/un-nouveau-navire-renforce-les-capacites-d-action-des-forces-armees-aux-antilles>, dostęp: 09.03.2021.

¹⁰⁶ Ibidem.

¹⁰⁷ *Les forces armées aux Antilles*, <https://www.defense.gouv.fr/english/operations/territoire-national/forces-de-souverainete/antilles/dossier/les-forces-armees-aux-antilles>, dostęp: 09.03.2021.

¹⁰⁸ FAA, Les Services de l'État en Martinique, <https://www.martinique.gouv.fr/Services-de-l-Etat/Defense-et-anciens-combattants/FAA/FAA>, dostęp: 09.03.2021.

¹⁰⁹ *Les forces armées aux Antilles*, <https://www.defense.gouv.fr/english/operations/territoire-national/forces-de-souverainete/forces-armees-aux-antilles/dossier-de-reference/les-forces-armees-aux-antilles>, dostęp: 27.04.2021.

Dotyczy to szczególnie akcji ratunkowych, ale również walki z handlem narkotykami i bronią. Na wyposażeniu sił powietrznych znajdują się dwa śmigłowce: „Panther” oraz „Alouette”¹¹⁰.

Forty Desaix oraz Saint Louis powstały na przełomie XVII i XVIII w., tj. w okresie kolonializmu. Miały one umożliwić natychmiastową reakcję w przypadku ataku wojsk nieprzyjacielskich lub miejscowych piratów. To właśnie dzięki tym jednostkom rząd francuski utrzymał wyspy w posiadaniu przez wiele lat. W przeciwieństwie do ww. fortów Baza Obronna Antyli została utworzona w styczniu 2011 r., jako podmiot wspierający jednostki operacyjne w kwestiach organizacyjnych.

Obecnie Siłom Zbrojnym na Antylach podlega 1000 żołnierzy¹¹¹. Do deklarowanych zadań FAA należą m.in. współpraca regionalna na rzecz bezpieczeństwa, obrona terytorium, ochrona interesów Francji i jej obywateli, nadzór nad obszarem morskim i walka z handlem narkotykami i bronią. W przypadku kryzysów odpowiadają one również za prowadzenie operacji ratunkowych, takich jak pomoc humanitarna czy pomoc w przypadku klęsk żywiołowych. W razie potrzeby wojska na Antylach są w stanie przeprowadzić rozmieszczeniu operacyjnym wojsk specjalnych Francji, wspierać ten proces lub w nim uczestniczyć. Co więcej, Siły Zbrojne na Antylach wraz z Siłami Zbrojnymi w Gujanie Francuskiej tworzą wspólny system powietrzno-morski w Zatoce Meksykańskiej oraz strefę stałego rejonu odpowiedzialności.

W 2020 r. Siły Zbrojne na Antylach prowadziły współpracę z 14 krajami, organizując dziewięć konferencji regionalnych oraz dwukrotnie uczestnicząc w ćwiczeniach wojskowych ze Stanami Zjednoczonymi¹¹². FAA były wielokrotnie wykorzystywane do akcji ratunkowych i pomocniczych. Po trzęsieniu ziemi na Haiti w 2010 r., w wyniku którego zginęło ok. 300 000 osób¹¹³, rozpoczęły operację *Séisme Haïti 2010*, której celem była pomoc poszkodowanej ludności. Jej priorytety stanowiły: opieka medyczna, pomoc przy poszukiwaniach osób zaginionych, repatriacja obywateli francuskich, a także przygotowanie pomocy humanitarnej. Wskutek działań przetransportowano do Francji metropolitalnej 800 osób pilnie potrzebujących pomocy medycznej oraz dokonano repatriacji 1700 obywateli Francji¹¹⁴. Ponadto marynarka wojenna umożliwiła przetransportowanie blisko 60 pojazdów, żywności itp. na potrzeby Czerwonego Krzyża. Żołnierze FAA pomagali także przy odbudowie

¹¹⁰ Ibidem.

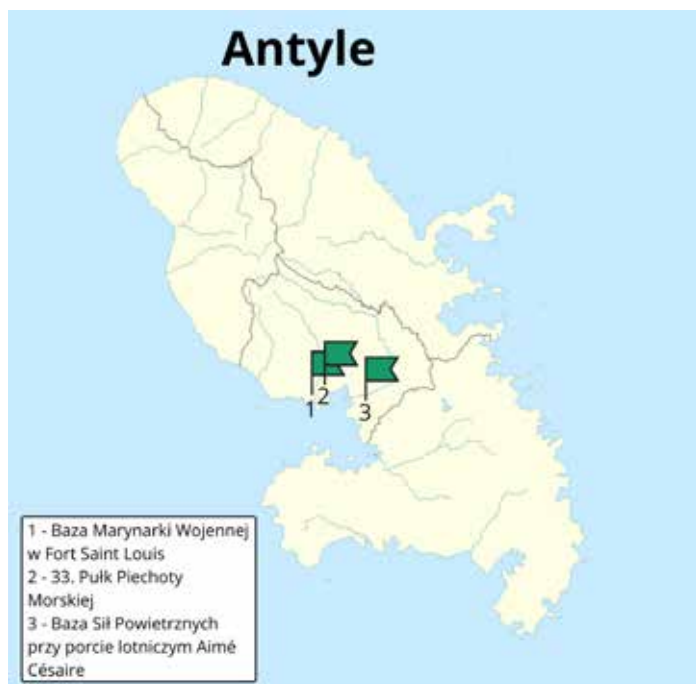
¹¹¹ Ministère des Armées, https://www.defense.gouv.fr/operations/rubriques_complementaires/dispositif-operationnel-francais-deploye-a-travers-le-monde, dostęp: 27.04.2021.

¹¹² Assemblée Nationale, op. cit.

¹¹³ *2010 Haiti earthquake*, <https://www.britannica.com/event/2010-Haiti-earthquake>, dostęp: 10.03.2021.

¹¹⁴ *Opération Séisme Haïti 2010 – rétrospective*, www.defense.gouv.fr/actualites/operations/operation-seisme-haiti-2010-retrospective, dostęp: 10.03.2021.

zniszczonych budynków¹¹⁵. Od marca 2021 r. Siły Zbrojne na Antylach prowadzą starania na rzecz walki z COVID-19, a do zadań FAA należy m.in. transportowanie na wyspy potrzebnych produktów, przewożenie pacjentów pomiędzy szpitalami czy dostarczanie żywności¹¹⁶.

Ryc. 4. Siły Zbrojne na Antylach

6.2. Konkluzje

Region Karaibów pozostaje przestrzenią rywalizacji między mocarstwami, a jednym z wyzwań jest polityka zagraniczna Chińskiej Republiki Ludowej (ChRL), której celem jest pogłębienie relacji z państwami Ameryki Łacińskiej i Karaibów. ChRL inwestuje, udziela pożyczek, zawiera porozumienia partnerskie oraz handlowe z regionem, zwiększając w ten sposób swoją rolę polityczną i gospodarczą, a także zależność karaibskich krajów i terytoriów od siebie. Tym samym starania ChRL stanowią zagrożenie dla in-

¹¹⁵ Ibidem.

¹¹⁶ *Déclaration de Mme Florence Parly, ministre des armées, sur l'armée aux Antilles, à la Martinique le 10 décembre 2020*, <https://www.vie-publique.fr/discours/277755-florence-parly-11122020-antilles>, dostęp: 10.03.2021.

interesów Francji, która w tej sytuacji powinna nie tylko rozwijać swoje zaangażowanie dyplomatyczne w regionie, ale również skoncentrować się na wzmacnianiu partnerstw bilateralnych, których celem będzie integracja regionalna kilku państw pod francuskim zwierzchnictwem. Budżet Francji nie pozwala na tak duże inwestycje jakich dokonuje ChRL, a zatem francuski rząd powinien w szczególności zająć się kwestiami mającymi bezpośredni wpływ na jakość życia mieszkańców, tj. ochroną klimatu, zanikaniem różnorodności biologicznej i wzrostem poziomu mórz. Ponadto FAA, poprzez współpracę z państwami sąsiadującymi, może przeciwdziałać takim zagrożeniom jak handel narkotykami, nielegalne połowy oraz niekontrolowana migracja.

Siły Zbrojne na Antylach reagują przede wszystkim w przypadku klęsk żywiołowych, a przez to nie realizują zadań przypisanych misjom wojskowym Republiki Francuskiej, które mają znacznie szerszy zakres. Wynika to raczej z charakterystyki regionu, gdzie głównym zagrożeniem są katastrofy naturalne, a w mniejszym stopniu wyzwania militarne, handel narkotykami i bronią. Nie są prowadzone również żadne stałe operacje antyterrorystyczne lub specjalne. Wobec powyższego administracja francuska powinna zastanowić się nad przyszłością FAA. Działalność, ograniczająca się do wsparcia logistycznego, pomocy medycznej czy dostarczania żywności, która może być prowadzona z Francji kontynentalnej lub państw sąsiednich, nie uzasadnia utrzymywania stałej, kosztownej misji wojskowej. Należy rozważyć doraźną pomoc, która miałaby charakter humanitarny, a nie tak jak teraz militarny. W związku z tym w przyszłości zostałyby oddelegowane na Antyle zupełnie inne komponenty wojska francuskiego.

7. Gujana Francuska

Aleksander Olech, Małgorzata Cichy

Gujana Francuska to zamorski departament Republiki Francuskiej, położony nad Oceanem Atlantyckim, w północno-wschodniej części Ameryki Południowej. W drugiej połowie XV w. na jej terenach pojawiły się pierwsze hiszpańskie ekspedycje, a na przełomie XVI i XVII w. ten obszar kolonizowały kolejno Holandia, Wielka Brytania i Francja.

W XIX w. na terenie departamentu ustanowiono kolonię karną. W tym samym czasie dochodziło do licznych konfliktów z państwami sąsiadującymi. W związku z powyższym od XIX w. w Gujanie Francuskiej nieustannie stacjonują wojska francuskie.

W 2010 r. w tym zamorskim departamencie odbyło się referendum, w którym prawie 70% wyborców¹¹⁷ opowiedziało się przeciwko większej niezależności od Francji. Taki stan rzeczy mógł być spowodowany obawami o to, że zmiana statusu departamentu doprowadziłaby do mniejszego wsparcia finansowego ze strony Paryża.

7.1. Siły Zbrojne w Gujanie Francuskiej

Siły Zbrojne w Gujanie Francuskiej (fr. *les Forces Armées en Guyane*, FAG) należą do Wysuniętych Wojsk Obrony Terytorium i zapewniają integralność departamentu zamorskiego Francji. Zwierzchnictwo nad FAG sprawuje dowódca Sił Zbrojnych w Gujanie Francuskiej (fr. *le commandement des forces armées en Guyane*, COMSUP FAG), będący lokalnym przedstawicielem szefa Sztabu Generalnego. COMSUP FAG pełni także funkcję dowódcy bazy obronnej (COMBdD) oraz sprawuje władzę nad wszystkimi formacjami, instytucjami oraz pracownikami cywilnymi FAG.

¹¹⁷ *French Guiana, Martinique vote against more autonomy*, France 24, <https://www.france24.com/en/20100111-french-guiana-martinique-vote-against-more-autonomy>, dostęp: 06.05.2021.

Na Siły Zbrojne w Gujanie Francuskiej składa się łącznie 2100 żołnierzy oraz 200 pracowników cywilnych¹¹⁸. FAG tworzą trzy rodzaje wojsk – lądowe, morskie i lotnicze. Należą do nich:

- **9 Pułk Piechoty Morskiej** (fr. *le 9e régiment d'infanterie de marine*) posiadający swoje siedziby w miastach Saint-Jean i Maripasoula. Piechota morska prowadzi krótko- i długoterminowe misje. Oddziały współpracują także z administracją władz lokalnych w walce z nielegalnym wydobyciem złota.
- **3 Zagraniczny Pułk Piechoty** (fr. *le 3e régiment étranger d'infanterie*) zlokalizowany w Saint-Georges i Camopi. Pułk zarządza utworzonym we wrześniu 1987 r. centrum szkoleniowym w lasach równikowych (fr. *le Centre d'entraînement en forêt équatoriale*, CEFE). Zadaniem placówki jest m.in. przygotowanie żołnierzy do prowadzenia misji w lasach tropikalnych, przeszkolenie jednostek do przeprowadzania kontroli granicznych i poszukiwania obozów nielegalnego wydobycia złota. W CEFE prowadzone są także szkolenia dla jednostek francuskich oraz zagranicznych, w szczególności z państw regionu.
- **Baza marynarki** (fr. *la base navale de Dégrad des Cannes*) znajduje się w Dégard des Cannes, głównym porcie Gujany Francuskiej. Do wyposażenia bazy należą dwie łodzie patrolowe, dwie przybrzeżne łodzie patrolowe Żandarmerii Morskiej i łódź umożliwiająca walkę z nielegalnymi połowami ryb¹¹⁹.
- **Baza sił powietrznych im. kapitana François Massé** (fr. *la base aérienne «Capitaine François Massé»*) ma swoją siedzibę przy porcie lotniczym Kajenna-Félix Eboué. Na jej wyposażeniu znajdują się trzy samoloty transportowe typu CASA CN-235, pięć śmigłowców manewrowych Aérospatiale SA 330 Puma i cztery Airbus Helicopters AS550 Fennec¹²⁰. W skład bazy wchodzi także wojskowe centrum dowodzenia, znajdujące się na terenie Gujańskiego Centrum Kosmicznego w Kourou oraz radar Mont Venus.

Od 2011 r. wspólną kontrolę nad stałym rejonem odpowiedzialności FAG sprawują Siły Zbrojne w Gujanie Francuskiej wraz z Siłami Zbrojnymi na Antylach. Nie ogranicza się ona jednak do granic lądowych, morskich czy powietrznych Gujany Francuskiej oraz Antyli, ale obejmuje także państwa łuku karaibskiego oraz dorzecze Amazonki¹²¹.

¹¹⁸ *Les Forces Armées en Guyane*, <https://www.defense.gouv.fr/fre/operations/territoire-national/forces-de-souverainete/guyane/dossier/les-forces-armees-en-guyane>, dostęp: 01.05.2021.

¹¹⁹ *Les Forces Armées en Guyane*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/territoire-national/forces-de-souverainete/forces-armees-en-guyane/dossier-de-reference/les-forces-armees-en-guyane>, dostęp: 01.05.2021.

¹²⁰ Ministère des Armées, <https://www.defense.gouv.fr/english/operations/territoire-national/forces-de-souverainete/forces-armees-en-guyane/dossier-de-reference/les-forces-armees-en-guyane>, dostęp: 08.05.2021.

¹²¹ Ministère des Armées, *Les forces français prépositionnées*, op. cit.

Działania FAG mają na celu wsparcie interesów i misji prowadzonych przez Francję, zapewnienie integralności terytorialnej, utrzymanie bezpieczeństwa w regionie Karaibów oraz ochronę Gujańskiego Centrum Kosmicznego. Działalność FAG oraz współpracujących z nimi FAA skupia się przede wszystkim na walce z nielegalnymi połowami ryb i wydobywaniem złota, a także z grabieżą zasobów morskich. Jeżeli okoliczności tego wymagają, Siły Zbrojne w Gujanie Francuskiej mogą prowadzić samodzielne operacje, uczestniczyć w międzynarodowych ćwiczeniach i akcjach ratunkowych po wystąpieniu klęsk żywiołowych lub wspierać te przedsięwzięcia.

Do najważniejszych prowadzonych obecnie operacji FAG w Gujanie Francuskiej należą: Harpie, Titan i Polpeche. Pierwsza z wymienionych trwa nieustannie od lutego 2008 r. Jest ona kierowana przez Siły Zbrojne w Gujanie Francuskiej przy wsparciu Żandarmerii Morskiej i stanowi kontynuację realizowanej między 2002 a 2008 r. operacji Anakonda. Zadaniem służb wojskowych jest likwidacja nielegalnych miejsc wydobywania złota poprzez niszczenie sprzętów potrzebnych do tych czynności. Od października 2017 r. rozszerzono spektrum działań o sferę sądową, ekonomiczną i dyplomatyczną, nie ograniczając się już do działalności militarnej FAG, angażując także policję krajową, urząd celny i wymiar sprawiedliwości¹²². Roczny koszt operacji wynosi 55 mln euro¹²³.

Najważniejszą misją Sił Zbrojnych w Gujanie Francuskiej jest ochrona Kourou. W 1964 r. francuski rząd zdecydował o utworzeniu centrum startowego statków kosmicznych, które zastąpiło bazę Hamakir w zachodniej Algierii. Wybór padł na region Kourou ze względu na bliskość równika (sprzyjającą wystrzeliwaniu satelitów), rozległy obszar słabo zaludnionych sawann, korzystne warunki meteorologiczne i fasadę morską szeroko otwartą na Ocean Atlantycki, umożliwiającą wystrzelenie satelit. To właśnie celem operacji Titan jest ochrona Gujańskiego Centrum Kosmicznego. Choć trwa ona od 1979 r., dopiero w 2008 r. nadano jej obecną nazwę. Ośrodek i jego okolice, tj. obszar ok. 700 km², podlegają stałej obserwacji terenowej, lotniczej i morskiej, w której udział bierze ok. 50 żołnierzy 3 Cudzoziemskiego Pułku Piechoty. FAG korzysta z dwóch radarów wojskowych, nieustannie monitorując ruch lotniczy nad ośrodkiem. Żołnierze odpowiadający za ochronę Centrum Kosmicznego są przygotowani do przechwytywania, neutralizacji, a w wyjątkowych sytuacjach do eliminacji intruzów. Odpowiedzialność za zwalczanie dronów została przekazana Żandarmerii Morskiej. Roczny koszt operacji Titan wynosi ok. 37 mln euro¹²⁴.

Operacja Polpeche skupia się na obserwacji działalności połowowej, przeszukiwaniu podejrzanych statków rybackich i przesłuchiwaniu załóg, weryfikacji dzienników

¹²² *Les forces armées en Guyane : souveraineté et protection des ressources naturelles*, <https://www.senat.fr/rap/r20-295/r20-295-syn.pdf>, dostęp: 15.03.2021.

¹²³ Sénat, *Sur la mission de la commission effectuée en Guyane en décembre*, <http://www.senat.fr/rap/r20-295/r20-2951.html>, dostęp: 10.06.2021.

¹²⁴ Ibidem.

Ryc. 5. Siły Zbrojne w Gujanie Francuskiej

oraz narzędzi połowowych, a także, w razie konieczności, na zatrzymywaniu statków oraz ich wyposażenia.

7.2. Konkluzje

Utrzymanie misji FAG ma duże znaczenie dla interesów Francji i Unii Europejskiej, w szczególności w zakresie działalności kosmicznej. Dotychczas, dzięki stałej obecności wojsk oraz zaangażowaniu w życie lokalnej społeczności, Francja odgrywała główną rolę polityczno-wojskową w regionie Karaibów. Walka francuskich Sił Zbrojnych z nielegalnym handlem narkotykami oraz handlem ludźmi dawała temu europejskiemu mocarstwu pozycję ważnego, stabilnego partnera. Znaczenie roli Francji zaczęło jednak stopniowo spadać w wyniku wzmożonego zaangażowania działalności ChRL w regionie Karaibów. Graniczący z Gujaną Francuską Surinam prowadzi współpracę z Chinami w ramach Jednego Pasa i Jednej Drogi (ang. *One Belt One Road*). Współpraca ta dotyczy energetyki, infrastruktury, technologii, rolnictwa czy opieki zdrowotnej.

Kolejne zagrożenie dla francuskiej misji stanowią zorganizowane siatki handlu narkotykami, nielegalne wydobywanie złota, niekontrolowana migracja czy nielegalne poło-

wy. Poprzez taką działalność finansowane są organizacje przestępcze, co prowadzi do rosnącej przestępczości w departamencie zamorskim.

Jako mocarstwo militarne Francja powinna promować w regionie współpracę w dziedzinie obronności i reagowania na zagrożenia naturalne, ustanawiając wspólny system zarządzania ryzykiem. Działalność Francji nie powinna ograniczać się jedynie do własnych operacji militarnych, ale skupić się również na wsparciu politycznym i gospodarczym Gujany Francuskiej oraz sąsiadujących państw. Zaproponowane działania mogłyby ograniczyć znaczenie ChRL w regionie, eliminując w ten sposób część zagrożeń dla interesów Francji, a co więcej, ugruntowując jej pozycję w północno-wschodniej części Ameryki Południowej.

8. Współpraca wojskowa Republiki Francuskiej z państwami Ameryki Południowej na przykładzie Brazylii, Surinamu oraz Gujany

Aleksander Olech, Maria Piątek

Ameryka Południowa przez lata była regionem pomijanym w globalnej polityce. Wynikało to m.in. z położenia geograficznego, poziomu rozwoju i relacji handlowych o relatywnie niewielkich rozmiarach. Ponadto obszar ten tradycyjnie był uważanym za strefę wpływów Stanów Zjednoczonych, co zostało sformułowane w doktrynie Monroe w XIX w. Jednakże od kilku lat można zaobserwować wzrastającą rywalizację o wpływy w tym regionie między Stanami Zjednoczonymi a Chinami oraz, choć w mniejszym stopniu, również Rosją.

Marginalizacja roli Stanów Zjednoczonych w Ameryce Południowej przybrała w szczególności na sile w okresie administracji Donalda Trumpa. Próżnia polityczna niejako umożliwiła Chinom ekspansję i umocnienie swoich wpływów w regionie poprzez zwiększenie inwestycji infrastrukturalnych. Wyrazem wzmożonej współpracy jest przyjęty w ramach Forum Chiny – Wspólnota Państw Ameryki Łacińskiej i Karaibów w grudniu 2021 r. plan działania na lata 2022-2024 obejmujący m.in. wzrost inwestycji, pogłębienie handlu, zapewnienie mechanizmów finansowych, a także planowane inwestycje w obronę oraz sektor kosmiczny¹²⁵. Mimo celów, które założyła administracja Joe Bidena na początku kadencji, i faktycznych działań zakładających wzmocnienie pozycji Stanów Zjednoczonych w Ameryce Południowej należy stwierdzić, że kontynent przestał być już wyłączną domeną wpływów USA.

W rozważaniach nad wpływami państw spoza regionu w Ameryce Południowej nasuwa się pytanie o rolę najważniejszych podmiotów europejskich takich jak m.in. Francja, która posiada na kontynencie swoje terytorium, jakim jest Gujana Francuska.

¹²⁵ *China-CELAC joint action plan for cooperation in key areas (2022-2024)*, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjbxw/202112/t20211207_10463459.html, dostęp: 01.03.2022.

Na podstawie francuskich strategii, takich jak Biała Księga Obrony i Bezpieczeństwa Narodowego, należy uznać, że Ameryka Południowa nie była bardzo istotnym regionem w polityce zagranicznej Francji. Przejawem braku zainteresowania kontynentem jest brak podróży zagranicznych prezydenta Emmanuela Macrona w trakcie jego pierwszej kadencji do końca 2021 r. Jedynym państwem, które w tym czasie odwiedził, była Argentyna w ramach szczytu G20. Francja jest zainteresowana przede wszystkim współpracą z państwami sąsiadującymi, czyli Brazylią i Surinamem, z którymi współpraca ma charakter operacyjny, w przypadku gdy w pozostałych państwach relacje oparte są w głównej mierze na deklaracjach.

Ameryka Łacińska, dotychczas niedoświadczająca konfliktów zbrojnych między państwami na taką skalę jak na Bliskim Wschodzie i w Afryce, jest w zainteresowaniu Francji zwłaszcza w kwestiach bezpieczeństwa. Chociaż głównym wyzwaniem jest ochrona francuskich obywateli w terytoriach zamorskich i emigrantów w regionie, to szczególną uwagę zwraca się również na nielegalny handel, ryzyko klęsk żywiołowych i potencjalne czynniki konfliktowe.

Region Ameryki Południowej w ramach militarnego zaangażowania zmusza Paryż przede wszystkim do realizowania operacji o charakterze stałym, które w większości powinny być pod jurysdykcją policji lub straży granicznej. Dotyczą one głównie walki z przemytem narkotyków, handlem bronią, nielegalnymi połowami, nielegalnymi kopalniami kruszców oraz zanieczyszczaniem środowiska. Dlatego też region Indo-Pacyfiku jest stawiany przed Ameryką Południową, gdyż tam występuje rywalizacja o charakterze militarnym¹²⁶. Jednocześnie Francja ma interesy i cele, które realizuje przy wykorzystaniu choćby terytorium Gujany Francuskiej, ale musi stale reagować na pojawiające się kryzysy.

Francuska wyłączna strefa ekonomiczna obejmuje 272 000 kilometrów kwadratowych, a przestrzeń morską musi być przedmiotem szczególnej ochrony, w szczególności przed zanieczyszczeniami i nielegalnymi połowami. Siły Zbrojne RF biorą również udział w misjach pomocy ludności w przypadku klęsk żywiołowych. Ponadto basen Morza Karaibskiego jest ważnym obszarem tranzytowym na trasie między Europą a Azją. Bezpieczeństwo handlu morskiego i swobodny dostęp do Kanału Panamskiego to kwestie kluczowe dla Francji, która prowadzi stałe działania kontrolne z Gwadelupy, Martyniki i Polinezji Francuskiej.

W 2008 r. w strategicznym planie obronnym Brazylii wskazano, że Francja będzie bliskim partnerem w dziedzinie wojskowości na najbliższe dziesięciolecie¹²⁷, a ponadto podpisano dwustronne porozumienie. Oprócz tego współpraca polityczno-wojskowa,

¹²⁶ Association nationale des croix de guerre et de la valeur militaire, *Asie-Pacifique : présence militaire française accrue*, 6.05.2021, <https://croixdeguerre-valeurmilitaire.fr/2021/05/06/asia-pacifique-presence-militaire-francaise-accrue/>, dostęp: 10.03.2022.

¹²⁷ P. Martinot, *Les exportations d'armes vers l'Amérique du Sud*, "Recherches internationales", n° 84, octobre-décembre 2008, pp. 29-51.

choć w niewielkim stopniu, jest utrzymywana w szczególności z Argentyną, Chile, Peru, Kolumbią i Meksykiem. Francuska dyplomacja, według obecnych założeń, ma dążyć do tego, aby zapewnić i utrzymać więzi z prawie wszystkimi państwami Ameryki Łacińskiej i Karaibów. Na poziomie regionalnym Francja uczestniczy w spotkaniu ministrów obrony Południowego Pacyfiku oraz zasiada jako obserwator w Latynoamerykańskim Stowarzyszeniu Centrów Szkoleniowych Operacji Pokojowych (fr. *l'Association latino-américaine de centres de formation au maintien de la paix*, ALCOPA-Z)¹²⁸.

Przy wykorzystaniu Dyrekcji Generalnej ds. Stosunków Międzynarodowych i Strategii (fr. *la Direction générale des relations internationales et de la stratégie*, DGRIS)¹²⁹, która prowadzi biuro ds. Ameryki Łacińskiej i Karaibów, możliwa jest koordynacja i współpraca z Siłami Zbrojnymi Republiki Francuskiej, a także utrzymywanie dwustronnych relacji z państwami z regionu. DGRIS Organizuje i prowadzi spotkania dwustronne dotyczące spraw obronnych (z wyjątkiem dialogów dwustronnych dotyczących kwestii wojskowych i zbrojeniowych, w które może być zaangażowana). Priorytetową misją DGRIS jest ustalanie priorytetów w realizacji interesów Republiki Francuskiej w regionie, np. poprzez współpracę z ministerstwem spraw zagranicznych, a także określanie czynników kryzysowych, które mogą szkodzić interesom Paryża¹³⁰.

8.1. Współpraca między Francją a Brazylią

Brazylia jest obecnie największym państwem oraz najważniejszą gospodarką w Ameryce Południowej. W 2020 r. produkt krajowy brutto (PKB) Brazylii wynosił 1,445 tryliarda dolarów, dzięki czemu zajęła ona 12. miejsce na liście największych gospodarek świata¹³¹. Mimo recesji związanej między innymi z pandemią jej pozycja gospodarcza jest wciąż silna. Ponadto Brazylia jest aktualnie głównym partnerem handlowym Francji w Ameryce Południowej¹³².

Współpraca między Brazylią i Francją jest zbudowana na kilku płaszczyznach. Państwa łączą więzi gospodarcze, kulturalne i wojskowe. Istotnym aspektem w relacjach

¹²⁸ Ministère des Armées, *Amérique latine*, <https://www.defense.gouv.fr/dgris/action-internationale/enjeux-regionaux/amerique-latine>, dostęp: 10.03.2022.

¹²⁹ Arrêté du 2 janvier 2015 relatif à l'organisation de la direction générale des relations internationales et de la stratégie du ministère de la défense, NOR: DEFD1430021A, JORF n°0003 du 4 janvier 2015.

¹³⁰ DGRIS, <https://www.defense.gouv.fr/dgris>, dostęp: 15.03.2022.

¹³¹ *Gross domestic product 2020*, <https://databank.worldbank.org/data/download/GDP.pdf>, dostęp: 04.03.2022.

¹³² *Fiche Pays – Repères économiques*, Avril 2021, https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/fichepays_bresil_20210504_1408_cle022f68.pdf, dostęp: 04.03.2022.

między państwami jest współpraca militarna, której fundamentem była pierwsza francuska misja wojskowa w Brazylii rozpoczęta jeszcze w 1919 r. przez generała Maurice'a Gamelina. W tamtym czasie Francuzi przyczynili się do rozwoju brazylijskiej armii i jej zdolności militarnych. Ostatnim ważnym porozumieniem jest umowa z 2008 r. Wówczas prezydenci Francji i Brazylii zawiązali partnerstwo o charakterze strategicznym, na podstawie którego doszło do podpisania kolejnych umów pogłębiających współpracę. Porozumienie obejmowało powzięcie działań na rzecz rozwoju gospodarki i handlu, działalność w zakresie pokojowego wykorzystania przestrzeni kosmicznej oraz energetyki jądrowej, a także plany w dziedzinie obronności. Francja zobowiązała się do transferu technologii obejmującej produkcję śmigłowców transportowych typu EC-725 (Caracal), czterech okrętów podwodnych Scorpène, okrętu podwodnego o napędzie atomowym, a także do pomocy przy budowie stoczni¹³³. Oprócz tego nabycie w 2015 r. przez brazylijską marynarkę wojenną transportowca desantowego „Siroco” pozwoli na realizację szerokiego zakresu operacji, od humanitarnych po misje specjalne.

W wyniku podpisanego partnerstwa powstało brazylijskie przedsiębiorstwo państwowe Itaguaí Construções Navais, będące wspólnym przedsięwzięciem francuskiej spółki DCNS (obecnie spółki Naval Group), brazylijskiej spółki Odebrecht oraz brazylijskich sił morskich. Celem Itaguaí Construções Navais jest realizacja programu rozwoju okrętów podwodnych marynarki wojennej (PROSUB). W 2020 r. brazylijska marynarka wojenna oficjalnie otworzyła swoją bazę okrętów podwodnych na wyspie Madera (BSIM), która jest częścią kompleksu tych sił zbrojnych w gminie Itaguaí w Rio de Janeiro.

Pierwsze dwa okręty podwodne typu Scorpène – „Riachuelo” oraz „Humaitá” – zostały zwodowane odpowiednio w 2018 oraz 2020 r. Maszyny, opierając się na francuskich rozwiązaniach technologicznych, jednocześnie dostosowane zostały do brazylijskich potrzeb. Są większe od swoich oryginalnych odpowiedników, dzięki czemu mogą przewozić większą ilość paliwa oraz żywności, co umożliwia dłuższe przebywanie na morzu bez konieczności powrotu do bazy¹³⁴. Ponadto ważnym przedsięwzięciem dla marynarki wojennej jest projekt budowy okrętu podwodnego z napędem atomowym o nazwie Álvaro Alberto. Napęd został zaprojektowany przez brazylijskich inżynierów, którzy zdobywali doświadczenie podczas szkoleń we Francji. Planuje się, że okręt ma wejść do służby w 2034 roku¹³⁵.

¹³³ *Parceria estratégica entre a República do Brasil e a República Francesa*, https://web.archive.org/web/20100104133910/http://www2.mre.gov.br/dai/b_fran_193.htm, dostęp: 28.02.2022.

¹³⁴ Ministério da Defesa, *Transferência de Tecnologia*, <https://www.marinha.mil.br/prosub/transferencia-tecnologia-convencional>, dostęp: 28.02.2022.

¹³⁵ *Entrevista com o Almirante Olsen sobre o PROSUB – Programa de Desenvolvimento de Submarinos*, 21.05.2021, <https://www.naval.com.br/blog/2021/05/21/entrevista-com-o-almirante-olsen-sobre-o-prosub-programa-de-desenvolvimento-de-submarinos/>, dostęp 28.02.2022.

Współpraca w ramach udoskonalania sił powietrznych rozwija się między Francją a Brazylią od ponad 40 lat. Oba państwa wymieniają informacje na temat wykorzystania francuskich myśliwców „Mirage III” oraz „Mirage 2000”. Ponadto Francja dzieliła się swoim doświadczeniem w kwestii szkoleń lotniczych. Tak też powstały największe ćwiczenia lotnicze w Ameryce Południowej – Cruzex – organizowane przez Brazylię. Zakup francuskiego lotniskowca Foch w 2000 r. był wzmocnieniem relacji wojskowych¹³⁶.

Mimo iż Brazylii nie zagrażają konflikty, współpraca w zakresie rozwoju technologii marynarki wojennej ma istotne znaczenie dla ochrony interesów państwa. Jednym z kluczowych regionów geostrategicznych jest Błękitna Amazonia (br. *Amazônia Azul*), będąca wyłączną strefą ekonomiczną Brazylii. Obejmuje ona cały obszar wybrzeża morskiego. Region bogaty jest w złoża naturalne, takie jak gaz, ropa, surowce mineralne, a także cenne minerały metaliczne. Celem łodzi podwodnych, w szczególności tych o napędzie atomowym, jest odstraszenie piratów oraz innych państw przed ewentualną chęcią naruszenia brazylijskiej strefy interesów.

Na przestrzeni ostatnich kilku lat dochodziło do spięć na linii Paryż – Brasília, czego wynikiem jest ochłodzenie relacji dyplomatycznych między partnerami. Konflikt między państwami jest uważany za najostrzejszy od czasów „wojny homarowej” (br. *conflit de la langouste*) z lat 60. Za jeden z kluczowych powodów niezgody należy uznać politykę prezydenta Jaira Bolsonaro w zakresie walki z pożarami w lasach Amazonii. Prezydent Emmanuel Macron zarzucił mu kłamstwo odnośnie do działań podejmowanych przez rząd na rzecz ochrony środowiska, co zaogniło trudne relacje między państwami i przyczyniło się do wybuchu protestów społecznych przed brazylijskimi placówkami. Animosję między prezydentami państw podkreślał również przyjazny stosunek Francji do Luiza Inacia Luli da Silvy – poprzednika Jaira Bolsonaro, którego związki z Francją i Macronem są bardzo silne.

W artykule *Elite militar brasileira vê França como ameaça nos próximos 20 anos* z pierwszej połowy 2020 r. podano, iż – według scenariuszy skonstruowanych na podstawie opinii wojskowych dotyczących kwestii bezpieczeństwa Brazylii do 2039 r. – za jedno ze strategicznych zagrożeń dla Brazylii uznano Francję, która może dążyć do umiędzynarodowienia problemu Amazonii w związku z pożarami i wylesieniem, a także ze względu na emancypację Indian. Co istotne, scenariusze były formułowane na fali konfliktu Macrona z Bolsonaro i nie wzięto w nich pod uwagę partnerstwa wojskowego¹³⁷, dlatego nie należy traktować ich jako faktycznego obrazu relacji między państwami, a raczej jako przejaw kryzysu w relacjach

¹³⁶ Y. Rest, *Ambitions et défis de la politique de défense du Brésil*, „Revue Défense Nationale” 2016, no. 6 (791), s. 161-166.

¹³⁷ I. Gielow, *Elite militar brasileira vê França como ameaça nos próximos 20 anos*, Folha de S. Paulo, 7.02.2020, <https://www1.folha.uol.com.br/mundo/2020/02/elite-militar-brasileira-ve-franca-como-ameaca-nos-proximos-20-anos.shtml>, dostęp: 01.03.2022.

dyplomatycznych. Warto zauważyć, że chłód w relacjach między Brazylią a Francją nie ma realnego wpływu na biznes i wypełnianie zobowiązań wynikających z łączących je porozumień w zakresie kwestii militarnych, naukowych, kulturalnych, gospodarczych i technologicznych, nastawionych przede wszystkim na długofalową współpracę.

Warto zaznaczyć, że pewnego rodzaju obojętność ze strony Francji można było dostrzec jeszcze przed objęciem władzy przez Jaira Bolsonaro. Podczas zwodowania pierwszego okrętu podwodnego w 2018 r. nie był obecny żaden przedstawiciel francuskiego rządu, zaś ostatnia wizyta prezydenta Francji w Brazylii odbyła się w 2013 r., kiedy urząd ten sprawował François Hollande (to ostatni z prezydentów w XXI w., który bardzo często wizytował Amerykę Łacińską i sam zapraszał głowy tych państw, zwłaszcza Argentyny). Wynika to z ogólnej polityki Francji w stosunku do państw Ameryki Południowej, które nie znajdują się w sferze jej większego zainteresowania.

Istotne z punktu widzenia analizy relacji Paryż – Brasília jest transgraniczna współpraca między Gujaną Francuską a Brazylią, których granica jest najdłuższą, jaką Francja dzieli z jakimkolwiek państwem. Jest ona źródłem wyzwań takich jak nielegalne wydobywanie złota czy nielegalna migracja, przyczyniających się do wzrostu poczucia niebezpieczeństwa w Gujanie Francuskiej.

Nielegalne wydobywanie złota łączy się z niszczeniem środowiska poprzez skażenie wód rzecznych rtęcią, czego efektem jest zatrucie żywności lokalnych mieszkańców. W celu walki z nielegalnym płukaniem złota państwa przyjęły porozumienie¹³⁸, którego przedmiotem było pogłębienie współpracy policyjnej i sądowej mającej na celu stworzenie odpowiednich środków prawno-karnych oraz mechanizmów monitorowania. Dlatego powołano centrum współpracy policji (*Le Centre de coopération policière*, CCP), do którego zadań należy dzielenie się informacjami z zakresu współpracy transgranicznej, ale również czynne branie udziału w operacjach zwalczających wyłukiwanie złota.

Obszarem objętym szczególną kontrolą oraz dwustronną współpracą wojskową jest brzeg rzeki Oyapock, która stanowi granicę między państwami o długości 370 km. Kontrolę tam sprawują 3 Pułk Piechoty Zagranicznej (3 REI) Sił Zbrojnych w Gujanie (FAG) wraz z 34 Batalionem Piechoty Selva (34 BIS) ze strony francuskiej oraz Siły Zbrojne Brazylii (FAB)¹³⁹. Efekty operacji na tym terenie należą

¹³⁸ Décret n° 2014-441 du 29 avril 2014 portant publication de l'accord entre le Gouvernement de la République française et le Gouvernement de la République fédérative du Brésil dans le domaine de la lutte contre l'exploitation aurifère illégale dans les zones protégées ou d'intérêt patrimonial.

¹³⁹ Ministère des Armées, *FAG – Opération franco-brésilienne de lutte contre l'orpaillage illégal*, <https://www.defense.gouv.fr/english/operations/actualites2/fag-operation-franco-bresilienne-de-lutte-contre-l-orpaillage-illegal>, dostęp: 02.03.2022.

ocenić pozytywnie, gdyż dzięki nim udało się udaremnić wiele działań przestępczych, w tym zmniejszyć nielegalny handel transgraniczny. Do udanych działań należy zaliczyć wykonywane okresowo operacje Koumarou/Rochelle, organizowane przez dowództwa regionalne, oraz operacje Jararaca/Tumucumaque zorganizowane na wyższym szczeblu. Ponadto w ramach współpracy przeprowadzane są wzajemne szkolenia wojskowe oraz organizowane coroczne spotkania FAG i dowódców brazylijskich¹⁴⁰.

Mimo korzystnego wpływu wspólnych działań i inicjatyw o charakterze wojskowym ich skutki są niewystarczające. Wspólne misje odbywają się w odstępach miesięcznych, w z góry zaplanowanych terminach, co przekłada się na zmniejszenie ogólnego ruchu na obszarach objętych misjami. Zwiększenie liczby operacji mogłoby w znacznym stopniu przyczynić się do uszczelnienia granicy pomiędzy państwami. Można przypuszczać, że zorganizowanie niezapowiedzianych misji miałoby charakter bardziej odstraszający i przyczyniło się do rzeczywistej redukcji przestępstw. Warto zauważyć, że współpraca między Brazylią i Francją ma szerszy wymiar i jest ona niezbędna do utrzymania pokoju i bezpieczeństwa w regionie. Ponadto warto byłoby rozważyć ujednolicenie pojęciowe, które mogłoby poprawić komunikację pomiędzy stronami, zarówno na poziomie operacyjnym, jak i analitycznym. Te same operacje różnią się nazwą po stronie brazylijskiej i francuskiej, jak na przykład operacja Koumarou po stronie brazylijskiej nosi nazwę Rochelle, zaś francuskojęzyczna misja Jararaca określana jest w Brazylii jako Tumucumaque, co niepotrzebnie prowadzi do wielu nieporozumień o charakterze praktycznym.

W tym miejscu należy zauważyć, że mimo ochłodzenia relacji francusko-brazylijskich Francja w dalszym ciągu pozostaje głównym partnerem Brazylii w zakresie utrzymania bezpieczeństwa, zaś współpraca między państwami ma charakter zarówno teoretyczny, jak i strategiczny. W trakcie prezydentury Donalda Trumpa i trwającej kadencji Bolsonaro nastąpił mocniejszy zwrot Brazylii w stronę USA, czego efektem były liczne spotkania przedstawicieli tych państw obejmujące tematykę obronności, które doprowadziły do podpisania w 2020 r. umowy na badania, rozwój, testy i ocenę obronności¹⁴¹. Francja jest jedynym krajem UE i NATO, który za sprawą Gujany ma granicę z Brazylią. Armie obu krajów rozwinęły współpracę regionalną, która wzmocniła interoperacyjność.

¹⁴⁰ O. Kutnjem Kutnjem, *La coopération militaire transfrontalière Franco-Brésilienne: quel avenir?*, Quartier Commandant FORGET, mars 2020, https://www.emsome.terre.defense.gouv.fr/images/documents/bibliotheque/prix_interculturalite/20201020_NP_CFT EMSOME_DFSHM_PRIX-INTERCULTURALITE4.pdf, dostęp: 03.03.2022.

¹⁴¹ Ministério das Relações Exteriores, *Estados Unidos da América*, 02.07.2014, https://www.gov.br/mre/pt-br/assuntos/relacoes-bilaterais/todos-os-paises/estados-unidos-da-america?set_language=pt-br, dostęp: 04.03.2022.

8.2. Współpraca Francji z Surinamem oraz Gujaną

Podobnie jak w przypadku Brazylii jednym z podstawowych aspektów współpracy wojskowej Francji z Surinamem jest walka z nielegalnym wydobywaniem złota. Przebieg granicy na rzece Maroni przez ponad sto lat stanowił źródło sporów między państwami. W 2021 r. zawarły porozumienie regulujące tę kwestię, a ponadto zadeklarowały wspólne zarządzanie rzekami Maroni i Lawa¹⁴². Szacuje się, że każdego roku w Gujanie Francuskiej wydobywa się nielegalnie około dziesięć ton złota, w porównaniu z zaledwie dwiema legalnymi tonami. Przebywa tam nielegalnie około 10 000 pracowników, głównie Brazylijczyków (Brazylia praktycznie wyeliminowała na swoim terytorium płukanie złota) i Surinamczyków. Pracują oni w lasach Gujany, w 400 lokalizacjach.

Państwa te łączy również wieloletnia współpraca wojskowa opierająca się na szkoleniach i wsparciu logistycznym. Celem współpracy jest zapewnienie bezpieczeństwa transgranicznego, walka z nielegalnymi połowami oraz nielegalnym wypłukiwaniem złota. W 2022 r. podpisano porozumienie, które potwierdziło kontynuację wspólnych patroli rzecznych, wymiany informacji oraz szkoleń organizowanych dla surinamskich żołnierzy¹⁴³. Działania wojskowe opierają się na współpracy Sił Zbrojnych w Gujanie Francuskiej (FAG) z Armią Narodową Surinamu.

Ważnym elementem wzmacniającym walkę z przestępczością na granicy było podpisanie w 2021 r. porozumienia o wzajemnej pomocy prawnej w sprawach karnych, mającego na celu usprawnienie działań wymiaru sprawiedliwości. Do wdrażanych rozwiązań należy zaliczyć wymianę informacji z rejestrów karnych oraz możliwość przesłuchiwanie świadków na terytorium drugiej strony¹⁴⁴.

Podobnie jak przedsięwzięcia realizowane w Brazylii, operacyjna walka nie wyeliminowała całkowicie problemu wypłukiwania złota, ale pomogła ustabilizować liczbę nielegalnych działań w tym zakresie. Na zaburzenie efektywności działań wpływa m.in. łatwy dostęp do sprzętu wykorzystywanego do płukania złota, który można bez trudu nabyć w Surinamie.

Zauważając podobne wyzwania stojące przed państwami regionu, Francja, Surinam oraz Gujana zawarły porozumienie podczas Dialogu Strategicznego Tarczy Gujany, który odbył się w 2021 r. Obejmuje ono tematykę bezpieczeństwa, zagrożeń klimatycznych, walki z narkotykami i nielegalnym wydobywaniem złota. Ustalono aktywności

¹⁴² France Diplomatie, *Communiqué conjoint franco-surinamien (15 mars 2021)*, <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/suriname/evenements/article/communique-conjoint-franco-surinamien-15-03-21>, dostęp: 04.03.2022.

¹⁴³ Ministerie van Defensie, *Surinaams en Frans leger zetten samenwerking ook voort in 2022*, <https://defense.gov.sr/actueel/2021/surinaams-en-frans-leger-zetten-samenwerking-ook-voort-in-2022/>, dostęp 04.03.2022.

¹⁴⁴ France Diplomatie, op. cit.

przypominają te znane z innych porozumień tego typu oraz dotyczą wymiany informacji i przeprowadzania misji operacyjnych na problematycznych obszarach, skoordynowane podejście w walce z przestępczością z zakresu nielegalnego handlu, wydobywania złota i migracji. Ponadto postanowiono zwrócić większą uwagę na środowisko, a także wspieranie zrównoważonego rozwoju¹⁴⁵.

Podejmowaną przez Francję aktywność na obszarze północnej części Ameryki Południowej należy ocenić pozytywnie. Działania mają na celu wspieranie tamtejszych władz w walce z przestępczością oraz usprawnienie czynności na rzecz ochrony lasów amazońskich. Na rzeczywiste efekty ostatnio podjętych przedsięwzięć należy jeszcze poczekać, ale można poddać rozwadze, czy współpraca opierająca się jedynie na porozumieniach jest wystarczająca. Francja będąca jedną z najważniejszych światowych gospodarek mogłaby skorzystać z instrumentów ekonomicznych, które wsparłyby tamtejsze gospodarki i zmniejszyłyby poziom nielegalnego handlu.

8.3. Konkluzje

Działania Francji przyczyniają się do ochrony jej interesów poprzez rozwijanie współpracy regionalnej. Francja posiadająca jedną z najlepszych armii i technologii wojskowych, przeprowadzając liczne szkolenia, dzieli się swoim *know-how* z państwami regionu. Gujana Francuska, będąca regionem o najwyższym współczynniku przestępczości w całej Francji, dąży do wzmocnienia granicy państwa, współpracując z sąsiadami oraz organizując misje i operacje zwalczające nielegalną działalność transgraniczną. Podsumowując dotychczasową politykę Emmanuela Macrona, należy stwierdzić, że Ameryka Południowa na liście priorytetów państwa zeszła na dalszy plan. Zauważalne jest to w szczególności w porównaniu liczby jego wizyt w tym regionie z liczbą wizyt jego poprzednika. Sytuacja z pewnością związana jest z kryzysem COVID-19 oraz przeniesieniem nacisku politycznego na inne obszary geograficzne.

Ameryka Południowa stała się jednym z obszarów rywalizacji pomiędzy Stanami Zjednoczonymi a Chinami, które różnymi instrumentami starają się uzależnić od siebie tamtejsze państwa. Większe zaangażowanie Unii Europejskiej i samej Francji wpłynęłoby pozytywnie na zbalansowanie relacji. Francja ma możliwości, aby zaproponować inną drogę rozwoju Ameryce Południowej między innymi dzięki geograficznemu zakotwiczeniu w regionie. Pomimo osłabienia relacji Francji z państwami Ameryki Południowej w pierwszej kadencji prezydentury Macrona za zbyt dalekie należy uznać stwierdzenie, że Francja nie prowadzi dialogów w celu stworzenia nowych form

¹⁴⁵ *Prime Minister leads high-level team to French Guiana on three-day visit*, Department of Public Information, 30.08.2021, <https://dpi.gov.gy/prime-minister-leads-high-level-team-to-french-guiana-on-three-day-visit/>, dostęp: 03.03.2022.

współpracy. Warto jednak zastanowić się, na ile są one skuteczne w osiąganiu zamierzonych celów.

Francja pozostaje głównym partnerem Brazylii w dziedzinie obrony, jednakże warto byłoby odświeżyć ową współpracę i ją pogłębić, z uwagi na to, że kluczowa umowa została podpisana w 2008 r. i dużą część zapisów udało się z powodzeniem zrealizować. W szczególności biorąc pod uwagę fakt zacieśnienia relacji z zakresu bezpieczeństwa ze Stanami Zjednoczonymi oraz pogłębienie współpracy z Chinami w obszarze nauki i technologii. Francja w Białej Księdze z 2013 r. uznała poparcie dążeń Brazylii do stania się stałym członkiem Rady Bezpieczeństwa ONZ, jednakże temat ten zanikł zwłaszcza w okresie kadencji prezydenta Bolsonaro.

Z perspektywy francuskiego zaangażowania w Ameryce Południowej można odnieść odmienne wrażenia. Z jednej strony Francja jest tam stale obecna, utrzymuje strategiczne sojusze (choćby z Brazylią i Meksykiem), ale z drugiej strony ten kontynent nie jest priorytetem w zagranicznym zaangażowaniu, a zwłaszcza wojskowym. Utrzymywanie wojsk oraz stała pomoc dla poszczególnych państw jest bardzo kosztowna. Jednocześnie wycofanie się Francji z Ameryki Południowej to automatyczne zrobienie miejsca Chinom i Stanom Zjednoczonym. Ponadto na tym terenie chce być bardziej aktywna niż Niemcy¹⁴⁶. W związku z tym Paryż utrzyma swoją obecność, ale będzie ją minimalizował do konkretnych regionów (ważnych dla współpracy międzynarodowej i przy tym korzystnych finansowo), a także na rzecz ochrony własnych wojsk i obywateli.

W ciągu ostatnich trzech dekad Ameryka Łacińska przeszła głębokie zmiany polityczne i gospodarcze. Po dekadzie demokratyzacji w latach 80. nadeszły wielkie reformy gospodarcze, prywatyzacje, otwartość na zagraniczne inwestycje i globalną konkurencję. Wyzwania, przed którymi stoją dziś społeczeństwa Ameryki Łacińskiej, są nadal poważne: zapewnienie, by rozwój oryginalnych modeli sprawowania rządów prowadził do prawdziwej umowy społecznej, narzucającej praworządność w obliczu zagrażających jej nadużyć i przemocy, która czasami je podważa; odpowiadanie na globalne problemy związane z klimatem, środowiskiem lub zdrowiem, współmierne do zasobów i słabości regionu. Wiele państw Ameryki Łacińskiej, według rządu Francji, może liczyć na wsparcie Pałacu Elizejskiego w kolejnych wspólnych inicjatywach. Obecnie Paryż ma łącznie 24 ambasady i przedstawicielstwa w Ameryce Południowej, a ten kontynent zamieszkuje ponad 100 000 francuskich obywateli. Co więcej, jest tam 36 francuskich szkół, a także 250 szkół językowych. Jednocześnie Francja zajmuje trzecie miejsce na świecie pod względem przyjmowania studentów z Ameryki Łacińskiej (21 000 w 2017 r., +15% w ciągu 5 lat) i jest wiodącym

¹⁴⁶ G. Couffignal, *La politique étrangère de la France vis-à-vis de l'Amérique latine*, Observatoire des changements en Amérique latine, La Documentation française – IHEAL, Paris 2011, s. 59-72.

partnerem naukowym w regionie. Partnerstwo z instytucjami szkolnictwa wyższego i placówkami badawczymi w krajach Ameryki Łacińskiej jest kamieniem węgielnym zaangażowania Francji, która uczestniczy w szkoleniu dużej liczby studentów. Tę dynamikę wspiera około 50 ośrodków Campus France, które promują francuskie szkolnictwo wyższe w regionie.

Francja nie ma dokumentu strategicznego ukierunkowanego na politykę zagraniczną (czy też wojskową) w Ameryce Południowej. Niemcy uchwały taki dokument. Takowa definicja działań przełożyłaby się na ogólną wizję Francji w regionie, a także uwypukliła jej potrzeby i wyzwania. Na razie rozproszone działania generują ryzyko braku stworzenia warunków do bilateralnej kooperacji, a w oczach krajów partnerskich Paryż realizuje współpracę tylko wówczas, gdy ma narodowy interes. To powoduje odwrotny do zamierzonego skutek. Obecnie głównym celem musi być rewizja polityki zagranicznej, aby ustalić priorytety w Ameryce Łacińskiej. Paryż rozumie pragnienia Ameryki Łacińskiej, aby coraz bardziej aktywnie działać na arenie międzynarodowej, i apeluje o rozszerzenie Rady Bezpieczeństwa ONZ i wejście do niej Brazylii jako stałego członka. Francja popiera również wnioski Argentyny, Brazylii, Peru i Kostaryki o członkostwo w Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD)¹⁴⁷.

Ameryka Łacińska nie była nigdy priorytetem w polityce zagranicznej Francji. Od 1969 r. żaden z następców generała de Gaulle'a nie umieścił tego kontynentu w swojej agendzie politycznej. Ten dyskurs próbował zmienić François Hollande, ale wobec wyzwań w Sahelu i zamachów w kraju musiał skoncentrować się na innych regionach. Już ponad dekadę temu podkreślano we Francji, że brakuje Ameryki Łacińskiej w myśleniu dyplomatycznym i strategicznym. Wskazanie na Brazylię jako sojusznika to za mało, gdyż brakuje choćby Meksyku i Argentyny. Również łagodzenie konfliktów przez francuską dyplomację, jak choćby między Kolumbią a Wenezuelą i Ekwadorem, to za mało, aby zapewnić promocję francuskich interesów gospodarczych. Ponadto koncentracja na kwestiach bezpieczeństwa nie jest wystarczająca, gdyż trzeba wziąć pod uwagę wyzwania regionalne i globalne, choćby o charakterze ekonomicznym czy klimatycznym. Francja generalnie prowadzi dyskurs, zgodnie z którym wydaje się, że jej stosunki z Ameryką Łacińską mieszczą się przede wszystkim w ramach Unii Europejskiej, a nie w ramach podejścia dwustronnego z różnymi krajami regionu (z wyłączeniem Brazylii). Tendencja do multilateralizacji w stosunkach Francji z krajami Ameryki Łacińskiej, choć oczywiście nie jest nowa, zdaje się od kilku lat potwierdzać, ponieważ relacje dwustronne słabły, co działało się ze szkodą nie tylko dla Francji, ale także UE. Jednocześnie wciąż pozostają wątpliwości, czy Paryż wreszcie całościowo angażuje się na

¹⁴⁷ Ministère de l'Europe et des Affaires Etrangères, *La France et l'Amérique latine*, 1.06.18, <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/ameriques/amerique-latine/la-france-et-l-amerique-latine/>, dostęp: 11.03.2022.

tym kontynencie. Od kilkudziesięciu lat zawsze na czoło wychodzą pilniejsze sprawy, pomimo konkretnego wskazywania przez ekspertów na takich partnerów (poza Brazylią, Surinamem i Gujaną) jak Paragwaj, Urugwaj, Boliwia, Peru i Ekwador¹⁴⁸. W 2022 r. ponownie było o to trudno. Wybory prezydenckie na początku roku, następnie kwestia konfliktu w Ukrainie, a także słabnąca rola wojskowych misji w Sahelu. Wydaje się, że Ameryka Łacińska odegra ważną rolę w rywalizacji światowej, zwłaszcza w kwestiach bezpieczeństwa, ale jeszcze nie teraz i nie w tak dużym stopniu, jak choćby Afryka.

¹⁴⁸ Rapport d'information déposé en application de l'article 145 du Règlement par la Commission des Affaires Étrangères en conclusion des travaux d'une mission d'information constituée le 5 octobre 2010 (1), sur «la présence et les intérêts français en Amérique Latine».

9. Zaangażowanie Francji w regionie Indo-Pacyfiku

Aleksander Olech, Natalia Matiaszczyk

Pod rządami prezydenta Emmanuela Macrona nastąpił wyraźny wzrost intensywności ukierunkowania na Indo-Pacyfik, z wyraźnym naciskiem na interesy francuskie¹⁴⁹. Już w 2018 r. opublikowano strategię bezpieczeństwa Francji w regionie Indo-Pacyfiku, co było sygnałem o zwiększonym zainteresowaniu Paryża tym obszarem¹⁵⁰. Obecnie należy się spodziewać tylko rosnącej pozycji Francji, która posiada narzędzia do przyjęcia roli europejskiego lidera i głównego partnera dla państw w tym regionie.

Francja jest obecna na Indo-Pacyfiku głównie za sprawą swoich terytoriów zamorskich. Co ważne, aż 93% jej wyłącznej strefy ekonomicznej znajduje się na Oceanie Indyjskim i Pacyfiku. W tym regionie mieszka ponad 1,6 miliona Francuzów, a także stacjonuje łącznie 8000 żołnierzy. Obecnie to właśnie terytorium, gdzie spotykają się interesy Australii, Chin, Indii, Indonezji, Japonii, Korei Południowej oraz USA, stało się niezwykle ważne dla Paryża. Wynika to przede wszystkim z morskich szlaków handlowych łączących Europę i Zatokę Perską z Oceanem Spokojnym, przez Ocean Indyjski i Azję Południowo-Wschodnią, które – odpowiednio wykorzystywane – pozwalają na aktywny udział w światowym handlu i inwestycjach (wymiana z regionem Indo-Pacyfiku stanowi ponad jedną trzecią francuskiego handlu towarami poza UE i wzrosła o 49% w ciągu ostatnich 10 lat). Dla Francji to nie tylko okazja do ekonomicznego rozwoju w skali globalnej, ale także do połączenia z dążeniami do hegemonii i rywalizacji militarnej. Stworzenie silnej marynarki wojennej, zwiększenie operacyjności wojsk rozmieszczonych w regionie, a także aktywny udział w procesie zachodzących zmian, w tym rosnącej rywalizacji Chiny – USA, były dla Francji fundamentalne w kontekście strategii w regionie Indo-Pacyfiku. Obecnie opiera się ona na utrzymaniu niezależnej pozycji, w której możliwa jest współpraca gospodarcza z Chinami, ale jednocześnie wprowadza wspólne ćwiczenia wojskowe z USA, Indiami i Japonią. Paryżowi najbardziej zależy na

¹⁴⁹ C. Paskal, *Indo-Pacific strategies, perceptions and partnerships*, Research Paper March 2021, Chatham House, ss. 20-25.

¹⁵⁰ Ministère des Armées, *France's Defence Strategy in the Indo-Pacific*, Paris 2018.

równowadze sił, utrzymaniu bezpieczeństwa swoich szlaków handlowych oraz inwestycji, a także przyjęciu roli mediatora – obserwatora zmieniającej się sytuacji w regionie, który zwracałby uwagę na zbyt dużą projekcję sił jednego z graczy, ochronę klimatu, praw człowieka i ryzyko ekspansji międzynarodowych grup przestępczych¹⁵¹.

Spośród wszystkich państw Unii Europejskiej Francja ma największe możliwości działań i interesy na obszarze Indo-Pacyfiku, co wynika z licznych terytoriów, które kontroluje – wyspy takie jak Majotta i Reunion na Oceanie Indyjskim czy m.in. Nowa Kaledonia i Polinezja Francuska na Oceanie Spokojnym. Do tego dochodzą aspekty historyczne. Państwa takie jak Wietnam, Laos i Kambodża przez długi czas pozostawały pod kontrolą Paryża, co skutkowało też francuskim zaangażowaniem w wojnę na Półwyspie Indochińskim w latach 1946-1954. Francja po dziś dzień utrzymuje z nimi ważne związki nie tylko polityczne, ale także językowe i kulturowe.

Ekspansyjne działania Chin w Azji Południowo-Wschodniej są uznawane przez Francję za duże wyzwanie. Paryż postrzega Chiny jako swojego handlowego partnera, choć jednocześnie widzi związane z tym państwem zagrożenia dla bezpieczeństwa w regionie. Dotyczą one w głównej mierze zwiększającej się militarnej obecności Chin na Morzu Południowochińskim oraz zaangażowaniem na południowym Pacyfiku. Nie jest tajemnicą, że Chiny próbują podporządkowywać sobie mikropaństwa położone na Oceanie Indyjskim. Od wielu lat prowadzą inwestycje i udzielają pomocy państwom takim jak Fidżi, Kiribati, czy Wyspy Salomona. Nie robią tego bezinteresownie. W zamian za pomoc oczekują od tych państw popierania stanowisk Chin na forum Organizacji Narodów Zjednoczonych i jej wyspecjalizowanych agend. W kwietniu 2022 r. Chiny i Wyspy Salomona podpisały pakt o bezpieczeństwie. Na jego mocy władze melanezyjskiego państwa mogą zwrócić się do Chin o pomoc policyjną i wojskową w celu utrzymania porządku społecznego. Umowa ta pozwala także chińskiej marynarce wojennej na rozmieszczenie swoich okrętów u wybrzeży Wysp Salomona. Co więcej, Chińczycy przekazują Fidżi sprzęt wojskowy i są zainteresowani utworzeniem tam własnej bazy wojskowej. Stąd też Francja stara się zabezpieczać swoje interesy w regionie, choćby w Nowej Kaledonii, by nie dopuścić do tego, aby Pekin zdominował wpływy w tej wspólnocie.

Francja nie jest postrzegana jako rywal Chin, ale znajduje się w opozycji do nich i ich działań. Jednakże w sporze pomiędzy Stanami Zjednoczonymi a Chinami nie stoi po żadnej ze stron i deklaruje neutralność, a swoją obecność w regionie uzasadnia chęcią ochrony interesów. Niemniej jednak od kilku lat wzmacnia i intensyfikuje strategiczną obecność wojskową na Indo-Pacyfiku. Francja była pierwszym państwem Unii Europejskiej, które przyjęło strategię dotyczącą regionu Indo-Pacyfiku. Stało się to w 2018 r. Następnie przekonała Niemcy i całą wspólnotę do pójścia w jej ślady, wobec czego UE również przyjęła podobną strategię.

¹⁵¹ Ministère de l'Europe et des Affaires étrangères, *La stratégie de la France dans l'Indopacifique*, Paris 2021.

Do głównych założeń francuskiej polityki na Indo-Pacyfiku należą: bezpieczeństwo szlaków żeglugowych, walka z przestępczością i terroryzmem, rozwiązywanie kryzysów regionalnych. Stąd też Francja prowadzi regularnie patrole, które operują na Oceanie Indyjskim czy Morzu Południowochińskim. Co roku odbywają się także misje szkoleniowe Jeanne d'Arc. Kolejne istotne punkty to: dialog polityczny z Chinami, także za pośrednictwem Unii Europejskiej, oraz pogłębianie stosunków gospodarczych, handlowych i międzyludzkich z Australią, Indiami, Indonezją, Japonią, Singapurem i Koreą Południową. We francuskiej strategii wobec Indo-Pacyfiku poświęcono również miejsce zagadnieniom takim jak ochrona klimatu i promocja zrównoważonego rozwoju oraz multilateralizm.

W kwestii współpracy na Indo-Pacyfiku Francja szczególną rolę przypisuje trzem państwom, za każdym razem podkreślając rolę partnerstwa w bilateralnych relacjach. Z Indiami zależy jej na kooperacji na rzecz bezpieczeństwa na wodach w pobliżu granic morza terytorialnego, koncentracji na energii odnawialnej oraz walce z zanieczyszczeniem oceanów. Australia miała być głównym partnerem o charakterze militarnym, ale po trójstronnym porozumieniu: AUKUS i rezygnacji z zakupu łodzi podwodnych od Francji teraz oba kraje koncentrują się na walce z nielegalnymi połowami w regionie, reagowaniem na klęski żywiołowe i ochronie środowiska. Co ważne, Francja nawiązała również dialog trójstronny z Indiami i Australią, który obejmuje trzy priorytetowe obszary wspólnych działań: bezpieczeństwo morskie, zarządzanie zasobami morskimi oraz pogłębianie współpracy na forach wielostronnych. Współpracę z Japonią, trzecim partnerem, Francja chce oprzeć na 4 filarach: bezpieczeństwo morskie, klimat, rozbudowa infrastruktury i zdrowie. Wspólne działania to nie tylko ćwiczenia wojskowe, ale także projekty ministerstw i agencji ds. rozwoju obu państw. W takim ujęciu wysokorozwinięta technologicznie Francja będzie mogła wykorzystać okazję do dalszych inwestycji w regionie. Ponadto chce być głównym przedstawicielem w budowaniu dialogu i zaangażowania pomiędzy Indo-Pacyfikiem a Unią Europejską. Francuzi podkreślają, że to głównie z ich inicjatywy będzie realizowana europejska strategia na rzecz ww. regionu. Jednocześnie wydaje się, że podobnie jak w rywalizacji o wpływy w Europie (Emmanuel Macron nie był nigdy zwolennikiem znacznego zaangażowania się USA w sprawę Starego Kontynentu) Paryż akceptuje sposobność kooperacji z Waszyngtonem, ale nie stawia jej na pierwszym planie. Póki co jest ona utrzymywana przede wszystkim w ramach QUAD i choć francuska wizja Indo-Pacyfiku opiera się na partnerstwach ze wszystkimi członkami Quadrilateral Security Dialogue, to jednak troska o zachowanie autonomii w zaostrzającej się rywalizacji USA–Chiny oraz duże zainteresowanie kooperacją z europejskimi partnerami w regionie Indo-Pacyfiku wyjaśniają, dlaczego Paryż stara się nie angażować w tę bilateralną rywalizację. Co więcej, w ujęciu strategicznym Francja może być wiarygodną alternatywą dla wielu krajów Azji Południowo-Wschodniej¹⁵².

¹⁵² A. Rej, *French Joint Commander for Asia-Pacific Outlines Paris' Indo-Pacific Defense Plans*, The Diplomat, 13.04.2021, <https://thediplomat.com/2021/04/french-joint-commander-for-asia-pacific-outlines-paris-indo-pacific-defense-plans>, dostęp: 19.08.2021.

Dla Francji multilateralizm jest sposobem na złagodzenie rosnącej polaryzacji w regionie i zmniejszenie asymetrii władzy między dużymi i małymi mocarstwami, co jednocześnie pozwala tym drugim na odzyskanie autonomii w podejmowaniu decyzji. Stąd też Paryż podejmuje różne dwu-, trzy- lub wielostronne inicjatywy w regionie Indo-Pacyfiku. Wraz z Indiami i Australią Francja chciała utworzyć oś Paryż – Delhi – Canberra, której celem jest współpraca w zakresie bezpieczeństwa morskiego. Z oboma państwami Francja ma również podpisane umowy o strategicznym partnerstwie. Współpraca z Japonią w zakresie bezpieczeństwa jest stale rozszerzana. Od 2014 co roku oba państwa prowadzą konsultacje 2+2 (ministrowie spraw zagranicznych i obrony obu państw). W maju 2021 r. Francja po raz pierwszy uczestniczyła w japońsko-amerykańskich ćwiczeniach wojskowych. Z państwami Stowarzyszenia Narodów Azji Południowo-Wschodniej Paryż współpracuje w formule ADMM+ (ASEAN Defence Ministers Meeting + ministrowie obrony innych państw). Francja zwiększyła także aktywność i zaangażowanie w organizacjach takich jak: IORA, Forum Wysp Pacyfiku, Komisja Oceanu Indyjskiego, Wspólnota Pacyfiku.

Dzięki rozległej obecności terytorialnej, połączonej z możliwościami projekcji sił na morzu i aktywnością dyplomatyczną, Francja stara się być bardziej zaangażowanym podmiotem na Indo-Pacyfiku i służyć jako pomost między Europą a tym ważnym regionem. a. Objawia się to w staraniach o utrzymanie równowagi wojskowej (obecność wojsk, ale nie ich ofensywne wykorzystanie), promowaniu multilateralizmu jako filaru stabilności oraz wspieraniu zaangażowania innych państw UE w regionie¹⁵³.

Po ogłoszeniu AUKUS i nagłej rezygnacji z zakupu sprzętów wojskowych z Francji świat obiegnął sygnał, że Paryż w oczach państw regionalnych nie jest na tyle ważnym graczem, na ile stara się być. Co więcej, porozumienie zaszkodziło jego ambicjom w regionie Indo-Pacyfiku, podważając także międzynarodowe znaczenie państwa. Wobec powyższego Paryż będzie musiał dostosować działania oraz Strategię Francji w Indo-Pacyfiku wraz z Francuską Strategią Obrony w Indo-Pacyfiku (fr. *la stratégie de défense française en Indopacifique*) do nowej rzeczywistości.

Warto podkreślić, że pomimo AUKUS zaangażowanie Francji w Indo-Pacyfiku nie osłabnie. Jako jedyne państwo Unii Europejskiej posiada ona terytoria w tym regionie, zajmując pierwsze miejsce w rankingach wielkości wyłącznej strefy ekonomicznej¹⁵⁴, wobec czego utrzymuje stałą obecność wojskową celem zapewnienia bezpieczeństwa na tych terenach, w tym bezpieczeństwa szlaków morskich łączących Europę i Azję Wschodnią.

¹⁵³ P. Morcos, *France: A Bridge between Europe and the Indo-Pacific?*, Center for Strategic and International Studies, 01.11.2021.

¹⁵⁴ G. Migiros, *Countries With The Largest Exclusive Economic Zones*, World Atlas, 29.06.2018, <https://www.worldatlas.com/articles/countries-with-the-largest-exclusive-economic-zones.html>, dostęp: 19.11.2021.

10. Francusko-indyjskie stosunki wojskowe: wzmacnianie partnerstwa i obustronne korzyści

Aleksander Olech, Kamil Opara

Rozwijająca się dwustronna współpraca ma swoje korzenie w czasach zimnej wojny. W pierwszych dziesięcioleciach, po odzyskaniu przez Indie niepodległości, Francja okazała się ważnym partnerem w dziedzinie zaawansowanych technologii, m.in. wnosząc istotny wkład w indyjski program rozwoju energii nuklearnej, czy program raketowy, a później w dziedzinie obronności¹⁵⁵. Pomimo faktu, że to Związek Radziecki był głównym partnerem Indii w kwestiach bezpieczeństwa i dyplomacji, Francja zmieniła tę dynamikę, dążąc do zrównoważenia nadmiernej zależności Indii od ZSRR. Oprócz atrakcyjności Indii jako rynku eksportowego, Francja doceniła i utożsamiała się ze strategiczną polityką Nowego Dehli w regionie Azji Południowej. Na przykład, to właśnie Francja opowiedziała się po stronie Indii podczas wojny indyjsko-pakistańskiej w 1971 roku. Stało się tak pomimo faktu, że Stany Zjednoczone aktywnie wspierały Pakistan. Paryż postawił również na niezależność w relacjach oraz rozwijał je na wielu płaszczyznach, takich jak technologia jądrowa, kosmiczna i obronna. Bardzo ważnym momentem było polityczne wsparcie udzielane Indiom, po rozpadzie ZSRR, gdy Indie regularnie przeprowadzały testy broni atomowej, a Francja wstrzymywała się od krytykowania i narzucania sankcji. Ponadto Paryż nie chciał wykluczenia Indii z globalnego ładu nuklearnego¹⁵⁶. Podpisanie umowy o partnerstwie strategicznym w 1998 r. wyniosło stosunki indyjsko-francuskie na wyżyny i dało podstawy do rozwoju kooperacji na nowej płaszczyźnie¹⁵⁷.

¹⁵⁵ C. Mohan, D. Baruah, *Deepening the India-France Maritime Partnership*, <https://carnegieindia.org/2018/02/23/deepening-india-france-maritime-partnership-pub-75630>, dostęp: 20.06.2022.

¹⁵⁶ Dziś Paryż popiera starania Indii o stałe członkostwo w Radzie Bezpieczeństwa ONZ. Oba narody współpracowały również w zakresie zmian klimatycznych, przy czym Indie poparły porozumienie paryskie z 2015 r. i zdecydowanie wyraziły swoje stałe zaangażowanie w porozumienie klimatyczne, nawet gdy Stany Zjednoczone wycofały się w 2017 r. Nowe Delhi i Paryż również wspólnie zainicjowały Międzynarodowy Sojusz Słoneczny w 2015 r.

¹⁵⁷ M. Barma, S. Sinha, *France and India: New shift in an old relationship*, <https://www.sunday-guardianlive.com/news/france-india-new-shift-old-relationship>, dostęp: 04.07.2022.

Francja utrzymuje dobre relacje z Indiami od dziesięcioleci, a w ostatnich latach intensywnie rozwinęła swoją kooperację militarną (zwłaszcza obronną) z Indiami. Wynika to m.in. z potrzeby umacniania swej obecności w regionie Indo-Pacyfiku i mieści się w ramach wizji współuczestnictwa i kreowania porządku międzynarodowego ramie z ramię z jeszcze większymi graczami, np. Stanami Zjednoczonymi i Rosją, zarysowanej we francuskiej strategii indopacyficznej. Indie sprawdzają się jako wiarygodny partner, zwłaszcza że od jakiegoś czasu „dryfują” w stronę Zachodu, choć nie brak głosów, że nadal funkcjonują na arenie międzynarodowej jako tzw. *swing state*¹⁵⁸. Niemniej, w skali regionu Indie wyróżniają się choćby ustrojem demokratycznym, co zdecydowanie zbliża je – systemowo – do Zachodu, podobnie zresztą jak podejście (choć nieidealne) do praw człowieka. Ponadto, kooperacja z Indiami dla Francji oznacza wzmocnienie swojej pozycji, co jest szczególnie istotne wobec nieudanej akcji „układania” stosunków na Indo-Pacyfiku pod przewodnictwem Paryża, będącej pokłosiem ogłoszenia nowego formatu regionalnej współpracy obronnej państw anglojęzycznych – AUKUS. O znaczeniu kooperacji francusko-indyjskiej dobrze świadczy fakt, że Paryż nazywany jest „jednym z najsilniejszych partnerów” Nowego Delhi, co w świetle rosnącej roli Indo-Pacyfiku i idących z nią w parze nowych zagrożeń dla bezpieczeństwa międzynarodowego powinno skłaniać do wnikliwego analizowania francusko-indyjskich stosunków wojskowych.

Charakter relacji francusko-indyjskich, zwłaszcza w wymiarze wojskowym, powinno się określić mianem strategicznego partnerstwa, posługując się zresztą zwrotem użytym przez Prezydenta Francoisa Hollanda w 2013 r.¹⁵⁹ W istocie jednak, partnerstwo to zapoczątkowane zostało już w 1998 r. Oparto je na trzech filarach: współpracy obronnej, współpracy kosmicznej i współpracy w zakresie cywilnego wykorzystania energii nuklearnej¹⁶⁰. Te wymiary kooperacji podlegają sukcesywnemu pogłębianiu w ostatnich kilkunastu latach. Natomiast największa intensyfikacja stosunków militarnych Paryża

¹⁵⁸ Etymologia tego zwrotu związana jest z wyborami prezydenckimi w Stanach – *swing states* to te stany, w których liczba wyborców demokratów i republikańców jest względnie zbliżona (więc to one tak naprawdę decydują o wygranej). Na gruncie terminologii z zakresu stosunków międzynarodowych zaaplikował to sformułowanie m.in. prof. Bogdan Góralczyk, tłumacząc, że Indie to *swing state* („państwo obrotowe”), które podejmuje i rozwija współpracę i partnerstwa z różnymi państwami, z różnych regionów, reprezentujących różne systemy wartości i praktykę postępowania na arenie międzynarodowej, często dodatkowo wobec siebie nastawionymi konfrontacyjnie (vide np. UE, kraje BRICS, Japonia, Chiny itp.). B. Góralczyk, *Centrum jest dziś na Pacyfiku*, <https://www.rp.pl/opinie-polityczno-spoeczne/art18959501-bogdan-goralczyk-centrum-jest-dzis-na-pacyfiku>, dostęp: 03.07.2022. Por. np. I. Bagchi, *Putin's made India the swing state in geopolitics: At upcoming Quad meet & elsewhere, New Delhi's challenges & opportunities are both growing*, <https://timesofindia.indiatimes.com/blogs/globespottin/putins-made-india-the-swing-state-in-geopolitics-at-upcoming-quad-meet-elsewhere-new-delhis-challenges-opportunities-are-both-growing/>, dostęp: 02.07.2022.

¹⁵⁹ Yves-Marie Rault, *France & India: Decoding the Strategic Partnership*, Institute of Peace and Conflict Studies (2013).

¹⁶⁰ Embassy of India, Paris, *India-France Bilateral Relations*, http://mea.gov.in/Portal/Foreign-Relation/Bilateral_Brief_Paris_Apr_2018.pdf, dostęp: 30.06.2022.

i Nowego Delhi – zwłaszcza w obszarze wspólnych ćwiczeń wojskowych i przemyśle zbrojeniowym – przypada na ostatnie kilka lat.

Francusko-indyjskie ćwiczenia wojskowe (armia, marynarka, siły powietrzne)

Jedne z najważniejszych ćwiczeń francusko-indyjskich noszą nazwę Varuna i odbywają się z dużą częstotliwością. Biorą w nich udział marynarki obu krajów. Z uwagi na ich znaczenie (i dobrze już ugruntowaną tradycję – aż dwadzieścia lat wstecz) warto krótko omówić ostatnie dwie edycje. W kwietniu 2021 r. francuska i indyjska marynarka wzięły udział w trzydniowych ćwiczeniach w ramach dziewiętnastej edycji Varuna. Wysłanie przez Francuzów floty odbyło się w ramach trwającego od stycznia do czerwca 2021 r. rozlokowania grupy uderzeniowej Clemenceau 21 m.in. na Morzu Śródziemnym i Oceanie Indyjskim. Celem ćwiczeń Varuna 2021 było korzystne wpłynięcie na stabilizację regionu i morskie bezpieczeństwo. Ocenione one zostały jako sukces – m.in. przez ambasadora Francji w Indiach – który stwierdził, że „osiem okrętów pod banderą Francji i Indii zademonstrowało wysoki stopień interoperacyjności we wszystkich aspektach wojny morskiej, tj. działaniach wymierzonych przeciwko okrętom pływającym na powierzchni, pod wodą, a także w zakresie obrony przeciwlotniczej”¹⁶¹ Mówi się więc o strategicznej synergii Francji i Indii.

Z kolei na przełomie marca i kwietnia 2022 r. odbyły się jubileuszowe, bo dwudzieste z rzędu, ćwiczenia Varuna, w których biorą udział marynarka francuska i indyjska. Obie floty na potrzeby ćwiczeń rozlokowano na Morzu Arabskim. Względem poprzednich edycji tegoroczne ćwiczenia różniły się one m.in. tym, że rozszerzono ich zakres, tak by objęły szerokie spektrum operacji morskich. W fazie taktycznej skupiono się na zaawansowanych taktykach walki z okrętami podwodnymi, manewrach taktycznych, ostrzałach artyleryjskich i operacjach powietrznych¹⁶². Przeciwczono również międzypokładowe lądowania helikopterów. Varuna 2022 oceniono niezwykle pozytywnie. W komunikacie marynarki indyjskiej stwierdzono, że wszystkie cele operacyjne ćwiczenia zostały zrealizowane, a wspólne wykonywanie nawet najbardziej skomplikowanych taktycznie manewrów przebiegło bez zarzutów, co ma świadczyć o dobrym skoordynowaniu obu flot¹⁶³.

Ponadto Francuzi i Indusi prowadzili też niejednokrotnie wspólne ćwiczenia sił powietrznych. Na początku września 2018 r., mimo politycznej „zawieruchy” wokół kontraktu na kupno myśliwców Rafale, te właśnie francuskie samoloty współ z samolotami

¹⁶¹ R.P. Rajagopalan, *India-France Naval Exercise: Growing Strategic Synergy*, <https://thediplomat.com/2021/05/india-france-naval-exercise-growing-strategic-synergy/>, dostęp: 01.07.2022.

¹⁶² Indian Navy, *Exercise Varuna 2022 Culminated*, <https://indiannavy.nic.in/content/exercise-varuna-2022-culminated>, dostęp: 02.07.2022.

¹⁶³ Ibidem.

transportowymi oraz tymi przeznaczonymi do tankowania wzięły udział w 3-dniowych ćwiczeniach w Indiach w ramach misji Pegase (Pegasus)¹⁶⁴. Manewry te poprzedzone były większym przedsięwzięciem multilateralnym pod nazwą Pitch Black – wtedy to lotnictwa aż dziewięciu krajów, w tym Francji i Indii, prowadziły wspólne ćwiczenia bojowe w Australii.

Kolejne ćwiczenia lotnicze francusko-indyjskie noszą nazwę Garuda i odbywają się nieregularnie, naprzemiennie na terytorium Francji lub Indii. Ostatnia edycja (VI) została zorganizowana w czerwcu 2019 r. w bazie Montz-de-Marsan Airbase 118 i trwała prawie dwa tygodnie. W ćwiczeniach lotniczych wzięły udział ze strony francuskiej następujące samoloty: Rafale, Alpha Jet, Mirage 2000, C135, E3F, C130, Casa¹⁶⁵. Ćwiczenia taktyczne Garuda miały na celu zwiększenie interoperacyjności sił powietrznych obu krajów zarówno w wymiarze obrony lotniczej, jak i ataków lądowych. Niejako uzupełniając wobec tych ćwiczeń, zorganizowano w 2021 roku manewry Ex-Desert Knight 2021. W tych również uczestniczyły siły powietrzne indyjskie oraz francuskie, a ich celem była m.in. wymiana dobrych praktyk wojskowych¹⁶⁶.

W 2021 r. (15-26 listopada) Francja przeprowadziła wspólnie z Indiami szóstą edycję ćwiczeń wojskowych obu armii lądowych pod nazwą Ex-Shakti. Celem przedsięwzięcia było wzmocnienie zdolności obronnych obu państw i zwiększenie ich interoperacyjności. Zgodnie ze słowami indyjskiego ministra obrony – ćwiczenia skupione były wokół potencjalnego wspólnego prowadzenia operacji antyterrorystycznych na terenach półmiejskich pod mandatem ONZ. Ten sam minister zaznaczył w jednym ze swoich oświadczeń, że oddziały francuskie i indyjskie otrzymały w ramach Ex-Shakti 2021 przygotowanie bojowe i przeszkolenie taktyczne¹⁶⁷. Wspomniane ćwiczenia były – jak dotąd – ostatnimi z tej serii, zgodnie z zasadą biennale (dwuletniej cykliczności). Poprzednie ćwiczenia odbywały się więc w 2019, 2017, 2015, 2013 i 2011 r.

Militarny wymiar współpracy francusko-indyjskiej niejednokrotnie łączy się z elementem politycznym. Za przykład może posłużyć lobbying dyplomatyczny prowadzony przez Paryż na rzecz Nowego Delhi, gdy chodziło o dołączenie Indii do różnych formatów międzynarodowych obszarowo związanych przede wszystkim z pokojowym wykorzystaniem atomu (co zresztą idzie w parze z jednym z filarów strategicznego partnerstwa obu państw). Francja była zwolennikiem przystąpienia Indii do Reżimu Kontroli

¹⁶⁴ R. Sengupta, *Rafale jets land in India as part of mission 'Pegase' amid procurement controversy*, <https://www.newindianexpress.com/nation/2018/sep/03/rafale-jets-land-in-india-as-part-of-mission-pegase-amid-procurement-controversy-1867002.html>, dostęp: 03.07.2022.

¹⁶⁵ Ambassade de France en Indes, *Indo-French Air Exercise "Garuda VI"*, <https://in.ambafrance.org/Indo-French-Air-Exercise-Garuda-VI>, dostęp: 01.07.2022.

¹⁶⁶ *Ex-Desert Knight 21: India-France Military exercise*, <https://www.gktoday.in/topic/ex-desert-knight-21-india-france-military-exercise/>, dostęp: 01.07.2022.

¹⁶⁷ *Indian and French troops begin sixth edition of EX SHAKTI 2021 exercise*, <https://www.army-technology.com/news/india-france-begin-shakti-2021-exercise/>, dostęp: 03.07.2022.

Technologii Rakietowych (ang. *Missile Technology Control Regime*)¹⁶⁸, Porozumienia Wassenaar (ang. *The Wassenaar Arrangement on Export Controls for Conventional Arms and Dual-Use Goods and Technologies*)¹⁶⁹, Grupy Australijskiej (ang. *Australia Group*)¹⁷⁰ oraz organizacji funkcjonującej pod nazwą Grupy Dostawców Sprzętu Jądrowego (ang. *Nuclear Suppliers Group*)¹⁷¹. Tylko do ostatniego formatu Indie nie dołączyły z uwagi na brak ratyfikacji Układu o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej.

Francja dąży też do zacieśniania relacji z Indiami w wymiarze bezpieczeństwa i obronności na inne sposoby i to zarówno na szczeblu rządowym, jak i z udziałem sektora prywatnego. Spora część z tych dążeń materializuje się w deklaracjach wsparcia i zacieśniania relacji, których w ostatnim czasie coraz więcej. Widać zatem, że Paryżowi zależy na pogłębianiu partnerstwa z Indiami w sferze obronności. Przykładowo, w maju 2022 r. po paryskim spotkaniu indyjskiego premiera Narendry Modiego z prezydentem Emmanuelem Macronem wydano komunikat, w którym podkreślono, że wieloletnia współpraca zbrojeniowa obu krajów świadczy wyraźnie o wzajemnym zaufaniu i zarysowano plany na przyszłość¹⁷². Przywódcy zaznaczyli, że sukcesy odniesione w ramach wspólnych ćwiczeń floty, lotnictwa i wojsk lądowych świetnie ilustrują wysiłki Francji i Indii podejmowane na rzecz doskonalenia integracji obronnej i interoperacyjności bojowej. Francja zapowiedziała „bardziej kreatywne” zaangażowanie w indyjską technologię obronną, produkcję i eksport, co wpisywać ma się we wspieranie budowania tzw. Samowystarczalnych Indii (ind. *Atmanirbhar Bharat*)¹⁷³.

Oprócz powyższych, Indie i Francja podpisały 10 marca 2018 roku umowę „o zapewnieniu wzajemnego wsparcia logistycznego między ich siłami zbrojnymi”, aby rozszerzyć wsparcie logistyczne na rzecz wzajemny dostęp do wybranych obiektów dla ich sił zbrojnych¹⁷⁴.

Trzeba nadmienić, że oba kraje podjęły decyzję o współpracy w zakresie zabezpieczenia przestrzeni kosmicznej przed szeregiem rosnących wyzwań związanych

¹⁶⁸ Ten format obejmuje międzynarodowe niesformalizowane zrzeszenie państw dążących do ograniczenia proliferacji rakiet i broni rakietowej. Indie przystąpiły do MTCR w 2016 r.

¹⁶⁹ Do porozumienia Indie dołączyły w 2017 r.

¹⁷⁰ To nieformalne wielostronne zrzeszenie państw ma na celu redukcję rozprzestrzeniania broni biologicznej i chemicznej m.in. poprzez kontrolę eksportu i wspieranie państw zrzeszonych w ujednoliceniu i udoskonalaniu wewnętrznych przepisów prawnych dotyczących eksportu. Indie przystąpiły do Grupy w 2018 r.

¹⁷¹ Organizacja ta ma na celu ograniczenie proliferacji broni nuklearnej.

¹⁷² *India, France agree on deeper French involvement in 'Atmanirbhar Bharat' efforts in defence sector*, <https://economictimes.indiatimes.com/news/defence/india-france-agree-on-deeper-french-involvement-in-atmanirbhar-bharat-efforts-in-defence-sector/articleshow/91340727.cms>, dostęp: 04.07.2022.

¹⁷³ Ibidem.

¹⁷⁴ Décret n° 2019-266 du 2 avril 2019 portant publication de l'accord entre le Gouvernement de la République française et le Gouvernement de la République de l'Inde relatif à la fourniture de soutien logistique réciproque entre leurs forces armées (ensemble deux annexes), signé à New Delhi le 10 mars 2018.

z bezpieczeństwem kosmicznym, w tym wyzwań związanych z wojnami w przestrzeni kosmicznej oraz rosnącym zanieczyszczeniem. Głównym celem Francji i Indii jest utrzymanie bezpiecznego dostępu do przestrzeni kosmicznej dla wszystkich, ale w nieszkodliwy sposób, dążąc do globalnego zarządzania przestrzenią kosmiczną. Jest to początek nowej agendy dialogu indyjsko-francuskiego, gdzie kosmos odegra ważną rolę.

Kontrakty francusko-indyjskie na dostawę sprzętu wojskowego

W 2016 r. Indie kupiły od Francji 36 samolotów Rafale dla swoich sił powietrznych za kwotę 7,8 mld euro na podstawie zawartego we wrześniu międzyrządowego porozumienia. Był to największy francusko-indyjski kontrakt tego typu, a także największa umowa zagraniczna obejmująca akwizycję tych samolotów. Myśliwce produkowane przez francuskiego giganta Dassault Aviation były sukcesywnie dostarczane do Indii w kolejnych latach, a ostatni samolot miał dotrzeć do Nowego Delhi w marcu 2022 r. Samo porozumienie określane jest „kamieniem milowym” partnerstwa obronnego Indii i Francji¹⁷⁵, a jego zawarcie i implementacja znacznie zwiększyły zdolności obronne państwa indyjskiego, zwłaszcza że nabyte myśliwce są zdolne do przenoszenia różnego rodzaju broni np. Meteor i pocisków manewrujących Scalp¹⁷⁶. Nie uniknięto jednak pewnych kontrowersji podczas transakcji – okoliczności zawarcia kontraktu związane są z zarzutami o korupcję¹⁷⁷.

Władze francuskie, dążąc do pogłębiania współpracy z indyjskim partnerem, sprzedały więcej uzbrojenia. Przykładowo, w 2021 r. przekazały Indiom używane samoloty wojskowe Mirage 2000 (za ok. 27 mln euro) oraz samoloty transportowe Airbus C295. Tylko część samolotów Mirage miała być używana przez indyjskie lotnictwo do celów bojowych, reszta zaś ma służyć jako źródło części zapasowych – niezwykle zresztą ważnych dla kontynuacji zdolności operacyjnych już posiadanych samolotów tego typu. Dodatkowo Indie kupiły od francuskiego koncernu MBDA 450 rakiet MICA. Kontrakt zrealizowano w ramach programu modernizacyjnego Mirage 2000 z 2012 r. o wartości 1,23 miliardy dolarów. Indie są też zainteresowane ich następcą czyli MICA NG.

Co ciekawe, w ramach wspierania indyjskiego krajowego przemysłu, francuski Airbus podjął decyzję, by aż 40 samolotów zostało wyprodukowanych i zmontowanych

¹⁷⁵ Co ważne, Indie były pierwszy rynkiem eksportowym firmy Dassault Aviation (1953 r.). P. Tran, V. Raghuvanshi, *India Inks Deal With France for 36 Rafale Fighter Jets*, <https://www.defensenews.com/global/asia-pacific/2016/09/23/india-inks-deal-with-france-for-36-rafale-fighter-jets/>, dostęp: 06.07.2022.

¹⁷⁶ A. Dangwal, *With Mission Rafale Accomplished, France Now Eyes Bigger Deal For Dassault Fighters For Indian Air Force & Navy*, <https://eurasianimes.com/france-now-eyes-dassault-fighters-for-indian-air-force-navy/>, dostęp: 06.07.2022.

¹⁷⁷ *French judge tasked with investigating Rafale fighter jet sale to India*, <https://www.france24.com/en/europe/20210702-french-judge-tasked-with-investigating-rafale-fighter-jet-sale-to-india>, dostęp: 06.07.2022.

w Indiach przez prywatnego potentata przemysłu wojskowego Tata Advance Systems (TASL).

Indie, oprócz kupienia kilkudziesięciu myśliwców Rafale, zakupiły też sześć okrętów podwodnych Scorpène (pierwszym okrętem wprowadzonym do indyjskiej marynarki wojennej jest INS Kalvari, który został zwodowany 7 kwietnia 2015 roku w stoczni Mazagon Dock a przekazany marynarce 14 grudnia 2017; ostatni z serii okręt podwodny Scorpene, INS Vagsheer, został zwodowany w kwietniu 2022 roku) oraz pociski przeciwpancerne Milan – ostatni zakup w styczniu 2019 roku; 5000 francuskich przeciwpancernych pocisków kierowanych (ATGM) drugiej generacji Milan – całkowita wartość kontraktu obronnego szacowana jest na ponad 167 milionów dolarów¹⁷⁸. Prawdopodobnie Indie będą chciały kupić więcej francuskich myśliwców. Indyjskie Siły Powietrzne szacują, że do obrony swoich granic, w przypadku jednoczesnego ataku Pakistanu i Chin, potrzebują 42 eskadr po 18 samolotów każda, podczas gdy obecnie mają tylko 31¹⁷⁹.

Import broni z Rosji do Indii spadł w ciągu ostatnich pięciu lat, a to właśnie Francja zyskała jako dostawca broni. Prawdą jest, że Rosja była największym dostawcą głównej broni do Indii zarówno w latach 2012-16, jak i 2017-21, ale import rosyjskiej broni do Indii spadł aż o 47% między tymi dwoma okresami, ponieważ kilka dużych programów rosyjskiej broni zostało zamkniętych. Import broni do Indii z Francji wzrósł ponad dziesięciokrotnie, co uczyniło Paryż drugim co do wielkości dostawcą broni w latach 2017-21. Francja jest postrzegana jako niezawodny dostawca broni, a strategiczne więzi między tymi dwoma narodami stale się zacieśniają. W XXI wieku 7% francuskiego eksportu zbrojeniowego jest kierowane do Indii¹⁸⁰. Weryfikując tylko 2020 rok, to Francja była największym dostawcą broni do Indii, eksportując sprzęt wojskowy o wartości ponad 1 miliarda dolarów, w porównaniu z 970 milionami dolarów broni z Rosji¹⁸¹. Znaczenie Nowego Delhi dla Paryża przyjmuje charakter strategiczno-polityczny, nie ma zaś jeszcze większego wpływu na zwiększenie zdolności obronnych (lub ofensywnych) wojsk francuskich, które wykorzystuje swoją obecność wojskową – Majotta, Reunion, Polinezja – w regionie. To może się jednak zmieniać na korzyść Francji w nadchodzących latach.

¹⁷⁸ F. Gady, India Clears Procurement of 5,000 Anti-Tank Guided Missiles From France, https://thediplomat.com/2019/02/india-clears-procurement-of-5000-anti-tank-guided-missiles-from-france/?fbclid=IwAR15ViXsZ22VShg8UDpAHH4UkGbxFnJoy8kiHnAHnAQkxbHHEK_BkLsZsbKw, dostęp: 08.07.2022.

¹⁷⁹ Senat, *L'Inde, un partenaire stratégique*, <http://www.senat.fr/rap/r19-584/r19-5844.html>, dostęp: 08.07.2022.

¹⁸⁰ A. Olech, *Francuski sprzęt wykorzystywany w trakcie inwazji na Ukrainie* <https://defence24.pl/geopolityka/francuskie-uzbrojenie-wykorzystywane-w-trakcie-inwazji-na-ukrainie>, dostęp: 16.04.2022.

¹⁸¹ Nikkei Asia, *France and India partner on weapons tech in blow to Russia*, <https://asia.nikkei.com/Politics/International-relations/France-and-India-partner-on-weapons-tech-in-blow-to-Russia>, dostęp: 04.07.2022.

Spojrzenie na Ukrainę

Również kwestia konfliktu rosyjsko-ukraińskiego jest przedmiotem rozmów pomiędzy E. Macronem a premierem Indii Narendrą Modi. Ich ostatnie spotkanie w Pałacu Elizejskim miało miejsce 4 maja 2022 roku. Wówczas obaj przywódcy wezwali, zarówno Rosję, jak i Ukrainę do zaprzestania działań wojennych. We wspólnym oświadczeniu Francja i Indie wyraziły głębokie zaniepokojenie kryzysem humanitarnym i trwającym konfliktem na Ukrainie, a także jednoznacznie potępiły śmierć cywilów oraz wezwały dialogu i dyplomacji celem natychmiastowego położenia kresu cierpieniom ludzi¹⁸².

Trzeba jednak zauważyć, że N. Modi oraz inni oficjele z Indii powstrzymują się przed potępieniem Federacji Rosyjskiej i jej działań na Ukrainie. Zatem tylko E. Macron, podczas bilateralnego spotkania, potępił agresję rosyjskich sił, nazywając ją nielegalną i nieuzasadnioną. Indie, które importują większość swojego sprzętu wojskowego z Rosji, od dawna balansują po linii dyplomatycznej między Zachodem a Moskwą, w szczególności odmawiając potępienia lub głosowania przeciwko niej w ONZ w związku z jej działaniami na Ukrainie.

Ważnym elementem jest to, że Indie i Francja wspólnie zapowiedziały, że będą w skoordynowany i wielostronny sposób reagować na ryzyko, gdyż obecny konflikt może się pogłębić i być początkiem globalnego kryzysu żywnościowego – Ukraina i Rosja należą do głównych światowych producentów pszenicy.

Dywersyfikacja energetyczna

Warto dostrzec, że od czasu inwazji na Ukrainę dostawy rosyjskiej ropy do Chin wzrosły do rekordowego poziomu około 2 milionów baryłek dziennie, co odpowiada 55% wzrostowi w porównaniu sytuacji w maju ubiegłego roku. Co najważniejsze, Rosja pokonała Arabię Saudyjską jako głównego dostawcę Chin. Obecnie jednak, to Indie stały się głównym sojusznikiem, masowo zwiększając swoje zakupy rosyjskiej ropy, do około 800 000 baryłek dziennie – taka sytuacja miała miejsce w maju 2022. Wówczas aż 18% indyjskiego importu pochodziło z Rosji, w porównaniu do 1% przed inwazją. Rosja wyprzedziła Arabię Saudyjską jako drugi co do wielkości dostawca ropy naftowej do Indii. W rzeczywistości rosyjska strategia energetyczna od ponad dekady koncentruje się na Azji, inwestując w nowe ropociągi i gazociągi, zwiększając przepustowość kolei i zwiększając transport LNG w celu zaopatrzenia rynku chińskiego, a od czasu inwazji także indyjskiego¹⁸³. Tym samym relacja na linii Indie – Francja będzie

¹⁸² Agence France-Presse, France, *India Call for Immediate End to Ukraine Hostilities*, <https://www.voanews.com/a/france-india-call-for-immediate-end-to-ukraine-hostilities/6557844.html>, dostęp: 08.07.2022.

¹⁸³ The Diplomat, *Asia Can't Save Russia's Energy Sector*, <https://thediplomat.com/2022/06/asia-cant-save-russias-energy-sector/>, dostęp: 25.06.2022.

również ważna w kontekście współpracy energetycznej i np. wykorzystania atomu, czy też zwrócenia się przez Nowe Dehli, za namową Paryża, w stronę innych partnerów niż Moskwa. Indie współpracują z Francją przy cywilnych projektach nuklearnych. Francuski państwowy gigant energetyczny EDF chce zbudować sześć reaktorów EPR nowej generacji w Jaitapur na zachodnim wybrzeżu Indii.

Francja chce pomóc Indiom w dywersyfikacji dostaw, także tych wojskowych i energetycznych, aby swojego sojusznika z Indo-Pacyfiku odsunąć jak najdalej od Rosjan. E. Macron ma niezwykle dobre relacje z N. Modim, który odwiedził Francję trzy razy od 2017 roku, podczas gdy francuski przywódca pojechał do Indii w 2018 roku. Teraz, na przełomie 2022 i 2023 prezydent Francji ponownie uda się do Nowego Delhi. Tematy, które mają być kontynuowane, to pogłębienie współpracy w zakresie technologii obronnych i zaangażowanie w ochronę klimatu. Dalej realizowane będzie również strategiczne partnerstwo francusko-indyjskiego, szczególnie w regionie Indo-Pacyfiku. Nie bez znaczenia będzie także rola Francji w Unii Europejskiej, a przez to wspieranie unijnej współpracy z Indiami. Przykładem takich działań było zaangażowanie Paryża podczas sześciomiesięcznej prezydentury w UE. Rozmowy między Indiami a UE rozszerzyły się o dialog na temat bezpieczeństwa morskiego, sztuczną inteligencję, wspólne ćwiczenia morskie, walkę z terroryzmem, umowy dotyczące infrastruktury cyfrowej i łączności, a także zmiany klimatu. Teraz nastąpi kontynuacja tych działań, również za pośrednictwem Francji.

Konkluzje

Warto nadmienić, że wszelkie napięcia na granicy lądowej Indii z Chinami pozostają ważną sprawą dla Francji. Chiny od lat budują porty, połączenia drogowe i kolejowe oraz inną infrastrukturę na Sri Lance i w Birmie, zbliżając się aż nadto do indyjskiego wybrzeża. Choć wiele z nich to projekty cywilne, zwraca się uwagę, że kraje-odbiorcy coraz bardziej popadają w chiński dług i wpływy. Pekin zwiększył również swoje zaangażowanie na Malediwach, Seszelach, Mauritiusie i Bangladeszu. Uzasadnione obawy Indii o stale rosnące wpływy Chin w regionie podziela również Pałac Elizejski. Ówczesny minister spraw zagranicznych Jean-Yves Le Drian podkreślał hegemoniczne cele Chin i rosnącą agresywność wskazując, iż Paryż chce współpracować ze wszystkimi aktorami i krajami Indo-Pacyfiku nad budową alternatywnego modelu względem Pekinu, szanując suwerenność swoich partnerów. Indie mają niewiele opcji, jak tylko porzucić tradycyjną ostrożność w kontaktach z Zachodem i przyspieszyć swoje zaangażowanie w relacje z innymi krajami, a zwłaszcza z Francją.

Zarówno Indie, jak i Francja, mówią podobnym językiem w tzw. strategicznej autonomii. Istnieje zbieżność w wielu kwestiach na poziomie globalnym, a oba nie chcą być postrzegane jako operujące pod presją, zwłaszcza ze strony USA¹⁸⁴. Wyzwania

¹⁸⁴ DW, *France banks on India as key Indo-Pacific partner*, <https://www.dw.com/en/france-banks-on-india-as-key-indo-pacific-partner/a-60854716>, dostęp: 20.06.2022.

na Oceanie Indyjskim są tak ogromne, że dla Indii nie jest możliwym, aby samemu przeciwstawić się chińskim wpływom gospodarczym, politycznym i dyplomatycznym, a przez to europejscy partnerzy mogą być przydatni. Francja ma zdolności polityczne, ekonomiczne, wojskowe i technologiczne, by wspierać Indie.

Relacja Nowego Dehli z Paryżem jest wyjątkowa. Indie udzielają Francji takiego zaufania, jak nikomu innemu. Niezależnie od tego, czy chodzi o obronę, czy o zrozumienie znaczenia geopolitycznego regionu Indo-Pacyfiku, ich interesy w utrzymaniu wielokierunkowej polityki zagranicznej są podobne. Dlatego żadną ze stron nie dziwi nieregularna współpraca zarówno z USA, jak i Federacją Rosyjską, a także zacieśnianie więzi z wybranymi partnerami dla potrzeby chwili. Oba państwa stają się dla siebie naturalnymi sojusznikami, rozumiejąc potrzebę stałego uprawiania dyplomacji globalnej.

11. Nowa Kaledonia

Aleksander Olech, Karolina Siekierka

Nowa Kaledonia jest francuskim terytorium zamorskim, na który składa się grupa wysp położonych na Morzu Koralowym i południowej części Oceanu Spokojnego. Od 1840 r. wyspy były przedmiotem zainteresowania Francji, utrzymującej działalność misji religijnych w celu szerzenia na zajętych terytoriach chrześcijaństwa.

Na mocy porozumienia z Numei z 1998 r. Nowa Kaledonia otrzymała status wspólnoty zamorskiej oraz częściową autonomię m.in. w zakresie państwowej służby cywilnej, obrony narodowej, waluty, Skarbu Państwa, kontroli imigracyjnej oraz szkolnictwa wyższego i badań naukowych¹⁸⁵. W 2018 i 2020 r. w Nowej Kaledonii odbyły się referenda ws. niepodległości od Francji, w których ponad połowa głosujących opowiedziała się przeciwko takiemu uniezależnieniu (odpowiednio 56,67%¹⁸⁶ i 53,26%¹⁸⁷)¹⁸⁸. W lutym 2021 r., pierwszy raz od podpisania porozumienia z 1998 r., zwolennicy niepodległości zdobyli większość w kolegalnym organie wykonawczym.

¹⁸⁵ *Le statut de la Nouvelle-Calédonie*, Vie-publique.fr, 28.12.2020, <https://www.vie-publique.fr/fiches/20236-le-statut-de-la-nouvelle-caledonie>, dostęp: 11.04.2021.

¹⁸⁶ *Résultats définitifs Nouvelle-Calédonie*, Haut-Commissariat de la République en Nouvelle-Calédonie, <https://www.nouvelle-caledonie.gouv.fr/content/download/5127/39664/file/R%C3%A9f%C3%A9rendum%202018%20-%20R%C3%A9sultats%20consolid%C3%A9s%20synth%C3%A8se%20-%20Suffrages%20V07%2011%202018.pdf>, dostęp: 11.04.2021.

¹⁸⁷ *Résultats définitifs, referendum du 4 octobre 2020, Nouvelle-Calédonie*, Haut-Commissariat de la République en Nouvelle-Calédonie, <https://www.nouvelle-caledonie.gouv.fr/content/download/6849/53341/file/R%C3%A9f%C3%A9rendum%20du%204%20octobre%202020%20-%20R%C3%A9sultat%20d%C3%A9finitifs.pdf>, dostęp: 11.04.2021.

¹⁸⁸ K. Siekierka, *Przyszłość Francji w regionie Indo-Pacyfiku w związku ze zbliżającym się referendum niepodległościowym w Nowej Kaledonii*, Instytut Nowej Europy, <https://ine.org.pl/przyszlosc-francji-w-regionie-indo-pacyfiku-w-zwiazku-ze-zblizajacym-sie-referendum-niepodleglosciowym-w-nowej-kaledonii/>, dostęp: 12.05.2022.

Ostatnie, trzecie, referendum odbyło się 12 grudnia 2021 r. Datę wskazał francuski rząd na podstawie zorganizowanych w czerwcu 2021 r. w Paryżu rozmów z przedstawicielami odmiennych środowisk, które dotyczyły procesu samostanowienia Nowej Kaledonii. Wskazany termin był kwestią sporną wśród lokalnej ludności ze względu na trwającą pandemię COVID-19. Miesiąc przed planowanym terminem Wysoki Komisarz Republiki Francuskiej w Nowej Kaledonii Patrice Faure ogłosił, że wcześniej wyznaczony termin zostanie utrzymany, podkreślając, że Kanakowie przez lata wywierali presję na jak najszybsze zorganizowanie głosowania ws. niepodległości terytorium od Francji. Ze względów bezpieczeństwa, decyzją Wysokiego Komisarza, w dniu ostatniego referendum wzmocniono ochronę m.in. poprzez rozmieszczenie w okolicy lokali wyborczych 2000 żandarmów i policjantów.

Front Narodowego i Socjalistycznego Wyzwolenia Kanaków (fr. *le Front de libération nationale kanak et socialiste*, FLNKS) 20 października 2021 r. ogłosił, że nie uzna wyników referendum, jeśli wyznaczony termin zostanie utrzymany. Ponadto członkowie Frontu zagrozili, że jeśli głosowanie rzeczywiście odbędzie się 12 grudnia 2021 r. wskażą oni liczne błędy, które Francja popełniła lub do których dopuściła swoim działaniem lub zaniechaniem w czasie obecności w Nowej Kaledonii.

11.1. Siły Zbrojne w Nowej Kaledonii

Siły Zbrojne w Nowej Kaledonii (fr. *les forces armées en Nouvelle-Calédonie*, FANC) należą do Wysuniętych Wojsk Obrony Terytorium i stanowią główny punkt wsparcia powietrzno-lądowego (fr. *le point d'appui aéroterrestre*) w regionie Pacyfiku. Do zadań FANC należy ochrona suwerenności i interesów Francji, zapewnienie bezpieczeństwa w jej terytorium zamorskim, a także prowadzenie współpracy z państwami regionu. Stały rejon odpowiedzialności FANC obejmuje terytorium Nowej Kaledonii, jej wody terytorialne, obszar morski i przestrzeń powietrzną, a także obszar Fidżi, Nowej Zelandii, Tonga, Vanuatu oraz Wysp Salomona.

Dowódca FANC (fr. *le commandement des forces armées en Nouvelle-Calédonie*, COMSUP FANC) i bazy obronnej jest lokalnym przedstawicielem szefa Sztabu Generalnego Republiki Francuskiej (fr. *le chef d'état-major des armées*). Sprawuje on kontrolę nad wszystkimi formacjami FANC oraz doradza lokalnym gubernatorom, szczególnie w zakresie przygotowania planów obrony terytorialnej. FANC liczą około 1450 żołnierzy¹⁸⁹, stacjonujących w miastach Numéa, La Tontouta, Plum i Bourail.

¹⁸⁹ *Les forces armées en Nouvelle-Calédonie*, Ministère des Armées, <https://www.defense.gouv.fr/operations/territoire-national/forces-de-souverainete/nouvelle-caledonie/dossier/les-forces-armees-en-nouvelle-caledonie>, dostęp: 13.04.2021.

Zadaniem utworzonej w 2011 r. Bazy Obronnej Nowej Kaledonii (fr. *la base de défense de Nouvelle-Calédonie*) jest udzielanie wsparcia stacjonującym na terenie państwa jednostkom operacyjnym Ministerstwa Sił Zbrojnych. Ponadto w ramach współpracy strukturalnej FANC prowadzi pod nadzorem Ministerstwa Terytoriów Zamorskich przystosowawczą służbę wojskową (fr. *Service militaire adapté*, SMA), tj. system integracji społeczno-zawodowej odpowiadający za specjalistyczne szkolenie wolontariuszy w wieku 18-25 lat. Pułk SMA znajduje się w mieście Koumac, natomiast kompania w Koné¹⁹⁰. Zgodnie z protokołem i umową operacyjną, SMA mogą podlegać dowódcy FANC, jednak wyłącznie na wniosek wysokiego komisarza.

Siłom Zbrojnym w Nowej Kaledonii podlegają:

- **Pułk Piechoty Morskiej Pacyfiku–Nowej Kaledonii** (fr. *le régiment d'infanterie de marine du Pacifique – Nouvelle-Calédonie*) składa się z trzech oddziałów, stacjonujących na południu wyspy w mieście Plum, w centralnej jej części w Numei, oraz w obozie Nandaï w pobliżu miasta Bourail, który służy za skład amunicji¹⁹¹. Łącznie Pułk liczy 600 żołnierzy.
- **Marynarka Wojenna** z bazą Pointe Chaleix zlokalizowaną w Numei. Na jej wyposażeniu znajdują się fregata obserwacyjna „Vendémiaire”, dysponująca śmigłowcem SA.319B „Alouette III”, okręt patrolowy P400 „La Glorieuse”, samoloty nadzoru morskiego „Falcon F200 – Gardian” (pochodzące z dywizjonu 25F sił zbrojnych w Polinezji Francuskiej), a także łódź patrolowa „FS Dumbéa” (P606), należąca do Żandarmerii Morskiej.
- **186 Baza Sił Powietrznych im. porucznika Paula Kleina** (fr. *la base aérienne 186 « Paul Klein »*) przy porcie lotniczym Numéa-La Tontouta. Siły powietrzne FANC dysponują eskadrą transportową (ET52) z dwoma taktycznymi samolotami transportowymi „Casa CN 235” i trzema śmigłowcami bojowymi „Puma”¹⁹².

Wraz z Siłami Zbrojnymi w Polinezji Francuskiej (fr. *les forces armées de Polynésie française*, FAPF) Siły Zbrojne w Nowej Kaledonii tworzą główny punkt wsparcia obszaru Azja – Pacyfik. FANC zapewniają regionalną zdolność interwencyjną w rejonie w zakresie wykorzystania sił morskich i są szczególnie zaangażowane w misje związane z działaniami państwa na morzu (m.in. ochrona floty, nadzór nad terytorium, kontrola połowów, walka z zanieczyszczeniem wód czy nielegalnym handlem). W stosownych przypadkach FANC ma możliwość przeprowadzania, wspierania lub uczestniczenia w działalności operacyjnej w rejonie.

¹⁹⁰ Ibidem.

¹⁹¹ Ibidem.

¹⁹² État-Major Spécialisé pour l’Outre Mer et l’Étranger, *RIMaP-NC*, <https://www.emsome.terre.defense.gouv.fr/index.php/fr/rimap-nc>, dostęp: 10.06.2021.

Ponadto FANC udziela państwom regionalnym pomocy w przypadku klęsk żywiołowych lub humanitarnych. W lutym 2021 r. wsparły ludność zamieszkującą Wyspy Lojalności, między innymi wyspy Ouvéa oraz Tiga, które zostały dotknięte cyklonem Lucas; podobnej pomocy udzieliły francuskiej wspólnotie zamorskiej Wallis i Futuna, a także państwom Oceanu Spokojnego, w szczególności Australii i Nowej Zelandii¹⁹³. Do marca 2021 r. FANC wielokrotnie transportowały cywilów między wyspami, by mogli otrzymać lepszą, dopasowaną do ich potrzeb pomoc medyczną¹⁹⁴.

Ryc. 6. Siły Zbrojne w Nowej Kaledonii

11.2. Konkluzje

Stacjonowanie sił Republiki Francuskiej na Pacyfiku jest ważne nie tylko ze względu na wsparcie udzielane lokalnym państwom, ale także dla utrzymania bezpieczeństwa

¹⁹³ W 1992 r. Francja, Australia i Nowa Zelandia podpisały porozumienie FRANZ, regulujące kwestie wzajemnej pomocy w przypadku klęsk żywiołowych.

¹⁹⁴ FANC – *Forces Armées de la Nouvelle-Calédonie*, Les services de l'État en Nouvelle-Calédonie, <https://www.nouvelle-caledonie.gouv.fr/Services-de-l-Etat/Defense/FANC-Forces-Armees-de-la-Nouvelle-Calédonie>, dostęp: 14.04.2021.

i stabilności w regionie. Co więcej, zapewnia ono bezpieczeństwo Nowej Kaledonii, która aktualnie nie posiada własnych sił zbrojnych.

Jak wspomniano we wstępie, 12 grudnia 2021 r. w Nowej Kaledonii odbyło się trzecie, ostatnie, referendum niepodległościowe. Zdecydowana większość uprawnionych do głosowania opowiedziała się za utrzymaniem formalnych więzi Nowej Kaledonii z Francją; na pytanie „Czy chce Pan/Pani, żeby Nowa Kaledonia uzyskała pełną suwerenność i stała się niepodległą?” aż 96,50% głosujących odpowiedziało „nie”, przy bardzo niskiej frekwencji, liczącej jedynie 43,87% mieszkańców¹⁹⁵. Stało się tak dlatego, że zwolennicy uzyskania przez Nową Kaledonię niepodległości – przede wszystkim Kanakowie, stanowiący 41,20% całej ludności terytorium¹⁹⁶, wspierani przez lokalny senat zwyczajowy (fr. *le Sénat Coutumier*), oraz Front Narodowego i Socjalistycznego Wyzwolenia Kanaków – intensywnie nawoływali do nieuczestniczenia w grudniowym referendum. Oznacza to, że Nowa Kaledonia, z większością głosów oddanych przeciwko uzyskaniu przez terytorium pełnej suwerenności, rzeczywiście pozostanie częścią Francji. Wydaje się, że celem nawoływania ludności do nieuczestniczenia w wyborach było unieważnienie wyników ze względu na niską frekwencję, jednak jak zaznaczył przewodniczący Komisji Kontrolnej (fr. *la commission de contrôle*) Francis Lamy podczas konferencji prasowej w Numei dzień po referendum (tj. 13 grudnia) – niska frekwencja „nie wpływa ani na prawidłowość, ani uczciwość głosowania” (fr. *n'affecte pas la régularité ni la sincérité du scrutin*)¹⁹⁷. O obowiązujące przepisy nie przewidują minimalnego progu uczestnictwa w referendum niepodległościowym.

Po ogłoszeniu wyników tego referendum przestało obowiązywać podpisane w 1998 r. porozumienie z Numei. Wobec powyższego francuskie władze będą musiały łagodzić pogłębiające się napięcia i podziały, wynikające przede wszystkim ze wzmoczonego niezadowolenia Kanaków z utrzymujących się od 1840 r. wpływów francuskich oraz nieudanego przeprowadzenia procesu dekolonizacji. Paryż i władze lokalne w Nowej Kaledonii zmuszone będą powrócić do rozmów dotyczących zwyczajów i tożsamości Kanaków oraz rozszerzenia pluralizmu prawnego, które dotychczas regulowało porozumienie z Numei. Niewątpliwie z powodu intensywnego niezadowolenia Kanaków ze pokaźnych wpływów francuskich znaczenie i rola

¹⁹⁵ *Résultats définitifs*, Les Services de l'État en Nouvelle-Calédonie, 13.12.2021, <https://www.nouvelle-caledonie.gouv.fr/Politiques-publiques/Elections/Elections-2021/REFERENDUM-2021/Les-resultats/Resultats-definitifs>, dostęp: 13.12.2021.

¹⁹⁶ *Une mosaïque pluriethnique*, l'Institut de la statistique et des études économiques Nouvelle-Calédonie, <https://www.isee.nc/population/recensement/communautes>, dostęp: 17.11.2021.

¹⁹⁷ *Nouvelle-Calédonie. L'abstention « n'affecte pas la régularité » du référendum, selon Francis Lamy*, Ouest-France, 13.12.2021, <https://www.ouest-france.fr/monde/nouvelle-caledonie/nouvelle-caledonie-l-abstention-n-affecte-pas-la-regularite-du-referendum-selon-francis-lamy-a769fa8a-8692-4861-9188-22a4253fb5f4>, dostęp: 13.12.2021.

Francji na Indo-Pacyfiku osłabną, co bezpośrednio wpłynie na równowagę sił w regionie.

Podczas wspomnianego wcześniej spotkania w czerwcu 2021 r. w Paryżu ustalono, że niezależnie od wyniku referendum do czerwca 2023 r. będzie trwał przejściowy „okres stabilności i konwergencji” (fr. *une période de stabilité et de convergence*), przy czym stwierdzono, że bez względu na ostateczną decyzję mieszkańców Nowej Kaledonii należy wprowadzić zmiany na poziomie instytucjonalnym, gospodarczym, społecznym, a także w regulacjach prawnych w Nowej Kaledonii, Francji oraz w relacjach między Francją metropolitarną a omawianą wspólnotą zamorską. Zwolennicy niepodległości – w tym FLNKS – odmówili udzielenia komentarza po ogłoszeniu wyników referendum, podkreślając zarazem, że nie uznają decyzji większości ludności, wskazując, że głosowanie zostało sfalszowane. Zapowiedzieli również, że nie powrócą do rozmów negocjacyjnych z Paryżem przed wyborami prezydenckimi, przypadającymi na kwiecień 2022 r.

Dotychczas Francja odgrywała szczególną rolę w zakresie bezpieczeństwa regionalnego. Wzmocniona obecność militarna francuskich jednostek w południowej części Pacyfiku gwarantuje państwu między innymi możliwość obrony własnych interesów oraz wywierania wpływu w państwach sąsiednich. Inni zewnętrzni aktorzy, np. Chiny, chcieliby jednak zastąpić Francję. Już teraz Pekin jest jednym z najważniejszych partnerów handlowych Nowej Kaledonii oraz najaktywniejszym graczem w regionie Pacyfiku. Pomimo że ludność podjęła ostateczną decyzję o utrzymaniu formalnych więzi z Francją, nie odebrano Chinom szansy na rozszerzenie swoich wpływów, szczególnie przy opisanym wyżej osłabieniu roli Francji. Ostatnimi laty Pekin zintensyfikował działalność w regionie Indo-Pacyfiku. Potwierdza to fakt, że aż 10 z 14 regionalnych terytoriów i państw wyspiarskich utrzymuje oficjalne, bliskie stosunki dyplomatyczne z Chinami; dwa spośród wspomnianych 10 państw – Republika Kiribati i Wyspy Salomona – w 2020 r. zerwały stosunki z Tajwanem na rzecz ChRL.

Chiny mają możliwości oraz zdolności obronne i ofensywne umożliwiające im rywalizację w skali globalnej. Zdaniem Johna J. Mearsheimera Pekin będzie podejmował takie działania, które docelowo mają skutkować zdominowaniem jego bezpośredniego sąsiedztwa¹⁹⁸. Aby jednak przewidywany scenariusz się spełnił, Pekin musi notować nieustanny wzrost gospodarczy – podstawę potęgi materialnej państwa. Zgodnie z danymi SIPRI Chiny zajmują drugie miejsce w rankingu największych wydatków państw na zbrojenia w 2020 r., odpowiadając za 13% całości globalnej kwoty. W 2020 r. Chiny wydały na ten cel 252 mld dolarów, tj. o 1,9%

¹⁹⁸ J. J. Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics*, New York: Norton, 2014, s. 368-371.

więcej niż w 2019 r.¹⁹⁹ Co istotne, chińskie wydatki na obronę rosły nieustannie przez ostatnie 26 lat, co wynika z długoterminowego planu modernizacji chińskiego wojska.

Pekin skupia się przede wszystkim na rozwoju marynarki wojennej, która od kilku lat jest postrzegana jako niezbędna nie tylko po to, aby zakwestionować przewagę USA w regionie, ale także w celu zapewnienia Chinom dominacji w tym obszarze²⁰⁰. Dotychczasowa polityka Chin stanowiła silne uzasadnienie zacieśnienia współpracy w ramach formatu QUAD (ang. *Quadrilateral Security Dialogue*) oraz do podjęcia porozumienia między Australią, Wielką Brytanią i USA (tzw. AU-KUS).

Co ważne, należące do Nowej Kaledonii niezamieszkane wyspy Matthew oraz Hunter są przedmiotem sporów między Francją a Republiką Vanuatu, aktywnie wspieraną przez Chiny. W 2018 r. pojawiły się informacje o staraniach Pekinu na rzecz otwarcia baz wojskowych w archipelagu Vanuatu, jednak zostały one zdemontowane przez obie strony. Chiny udzielają wsparcia militarnego oraz finansowego Vanuatu, m.in. przejmując część jego długu publicznego²⁰¹. Istnieją obawy, że takie same działania będą prowadzone w stosunku do Nowej Kaledonii oraz omawianej w następnej kolejności Polinezji Francuskiej. W przeciwieństwie do wielu państw Zachodu, w tym Francji, chińska aktywność względem państw i terytoriów regionu Indo-Pacyfiku nie jest jawna; jest raczej subtelna, stopniowo rozwijana, wyraźnie dostrzegalna dopiero z czasem (przykład może stanowić tzw. dyplomacja czekowa).

FANC uczestniczą w dialogu na rzecz bezpieczeństwa w regionie Pacyfiku i organizacji wyłącznej strefy ekonomicznej, zainicjowanym na forum współpracy obronnej QUAD, tj. nieformalnej grupy, w skład której wchodzi przedstawiciele USA, Japonii, Australii i Indii. Na początku kwietnia 2021 r. zakończyła się wspólna misja szkoleniowa Francji oraz członków QUAD w Zatoce Bengalskiej, która nosiła nazwę La Pérouse i miała na celu przeprowadzenie wspólnych manewrów²⁰². Republikę Francuską reprezentowała w misji fregata „Surcouf” oraz lotniskowiec desantowy „Tonnerre”.

¹⁹⁹ D. Lopes da Silva, N. Tian, A. Marksteiner, *Trends in World Military Expenditure, 2020*, SIPRI, https://www.sipri.org/sites/default/files/2021-04/fs_2104_milex_0.pdf, dostęp: 5.11.2021.

²⁰⁰ P. Paszak, *USA-Chiny i wielka gra o Indo-Pacyfik*, Instytut Nowej Europy, <https://ine.org.pl/usa-chiny-i-wielka-gra-o-indo-pacyfik/>, dostęp: 05.11.2021.

²⁰¹ N. Guibert, *Les bases militaires ultramarines françaises apparaissent vulnérables*, IFRI, 27.02.2020, <https://www.ifri.org/fr/espace-media/lifri-medias/bases-militaires-ultramarines-francaises-apparaissent-vulnerables>, dostęp: 11.04.2021.

²⁰² F. Chapleau, *L'Inde aux côtés de la France pour l'exercice naval «La Pérouse» dans le golf du Bengal*, Ouest France, 7.04.2021, <https://www.ouest-france.fr/europe/france/l-inde-aux-cotes-de-la-france-pour-l-exercice-naval-la-perouse-dans-le-golfe-du-bengale-7cdfb032-9787-11eb-8261-9f7819628c0a>, dostęp: 20.04.2021.

Następnie Francja uczestniczyła w ćwiczeniach Ex Varuna, w których wzięły udział także Indie i Zjednoczone Emiraty Arabskie²⁰³. Paryż nie może sobie pozwolić na utratę swojej bazy, gdyż jest to centralny punkt dla budowania potencjału w regionie Indo-Pacyfiku.

²⁰³ A. Kundu, *The Maritime Executive*, *French Ships Reach India for Quad-Plus Naval Exercise*, *The Maritime Executive*, 5.04.2021, <https://www.maritime-executive.com/article/french-ships-reach-india-for-quad-plus-naval-exercise>, dostęp: 26.04.2021.

12. Polinezja Francuska

Aleksander Olech, Karolina Siekierka

Polinezja Francuska składa się z pięciu archipelagów łączących 121 wysp leżących w Oceanii. Pierwsi Europejczycy – Portugalczycy – pojawili się na tym terenie w 1521 r. Następnie, między XVIII a XIX w., obszar był przedmiotem sporów między Wielką Brytanią a Republiką Francuską. Wynikało to z położenia geograficznego archipelagu, będącego ważnym przystankiem na szlaku handlowym w rejonie Pacyfiku. Wyspy stopniowo były przyłączane do Francji, stając się kolejno jej protektoratem w 1842 r., kolonią w 1880 r., terytorium zamorskim w 1946 r., natomiast w wyniku wprowadzonej w marcu 2003 r. poprawki do konstytucji, przyznano jej status wspólnoty zamorskiej Francji. Od 1984 r. Polinezja Francuska ma autonomię m.in. w zakresie mianowania swoich przedstawicieli, tworzenia rozwiązań prawnych, polityki zagranicznej czy obronności.

Położenie geograficzne, przede wszystkim odległość wysp od kontynentu, skłoniły Francję do przeprowadzania na terenie Polinezji Francuskiej 193 atmosferycznych i podziemnych testów atomowych w latach 1966-1996²⁰⁴. Eksplozje wytwarzały chmury radioaktywne, które bezpośrednio zagrażały zdrowiu i życiu lokalnej ludności. W czasie trwania testów oraz po ich zakończeniu rzeczywisty ich wpływ w regionie pozostawał pilnie strzeżoną tajemnicą państwową. W wyniku prób atomowych gleba oraz woda deszczowa są znacząco zanieczyszczone²⁰⁵.

²⁰⁴ K. Feldmann, *La Polynésie marquée à jamais par les essais nucléaires français*, Reporterre, 20.11.2018, <https://reporterre.net/La-polynesie-marquee-a-jamais-par-les-essais>, dostęp: 10.04.2021.

²⁰⁵ Ch. Bataille, H. Revol, *Rapport sur les incidences environnementales et sanitaires des essais nucléaires effectués par la France entre 1960 et 1996 et éléments de comparaison avec les essais des autres puissances nucléaires*, Office parlementaire d'évaluation des choix scientifiques et technologiques, <https://www.assemblee-nationale.fr/legislatures/11/pdf/rap-oecst/i3571.pdf>, dostęp: 10.04.2021.

W październiku 2018 r. Oscar Temaru, lokalny polityk i były prezydent Polinezji Francuskiej, poinformował na forum ONZ o złożeniu do Międzynarodowego Trybunału Karnego skargi przeciwko Francji ws. popełnienia w regionie zbrodni przeciwko ludzkości. Jak podaje polinezyjskie Ministerstwo Zdrowia, między 1992 a 2017 r. zanotowano znaczny wzrost zgłoszeń chorób nowotworowych²⁰⁶.

12.1. Siły Zbrojne w Polinezji Francuskiej

Siły Zbrojne w Polinezji Francuskiej (fr. *les forces armées en Polynésie française*, FAPF), podobnie jak FANC, należą do Wysuniętych Wojsk Obrony Terytorium i stanowią główny punkt wsparcia morskiego dla regionu Pacyfiku. Ich podstawowym zadaniem jest zapewnianie ochrony suwerenności i interesów Francji w regionie. FAPF, wraz z Siłami Zbrojnymi w Nowej Kaledonii, tworzą główny punkt wsparcia obszaru Azja – Pacyfik. Baza obronna FAPF znajduje się w stolicy Polinezji – Papeete.

FAPF obejmuje łącznie ok. 900 żołnierzy wojska lądowego, marynarki wojennej i sił powietrznych²⁰⁷, których zadaniem jest zapewnienie ciągłości misji. Są oni stale wspierani przez 300 rezerwistów, rekrutowanych głównie spośród mieszkańców Polinezji²⁰⁸. Podczas gdy jednostki wojskowe stacjonują w północnej części wyspy Tahiti, poligon oraz skład amunicji znajdują się na południu, odpowiednio w Faaone i Papeari. Na FAPF składają się:

- **Pułk Piechoty Morskiej Pacyfiku – Polinezji** (fr. *le régiment d'infanterie de marine du Pacifique-Polynésie*), posiadający dwie bazy na wyspie Tahiti. Baza główna, koszary LCL Broche, znajduje się w Arue, natomiast centrum tresury psów do misji poszukiwawczych lub ochronnych – w Papeari²⁰⁹. Pułk zapewnia ochronę misji wojskowych na archipelagach oraz pomoc ludności cywilnej. W jego skład wchodzi dwie kompanie ProTerre (ochrony lądowej), przebywające na trwających do czterech miesięcy misjach krótkoterminowych. Należą do nich kompania dowodzenia i wsparcia logistycznego oraz kompania rezerwowa, złożona przede wszystkim z polinezyjskich wolontariu-

²⁰⁶ K. Feldmann, op. cit.

²⁰⁷ Ministère des Armées, *Dispositif opérationnel français déployé à travers le monde*, https://www.defense.gouv.fr/operations/rubriques_complementaires/dispositif-operationnel-francais-deploye-a-travers-le-monde?fbclid=IwAR2zj9uUCitNi-CfXMozz0_5356sWtwHxzZpuH_YedkXexek-MWDmzwpTIGo, dostęp: 06.05.2021.

²⁰⁸ D. Grivois, Jean-Mathieu Rey: « Protéger la Polynésie et les Polynésiens », *Actu.fr*, 20.08.2022, https://actu.fr/societe/jean-mathieu-rey-protoger-la-polynesie-et-les-polynesiens_35633167.html, 10.04.2021.

²⁰⁹ État-Major Spécialisé pour l'Outre-Mer et l'Étranger, *Le régiment d'infanterie de Marine du Pacifique-Polynésie*, <https://www.emsome.terre.defense.gouv.fr/index.php/fr/regiments-ft-ome/190-rimap-p?showall=1>, dostęp: 10.04.2021.

szy²¹⁰. Siły lądowe interweniują w przypadku klęsk żywiołowych, pozostają obecne na terenie dawnych eksperymentów, zapewniając ich zabezpieczenie, monitorują sytuację na lokalnych wodach oraz współpracują z siłami zbrojnymi okolicznych państw.

- **Marynarka Wojenna FAPF** mieści się w Fare Ute w stolicy Polinezji Francuskiej – Papeete. W jej skład wchodzi fregata obserwacyjna „Prairial” wraz ze śmigłowcem „Aérospatiale Alouette III”, statek wsparcia i pomocy zamorskiej „Bougainville”, okręt patrolowy „Arago”, holowniki przybrzeżne „Manini” i „Maroa” oraz okręt patrolowy „Jasmine”, należący do Żandarmerii Morskiej²¹¹.
- **Siły Powietrzne FAPF** obejmują zintegrowane jednostki sił powietrznych i marynarki wojennej, stacjonujące w Faa’a w bazie Wojskowego Ugrupowania Lotniczego (fr. *le groupement aéronautique militaire*) 190. Oddział lotniczy sił powietrznych (fr. *le Détachement Air 190*), którego baza położona jest w porcie lotniczym Faa’a, składa się z dwóch jednostek: 82 Dywizjonu Transportowego „Maine” (fr. *l’escadron de transport 82 « Maine »*) wyposażonego w dwa samoloty taktyczne typu CASA CN-235-200 oraz wojskową stację lotniczą 1D190 (fr. *l’escale aérienne militaire 1D190*), nadzorującą obsługę pasażerów, transport wsparcia logistycznego oraz manewry francuskich i zagranicznych samolotów wojskowych. W skład jednostek wodnopowietrznych wchodzi: dywizjon 25F dysponujący pięcioma samolotami „Falcon 200 Gardian”, przy czym dwa znajdują się w bazie La Tontouta w Nowej Kaledonii, dywizjon 35F operujący dwoma śmigłowcami „Dauphin N3+”²¹² oraz oddział 22S ze śmigłowcem „Alouette III” znajdującym się na fregacie obserwacyjnej „Prairial”²¹³.

Dowódca FAPF (fr. *le commandant des forces armées en Polynésie Française*, COMSUP FAPF) podlega szefowi Sztabu Generalnego, którego jest lokalnym przedstawicielem. Do zadań COMSUP FAPF należy wydawanie zaleceń dla Wysokiego Komisarza Republiki Francuskiej w Polinezji Francuskiej (fr. *le Haut-commissaire de la République en Polynésie française*) w kwestiach bezpieczeństwa, w szczególności w zakresie przygotowania planów obrony terytorium. Ponadto dowódca FAPF nadzoruje strefy morskie Oceanu Spokojnego i Polinezji Francuskiej, Bazę Obronną Polinezji Francuskiej (fr. *la*

²¹⁰ Haut-Commissariat de la République en Polynésie Française, *Les forces armées en Polynésie française*, <http://www.polynesie-francaise.pref.gouv.fr/Services-de-l-Etat/Defense/Forces-armees-en-PF>, dostęp: 10.04.2021.

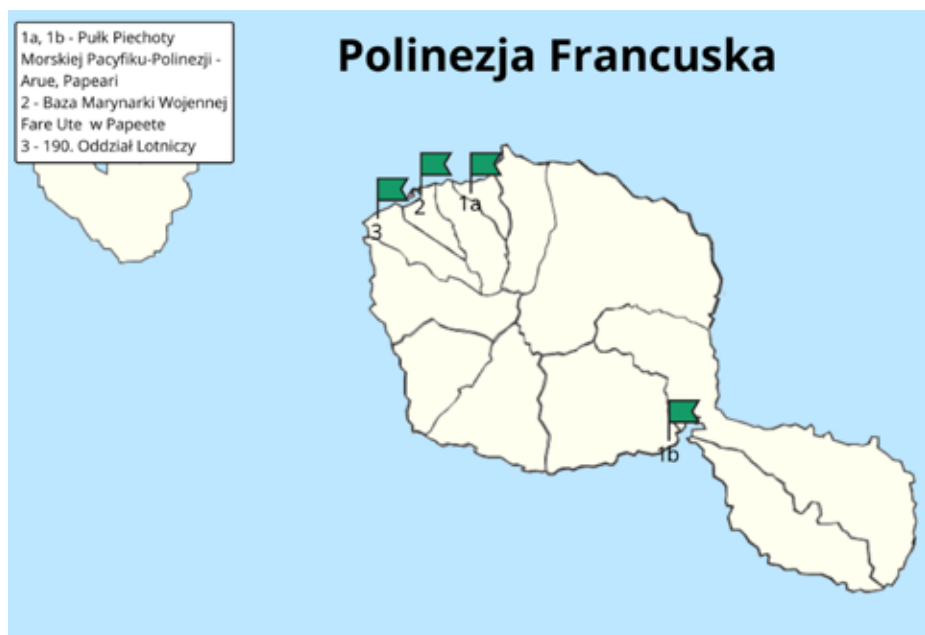
²¹¹ Ibidem.

²¹² Ministère des Armées, *Les forces armées de Polynésie française*, <https://www.defense.gouv.fr/english/operations/territoire-national/forces-de-souverainete/polynesie-francaise/dossier/les-forces-armees-de-polynesie-francaise>, dostęp: 10.04.2021.

²¹³ J.-M. Rey, *Les forces armées en Polynésie française*, Haut-Commissariat de la République en Polynésie Française, <http://www.polynesie-francaise.pref.gouv.fr/Services-de-l-Etat/Defense/Forces-armees-en-PF>, dostęp: 10.04.2021.

base de défense des FAPF) oraz pracę Centrum Doświadczalnego Pacyfiku (fr. *le Centre d'expérimentation du Pacifique*), a także sprawuje kontrolę nad stałym rejonem odpowiedzialności FAPF, obejmującym obszar Azji i Pacyfiku ze szczególnym uwzględnieniem terytorium lądowego, wód terytorialnych, przestrzeni powietrznej oraz strefy morskiej Polinezji Francuskiej. Jako dowódca Centrum Doświadczalnego Pacyfiku odpowiada za nadzór i zabezpieczenie terenów dawnych eksperymentów atomowych.

COMSUP FAPF wykonuje swoje uprawnienia na całym obszarze Oceanu Spokojnego oraz państwach przybrzeżnych z wyłączeniem obszarów morskich Nowej Kaledonii, wysp Melanezji, Australii oraz Nowej Zelandii, które podlegają Dowódcy Sił Zbrojnych w Nowej Kaledonii.

Ryc. 7. Siły Zbrojne w Polinezji Francuskiej

Do deklarowanych misji FAPF należą przede wszystkim ochrona interesów i zapewnienie obecności Francji w rejonie Pacyfiku, ochrona wyłącznej strefy ekonomicznej Polinezji Francuskiej, wspieranie działań lokalnych organów m.in. w walce z zanieczyszczeniem wód, misje nadzorcze rybołówstwa, ewakuacji ludności cywilnej podczas operacji wojskowych. Ponadto FAPF monitoruje dawne miejsca eksperymentów w zakresie skażenia radioaktywnego czy biologicznego. Wsparciem organizacyjnym i kierowaniem jednostkami podlegającymi misji zajmuje się Baza Obronna Polinezji

Francuskiej (fr. *la Base de Défense de Polynésie française*), utworzona w 2011 r., natomiast ogólną administrację zapewnia Grupa Wsparcia Bazy Obronnej Polinezji Francuskiej (fr. *le Groupement de Soutien de la Base de Défense – Polynésie française*).

FAPF prowadzi na Tahiti centrum szkoleniowe przystosowanej służby wojskowej (SMA). Znajduje się ono w koszarach LCL Broche²¹⁴. Na Tahiti, Wyspach Australskich oraz Markizach znajdują się także grupy szkolenia zawodowego młodych kaledońskich wolontariuszy. Zgodnie z protokołem i umową operacyjną w przypadku klęsk żywiołowych SMA mogą podlegać dowódcy FAPF, jednak wyłącznie na wniosek Wysokiego Komisarza²¹⁵.

12.2. Konkluzje

Siły Zbrojne w Polinezji Francuskiej prowadzą działalność przede wszystkim w zakresie wymiany informacji i współpracy międzynarodowej na rzecz pomocy ludności cywilnej w przypadku klęsk żywiołowych oraz zwalczania przemytu narkotyków, prania brudnych pieniędzy i nielegalnych połowów. FAPF uczestniczą w większości militarnych wydarzeń wielostronnych w regionie, w szczególności w ćwiczeniach i forach strategicznych, a także utrzymują kontakty dwustronne z sąsiednimi państwami, zarówno z najbliższymi partnerami (Stany Zjednoczone, Australia, Japonia i Chile), jak i państwami wyspiarskimi (Kiribati, Wyspy Cooka, Samoa). W Papeete regularnie zatrzymują się chilijskie, australijskie i japońskie okręty wojskowe w celu utrzymywania misji szkoleniowych.

Ze względu na bliskie położenie geograficzne oraz związane z tym nieodmierne zagrożenia wojska na Polinezji Francuskiej i Nowej Kaledonii utrzymują bliskie relacje oraz prowadzą wspólne działania w celu ochrony ludności cywilnej, zasobów lądowych i morskich, a także obrony francuskich interesów w strefie Azji i Pacyfiku. W tej współpracy dochodzi do wymiany personelu, wypożyczania sprzętu wojskowego oraz przeprowadzania wspólnych misji.

Opisana w części dotyczącej Nowej Kaledonii zintensyfikowana ostatnimi laty aktywność Chin w regionie oraz działania mające na celu ekonomiczne uzależnienie m.in. Fidzi, Wysp Cooka i Tonga w ramach inicjatywy Nowego Jedwabnego Szlaku²¹⁶ są jednymi z głównych argumentów za zwiększeniem francuskich inwestycji gospodarczo-militarnych na Indo-Pacyfiku. Stopniowy wzrost zależności ekonomicznej może

²¹⁴ *Le régiment d'infanterie de Marine du Pacifique-Polynésie*, op. cit.

²¹⁵ Ministère des Armées, *Les forces armées de Polynésie française*, op. cit.

²¹⁶ É. Tenenbaum, M. Paglia, N. Ruffié, *Confettis d'empire ou points d'appui? L'avenir de la stratégie française de présence et de souveraineté*, „Focus Stratégique” no 94/2020, <https://www.ifri.org/fr/publications/etudes-de-lifri/focus-strategie/confettis-dempire-points-dappui-lavenir-de-strategie>, dostęp: 23.04.2021.

w przyszłości przełożyć się na chińskie inwestycje wojskowe, co w bezpośredni sposób wpłynie na bezpieczeństwo m.in. Australii, Nowej Zelandii czy Francji.

Aktywność Chin ma szczególne znaczenie w związku z dążeniami Nowej Kaledonii do uzyskania pełnej suwerenności od Francji, popieranymi przez część społeczeństwa polinezyjskiego. Wspomniany we wstępie polityk Oscar Temaru jest zaangażowany w walkę o niepodległość Polinezji Francuskiej od lat 70. XX w. Co więcej, wzywa on do zorganizowania tam referendum niepodległościowego. Referendum w Nowej Kaledonii bez wątpienia wpłynęło na sytuację w Polinezji Francuskiej. Po oficjalnym ogłoszeniu wyników przesądzających o pozostaniu tego terytorium francuską wspólnotą zamorską dotychczasowe niezadowolenie i ruchy niepodległościowe stale utrzymywane od XX w. nasiliły się zarówno w Nowej Kaledonii, jak i Polinezji Francuskiej, wobec czego Paryż będzie się mierzyć z kolejnymi problemami w swojej polityce wewnętrznej.

W 1992 r. Republika Francuska podpisała z Australią oraz Nową Zelandią porozumienie FRANZ, którego celem jest koordynacja działań między państwami w zakresie zarządzania kryzysowego. Ze względu na rosnące zagrożenia dla bezpieczeństwa ekonomicznego, wynikające ze wzmożonej działalności Chin w regionie Indo-Pacyfiku, Francja, ale również Australia i Nowa Zelandia powinny rozważyć uzupełnienie porozumienia o nowe wyzwania geostrategiczne. W obecnej sytuacji, tj. po podpisaniu przez Australię, Wielką Brytanię i USA porozumienia AUKUS, wydaje się to trudne do osiągnięcia, jednak z pewnością nie niemożliwe.

Ponadto Paryż powinien zastanowić się nad zintensyfikowaniem współpracy militarnej z krajami należącymi do Stowarzyszenia Narodów Azji Południowo-Wschodniej (ang. *Association of South-East Asian Nations*, ASEAN) poprzez organizację wspólnych misji szkoleniowych oraz zwiększony eksport broni, tak jak m.in. w przypadku Malesji. Francja powinna również ograniczyć koszty związane z utrzymaniem obecności wojskowej w regionie poprzez zaproponowanie państwom sojuszniczym współobecności wojskowej oraz udostępnienie swojej infrastruktury w zamian za podział kosztów jej utrzymania. Taką współpracę może zaoferować m.in. przedstawicielom grupy QUAD.

Warto uwzględnić również zmiany klimatyczne, które mogą w znaczny sposób wpłynąć na francuską strategię militarną. W wyniku globalnego ocieplenia poziom mórz wzrasta o ok. 12 mm w ciągu roku²¹⁷, co zwiększa prawdopodobieństwo wystąpienia klęsk żywiołowych. Może to zagrozić zarówno morskim, jak i lądowym misjom wojskowym Francji, dlatego też region Polinezji Francuskiej jest kluczowym punktem na strategicznej mapie Republiki Francuskiej. Strategia Francji w Indo-Pacyfiku wskazuje potrzebę prowadzenia działań m.in. w obszarze militarnym, politycznym, gospodarczym i kulturalnym, przy czym ochrona środowiska stanowi jeden z jej priorytetowych celów. Kluczową rolę w tym zakresie przyznano omawianej Polinezji Francuskiej.

²¹⁷ Ibidem.

13. Reunion i Majotta

Aleksander Olech, Kamil Dąbrówka

Reunion jest wyspą wulkaniczną leżącą w Afryce Wschodniej w Archipelagu Maskarenów na Oceanie Indyjskim. Wyspa pozostaje stale zamieszкана od XVII w., kiedy osiedlili się na niej Portugalczycy, Francuzi i Malgasze. W 1638 r. Francja oficjalnie złożyła roszczenia o wyspę, 25 lat później rozpoczęto proces kolonizacji. W 1879 r. ostatecznie nadano wyspie nazwę *Île de la Réunion*. Do 1869 r., tj. do momentu otwarcia Kanału Sueskiego, wyspa pozostawała przystankiem na szlaku handlowym do Indii Wschodnich, jednak po uruchomieniu kanału ruch morski w południowej części Oceanu Indyjskiego zmniejszył się, a wraz z nim – handlowe znaczenie wyspy. Od 1946 r. Reunion jest departamentem zamorskim i regionem administracyjnym Francji.

Na Majotę pierwsi Europejczycy przyплыли w XV w. i stworzyli miejsce zaopatrujące kupców podróżujących do Indii w najpotrzebniejsze towary. W 1841 r. Majotta została kolonią francuską, natomiast od 1979 r., po wielu plebiscytach oraz konfliktach wewnętrznych, oficjalnie przynależy do Republiki Francuskiej. Jej status został uregulowany dopiero w 2011 r., kiedy nadano wyspie tytuł departamentu zamorskiego.

13.1. Siły Zbrojne w południowej części Oceanu Indyjskiego

Siły Zbrojne w południowej części Oceanu Indyjskiego (fr. *les Forces armées dans la zone sud de l'Océan Indien*, FAZSOI) należą do Wysuniętych Wojsk Obrony Terytorium. FAZSOI gwarantują bezpieczeństwo ww. obszaru oraz prowadzą współpracę regionalną z lokalnymi państwami w ramach Komisji Oceanu Indyjskiego (fr. *la Commission de l'océan Indien*, COI) i Wspólnoty Rozwoju Afryki Południowej (fr. *la Communauté de développement d'Afrique australe*, CDAA). FAZSOI stanowią podstawę

bezpieczeństwa regionu, zapewniając nadzór nad wyłącznymi strefami ekonomicznymi okolicznych wysp. Podlegający im stały rejon odpowiedzialności (ZRP) obejmuje 10 państw Afryki Południowej oraz 4 państwa wchodzące w skład Komisji Oceanu Indyjskiego²¹⁸. W 2011 r. powstała Baza Obronna Reunion – Majotta (fr. *la Base de Défense La Réunion – Mayotte*), wspierająca misje prowadzone przez FAZSOI. Na Majotcie funkcjonuje urząd dowództwa żandarmerii (fr. *le Commandement de la gendarmerie de Mayotte*), liczący 170 żołnierzy²¹⁹.

W skład FAZSOI wchodzi trzy rodzaje sił zbrojnych, w których służy 1600 żołnierzy i ponad 300 pracowników cywilnych²²⁰. Na Siły Zbrojne w południowej części Oceanu Indyjskiego składają się:

- **2 Pułk Spadochroniarzy Piechoty Morskiej** (fr. *le 2e régiment de parachutistes d'infanterie de Marine*, 2e RPIMa), który stacjonuje w bazie Paoli w Plaine des Cafres w Reunionie.
- **Majotyjski oddział Legii Cudzoziemskiej** (fr. *le détachement de Légion étrangère de Mayotte*, DLEM) skoszarowany w Dzaoudzi.
- **Baza Marynarki Wojennej w Reunionie**, której siedziba znajduje się w mieście Pointe des Galets. Stacjonuje w niej wielozadaniowy okręt „Champlain” i dwie fregaty obserwacyjne: „Nivôse” (F732) i „Floréal”, na których znajduje się śmigłowiec „Panther”. Ponadto francuskie wojsko ma do dyspozycji łodolamacz „L’Astrolabe” oraz polarny okręt patrolowy „Malin”.
- **Baza Marynarki Wojennej na Majotcie**, która dysponuje dwoma przybrzeżnymi łodziami motorowymi „Verdon” (P602) i „Odet” (P611), barką transportową CTM13, holownikiem przybrzeżnym „Morse” oraz łodzią rozpoznawczą „Vetiver”²²¹.
- **Oddział Sił Powietrznych DA 181** (fr. *le détachement air DA 181*), w którego skład wchodzi eskadra transportowa ET50 (fr. *l’escadron de transport ET50*) wyposażona w dwa samoloty CASA C-295, stacjonujące na międzynarodowym lotnisku Roland Garros w Reunion.

W skład FAZSOI wchodzi również:

- oddziały przystosowanej służby wojskowej (SMA), znajdujące się zarówno w Reunionie, jak i na Majotcie. Stanowią one system integracji społeczno-za-

²¹⁸ W skład ZRP wchodzi: Komory, Madagaskar, Mauritius, Seszele, Republika Południowej Afryki, Mozambik, Botswana, Zimbabwe, Tanzania, Malawi, Suazi, Lesotho, Namibia oraz Zambia.

²¹⁹ *Commandement de Gardarmarie*, Préfet de Mayotte – Les services de l’État à Mayotte, 9.02.2016, <https://www.mayotte.gouv.fr/Politiques-publiques/Prevention-des-risques-et-securite/Securite/Securite-publique/Commandement-de-Gendarmerie>, dostęp: 16.12.2021.

²²⁰ Ministère des Armées, *Les Forces armées dans la zone sud de l’Océan Indien*, <https://www.defense.gouv.fr/english/operations/territoire-national/forces-de-souverainete/la-reunion-mayotte/dossier/les-forces-armees-dans-la-zone-sud-de-l-ocean-indien>, dostęp: 17.12.2021.

²²¹ Ibidem.

wodowej, odpowiadający za szkolenie młodzieży. Ma on przygotowywać ją do służby wojskowej;

- Grupa Wsparcia Bazy Obrony Reunion – Majotta (fr. *le Groupement de Soutien de la Base de Défense La Réunion – Mayotte*, GSBdD), która zapewnia koordynację operacyjną oraz administracyjną pomiędzy wszystkimi rodzajami sił zbrojnych wojsk FAZSOI;
- Centrum Szkolenia Tropikalnego (fr. *le Centre d'aguerrissement tropical*, CATR) z siedzibą w La Saline les Bains, w którym w ramach współpracy regionalnej szkolone są zagraniczne siły zbrojne, m.in. Botswany, Madagaskaru, Mauritiusa, Seszeli oraz Zambii²²²;
- Centrum Szkolenia i Doszkalania Żeglarskiego (fr. *le Centre d'instruction et d'aguerrissement nautique*, CIAN), w którym swoje umiejętności mogą rozwijać jednostki marynarki wojennej.

Do najważniejszych zadań FAZSOI należy ochrona interesów Francji w jej ZRP, zapewnianie bezpieczeństwa w południowej części Oceanu Indyjskiego, pomoc ludności cywilnej w przypadku klęsk żywiołowych, prowadzenie szkoleń dla jednostek francuskich i zagranicznych w CATR oraz CIAN, współpraca z państwami regionu oraz udział w operacjach wojskowych. FAZSOI stale kontroluje okolice pozostałych wysp, także tych niezamieszkanymi, tj. Europa, Juan de Nova czy grupę wysp Glorieuses, wspomagając w ten sposób pracę lokalnej policji w zwalczaniu piractwa, nielegalnych połowów i imigracji, a także poszukiwania osób zaginionych.

W przeciwieństwie do operacji Sił Zbrojnych na Antylach i w Gujanie FAZSOI aktywnie uczestniczy w próbach rozwiązywania kryzysów politycznych okolicznych państw, m.in. Republiki Dżibuti (operacja Iskoutir), Rwandy (operacja Turquoise) czy Związku Komorów (operacje Oside, Azalée). W 2000 r. FAZSOI prowadziły działania pomocowe na Madagaskarze po przejściu cyklonów Eline i Gloria.

Od 8 grudnia 2008 r. trwa misja Atalanta, w ramach której FAZSOI walczą z piractwem u wybrzeży Somalii. W misji biorą udział także siły zbrojne innych państw, m.in. Niemiec, Belgii, Wielkiej Brytanii czy Portugalii. W grudniu 2020 r. operację przedłużono do 31 grudnia 2022 r. oraz rozszerzono ją o walkę z nielegalnym handlem bronią, narkotykami oraz monitorowanie nielegalnej działalności na morzu. Dzięki misji udało się znacząco ograniczyć liczbę ataków pirackich.

²²² Ministère des Armées – Communauté Défense, *FAZSOI : l'armée mauricienne en stage au centre d'aguerrissement tropical de La Réunion*, <https://www.defense.gouv.fr/actualites/communaut%C3%A9-defense/fazsoi-l-armee-mauricienne-en-stage-au-centre-d-aguerrissement-tropical-de-la-reunion>, dostęp: 17.12.2021.

13.2. Konkluzje

Ocean Indyjski jest dla Francji jednym z najważniejszych obszarów pod względem gospodarczym. Podlega jej rozległy obszar wyłącznej strefy ekonomicznej, co zapewnia Republice Francuskiej kontrolę nad zasobami morskimi oraz wszelkimi dostępnymi złożami naturalnymi. Wyspy znajdujące się na Oceanie Indyjskim są kluczowe z przyczyn geostrategicznych. Ze względu na trwającą od lat rywalizację między Stanami Zjednoczonymi, Chinami, Rosją, Australią i Indiami Republika Francuska podejmuje działalność mającą zapewnić bezpieczeństwo swoich interesów oraz utrzymać stabilność w regionie. Obejmuje to przede wszystkim ochronę francuskiej ludności, zapewnienie swobody szlaków morskich oraz walkę z piractwem. Co ważne, Francja współpracuje z Indiami, a oba państwa organizują wspólne ćwiczenia wojskowe, prowadzą badania na rzecz rozwoju cywilnej technologii jądrowej²²³ oraz wymieniają się doświadczeniami w zakresie zwalczania terroryzmu.

Reunion i Majotta to idealne punkty do nawigacji i rekonesansu Oceanu Indyjskiego oraz Morza Arabskiego. Nawet nie posiadając znacznych komponentów wojskowych, ale regularnie kontrolując zmiany zachodzące w pobliżu francuskich baz, możliwe jest zaangażowanie w wybranym obszarze działań. Wiąże się to zarówno z pomocą humanitarną, wojskową misją specjalną, jak i przeprowadzeniem treningu z partnerem zagranicznym. Jest to szczególnie widoczne w rodzajach utrzymywanych i szkolonych wojsk, jak i posiadanego sprzętu, co umożliwia działania w każdych warunkach: na lądzie, w wodzie i w powietrzu. Wydaje się, że te dwa francuskie departamenty zamorskie są idealne nie tylko do stałych zadań ochronnych, ale także udzielania pomocy państwom w regionie, co bezsprzecznie pozytywnie wpływa na międzynarodowy odbiór Francji.

Francja, na podstawie własnych interesów strategicznych w zachodniej części Oceanu Indyjskiego, powinna zacieśnić współpracę morską z Indiami, proponując m.in. wspólne manewry w Kanale Mozambickim, będącym jednym z głównych szlaków żeglugowych między Bliskim Wschodem a Oceanem Atlantyckim. Innym ważnym aspektem dla obu krajów jest wspólna walka z piractwem i kontrola portów. Działalność V Republiki nie może jednak ograniczać się do kwestii militarnych, gdyż pojawia się okazja do nawiązania bliższej współpracy ekonomicznej między Reunionem a Indiami. Co więcej, Francja może globalnie rozwijać swoją gospodarkę przy wykorzystaniu terytoriów zamorskich, angażując się w poszczególnych regionach nie tylko wojskowo, ale także gospodarczo i społecznie. W celu podtrzymania swojej pozycji Republika Francuska powinna zwiększać obecność na Oceanie Indyjskim oraz określić, jak może wyglądać potencjalny konflikt w tym regionie, w którym wzięłaby udział.

²²³ Ambassade de France en Inde, *Coopération nucléaire civile bilatérale*, 22.01.2020, <https://in.ambafrance.org/Cooperation-nucleaire-civile,7531>, dostęp: 17.12.2021.

Pierwszym z wyzwań są południowe kraje kontynentu afrykańskiego. Ważną kwestią dla francuskiej strategii jest konsolidacja z nimi w celu kontroli sytuacji regionalnej. Upadek państw somalijskiego oraz jemeńskiego pokazał, że poprzez rozmieszczenie swoich wojsk Chiny, Rosja czy USA rozszerzają strefę wpływów. Dodatkowym zagrożeniem są również inwestycje w ramach chińskiego Nowego Jedwabnego Szlaku. Handlowa współpraca oraz wielkie zaangażowanie kapitałowe uzależniają afrykańskie kraje uczestniczące w projekcie, co w przyszłości może być wykorzystane w celach militarnych przez Chińską Republikę Ludową. To zjawisko pokazuje, że w krótszej perspektywie Francja musi się skupić na współpracy militarnej, angażując jak największą liczbę państw afrykańskich, jednak w dłuższej perspektywie istotne są również inwestycje ekonomiczne, które ograniczą w znaczny sposób chińską strategię gospodarczą. Republika Francuska powinna również przyczyniać się do konsolidacji oraz rozwoju ekonomicznych relacji indyjsko-afrykańskich, co pozwoli na stworzenie stabilnej struktury regionalnej. Kluczowe dla Francji jest również rozwiązanie problemu roszczeń krajów afrykańskich do jej terytoriów zamorskich, które w poszczególnych przypadkach są wspierane przez Organizację Narodów Zjednoczonych²²⁴, aby móc nawiązać stabilne i długofalowe relacje.

Drugim wyzwaniem jest pogłębienie rozwoju z Indiami. Dotychczasowa współpraca francusko-indyjska przebiega pozytywnie. Należy wspomnieć między innymi o wspólnych ćwiczeniach wojskowych, wymianie informacji wywiadowczych, sprzedaży sprzętu wojskowego, m.in. myśliwców „Rafale” oraz okrętów podwodnych „Scorpène”²²⁵, jak również o zapewnieniu gwarancji bezpieczeństwa na Oceanie Indyjskim oraz Morzu Arabskim przez oba państwa. Warto jednak poszerzyć tę kooperację o aspekty cywilne, takie jak wspólne inwestycje strategicznych firm obu państw czy wymiana studencka krajów Oceanu Indyjskiego²²⁶ umożliwiającą nawiązanie więzi społecznych. Dla tych dwóch państw ważną kwestią jest również regulowanie wpływów poszczególnych mocarstw regionalnych, w tym m.in. Iranu. Warto też pamiętać, że Francja utrzymuje relacje zarówno z Indiami, jak i z Pakistanem, co powala sądzić, że mogłaby w znacznym stopniu ograniczyć eskalację konfliktu pomiędzy tymi dwoma krajami, szczególnie w basenie Oceanu Indyjskiego. Niemniej podejmowane działania wymagają bardzo rozważnego podejścia.

Podsumowując, im więcej relacji Francja stworzy na płaszczyźnie militarnej, ekonomicznej i cywilnej z graczami obecnymi na Oceanie Indyjskim, tym bardziej te kraje

²²⁴ L. Salmon, *L'Océan Indien : enjeux stratégiques et militaires*, Association nationale des croix de guerre et de la valeur militaire, 29.03.2019, <https://croixdeguerre-valeurmilitaire.fr/2019/03/29/ocean-indien-enjeux-strategiques-et-militaires/?print=pdf>, dostęp: 05.12.2021.

²²⁵ J.-L. Racine, *La France et les enjeux stratégiques de l'océan Indien*, wywiad z admirałem Jeanem Dufourcq, „Hérodote” 2012/2 (n° 145), 21–29.

²²⁶ Jest to autorski pomysł prezydenta Francji Emmanuela Macrona.

będą współzależne, co automatycznie będzie prowadzić do stabilizacji i rozwoju regionalnego oraz zwiększać francuskie wpływy.

13.3. Reunion i Majotta – perspektywa strategicznego rozwoju

Reunion oraz Majotta są kluczowe do rozwoju francuskiej strategii na Indo-Pacyfiku. Pomimo iż korzystniejszym położeniem może się poszczycić Nowa Kaledonia, to jej niepewny status polityczny powoduje, że rozwijanie regionalnego potencjału w dłuższej perspektywie może okazać się błędem. Pomimo zdecydowanych sił znajdujących się na wyspach Francja powinna rozważyć znaczne zintensyfikowanie operacji militarnych oraz rozbudowę jednostek wojskowych w tym regionie. Ostatnie zerwanie kontraktu na francuskie łodzie podwodne przez Australię pokazuje, że Francja nie jest traktowana jako poważny gracz gwarantujący przewagę sił przeciwko Chinom. Jednostki Republiki Francuskiej są bardzo pomocne w zapewnianiu ochrony przeciwko piratom oraz przemytowi narkotyków na wodach Oceanu Indyjskiego²²⁷. Ponadto doskonale się spisują jako jednostki koalicyjne chroniące cieśniny Ormuz oraz Bab al-Mandab²²⁸. Niemniej jednak dotychczasowa francuska obecność w tym regionie nie jest na tyle wystarczająca, aby przekonać do siebie takie kraje jak np. Australia oraz Japonia.

Indie pozostają najbliższym sojusznikiem Republiki Francuskiej na Indo-Pacyfiku między innymi dzięki dotychczasowej współpracy ekonomiczno-wojskowej, ale również dzięki podobnej wizji neutralności w stosunku do rywalizacji na linii USA – Chiny. Z tego powodu Francja chciałaby zainicjować własną koalicję, która łączyłaby kraje zapewniające stabilizację regionu, unikające jednoznacznego stanowiska w rywalizacji pomiędzy Pekinem a Waszyngtonem. Niemniej jednak, aby tego typu sojusz, którego pierwowzorem miała być oś Paryż – Delhi – Canberra²²⁹, mógł zostać zawarty, jego członkowie muszą wiedzieć, że Republika Francuska jest aktywnym graczem w regionie, który jest w stanie kreować politykę, a nie tylko pomagać w dotychczasowych założeniach strategicznych. Jest to doskonała okazja do rozwoju zdolności militarnych na wyspach Reunion i Majotta. Intensyfikacja obecności francuskiej stałaby się kamieniem węgielnym dla skonstruowania trwałego sojuszu.

²²⁷ J. Talpin, *Près de deux tonnes de drogues saisies dans l'océan Indien par la Marine nationale*, Ouest France, 10.11.2021, <https://www.ouest-france.fr/region-la-reunion/pres-de-deux-tonnes-de-drogues-saisies-dans-l-ocean-indien-par-la-marine-nationale-41de617e-41f8-11ec-9cad-cf24de244b96>, dostęp: 09.11.2021.

²²⁸ *Le Courbet en mission de présence dans le détroit d'Ormuz*, Cols Bleus, <https://www.colsbleus.fr/articles/11896>, dostęp: 09.11.2021.

²²⁹ J.-B. Vey, M. Rose, D. Grebler, *Macron wants strategic Paris-Delhi-Canberra axis amid Pacific tension*, Reuters, 2.05.2018, <https://www.reuters.com/article/us-australia-france-idUSKBN1I330F>, dostęp: 09.11.2021.

Republika Francuska musi rozwinąć swoje inwestycje do tego stopnia, aby wahające się państwa regionu uwierzyły, że w przypadku destabilizacji sytuacji politycznej Francja nie ucieknie od odpowiedzialności, ograniczając się wyłącznie do ochrony jej terytoriów.

Zdecydowanym argumentem byłaby budowa drugiego lotniskowca, którego projekt budowy został porzucony w 2013 r.²³⁰ W znaczny sposób zwiększyłyby to francuski potencjał, który aktualnie ogranicza się do tymczasowych operacji, takich jak misja Clemenceau 21. Dodatkową motywacją jest fakt, że Chiny, USA oraz Wielka Brytania zapowiedziały zdecydowany rozwój floty morskiej w najbliższym czasie²³¹.

Ponadto francuska prezydencja w Radzie Unii Europejskiej będzie doskonałą okazją do przedstawienia europejskiej strategii na Indo-Pacyfiku oraz do wynegocjowania zwiększonej obecności w dotychczasowych misjach, jak m.in. AGENOR. Francja może również spróbować rozszerzyć działania *Maritime Security Programme*²³², który do tej pory miał na celu przede wszystkim wspólną wymianę informacji. Natomiast takie propozycje mogą się spotkać z dużym sprzeciwem ze strony krajów Europy Wschodniej, które będą podkreślać, że głównym celem strategicznym UE jest ochrona państw członkowskich przed Rosją.

Reunion oraz Majotta mają ogromny potencjał rozwojowy i w rzeczywistości są strategiczną przepustką do większych wpływów na terenie Indo-Pacyfiku. Niemniej jednak podstawowym wyzwaniem stojącym przed Republiką Francuską jest przekonanie m.in. Australii oraz Japonii do swojego realnego oddziaływania w regionie. Do osiągnięcia tego celu nie wystarczą wyłącznie dotychczasowa polityka dyplomatyczna oraz kontrakty zbrojeniowe.

²³⁰ J.-D. Merchet, *Comment la France a jeté 200 millions par la fenêtre... pour financer les portes-avions britanniques*, L'Opinion, 11.02.2014, <https://www.lopinion.fr/secret-defense/comment-la-france-a-jete-200-millions-par-la-fenetre-pour-financer-les-portes-avions-britanniques>, dostęp: 09.11.2021.

²³¹ S. Delesalle-Stolper, *En pleine pandémie, Boris Johnson veut « restaurer la grandeur de la Royal Navy*, Libération, 19.11.2020, https://www.liberation.fr/planete/2020/11/19/en-pleine-pandemie-boris-johnson-veut-restaurer-la-grandeur-de-la-royal-navy_1806084/, dostęp: 09.11.2021.

²³² Program jest w znacznym stopniu finansowany ze środków Unii Europejskiej.

14. Dżibuti

Aleksander Olech, Klaudia Badzyńska

Dżibuti uzyskało niepodległość od Francji w następstwie przeprowadzonego w 1977 r. ogólnonarodowego referendum. Aż 94% społeczeństwa dżibutyjskiego wyznaje islam²³³, a językami urzędowymi są zarówno arabski, jak i francuski. Zważywszy na swoje wyjątkowe położenie geograficzne, na styku Morza Czerwonego i Zatokii Adeńskiej, Dżibuti jest światowym liderem pod względem liczby zagranicznych baz wojskowych. Na jego terytorium stacjonują wojska Chin, Stanów Zjednoczonych, Włoch²³⁴, Japonii²³⁵ oraz Francji. Lokalizacja Dżibuti pozwala na kontrolowanie sytuacji w Afryce Środkowo-Wschodniej i na Bliskim Wschodzie oraz stanowi kluczowy punkt logistyczny dla realizacji zadań na Morzu Arabskim i Oceanie Indyjskim. Pomimo niewielkiego terytorium państwo to odgrywa także niezwykle istotną rolę w międzynarodowym handlu morskim. Wynika to z jego położenia geograficznego, przy jednym z najistotniejszych szlaków handlowych świata, który przebiega przez cieśninę Bab al-Mandab oraz Kanał Sueski. Po drugiej stronie cieśniny znajduje się Jemen, kraj wyjątkowo niestabilny w wyniku trwającej od 2015 r. wojny domowej oraz funkcjonujących na jego terytorium licznych organizacji terrorystycznych. Jakiegokolwiek blokady

²³³ *Djibouti 2019 International Religious Freedom Report*, <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/06/DJIBOUTI-2019-INTERNATIONAL-RELIGIOUS-FREEDOM-REPORT.pdf>, dostęp: 16.12.2021.

²³⁴ *Minister Guerini concluded his two-day visit in the Horn of Africa, where he met with Somali and Djibouti authorities*, Ministero della Difesa, 23.03.2021, https://www.difesa.it/EN/Primo_Piano/Pagine/Minister-Guerini-concluded-his-two-day-visit-in-the-Horn-of-Africa.aspx, dostęp: 03.12.2021.

²³⁵ *Entraînement franco-japonais d'intervention en milieu maritime à Djibouti*, Ambassade de France au Japon, 5.09.2019, <https://jp.ambafrance.org/Entraînement-franco-japonais-d-intervention-en-milieu-maritime-a-Djibouti>, dostęp: 03.12.2021.

w przepływie towarów przez cieśninę przyniosłyby ogromne straty finansowe dla wielu państw i organizacji. W 2018 r. przez cieśninę Bab al-Mandab dziennie transportowano do Europy, Stanów Zjednoczonych i Azji 6,2 mln baryłek rafinowanej ropy naftowej, co stanowiło około 9% całości ropy transportowanej drogą morską²³⁶.

14.1. Siły Francuskie Stacjonujące w Dżibuti

Ze względu na potrzebę ochrony szlaków handlowych na Morzu Czerwonym Francja postrzega Dżibuti jako niezwykle istotne dla utrzymania swoich międzynarodowych wpływów. Kwestia ta została podkreślona w wytycznych Białej Księgi Obrony i Bezpieczeństwa Narodowego z 2013 r.²³⁷, która wymienia ten region jako jeden z francuskich priorytetów. Początkowo kooperacja pomiędzy krajami opierała się na zasadach wojskowej współpracy z 1977 r.²³⁸ Współcześnie obecność sił francuskich reguluje Traktat o współpracy obronnej z grudnia 2011 r.²³⁹

Siły Francuskie Stacjonujące w Dżibuti (fr. *les Forces françaises stationnées à Djibouti*, FFDj) stanowią wysuniętą bazę operacyjną (fr. *la base opérationnelle avancée*, BOA), co umożliwia im natychmiastową reakcję w przypadku wszelkich kryzysów na terenie Oceanu Indyjskiego lub Bliskiego Wschodu. Jako BOA działalność FFDj koncentruje się na:

- wspieraniu działań w terenie, w szczególności poprzez umożliwienie bezpiecznego przemieszczania sił (transport, wycofywanie, pomoc humanitarna),
- zapewnianiu wsparcia logistycznego dżibutyjskim siłom powietrznym oraz kontyngentom państw sojusznicznych zaangażowanych w regionie,
- wsparciu militarnym w przypadku kryzysów w państwach sąsiedzkich,
- zapewnianiu obecności wojskowej zdolnej do ochrony francuskich obywateli w rejonie stałej odpowiedzialności, który rozciąga się na Sudan, Sudan Południowy, Ugandę, Kenię, Somalię, Etiopię, Erytreę i Jemen²⁴⁰.

²³⁶ J. Barden, *The Bab el-Mandeb Strait is a strategic route for oil and natural gas shipments*, U.S Energy Information Administration, 27.08.2019, <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=41073>, dostęp: 19.12.2021.

²³⁷ Livre blanc sur la Défense et la Sécurité nationale 2013, str. 55.

²³⁸ Projet de Loi autorisant l'approbation de la convention entre le Gouvernement de la République française et le Gouvernement de la République de Djibouti relative à la situation financière et fiscale des forces françaises présentes sur le territoire de la République de Djibouti, <https://www.assemblee-nationale.fr/12/rapports/annexe-r1714.pdf>, dostęp: 18.12.2021.

²³⁹ Décret n° 2014-484 du 14 mai 2014 portant publication du traité de coopération en matière de défense entre la République française et la République de Djibouti (ensemble trois annexes), signé à Paris le 21 décembre 2011, <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000028937046>, dostęp: 18.12.2021.

²⁴⁰ Ministère des Armées, *Les forces françaises prépositionnées*, op. cit.

Bezpośredni nadzór nad dowództwem FFDj (fr. *le commandement des Forces françaises stationnées à Djibouti*, COMFOR FFDj) i bazą obronną (COMBdD) sprawuje szef Sztabu Generalnego francuskich Sił Zbrojnych. W 1978 r. siły stacjonujące w Dżibuti liczyły 4300 żołnierzy²⁴¹. Na przestrzeni lat ich liczba stopniowo spadała. W 2000 r. stacjonowało tam 2000 żołnierzy i pracowników cywilnych²⁴², zaś obecnie – 1450 żołnierzy²⁴³. Mniejsza liczba rozmieszczonych sił wynika z międzynarodowego zaangażowania innych państw w regionie oraz wykorzystywania przez Republikę Francuską misji morskich. Wśród jednostek wojskowych FFDj znajdują się:

- **5 Pułk Uzbrojenia Zamorskiego** (fr. *le 5e régiment interarmes d'outre-mer*, 5e RIAOM), wyposażony m.in. w opancerzony samochód rozpoznawczy „AMX 10 RC”, transporter opancerzony „Véhicule de l'Avant Blindé”, moździerz 120 mm MO-120-RT-61. Pułk stacjonuje na terytorium Dżibuti od 1969 r., od 2011 r. mieści się w Quartier Monclar²⁴⁴.
- **Oddział Lekkiego Lotnictwa Wojskowego** (fr. *le Détachement de l'aviation légère de l'armée de Terre*, DETALAT), wyposażony w cztery śmigłowce „Puma” i trzy „Gazelle”²⁴⁵.
- **188 Baza Lotnicza im płk. Emile Massarta** (fr. *la base aérienne 188*, BA 188) z czterema samolotami myśliwskimi „Dassault Mirage 2000-5”, jednym samolotem transportowym „CASA” i trzema śmigłowcami „Puma”. Baza znajduje się przy porcie lotniczym Dżibuti-Ambouli.
- **Baza Marynarki Wojennej „Héron”** (fr. *la Base Navale du Heron Djibouti*), w skład której wchodzi około 100 marynarzy²⁴⁶, jest wojskowym punktem logistycznym dla statków prowadzących operacje na Oceanie Indyjskim. Utrzymuje również kontyngent komandosów do szkolenia i walki

²⁴¹ S. Le Gouriellec, *Les forces françaises stationnées à Djibouti au cœur d'un environnement stratégique régional en mutation*, „Les Champs de Mars” 2018/1 (N° 30 + Supplément), s. 231–239.

²⁴² Ibidem.

²⁴³ Ministère des Armées, *Carte des opérations et missions militaires*, https://www.defense.gouv.fr/operations/rubriques_complementaires/carte-des-operations-et-missions-militaires?fbclid=IwAR2zj9uUCitNi-CfXMOzz0_5356sWtwHzxZpuH_YedkXexekMWDmzwpTIGo, dostęp: 25.11.2021.

²⁴⁴ État-Major Spécialisé pour l'Outre-Mer et l'Étranger, *5e régiment interarmes d'outre-mer*, <https://www.emsome.terre.defense.gouv.fr/index.php/fr/regiments-ft-ome/135-5e-riaom?showall=1>, dostęp: 26.11.2021.

²⁴⁵ Ministère des Armées, *Les forces françaises stationnées à Djibouti*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/afrique/afrique-de-l-est/forces-francaises-stationnees-a-djibouti/dossier-de-reference/les-forces-francaises-stationnees-a-djibouti>, dostęp: 26.11.2021.

²⁴⁶ Ministère des Armées, FFDj : *La Base navale de Djibouti, point d'appui stratégique dans l'océan Indien*, 22.10.2020, <https://www.defense.gouv.fr/actualites/international/ffdj-la-base-navale-de-djibouti-point-d-appui-strategique-dans-l-ocean-indien>, dostęp: 18.12.2021.

z piractwem w stałym rejonie odpowiedzialności. W ramach współpracy bilateralnej marynarka wojenna FFDj zapewnia wsparcie jej dżibutyjskiemu odpowiednikowi.

- **Ośrodek szkolenia bojowego i doświadczalnego na pustyni w Dżibuti** (fr. *le Centre d'Entraînement au Combat et d'Aguerrissement au désert de Djibouti*, CECAD), którego celem jest wzmacnianie operacyjnych zdolności bojowych na terenach pustynnych. Dotychczas w szkoleniach prowadzonych przez ośrodek uczestniczyły m.in. jednostki z Kenii, Ugandy czy Stanów Zjednoczonych²⁴⁷.

Poza siłami lądowymi i powietrznymi w ramach FFDj funkcjonują liczne wydziały i służby pomocnicze. Należą do nich:

- oddział żandarmerii prowincjonalnej²⁴⁸ (fr. *la gendarmerie prévôtale*),
- wspólny personel sztabu Sił Zbrojnych (fr. *l'état-major interarmées*, EMIA),
- grupa wsparcia bazy obronnej (fr. *le groupement de soutien de la base de défense*, GSBdD),
- oddział szkolenia operacyjnego (fr. *le détachement d'instruction opérationnelle*, DIO),
- sekcja ds. środowiska operacyjnego (fr. *la section d'environnement opérationnel*, SEO),
- dyrekcja ds. infrastruktury obronnej (fr. *la Direction d'Infrastructure de la Défense*, DID),
- wojskowy korpus medyczny (fr. *le Service de Santé des Armées*, SSA),
- wspólny korpus ds. amunicji (fr. *le Service Interarmées des Munitions*, SIMu),
- wspólna dyrekcja ds. sieci infrastruktury i systemów informacji (fr. *la Direction Interarmées des Réseaux d'Infrastructure et des systèmes d'Information*, DIRSI).

Współpraca między różnymi rodzajami siłami zbrojnymi opiera się na kontroli integralności terytorialnej (lądowej, morskiej i powietrznej) państw oraz wspieraniu misji

²⁴⁷ *Le Centre français d'aguerrissement désert d'Arta, un test d'audace*, Le Point, 11.02.2021, https://www.lepoint.fr/societe/le-centre-francais-d-aguerrissement-desert-d-arta-un-test-d-audace-11-02-2021-2413606_23.php, dostęp: 08.12.2021.

²⁴⁸ Formacja Francuskiej Żandarmerii Narodowej sprawująca funkcje policji oraz wojskowej policji sądowej na francuskich terenach zamorskich lub bazach zagranicznych i współpracująca z francuskimi siłami zbrojnymi. Do jej zadań należy przede wszystkim kontrola przestrzegania przepisów bezpieczeństwa wewnętrznego, zbieranie danych wywiadowczych, a także odnotowywanie potencjalnych zbrodni popełnianych przez żołnierzy lub dokonanych na francuskich siłach zbrojnych oraz prowadzenie śledztwa ws. ich sprawców. Żandarmeria Prowincjalna podejmuje aktywność na polecenie władz wojskowych.

międzynarodowych, takich jak prowadzona przez Unię Europejską od 2008 r. operacja Atalanta przeciwko piractwu w Zatoce Adeńskiej. W ramach misji FFDj przyjmują oddziały hiszpańskie i niemieckie oraz personel wsparcia logistycznego (ang. *Force HQ Support Area*)²⁴⁹, a także zapewniają pomoc innym zagranicznym statkom biorącym udział w tej operacji.

Francuskie siły są również odpowiedzialne za misje szkoleniowe i współpracę z siłami zbrojnymi państw partnerskich. Jako spadkobiercy Programu wzmocnienia afrykańskich zdolności w zakresie utrzymania pokoju (fr. *le Renforcement des Capacités Africaines de Maintien de la Paix*, RECAP) szkolą kontyngenty państw stałego rejonu odpowiedzialności przed wyjazdami na misje międzynarodowe i pokojowe. Od 2006 r. oddział zarządzania operacyjnego FFDj prowadzi szkolenia ugandyjskich Sił Zbrojnych do misji pokojowej w Somalii w ramach operacji AMISOM²⁵⁰ (ang. *African Union Mission to Somalia*).

FFDj brały udział w wielu misjach²⁵¹. Należą do nich m.in.:

- Khor Angar – operacja polegająca na zabezpieczeniu wybrzeża Dżibuti podczas konfliktu między Etiopią i Erytreą w latach 1999-2000,
- akcje pomocowe po ataku terrorystycznym na amerykański niszczyciel rakietowy USS Cole w 2000 r.,
- misja ONZ w Etiopii i Erytrei w latach 2000-2001,
- operacja pokojowa Licorne wspierająca działania ONZ na Wybrzeżu Kości Słoniowej w 2002 r.,
- Artemida w Demokratycznej Republice Konga w 2003 r.,
- Béryx – pomoc po tsunami w Indonezji w drugiej połowie grudnia 2004 r.,
- Ponant, Carré d'As i Tanit – mające na celu odzyskanie porwanych statków z rąk somalijskich piratów w 2008 r. i 2009 r.,
- pomoc podczas kryzysu żywnościowego w Rogu Afryki w 2011 r.,
- operacja Sangaris prowadzona w Republice Środkowoafrykańskiej w 2014 r.,
- operacja Chammal przeciwko ekspansji tzw. Państwa Islamskiego (PI) prowadzona w latach 2014-2015,
- ewakuacja obywateli Jemenu w 2015 r.,
- operacja antyterrorystyczna Barkhane w regionie Sahelu od 2015 r.

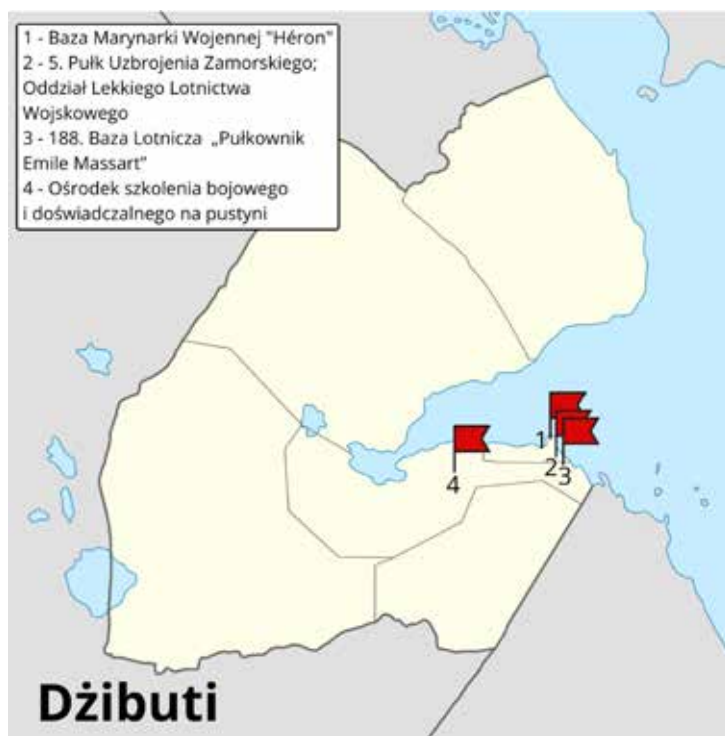
Oprócz tego FFDj regularnie prowadzi działania na rzecz Dżibuti. Ich zakres jest szeroki, od misji ratunkowych po renowację budynków czy pomoc w tworzeniu

²⁴⁹ Ministère des Armées, *Les forces françaises stationnées à Djibouti*, op. cit.

²⁵⁰ E. Tenenbaum, M. Paglia, N. Ruffié, *Confettis...*, op. cit.

²⁵¹ Ministère des Armées, *Les forces françaises stationnées à Djibouti*, op. cit.

bibliotek²⁵². W styczniu 2021 r. FFDj zostały poproszone przez Narodową Marynarkę Wojenną Dżibuti o ewakuację medyczną marynarza znajdującego się w stanie krytycznym na statku handlowym „Tinat” pod banderą saudyjską. Na rozkaz dowódcy sił akcję ratunkową przeprowadził śmigłowiec „Puma” z 88 Dywizjonu Transportowego „Larzac” (fr. *l'Escadron de transport 88 „Larzac”, ET 88*)²⁵³. Każdego roku ET 88 przeprowadza średnio 25 ewakuacji medycznych oraz misji poszukiwawczo-ratowniczych²⁵⁴.

Ryc. 8. Siły Francuskie Stacjonujące w Dżibuti

²⁵² Ministère des Armées, FFDJ – *Inauguration d'une salle multimédia à Djibouti au profit d'un groupe scolaire*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/afrique/afrique-de-l-est/forces-francaises-stationnees-a-djibouti/breves/ffdj-inauguration-d-une-salle-multimedia-a-djibouti-au-profit-d-un-groupe-scolaire>, dostęp: 02.11.2021.

²⁵³ Ministère des Armées, FFDj : *Opération de secours maritime au large du golfe d'Aden*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/afrique/afrique-de-l-est/forces-francaises-stationnees-a-djibouti/breves/ffdj-operation-de-secours-maritime-au-large-du-golfe-d-aden>, dostęp: 28.10.2021.

²⁵⁴ Ibidem.

Pomimo decyzji Republiki Francuskiej o zmniejszeniu zaangażowania w operację Barkhane, we wrześniu 2021 r. Siły Francuskie Stacjonujące w Dżibuti przeprowadziły szkolenie komandosów celem przygotowania ich do kontynuowania misji na terytorium Mali²⁵⁵. W Dżibuti żołnierze mogli skorzystać z bojowego doświadczenia 5 Pułku Uzbrojenia Zamorskiego na pustynnych obszarach oraz poszerzyć swoją wiedzę na temat specyfiki pustynnego środowiska podczas ćwiczeń w CE-CAD.

14.2. Konkluzje

Obecność Wysuniętych Wojsk Stałej Obecności, poza operacjami zewnętrznymi, dąży do osiągnięcia dwóch strategicznych celów. Pierwszym z nich jest zdolność do interwencji na morskich szlakach handlowych. Lokalizacja Dżibuti, łącząca Europę, Daleki Wschód, Zatokę Perską oraz Róg Afryki, sprawia, iż jest to jeden z najistotniejszych morskich szlaków na świecie. Obecność francuskich Sił Zbrojnych na terenie Dżibuti ma również przyczynić się do zagwarantowania bezpieczeństwa wewnętrznego państw Zachodu. W Afryce oraz na Półwyspie Arabskim, w szczególności w graniczących z Dżibuti Somalii i Jemenie, występują liczne ugrupowania terrorystyczne, co zagraża stabilności całego regionu. FFDj zapewniają natychmiastową reakcję w przypadku ataków, wspierają międzynarodowe operacje w celu ograniczenia przestępczości i terroryzmu w regionie, co natomiast umożliwia ograniczenie przemieszczania się zamachowców na Zachód.

Dżibuti jako jedno z najmniej rozwiniętych państw na świecie wystąpiło z inicjatywą posiadania licznych baz w obrębie swojego terytorium, licząc m.in. na ochronę przed zewnętrznymi zagrożeniami. Pomimo tego podczas starć z Erytreą w 2008 r. ani armia amerykańska, ani francuska nie okazały wystarczającego wsparcia. Francja zgodziła się jednak na wsparcie logistyczne i wywiadowcze, aczkolwiek brak zdecydowanej reakcji militarnej z jej strony pozostawił piętno na stosunkach pomiędzy krajami. Ostrożność RF w wykorzystywaniu zasobów wojskowych na rzecz interesów Dżibuti poskutkowała rozpoczęciem negocjacji w sprawie rozmieszczenia sił zbrojnych innych państw.

Francja na przestrzeni lat stopniowo wycofywała żołnierzy i pracowników cywilnych, zmniejszając swoją obecność z 4300 do zaledwie 1450 osób. W związku z powyższym nie może już konkurować pod tym względem ze Stanami Zjednoczonymi, których

²⁵⁵ Ministère des Armées, *FFDJ – Un module commando effectue un entraînement à Djibouti avant d'être projeté au sein de l'opération Barkhane*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/afrique/afrique-de-l-est/forces-francaises-stationnees-a-djibouti/breves/ffdj-un-module-commando-effectue-un-entrainement-a-djibouti-avant-d-etre-projete-au-sein-de-l-operation-barkhane>, dostęp: 31.10.2021.

wojsko liczy ponad 4000 żołnierzy²⁵⁶. Należy jednak zaznaczyć, że francuski potencjał militarny w Dżibuti nadal pozwala na prowadzenie skutecznych działań w regionie, a w połączeniu z innymi oddziałami w Afryce stanowi ważne ogniwo Sił Zbrojnych Republiki Francuskiej.

²⁵⁶ S. Seibt, *Djibouti-China marriage 'slowly unravelling' as investment project disappoints*, France 24, 9.04.2021, <https://www.france24.com/en/africa/20210409-djibouti-china-marriage-slowly-unravelling-as-investment-project-disappoints>, dostęp: 03.12.2021.

15. Gabon

Aleksander Olech, Natalia Matiaszczyk, Jan Sobieraj

Republika Gabońska to francuskojęzyczny, liczący 2,2 miliona mieszkańców²⁵⁷, kraj w Afryce Środkowo-Zachodniej ze stolicą w Libreville. Gabon proklamował niepodległość od Francji w 1960 r.

Wraz z rozpoczęciem w 1942 r. ery atomowej oraz zintensyfikowaniem badań nuklearnych wzrosło zapotrzebowanie na uran. Dla Francji rozwiązaniem stały się jej były afrykańskie kolonie, przede wszystkim Niger i Gabon, posiadające jego złoża²⁵⁸. Francja eksploatowała gabońskie złoża uranu w latach 1957-1999, tj. do momentu spadku cen surowca na rynku; obecnie importuje surowiec z Kanady i Nigru²⁵⁹. W raporcie opublikowanym w 2009 r. francuska Niezależna Komisja ds. Badań i Informacji ws. Radioaktywności (fr. *la Commission de recherche et d'information indépendantes sur la radioactivité*) oszacowała, że w wyniku wieloletniego wydobywania uranu terytorium Gabonu, w szczególności gleby oraz wody gruntowe oraz budynki i lasy, są skażone radioaktywnie. Jest to wynik bezpośredniego zrzucania odpadów kopalnianych do rzeki Ngamabougou w okresie prowadzenia działań eksploatacyjnych. Szacuje się, że z wyprodukowanych w tym czasie 7,5 mln ton odpadów radioaktywnych do ww. rzeki zostały zrzucone 2 mln ton.

²⁵⁷ Worldometers, <https://www.worldometers.info/world-population/gabon-population/>, dostęp: 07.12.2021.

²⁵⁸ N. R. Pederson, *The French Desire for Uranium and its Effects on French Foreign Policy in Africa*, <https://core.ac.uk/download/pdf/161954185.pdf>, dostęp: 04.12.2021.

²⁵⁹ Nuclear Threat Initiative, *France*, <https://www.nti.org/learn/countries/france/nuclear/>, dostęp: 04.12.2021.

15.1. Francuskie Jednostki Wojskowe w Gabonie

Podstawą stacjonowania francuskich Wysuniętych Wojsk Stałej Obecności na terenie Gabonu jest podpisane w sierpniu 1960 r. porozumienie obronne²⁶⁰. Pomimo uzyskania przez Gabon suwerenności Francja pozostawała tu obecna przede wszystkim ze względu na występujące tam zasoby naturalne, m.in. wspomniane wyżej złoża rud uranu i bogate zasoby ropy naftowej. W 2010 r. państwa podpisały porozumienie ustanawiające partnerstwo obronne, wzmacniając tym samym współpracę wojskową²⁶¹.

Stacjonujące od sierpnia 1960 r. wojska francuskie w Gabonie (fr. *les troupes français au Gabon*) zostały przekształcone w 2007 r. na siły francuskie (fr. *les forces français au Gabon*), natomiast we wrześniu 2014 r. na jednostki wojskowe (fr. *les éléments français au Gabon*, EFG). Jako ośrodek współpracy regionalnej (fr. *le pôle opérationnel de coopération*, POC) EFG wraz z Jednostkami Wojskowymi Senegalu stanowią punkt wsparcia operacyjnego i logistycznego dla państw Afryki Zachodniej. Ponadto EFG zapewniają współpracę i szkolenia w zakresie bezpieczeństwa zbiorowego państw należących do Wspólnoty Gospodarczej Państw Afryki Środkowej (fr. *la Communauté économique des États de l'Afrique centrale*, CEEAC), gwarantując tym samym stabilność w regionie. Zakres szkoleń jest ustalany na podstawie konsultacji z państwami partnerskimi. Stały rejon odpowiedzialności EFG obejmuje 11 państw członkowskich CEEAC²⁶².

Dowódca jednostek francuskich w Gabonie (fr. *le Commandant les éléments français au Gabon*, COMELEF) bezpośrednio podlega szefowi Sztabu Generalnego (CEMA). Wraz z szefami misji dyplomatycznych i attaché obrony jest on korespondentem CEEAC oraz szefów sztabów pozostałych państw członkowskich organizacji. Do jego zadań należy także prowadzenie i rozwijanie działań z państwami objętymi stałym rejonem odpowiedzialności EFG.

Stacjonujące w Libreville Francuskie Jednostki Wojskowe w Gabonie liczą około 350 żołnierzy²⁶³. Ich wsparcie dla sił zbrojnych państwa przyjmującego przybiera przede wszystkim formę szkoleń operacyjnych i technicznych przeprowadzanych zarówno w Libreville, jak i państwach partnerskich CEEAC. Przykładowo na przełomie listopada i grudnia 2020 r. EFG przeprowadziły szkolenie dla Sił Zbrojnych Kameru-

²⁶⁰ *Projet de loi, Portant approbation des Accords particuliers, conclus le 17 août 1960 entre le Gouvernement de la République Française et le Gouvernement de la République Gabonaise*, https://www.senat.fr/leg/1960-1961/i1960_1961_0007.pdf, dostęp: 01.12.2021.

²⁶¹ *Sénat, Session ordinaire de 2010-2011*, <https://www.senat.fr/rap/110-245/110-2451.pdf>, dostęp: 01.12.2021.

²⁶² Angola, Burundi, Czad, Demokratyczna Republika Konga, Gabon, Gwinea Równikowa, Kamerun, Kongo, Republika Środkowoafrykańska, Wyspy Świętego Tomasza i Książęca.

²⁶³ *Ministère des Armées, Carte...*, op. cit.

nu w zakresie obsługi karabinu M21²⁶⁴. Wspólne ćwiczenia mają na celu wzmocnienie zdolności operacyjnych partnerów, podwyższenie gotowości obronnej oraz poziomu bezpieczeństwa, a także wsparcie w operacjach pokojowych, takich jak Wielowymiarowa Zintegrowana Misja Stabilizacyjna ONZ w Republice Środkowoafrykańskiej (ang. *United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in the Central African Republic*, MINUSCA). Koordynacją i prowadzeniem działań EFG oraz ich przygotowaniem operacyjnym zajmuje się biuro ds. kooperacji działań (fr. *le bureau coopération activités*)²⁶⁵.

Poza realizacją szkoleń Francja prowadzi z Gabonem współpracę wojskową w zakresie:

- walki z grupami terrorystycznymi,
- kontroli granic lądowych i morskich,
- operacji utrzymania pokoju,
- przygotowania operacyjnych i taktycznych szczebli dowodzenia,
- współpracy wywiadowczej,
- konserwacji wyposażenia technicznego,
- technik walk w lasach tropikalnych,
- technik walk powietrznych²⁶⁶.

Na Francuskie Jednostki Wojskowe w Gabonie składają się:

- **6 Batalion Piechoty Morskiej** (fr. *le 6^e bataillon d'infanterie de marine*), który stacjonuje od 1975 r. w obozie im. Charles'a de Gaulle'a w Libreville. Prowadzi on centrum współdziałania operacyjnego i doskonalenia współpracy w Afryce Środkowej, w którym biorą udział również inne państwa członkowskie CEEAC. Jest to batalion mieszany, w którego skład wchodzi piechota, wojska pancerne, artyleria, a także oddziały specjalizujące się w prowadzeniu walk w dżungli oraz operacjach powietrznych. Jest on ukierunkowany na regionalną współpracę operacyjną, a także zapewnia ochronę praw dostępu i użytkowania dróg dla EFG oraz ochronę urządzeń lądowych. Batalion dysponuje centrum szkoleniowym przygotowującym do walk na terenach zamorskich i zagranicznych w gabońskich lasach (fr. *le centre d'aguerrissement de l'outremer et l'étranger en*

²⁶⁴ Ministère des Armées, *EFG : 21 cadres des forces armées camerounaises obtiennent leur diplôme «d'aide moniteur tir»*, <https://www.defense.gouv.fr/english/operations/afrique/afrique-centrale/gabon/actualites/efg-21-cadres-des-forces-armees-camerounaises-obtiennent-leur-diplome-d-aide-moniteur-tir>, dostęp: 01.12.2021.

²⁶⁵ Etat-Major Spécialisé pour l'Outre-Mer et l'Etranger, *6e Bataillon d'Infanterie de Marine (6e BIMA)*, <https://www.emsome.terre.defense.gouv.fr/index.php/fr/regiments-ft-ome/189-6eme-bima?showall=1>, dostęp: 21.11.2021.

²⁶⁶ Ministère des Armées, *Les éléments français au Gabon*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/afrique/afrique-centrale/gabon/dossier/les-elements-francais-au-gabon>, dostęp: 01.12.2021.

forêt gabonaise), gdzie prowadzone są szkolenia dotyczące m.in. rozbrajania improwizowanych ładunków wybuchowych, operacji powietrznodesantowych oraz działań specjalnych²⁶⁷. Intensywne kursy mają na celu przygotowanie do potencjalnych konfliktów, umożliwienie szybkiej reakcji, wsparcie operacji (np. Wielowymiarowej Zintegrowanej Misji Stabilizacyjnej ONZ w Mali) oraz zabezpieczenie granic lądowych i morskich m.in. w walkach z ugrupowaniami terrorystycznymi (np. Boko Haram).

- **Baza Lotnicza im. Guy'a Pidoux**, w której stacjonuje Jednostka Lotnicza 470 (fr. *les éléments Air 470*, EA 470), znajduje się na terenie międzynarodowego portu lotniczego im. Leona M'ba w Libreville. Jednostka zapewnienia wsparcia logistyczne dla wojskowych statków powietrznych w zakresie ich przyjmowania lub przelotu. Na wyposażeniu znajduje się śmigłowiec „Fennec”²⁶⁸.

Poza siłami lądowymi i powietrznymi w obozie im. Charles'a de Gaulle'a w Libreville funkcjonują liczne wydziały i służby pomocnicze. Należą do nich:

- wspólna dyrekcja ds. sieci infrastruktury i systemów informacyjnych (DIRSI),
- Dyrekcja Zamorskiego Komisariatu Policji w Gabonie (fr. *la Direction du Commissariat d'Outre-Mer au Gabon*, DICOM Gabon),
- dyrekcja ds. infrastruktury obronnej (DID),
- wspólne centrum medyczne (fr. *le Centre Médical Interarmées*, CMIA),
- wojskowy oddział wsparcia paliwowego (fr. *le Détachement du Service des Essences des Armées*, SEA),
- biuro ds. ochrony i bezpieczeństwa obronnego (fr. *le Poste de la Protection et de la Sécurité de la Défense*, PPSD),
- oddział żandarmerii prowincjonalnej.

Jednostki wojskowe w Gabonie stanowią dla Sił Zbrojnych Republiki Francuskiej punkt wsparcia operacyjnego i logistycznego (fr. *la Base de Soutien Interarmées de Théâtre*) w Afryce Środkowej do prowadzenia operacji wojskowych oraz rotacji sił²⁶⁹. Obecnie ich najważniejszą misją jest szkolenie żołnierzy państw członkowskich CEEAC oraz przygotowanie ich do ewentualnego zaangażowania w operacje militarne. Ta współpraca operacyjna jest zgodna z programem budowania zdolności do utrzymy-

²⁶⁷ Ibidem.

²⁶⁸ Ibidem.

²⁶⁹ Ministère des Armées, *EFG : Formation des futurs prévôts gabonais de la MINUSCA*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/afrique/afrique-centrale/gabon/actualites/efg-formation-des-futurs-prevots-gabonais-de-la-minusca>, dostęp: 05.12.2021.

wania pokoju w Afryce (RECOMP) i ma umożliwić Unii Afrykańskiej oraz wspólnotom subregionalnym dysponowanie dobrze wyszkolonymi oddziałami afrykańskich sił natychmiastowego reagowania (fr. *la Force Africaine en Attente*).

15.2. Konkluzje

Francja utrzymuje obecność wojskową w Gabonie nieprzerwanie od 1960 r. Jest to najdłużej prowadzona misja państwa na kontynencie afrykańskim²⁷⁰. Francuskie zaangażowanie wynika przede wszystkim z położenia geograficznego Gabonu, umożliwiającego szybką reakcję w przypadku wszelkich zagrożeń na całym kontynencie. Należy do nich w szczególności aktywność licznych ugrupowań terrorystycznych, które z czasem mogą przenieść działalność do Europy, a także pojawiające się wyzwania dla bezpieczeństwa dostaw handlowych transportem morskim. We Francji stała obecność wojskowa w Gabonie jest postrzegana jako kluczowa dla zabezpieczania interesów państwa w Afryce Środkowej.

Choć liczbę żołnierzy i pracowników cywilnych Wysuniętych Wojsk Stałej Obecności w Gabonie na przestrzeni lat stopniowo zmniejszano, dotychczas francuscy decydenci nie informowali opinii publicznej o ewentualnych planach związanych z ich wycofaniem. Jedną z głównych przyczyn kontynuacji obecności w Gabonie jest zaangażowanie Francji w misje ONZ na kontynencie afrykańskim. Ponadto poprzez szkolenia gabońskich sił zbrojnych Francuzi mają możliwość wykorzystywania ich do realizacji swoich interesów przy operacjach w innych krajach, unikając własnego zaangażowania. Gabon pozostaje strategicznym centrum, które umożliwia kontrolę w Afryce Środkowej oraz bezpośrednią reakcję na zagrożenie dla interesów Francji.

²⁷⁰ Sénat, *Rapport*, <https://www.senat.fr/rap/l09-639/l09-6391.pdf>, s. 12, dostęp: 04.12.2021.

16. Senegal

Aleksander Olech, Klaudia Badzyńska

Ze względu na położenie w najbardziej wysuniętym na zachód punkcie kontynentu oraz znajdujące się w pobliżu liczne szlaki handlowe i turystyczne, Senegal nazywany jest „bramą do Afryki”. W okresie kolonializmu teren ten miał wysokie znaczenie strategiczne dla interesów państw europejskich, m.in. ze względu na możliwość łatwego cumowania statków do nabrzeża oraz łatwy dostęp w głąb lądu. W związku z powyższym był on przedmiotem sporów między Holandią, Francją i Wielką Brytanią.

Francja jest stale obecna w Senegalu od XVII w. Początkowo wynikało to m.in. z prowadzonego wówczas międzynarodowego handlu niewolnikami oraz złotem. W 1814 r., na mocy pokoju paryskiego, Senegal został przyłączony do Francji. Niepodległość uzyskał natomiast w kwietniu 1960 r.

Walutą zarówno Senegalu, jak i wielu innych dawnych kolonii francuskich, m.in. Wybrzeżu Kości Słoniowej, jest frank CFA²⁷¹. Jest to jednostka wprowadzona przez Francję w 1945 r., powiązana sztywnym kursem walutowym pierwotnie z frankiem francuskim, a obecnie z euro. W wyniku dwustronnych umów państwa, w których obowiązywał ten system, nie miały możliwości taniego eksportu, natomiast Francja zyskiwała na promowaniu swoich produktów w owych krajach.

16.1. Francuskie Jednostki Wojskowe w Senegalu

Zaraz po uzyskaniu przez Senegal niepodległości Francuskie Siły Zbrojne nie zapewniały mu bezpośredniej pomocy obronnej. Wspierały natomiast istniejącą do sierpnia

²⁷¹ Frank CFA obowiązuje w: Beninie, Burkina Faso, Czadzie, Gabonie, Gwinei Bissau, Gwinei Równikowej, Kamerunie, Kongo, Mali, Nigrze, Republice Środkowoafrykańskiej, Senegalu, Togo oraz Wybrzeżu Kości Słoniowej.

1960 r. Federację Mali, będącą krótkotrwałym sojuszem pomiędzy autonomicznymi terytoriami Republiki Sudanu i Senegalu w Afryce Zachodniej. Pomocy udzielano jednak wyłącznie w zakresie przygotowania państw do utworzenia wspólnych sił zbrojnych, współpracy w dostarczaniu surowców (m.in. węglowodorów płynnych i gazowych, uranu) oraz przygotowania połączonych planów obrony i kooperacji, w szczególności w kwestii działań zewnętrznych²⁷². Wzajemne wsparcie było ograniczone do zapewnienia bezpieczeństwa zewnętrznego.

Francuskie Wysunięte Wojska Stałej Obecności za granicą zjawily się na terytorium Senegalu dopiero w 1974 r. na mocy podpisanego między państwami porozumienia obronnego. Dokument ustanawiał zasady wzajemnej pomocy i współpracy w zakresie obronności, upoważnił też Francję do rozmieszczenia na terenie Półwyspu Zielonego Przylądka 1350 rekrutów²⁷³. W 2011 r., w wyniku renegocjacji ww. porozumienia, powołane w 1974 r. Francuskie Siły Zielonego Przylądka (fr. *les Forces Françaises du Cap-Vert*) zostały zastąpione Francuskimi Jednostkami Wojskowymi w Senegalu (fr. *les Éléments Français au Sénégal*, EFS)²⁷⁴. Nowe Porozumienie obronne zakładało rozwiązanie 23 Batalionu Piechoty Morskiej (fr. *23e Bataillon d'infanterie de marine*, BIM) i 160 bazy lotniczej Dakar-Ouakam (fr. *la base aérienne 160 Dakar-Ouakam*), a także zmniejszenie liczby francuskich żołnierzy do 365. Poza osobami pełniącymi czynną służbę wojskową do pracy w EFS wyznaczono 40 cywilnych urzędników państwowych oraz 166 pracowników senegalskich²⁷⁵. Obecnie EFS liczą około 350 żołnierzy²⁷⁶. Wymienione zmiany organizacyjne stanowiły realizację zaleceń Białej Księgi Obrony i Bezpieczeństwa Narodowego z 2008 r. oraz realizację woli rządu senegalskiego, chcącego odzyskać tereny zajmowane przez francuską armię²⁷⁷.

Bazy EFS znajdują się w dzielnicy Contre-amiral Protet, tj. w dawnym porcie wojskowym w Dakarze, oraz na terenie dawnej 160 bazy lotniczej Dakar-Ouakam, w dystrykcie Colonel Frédéric Geille. Ponadto Francuskie Jednostki Wojskowe w Senegalu mają możliwości odbierania i przeprowadzania międzylądowań na częściowo zmilitaryzowanym międzynarodowym lotnisku im. Léopolda Sédara Senghora. EFS posiadają również wojskowy system alarmowy „Guepard”, umożliwiający sprawne wykorzysta-

²⁷² *Accords signés ou paraphés le 4 Avril 1960 entre la République Française et les Gouvernements de la République du Sénégal, de la République Soudanaise et de la Fédération du Mali*, „Chronique de politique étrangère”, 1961, Vol. 14, No. 1/3 (janvier-mai), s. 370-401.

²⁷³ Sénat, *Première session ordinaire de 1975-1976 Rapport*, https://www.senat.fr/rap/1975-1976/i1975_1976_0113.pdf, dostęp: 11.03.2021.

²⁷⁴ Avis fait au nom de la Commission de la Défense Nationale et des Forces Armées sur le projet de loi (n° 427) autorisant la ratification du traité instituant un partenariat en matière de coopération militaire entre la République française et la République du Sénégal, <https://www.assemblee-nationale.fr/14/pdf/rapports/r0932.pdf>, dostęp: 12.05.2021.

²⁷⁵ Ibidem.

²⁷⁶ Ministère des Armées, Carte..., op. cit.

²⁷⁷ Avis... op. cit.

nie dowództwa taktycznego oraz sił powietrznych i marynarki wojennej²⁷⁸. EFS składają się z:

- **Sił Powietrznych** wyposażonych w samolot „Falcon 50” lub „Atlantique 2”²⁷⁹. Siły dzielą się na oddział patrolu morskiego (fr. *le détachement de patrouille maritime*) oraz jednostki międzyładowania lotniczego (fr. *l'unité d'escale aéronautique*) zintegrowanej z departamentem straży powietrznej (fr. *les pompiers de l'Air*)²⁸⁰.
- **Marynarki Wojennej** stanowiącej najważniejszy punkt podparcia (dla misji prowadzonych na terenie Afryki Zachodniej²⁸¹. Marynarka Wojenna jest zintegrowana ze specjalną grupą interwencyjną NEDEX (fr. *la neutralisation, enlèvement et destruction d'engins explosifs*), mającą zdolności neutralizowania, usuwania i niszczenia materiałów wybuchowych²⁸².
- **wspólnej dyrekcji ds. sieci infrastruktury i systemów informacji** (DIRSI) posiadającej siedzibę w Rufisque²⁸³.

Dowództwo nad Francuskimi Jednostkami Wojskowymi w Senegalu (fr. *le commandement des Éléments Français au Sénégal*, CEFS) oraz bazą obronną sprawuje generał podlegający bezpośrednio szefowi Sztabu Generalnego Francuskich Sił Zbrojnych. W zakresie współpracy operacyjnej (wojskowej i cywilno-wojskowej) z Siłami Zbrojnymi Senegalu, państw członkowskich Wspólnoty Gospodarczej Państw Afryki Zachodniej (fr. *la Communauté économique des États de l'Afrique de l'Ouest*, CEDEAO) i Mauretanii COMELEC współdziała z dowódcą Francuskich Jednostek Wojskowych w Gabonie (fr. *les Éléments Français au Gabon*, EFG). EFS i EFG są związane stałą współpracą operacyjną (fr. *le commandement opérationnel permanente*), polegającą m.in. na współpracy w przypadku prowadzenia misji na terenie Sahelu i Sahary, stałego rejonu odpowiedzialności EFG, współpracy wywiadowczej i wymiany informacji.

EFS są zorganizowane wokół dwóch jednostek:

- **grupy współpracy operacyjnej** (fr. *le groupement de coopération opérationnelle*), która łączy jednostkę współpracy operacyjnej (fr. *l'unité de coopération opérationnelle*), odpowiedzialną za planowanie i prowadzenie współpracy z afrykańskimi państwami partnerskimi (m.in. pomoc bojową i wsparcie operacyjne), bazę marynarki wojennej (fr. *la station navale*), oddział strażaków (fr. *le*

²⁷⁸ Ministère des Armées, *Les forces françaises prépositionnées*, op. cit.

²⁷⁹ Ministère des Armées, *Les Éléments français au Sénégal*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/afrique/afrique-de-l-ouest/senegal/dossier/les-elements-francais-au-senegal>, dostęp: 17.03.2021.

²⁸⁰ Ministère des Armées, *Les forces françaises prépositionnées*, op. cit.

²⁸¹ Ibidem.

²⁸² Ibidem.

²⁸³ Ministère des Armées, *Les Éléments français au Sénégal*, op. cit.

détachement de pompiers), ośrodek aeronautyczny (fr. *le pôle aéronautique*)²⁸⁴ oraz oddział utrzymania sprzętu wojskowego (fr. *le détachement de maintenance des matériels terrestres*);

- **wyspecjalizowanych organów wsparcia**, na które składają się: dyrekcja ds. infrastruktury obronnej (DID), wspólne centrum medyczne (CMIA), oddział żandarmerii prowincjonalnej, oddział wojskowy wsparcia paliwowego (SEA), stanowisko ochrony i bezpieczeństwa obronnego (fr. *le poste de protection et de sécurité de la défense*)²⁸⁵.

Do deklarowanych misji EFS należą:

- prowadzenie dwustronnego partnerstwa w zakresie obronności państw;
- rozwój dwustronnej i regionalnej współpracy, mającej na celu wzmocnienie afrykańskich zdolności do utrzymania pokoju i bezpieczeństwa (RECOMP), w szczególności w zakresie szkolenia afrykańskich sił reagowania (fr. *la Force en attente*);
- utrzymanie stałej zdolności do reagowania w przypadku wystąpienia zagrożeń dla misji w Senegalu, a także do interwencji i wsparcia Francuskich Sił Zbrojnych stacjonujących w regionie Sahelu i na Wybrzeżu Kości Słoniowej.

W operacyjnym centrum współpracy (fr. *le pôle opérationnel de coopération*) EFS prowadzą przede wszystkim działalność związaną z regionalną współpracą wojskową, skupiającą się wokół oddziałów szkolenia operacyjnego (fr. *la détachements d'instruction opérationnelle*, DIO), oddziału nauczania w zakresie utrzymania sprawności technicznej (fr. *la détachements d'instruction technique*, DIT) oraz wykonywania wspólnych treningów²⁸⁶.

Jedynie w 2019 r. DIO przeprowadziły łącznie około 260 kursów, w których uczestniczyło blisko 6500 żołnierzy, przyczyniając się m.in. do wzrostu potencjału jednostek uczestniczących w Wielowymiarowej Zintegrowanej Misji Stabilizacyjnej ONZ w Mali (fr. *la Mission multidimensionnelle intégrée des Nations Unies pour la stabilisation au Mali*, MINUSMA)²⁸⁷. Co więcej, EFS stanowią punkt podparcia (fr. *le point d'appui*)²⁸⁸ mający możliwość przyjmowania oddziałów wsparcia na terenie portów lotniczych i morskich, a także utrzymywania komórek wspólnego centrum dowodzenia w wyznaczonym obszarze (fr. *le poste de commandement interarmées de théâtre*) prowadzenia

²⁸⁴ Avis... op. cit.

²⁸⁵ Ibidem.

²⁸⁶ Ibidem.

²⁸⁷ Ministère des Armées, *Les Éléments français au Sénégal*, op. cit.

²⁸⁸ W teorii wojskowej to miejsce, w którym gromadzą się żołnierze przed bitwą. Często wznosi się pomnik upamiętniający point d'appui dla znaczących bitew.

Ryc. 9. Francuskie Jednostki Wojskowe w Senegalu

misji. W sierpniu 2021 r. okręt „Falcon 50 M” francuskiej marynarki wojennej stacjonujący w Dakarze brał udział w operacji zwalczania nielegalnych połowów nad Zatoką Gwinejską²⁸⁹. Operacja nadzoru rybołówstwa została przeprowadzona wspólnie przez straż przybrzeżną i marynarkę wojenną Senegalu, Wyspy Zielonego Przylądka, Mauretanii i Gambii.

16.2. Konkluzje

Wojska francuskie stacjonują w Senegalu przede wszystkim w celu zwalczania występujących w regionie licznych ugrupowań terrorystycznych, zagrażających bezpieczeństwu i stabilności nie tylko w Afryce, ale i we Francji oraz pozostałych państwach europejskich. Szkolenia współprowadzone lub prowadzone przez jednostki podległe EFS umożliwiają wzmocnienie zdolności do utrzymania pokoju i bezpieczeństwa na kontynencie, a ponadto zapewniają ewentualne zmniejszenie zobowiązań V Republiki

²⁸⁹ Ministère des Armées, *Golfe de Guinée : le Falcon 50M de Dakar en opération conjointe de surveillance des pêches*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/afrique/afrique-de-l-ouest/elements-francais-au-senegal/breves/golfe-de-guinee-le-falcon-50m-de-dakar-en-operation-conjointe-de-surveillance-des-peches>, dostęp: 10.12.2021.

do interwencji w regionie, co natomiast prowadzi do zmniejszenia wydatków na utrzymanie misji.

Wszystkie francuskie siły w Afryce prowadzą stałą współpracę, udzielając sobie wzajemnego wsparcia²⁹⁰. Umożliwia to szybką reakcję w przypadku nagłych zagrożeń oraz utrzymanie bezpieczeństwa i stabilności w regionie dzięki mobilizowaniu żołnierzy w dość krótkim czasie i delegowaniu ich do odległych miejsc. W ostatnich latach obecność francuskich żołnierzy w Senegalu została zmniejszona, co wynika z zaangażowania większej liczby wojskowych w misję Barkhane.

Senegal jest ważnym punktem na mapie zagranicznego zaangażowania Francji. Z wysuniętego na zachód państwa można nadzorować sytuację w Afryce Zachodniej, co znacząco wpływa na zdolności logistyczne wojska. Wpływ na decyzję o posiadaniu sił w Senegalu miała również jego sytuacja polityczna, cechująca się większą stabilnością niż w krajach sąsiedzkich, takich jak Mali czy Gwinea. Lokalizacja EFS pozwala więc na swobodne działanie sił, umożliwiające szkolenie jednostek państw należących do G5 Sahel w celu prowadzenia efektywniejszej walki z terroryzmem.

Czynnik ekonomiczny również odgrywa istotną rolę w podtrzymywaniu francuskiej obecności w Senegalu. Francja po dziś dzień jest jednym z wiodących partnerów handlowych tego kraju, pozostając największym darczyńcą bilateralnym i inwestorem zagranicznym. Francuskie firmy wraz ze spółkami od nich zależnymi dostarczają ponad 25% produktu krajowego brutto i dochodów podatkowych na rzecz Senegalu²⁹¹.

²⁹⁰ *Rapport d'information déposé en application de l'article 145 du règlement par la commission de la défense nationale et des forces armées en conclusion des travaux d'une mission d'information sur l'opération Serval au Mali*, <https://www.assemblee-nationale.fr/14/rap-info/i1288.asp>, dostęp: 20.12.2021

²⁹¹ Ministère de l'Économie, des Finances et de la Relance, <https://www.tresor.economie.gouv.fr/Pays/SN/relations-bilaterales>, dostęp: 17.03.2021

17. Wybrzeże Kości Słoniowej

Aleksander Olech, Karolina Siekierka

Wybrzeże Kości Słoniowej (WKS) jest położone nad Zatoką Gwinejską. Niegdyś należało do federacji Francuskiej Afryki Zachodniej, skupiającej 8 kolonii (Senegal, Mauretania, Sudan Francuski, Gwinea, Wybrzeże Kości Słoniowej, Górna Wolta, Dahomej i Niger).

Pomimo uzyskania niepodległości w 1960 r. WKS wciąż pozostaje silnie powiązane z Francją, w szczególności w kwestiach gospodarczych. Jest ono trzecim co do wielkości partnerem handlowym Francji w Afryce Subsaharyjskiej, tuż po Republice Południowej Afryki i Nigerii. W owym państwie istnieje prawie 700 francuskich firm, w tym około 200 spółek zależnych²⁹². Całkowite dochody, które generują te przedsiębiorstwa, stanowią około 30% PKB Wybrzeża Kości Słoniowej²⁹³.

17.1. Siły Francuskie na Wybrzeżu Kości Słoniowej

W 2012 r. WKS i Francja podpisały porozumienie o partnerstwie obronnym²⁹⁴, na mocy którego od 2015 r. w kraju stacjonują Siły Francuskie na Wybrzeżu Kości Słoniowej (fr. *les Forces Françaises en Côte d'Ivoire*, FFCI)²⁹⁵. W marcu 2021 r. ich liczba

²⁹² Ministère de l'Europe et des Affaires étrangères, <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/cote-d-ivoire/>, dostęp: 08.05.2021.

²⁹³ Ibidem.

²⁹⁴ Assemblée Nationale, <https://www.assemblee-nationale.fr/14/pdf/projets/pl0426.pdf>, dostęp: 06.05.2021.

²⁹⁵ Ministère des Armées, <https://www.defense.gouv.fr/operations/afrique/afrique-de-l-ouest/forces-francaises-en-cote-d-ivoire/dossier-de-reference/les-forces-francaises-en-cote-d-ivoire>, dostęp: 09.05.2021.

wynosiła 950 żołnierzy²⁹⁶. Obecność militarna ma na celu nie tylko zintensyfikowanie relacji w dziedzinie wojskowości, ale także stanowi odpowiedź na założenia francuskiej Białej Księgi Obrony i Bezpieczeństwa Narodowego z 2013 r., która określa ten region jako jeden z priorytetowych dla Francji.

FFCI składa się z wielu jednostek organizacyjnych, które wspólnie tworzą zaawansowaną bazę operacyjną (BOA). Stały rejon odpowiedzialności obejmuje terytorium Wybrzeża Kości Słoniowej, jego wody terytorialne i przestrzeń powietrzną²⁹⁷.

Bezpośredni nadzór nad dowództwem FFCI (fr. *le commandement des forces françaises en Côte d'Ivoire*, COMFOR) i bazą obronną (COMBdD) sprawuje szef Sztabu Generalnego Francuskich Sił Zbrojnych na Wybrzeżu Kości Słoniowej. W skład wojsk wchodzi:

- **Obóz Port-Bouët**, w którym stacjonuje **43 Batalion Piechoty Morskiej** (fr. *43^e bataillon d'infanterie de marine*). W skład batalionu wchodzi: kompania piechoty, eskadra pancerna, pułk artylerii, jednostka inżynieryjna, oddział utrzymania sprzętu naziemnego i oddział lotnictwa lekkiego²⁹⁸. W obozie Port-Bouët znajduje się również oddział szkoleniowy na wybrzeżu lagunowym (fr. *le détachement d'instruction et d'aguerrissement lagunaire*, DIAL) oraz obóz LCL Saboret z kompleksem strzeleckim.
- **Baza lotnicza La Bourgerie** (fr. *l'emprise de La Bourgerie*), która mieści się przy porcie lotniczym Abidżan (ang. *Félix-Houphouët-Boigny International Airport*).

Poza siłami lądowymi i powietrznymi w skład FFCI wchodzi liczne jednostki pomocnicze. Należą do nich:

- oddział żandarmerii prowincjalnej,
- wspólny personel sztabu sił zbrojnych (fr. *l'état-major interarmées*, EMIA),
- wspólne kierownictwo komisariatu policji (fr. *la direction interarmées du commissariat*, DICOM),
- 168 oddział lotniczy (fr. *le détachement air 168*),
- wspólna dykcja ds. służby zdrowia Afryki Środkowej i Zachodniej (fr. *la direction interarmées du service de santé de l'Afrique centrale et de l'ouest*, DIASS AFKO),

²⁹⁶ Ministère des armées, *Les forces français en Côte d'Ivoire*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/afrique/afrique-de-l-ouest/cote-d-ivoire/dossier-de-reference/les-forces-francaises-en-cote-d-ivoire>, dostęp: 20.03.2021.

²⁹⁷ Ministère des Armées, *Les forces français prépositionnées*, op. cit.

²⁹⁸ Etat-Major Spécialisé pour l'Outre Mer et l'Etranger, *43e bataillon d'infanterie de marine*, <https://www.emsome.terre.defense.gouv.fr/index.php/fr/regiments-ft-ome/173-43e-bima?start=2>, dostęp: 20.11.2021.

- wspólna dyrekcja ds. zarządzania lokalną siecią infrastruktury i systemami informacyjnymi (DIRSI),
- dyrekcja ds. infrastruktury obronnej (DID),
- oddział łącznikowy obsługi paliwowej (fr. *le détachement de liaison du service des essences*, DL SEA AFCE),
- oddział łącznikowy wspólnej obsługi amunicji (fr. *le détachement de liaison du service interarmées des munitions*, DL SIMu),
- niezależny oddział łączności (fr. *le détachement autonome des transmissions*, DAT)²⁹⁹.

FFCI zostały ustanowione w celu zapewnienia dyspozycyjności wojskowej w obszarze istotnym strategicznie dla interesów Francji. Zastępują one siły biorące udział w operacji pokojowej Licorne, które wspierały misję ONZ na Wybrzeżu Kości Słoniowej od 2002 r.

Zakres działalności FFCI opiera się na tworzeniu zaawansowanej bazy operacyjnej ze względu na wypełnianie zadań związanych ze wspieraniem operacji w Afryce Środkowej i Zachodniej. W szczególności dotyczy operacji w Sahelu, w której FFCI służyły jako wsparcie logistyczne i siły rezerwowe. Wojskowa obecność Francji zapewnia również ochronę francuskich obywateli oraz gotowość do szybkiego przeniesienia sił w przypadku sytuacji kryzysowych w sąsiednich państwach. W tym kontekście FFCI prowadzą szkolenia i uczestniczą w przygotowaniu kontyngentów afrykańskich przed ich zaangażowaniem w misje międzynarodowe lub operacje pokojowe. Poprzez wzmacnianie zbiorowego bezpieczeństwa państw afrykańskich FFCI przyczynia się do utrzymywania stabilności w regionie, jednakże terroryzm, przestępczość zorganizowana, handel bronią, a także powtarzające się katastrofy naturalne zagrażają działaniom cywilno-wojskowym prowadzonym na misjach. Co ważne, do zadań FFCI należy także udzielanie pomocy cywilnej ludności oraz wspieranie operacji Organizacji Narodów Zjednoczonych na Wybrzeżu Kości Słoniowej (ang. *United Nations Operation in Côte d'Ivoire*, UNOCI) w ramach mandatu Rady Bezpieczeństwa ONZ.

17.2. Konkluzje

Wybrzeże Kości Słoniowej pozostaje strategicznym terytorium dla Francji ze względu na położenie geograficzne, umożliwiające kontrolę stanu bezpieczeństwa w Afryce Zachodniej. Oba państwa prowadzą współpracę w zakresie walki z terroryzmem i zapewnienia stabilności w regionie. Ponadto FFCI pełniły istotną rolę w operacji

²⁹⁹ *Les forces français en Côte d'Ivoire*, op. cit.

Barkhane, mającej na celu zwalczanie zagrożeń terrorystycznych w regionie Sahelu. Wsparcie francuskich wojsk w Mali stanowiło gwarancję zabezpieczenia logistycznego operacji, dzięki dostępowi francuskich wojsk do portów w Zatoce Gwinejskiej. Wydaje się, że w interesie Francji jest rozwijanie partnerskich relacji z Wybrzeżem Kości Słoniowej, gdyż jest to kolejny priorytetowy punkt na kontynencie pozwalający monitorować potencjalne zagrożenia oraz jak najszybciej je zwalczać.

18. Zjednoczone Emiraty Arabskie

Aleksander Olech, Natalia Matiaszczyk

Zjednoczone Emiraty Arabskie (ZEA) to niewielkie państwo położone we wschodniej części Półwyspu Arabskiego, które stanowi jedno z bardziej bezpiecznych terytoriów w regionie naznaczonym konfliktami. Owa niestabilność jest związana m.in. z toczącą się wojną w Jemenie, zagrożeniem ze strony Iranu, międzynarodowym terroryzmem czy też piractwem w Zatoce Adeńskiej i na Oceanie Indyjskim.

Siły Zbrojne ZEA są wyposażone głównie przez Stany Zjednoczone, Francję, Wielką Brytanię i Koreę Południową. Od 1976 r. 70% wyposażenia wojskowego Zjednoczonych Emiratów Arabskich stanowią pojazdy i sprzęt francuski³⁰⁰. Tym samym Francja jest drugim największym dostawcą broni do tego państwa³⁰¹.

18.1. Siły Stacjonujące w Zjednoczonych Emiratach Arabskich

W 1995 r. Francja i Zjednoczone Emiraty Arabskie podpisały umowę dotyczącą współpracy obronnej³⁰², w styczniu 2008 r. porozumiano się z kolei w sprawie utworzenia

³⁰⁰ Goulet, *Rapport fait au nom de la commission des affaires étrangères, de la défense et des forces armées (I)*, sur le projet de loi, adopté par l'Assemblée Nationale, autorisant l'approbation de l'accord entre le Gouvernement de la République française et le Gouvernement des Émirats arabes unis relatif à la coopération en matière de défense ainsi qu'un échange de lettres, <https://www.senat.fr/rap/l10-724/l10-7241.pdf>, dostęp: 04.12.2021.

³⁰¹ F. Slijper, *Under the radar. The United Arab Emirates, arms transfers and regional conflict*, PAX, Utrecht 2017, s. 17.

³⁰² A. de La Grange, *La France crée une base militaire face à l'Iran*, „Le Figaro”, 16.01.2008, <https://www.lefigaro.fr/international/2008/01/16/01003-20080116ARTFIG00002-la-france-cree-une-base-militaire-face-a-l-iran.php>, dostęp: 03.11.2021.

bazy wojskowej³⁰³. Otwarta w 2009 r. francuska placówka wojskowa w ZEA (fr. *l'implantation militaire française aux Emirats arabes unis*, IMFEAU) mieści się w stolicy kraju – Abu Zabi. Baza znana jest również pod nazwą Camp de la Paix oraz Abu Dhabi Base. Jest ona pierwszą stałą francuską bazą od 50 lat powstałą poza granicami kraju. W 2011 r. francuska obecność wojskowa została przekształcona na Siły Stacjonujące w Zjednoczonych Emiratach Arabskich (fr. *les Forces Françaises aux Emirats Arabes Unis*, FFEAU)³⁰⁴. Obecnie na terenie ZEA stacjonuje około 650 żołnierzy francuskich³⁰⁵.

Koszty utrzymywania FFEAU pokrywają Zjednoczone Emiraty Arabskie. Szacuje się, że każdego roku przeznaczają na ten cel od 15 do 20 mln dolarów³⁰⁶. Na podstawie zawartych między krajami umów w przypadku zaatakowania ZEA Francja zobowiązana jest do maksymalnego zaangażowania militarnego.

Od 2019 r. dowództwo nad FFEAU (fr. *le commandant les forces françaises stationnées aux Émirats arabes unis*, COMFOR FFEAU) i strefą morską Oceanu Indyjskiego (fr. *le commandant de la zone maritime de l'océan Indien*, ALINDIEN) sprawuje szef Sztabu Generalnego Republiki Francuskiej. Na francuski kompleks wojskowy w Zjednoczonych Emiratach Arabskich składają się:

- **Baza Marynarki Wojennej** (fr. *la base navale*) położona w porcie Mina Zayed, w której przebywać mogą statki o zanurzeniu do 10 metrów. Pozwala to na dokowanie większości okrętów francuskiej marynarki wojennej z wyjątkiem lotniskowców.
- **Baza Sił Powietrznych 104 Al Dhafra** (fr. *la base aérienne 104 d'Al Dhafra*, BA 104), w której stacjonuje eskadra myśliwska 1/7 „Provence” (fr. *l'Escadron de Chasse 1/7 Provence*). W bazie stacjonują samoloty myśliwskie „Dassault Rafale”³⁰⁷, obecny jest także transportowiec C-135³⁰⁸.
- **5 Pulk Kirasjerów** (fr. *le 5e Régiment de Cuirassiers*, 5e RC) w obozie wojskowym Zayed w Abu Zabi. Jest on przystosowany do szkolenia żołnierzy do operacji miejskich i na terenach pustynnych. W 2011 r. 13 Półbrygada Legii Cudzoziemskiej (fr. *13e demi-brigade de la légion étrangère*, DBLE) opuściła

³⁰³ E. Jarry, *France, UAE sign military and nuclear agreements*, Reuters, 15.01.2008, <https://www.reuters.com/article/us-france-sarkozy-gulf-idUSL1517472620080115>, dostęp: 19.11.2021.

³⁰⁴ Ministère des Armées, *Les forces françaises répositionnées*, op. cit.

³⁰⁵ Ibidem.

³⁰⁶ P. Boulanger, *Le positionnement géostratégique de la France dans le golfe Arabo-Persique: la base interarmées d'Abu Dhabi*, „Outre-Terre” nr 3/2011, s. 531-537.

³⁰⁷ Ministère des Armées, *Chiffres clés de l'Armée de l'air et de l'espace*, <https://www.defense.gouv.fr/air/presentation/chiffres-cles/chiffres-cles-de-l-armee-de-l-air-et-de-l-espace>, dostęp: 23.12.2021.

³⁰⁸ Ministère des Armées, *Pitch Black 2018 : le convoyage*, <https://www.defense.gouv.fr/air/ac-tus-air/pitch-black-2018-le-convoyage>, dostęp: 07.12.2021.

Dżibuti³⁰⁹, aby przenieść się do Abu Zabi, a następnie została zastąpiona właśnie przez utworzony wówczas 5 Pułk Kirasjerów³¹⁰. Na wyposażeniu pułku znajdują się m.in. bojowe opancerzone wozy piechoty VBCI i ciężarówki Caesar wyposażone w system artyleryjski³¹¹.

Jednostki FFEAU od 2009 r. biorą udział w operacji EUNavFor Atalanta (ang. *The European Union Naval Force Somalia – Operation Atalanta*), której celem jest ochrona statków na Oceanie Spokojnym przed somalijskimi piratami³¹². Francuscy żołnierze uczestniczyli także w walkach przeciwko tzw. Państwu Islamskiemu oraz w operacji Chammal. Siły w Zjednoczonych Emiratach Arabskich zapewniają również monitoring operacyjny na podlegającym im obszarze stałego rejonu odpowiedzialności, obejmującym terytoria ZEA, Pakistanu, Indii, Bangladeszu, Kuwejtu, Bahrajnu, Kataru, Omanu, Arabii Saudyjskiej, Jordanii, Iraku, Iranu oraz strefę morską Oceanu Indyjskiego, jego wody terytorialne i przestrzeń powietrzną, w szczególności Sri Lanki i Malediwów³¹³. FFEAU utrzymują również dwustronną i regionalną współpracę operacyjną, głównie w ramach wspólnych szkoleń, oraz skupiają się na ochronie francuskich obywateli.

W 2019 r. doszło do podpisania kolejnej umowy pomiędzy Francją a ZEA, w której państwa zadeklarowały zacieśnienie współpracy wojskowej³¹⁴. Kooperacja obejmuje również udział sił francuskich w obronie Emiratów przed jakąkolwiek agresją. W tym kontekście regularnie odbywają się ćwiczenia, takie jak El Himeimat³¹⁵, które wzmacniają wiarygodność Francji jako partnera ZEA. W obliczu ryzyka eskalacji konfliktu w cieśninie Ormuz w 2019 r. w pobliżu Abu Zabi odbyły się również ćwiczenia minowe East Dolphin³¹⁶.

W grudniu 2021 r. oba państwa podpisały kolejną umowę na zakup przez ZEA 80 myśliwców „Rafale” i 12 śmigłowców „Caracal”. Łączna suma kontraktu to około

³⁰⁹ 13th Demi-Brigade of the Foreign Legion, Foreign Legion Info, <http://foreignlegion.info/units/13th-demi-brigade-of-the-foreign-legion/>, dostęp: 02.05.2021.

³¹⁰ P. Chapleau, *Le 5e régiment de Cuirassiers officiellement recréé aux Emirats Arabes Unis*, Ouest France, 05.06.2016, <http://lignesdedefense.blogs.ouest-france.fr/archive/2016/06/05/le-5e-regiment-de-cuirassiers-officiellement-recree-aux-emir-16299.html>, dostęp: 09.12.2021.

³¹¹ Ibidem.

³¹² P. Boulanger, op. cit.

³¹³ Ministère des Armées, *Les forces françaises prépositionnées*, op. cit.

³¹⁴ UAE and France sign military cooperation agreement, UAE NEWS, 24.11.2019, <https://www.thenationalnews.com/world/mena/uae-and-france-sign-military-cooperation-agreement-1.941953>, dostęp: 24.03.2021.

³¹⁵ Ministère des Armées, *FFEAU: 11e édition de l'exercice El-HIMEIMAT*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/forces-prepositionnees/ffeau-11e-edition-de-l-exercice-el-himeimat>, dostęp: 26.04.2021.

³¹⁶ É. Tenenbaum, M. Paglia, N. Ruffié, *Confettis...*, op. cit.

Ryc. 10. Siły Stacjonujące w Zjednoczonych Emiratach Arabskich

20 mld EUR. Dodatkowo ZEA zobowiązała się do dalszego rozbudowywania francuskich baz wojskowych na jej terytorium. Prezydent Francji Emmanuel Macron stwierdził, że ten rekordowy kontrakt pokazuje, że Emiraty uważają Francję za solidnego partnera, który dotrzymuje swoich zobowiązań. Mówił również, iż francuskie zaangażowanie w regionie jest ukierunkowane na aktywną współpracę w walce z terroryzmem, a bliskość ze Zjednoczonymi Emiratami Arabskimi i krajami Zatoki Perskiej wzmocni światową pozycję Francji. Co ważne, do tej pory Emiraty faworyzowały głównie amerykańskie samoloty F-35, więc ten kontrakt można traktować jako zemstę Paryża na Waszyngtonie, po upokorzeniu z australijskimi okrętami podwodnymi. Samoloty będą dostarczone do 2027 r. i mają zastąpić 60 sztuk „Mirage 2000-9”, nabytych w 1998 r. przez Emiraty. Francja ma jeszcze pięciu zagranicznych klientów: Katar (36 samolotów, ale planuje zakupić dodatkowo 12), Indie (36), Egipt (30 nowych, oprócz 24 na stanie), Grecję (18) i Chorwację (12). Emiraty są obecnie szóstym najważniejszym klientem francuskiego przemysłu obronnego, a w latach 2011-2020, dokonały zamówień o wartości 4,7 mld euro. Oprócz tego ZEA zainwestują we francuskie fundusze inwestycyjne w ciągu najbliższych 6 lat prawie 10 mld euro (energetyka, sztuczna inteligencja, przemysł kosmiczny)³¹⁷.

³¹⁷ A. Olech, *Wizyta...*, op. cit.

18.2 Konkluzje

Posiadanie bazy wojskowej na terenie ZEA jest istotnym punktem strategicznym z racji geopolitycznego położenia tego państwa – nad Zatoką Perską i cieśniną Ormuz – a także z punktu widzenia interesów narodowych Francji ze względu na korzyści finansowe. Zamówienia Zjednoczonych Emiratów Arabskich na francuską broń były warte 4,7 mld euro w latach 2010-2019 oraz 1,5 mld euro w samym 2019 r.³¹⁸

Dużą rolę odgrywa również kwestia bezpieczeństwa oraz fakt, że jest to obszar bogaty w złoża ropy naftowej i gazu ziemnego. Szacuje się, że około 40% światowych dostaw ropy naftowej, także do Francji, transportowane jest właśnie przez cieśninę Ormuz. Jednocześnie region ten zagrożony jest działalnością piratów na wodach Zatoki Adeńskiej i Oceanu Spokojnego, co może zakłócać stabilność łańcucha dostaw.

Ponadto w Belhaf na terenie Jemenu znajduje się terminal eksportowy Yemen LNG. Należy on po części do ZEA oraz, w 40%, do francuskiego przedsiębiorstwa petrochemicznego Total. W 2019 r. organizacja *l'Observatoire des Armements* opublikowała raport, z którego wynika, że na terenie ww. terminalu znajdują się tajna baza wojskowa oraz więzienie Zjednoczonych Emiratów Arabskich, w którym więźniowie poddawani są torturom czy nieludzkiemu i poniżającemu traktowaniu³¹⁹. Władze Francji starają się unikać tematu i nie zajmują jednoznacznych stanowisk, aby, z jednej strony, nie być oskarżonym o współdziałanie w zakresie łamania praw człowieka³²⁰, a z drugiej, by nie dopuścić do pogorszenia stosunków z ZEA.

Z perspektywy Zjednoczonych Emiratów Arabskich istnienie francuskiej bazy wojskowej zwiększa państwowe bezpieczeństwo. Jest to widoczne w przypadku ochrony szlaków morskich, która przełożyła się na wzmocnienie bezpieczeństwa dostaw surowców energetycznych, co z kolei przyniosło obopólne korzyści dla współpracujących ze sobą państw.

Baza na Bliskim Wschodzie to także idealne miejsce do wykorzystywania w przypadku pojawiających się konfliktów i wyzwań. Gdy na początku sierpnia 2021 r. doszło do szybkiego zajęcia Afganistanu przez talibów, po wycofaniu się amerykańskich wojsk, Francuzi wykorzystali bazę w ZEA do ewakuacji i transportu swoich obywateli i współpracowników. Z Afganistanu ewakuowano 2834 osoby, w tym 142 Francuzów,

³¹⁸ *Rapport au Parlement sur les exportations d'armement de la France*, 2020, <https://www.vie-publique.fr/sites/default/files/rapport/pdf/274475.pdf>, dostęp: 27.04.2021.

³¹⁹ *Base militaire, checkpoints et prison secrète: un rapport pointe la "militarisation" des infrastructures de Total au Yémen*, Observatoire des Armements, 7.11.2019, <http://obsarm.org/spip.php?article325>, dostęp: 15.05.2021.

³²⁰ K. Siekierka, *Zaangażowanie Republiki Francuskiej w wojnę domową w Jemenie*, Instytut Nowej Europy, <https://ine.org.pl/zaangazowanie-republiki-francuskiej-w-wojne-domowa-w-jemenie/>, dostęp: 11.05.2022.

ponad 2600 Afgańczyków oraz 17 osób z innych państw europejskich. Operacja „Apgan” trwała od 15 do 27 sierpnia. W tym czasie wykonano 26 lotów z Kabulu do Abu Zabi oraz 16 lotów z Abu Zabi do Paryża³²¹. Co więcej, Francja udostępniła swoje lotnisko w ZEA państwom sojusznicy (w tym USA), które również dokonywały ewakuacji. Zaangażowanych w tę operację było 75% personelu FFEAU.

³²¹ Ministère des Armées, *Opération d'évacuation en Afghanistan*, <https://www.defense.gouv.fr/actualites/articles/mise-a-jour-30-08-2021-operation-d-evacuation-en-afghanistan>, dostęp: 30.12.2021.

19. Operacja Barkhane

Aleksander Olech, Agnieszka Homańska

Operacja Barkhane (fr. *l'Opération Barkhane*) rozpoczęła się w sierpniu 2014 r. i była kontynuacją operacji Serval, wymierzonej w struktury Al-Kaidy Islamskiego Maghrebu (ang. *Al-Qaeda in the Islamic Maghreb*, AQIM). Już w 2013 r.³²² na prośbę malijskiego rządu³²³ Francja zdecydowała się na interwencję zbrojną mającą na celu neutralizację środowiska terrorystycznego obecnego w regionie Sahelu. Głównym założeniem francuskiej obecności militarnej było wsparcie lokalnych sił wojskowych w walce z terroryzmem, koordynacja międzynarodowej koalicji oraz wsparcie akcji humanitarnej na rzecz lokalnego społeczeństwa.

Armia francuska prowadziła działania na zasadzie partnerstwa z krajami grupy pięciu na rzecz Sahelu (G5 Sahel), w której skład wchodzi: Burkina Faso, Czad, Mali, Mauretania i Niger. Strategicznym celem Francji była pomoc w osiągnięciu samodzielności militarnej przez kraje Sahelu, aby mogły zapewnić bezpieczeństwo i stabilizację w regionie bez pomocy sił zagranicznych. Misje humanitarnego wsparcia były ściśle powiązane z aspektem militarnym operacji, gdyż przychylność lokalnej ludności wobec

³²² Dioncounda Traoré, pełniący funkcję prezydenta w latach 2012-2013, po zamachu stanu dokonanym przez juntę wojskową (po którym to Francja zawiesiła współpracę militarną), poprosił Francję o pomoc wojskową w celu odparcia ofensywy islamskich grup zbrojnych. Prośba ta została wyrażona w liście do prezydenta François Hollande'a po konsultacjach Rady Bezpieczeństwa w sprawie Mali tego samego dnia, gdy uzbrojeni islamisci kontrolujący północ zajęli miasto w środkowej części kraju.

³²³ *Le Mali appelle la France à son secours*, Le Point, 11.01.2013, https://www.lepoint.fr/monde/le-president-malien-demande-l-aide-militaire-de-la-france-11-01-2013-1612342_24.php; B. Roger, *Mali : après l'offensive jihadiste, Dioncounda Traoré demande une aide militaire à la France*, JeuneAfricque, 11.01.2013, <https://www.jeuneafrique.com/172755/politique/mali-apr-s-l-offensive-jihadiste-dioncounda-trao-demande-une-aide-militaire-la-france>, dostęp: 13.12.2021.

międzynarodowej koalicji uniemożliwia tworzenie nowych lokalizacji, w których schronienie znaleźć mogą terroryści. Francuska operacja przeciwko terroryzmowi na Sahelu była bardzo trudną i wymagającą misją ze względu na ogromny teren działania. Wojska francuskie musiały działać na terytorium 5 krajów, których całkowita powierzchnia porównywalna jest do obszaru państw Unii Europejskiej. Do początku czerwca 2021 r. w operacji brało udział ok. 5100 francuskich żołnierzy, głównie w Mali, Nigrze i Czadzie (z kwaterą dowództwa znajdującą się w stolicy Czadu, Ndżamenie), wspierających i szkolących siły państw G5 Sahel. Od 2018 r. w operacji uczestniczyły też Wielka Brytania³²⁴ i Estonia, od grudnia 2019 r. również Dania³²⁵. Obecne w regionie są także siły amerykańskie, włoskie czy hiszpańskie³²⁶.

19.1. Działania w ramach operacji Barkhane

W operacji Barkhane oprócz sił francuskich brało udział, w zależności od podejmowanych działań, ok. 3000 żołnierzy z państw G5. Koszty misji po ośmiu latach szacowane są dość rozległe, oscylując między 650 milionami a miliardem euro na rok³²⁷. Ważnym aspektem jest również wsparcie lokalnej ludności. Dzięki takim inicjatywom coraz chętniej odmawia ona współpracy z terrorystami. Tylko w 2020 r. przeprowa-

³²⁴ J. Deveaux, *G5-Sahel: quatre pays d'Europe montent à bord*, FranceInfo, 18.01.2018, https://www.francetvinfo.fr/monde/afrique/politique-africaine/g5-sahel-quatre-pays-d-europe-montent-a-bord_3055657.html, dostęp: 13.05.2021. Londyn wsparł działania grupy G5 poprzez zaopatrzenie ich w śmigłowce Chinook 2.

³²⁵ Ministère des Armées, *Opération Barkhane*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/afrique/bande-sahelo-saharienne/operation-barkhane/dossier-de-reference/operation-barkhane>, dostęp: 21.04.2021; *BARKHANE : Les MERLIN danois d'attaque pour Barkhane !* <https://www.defense.gouv.fr/operations/actualites2/barkhane-les-merlin-danois-d-attaque-pour-barkhane>, dostęp: 05.05.2021.

³²⁶ Amerykańską obecność stanowią przede wszystkim drony, które dostarczają około 50% danych wywiadowczych wykorzystywanych przez siły francuskie w tym rejonie. Włochy zdecydowały się na zaangażowanie w Task Force Takuba jako strategiczne dla zwiększenia swojej obecności w regionie. Oprócz rozmieszczenia do 200 żołnierzy i personelu pomocniczego planowane jest zaangażowanie 20 pojazdów lądowych i 8 statków powietrznych (w tym cztery śmigłowce szturmowe AW-129D Mangusta i cztery śmigłowce transportowe NH-90) za łączną kwotę 15,6 mln euro. Wkład ten powinien przyczynić się do osiągnięcia pełnej zdolności operacyjnej grupy zadaniowej, która pomimo dużej liczby uczestników ma trudności z pozyskaniem liczniejszego personelu z państw, które przyłączyły się do inicjatywy. Zostały zapowiedziane plany zwiększenia obecności hiszpańskiej (Sahel i Liban). Przede wszystkim dotyczy to zaangażowania w operacji EUTM Mali.

³²⁷ L. Larcher, *Opération Barkhane: quelles conséquences en cas de retrait français du Sahel ?*, La Croix, 15.02.2021, <https://www.la-croix.com/Monde/Operation-Barkhane-queelles-consequences-cas-retrait-francais-Sahel-2021-02-15-1201140760>, dostęp: 23.12.2021.

dzono 128 operacji bojowych i 98 cywilno-militarnych, które poprawiły m.in. dostęp do wody, energii oraz edukacji w regionie³²⁸. Oprócz wiedzy teoretyczno-taktycznej Francja wspierała również wojska państw Sahelu materialnie, oferując pojazdy oraz stacje nadawcze, które w znaczący sposób poprawiły efektywność afrykańskich armii. Bazy francuskie (stałej i tymczasowej obecności) znajdują się obecnie na terenie Mali, Nigru i Czadu³²⁹.

19.1.1. Siły lądowe

W skład wojsk lądowych wchodziły:

- Dwie Pustynne Grupy Bojowe (fr. *Le groupement tactique désert*, GTD) liczące około 1500 żołnierzy,
- 280 ciężkich pojazdów opancerzonych,
- 400 pojazdów transportowych,
- 220 pojazdów lekko opancerzonych,
- 1 maja 2021 r. w obozie malijskich sił zbrojnych w Gao Francja przekazała 20 pickupów (typu Masstech) lekkim jednostkom rozpoznawczo-interwencyjnym (fr. *les Unités légères de reconnaissance et d'intervention*, ULRI) 3 i 4, szkolonym przez francusko-estońską grupę zadaniową Task Force Taku-ba³³⁰.

19.1.2. Siły powietrzne

Siły powietrzne wykorzystywane w operacjach wojskowych w regionie Sahelu składały się z 20 śmigłowców, w tym 3 brytyjskich ciężkich śmigłowców transportowych CH-47 Chinook, stacjonujących w bazie w Mali, w Gao³³¹.

Ponadto sekcja jednostki powietrznej jest podzielona na dwie bazy lotnicze – w Niamey w Nigrze oraz w Ndżamenie w Czadzie. W skład zasobów wojskowych wchodzi:

³²⁸ Ministère des Armées, *Opération Barkhane*, op. cit., dostęp: 24.04.2021.

³²⁹ Ibidem.

³³⁰ Ministère des Armées, *Point de situation des opérations du 30 avril au 6 mai*, https://www.defense.gouv.fr/operations/points-de-situation/point-de-situation-des-operations-du-30-avril-au-6-mai?fbclid=IwAR2HIV5w0BwGsGVTAmathG299iOeLhGX8PFOkDEHxK07ovsIfyp_StV0_w, dostęp: 08.12.2021.

³³¹ L. Lagneau, *Sahel : Des hélicoptères CH-47 Chinook pour la force française Barkhane*, Zone Militaire, 18.01.2018, <http://www.opex360.com/2018/01/18/sahel-helicopteres-ch-47-chinook-force-francaise-barkhane/>; J. Boquet, *Barkhane : prolongation du déploiement des Chinook*, Air&Cosmos, 29.06.2020, <https://www.air-cosmos.com/article/barkhane-prolongation-du-dploiement-des-chinook-23297>, dostęp: 24.11.2021.

- 7 samolotów Mirage 2000 C i D,
- od 5 do 8 samolotów transportowych oraz 3 drony REAPER³³².

Od rozpoczęcia operacji podczas walk zginęło 58 francuskich żołnierzy³³³, zaś według raportu parlamentarnego tylko w 2020 r. zneutralizowanych zostało ponad 1200 terrorystów³³⁴.

19.1.3. Żandarmeria prowincjalna

Na terenie operacji Barkhane (w Czadzie, Nigrze oraz Mali³³⁵) znajdowały się także oddziały żandarmerii prowincjalnej³³⁶. Misja wojskowej policji sądowej jest podstawową działalnością tej jednostki. Podlega ona prokuraturze francuskiej oraz nadzorowi szefa Sztabu Generalnego (CEMA).

Żandarmeria prowincjalna wykonuje również ogólne misje policyjne, wspierając inne formacje (zajmuje się eskortą, ochroną, czasem dostarczaniem informacji odpowiednim francuskim organom sądowym i, w razie konieczności, pomocą lokalnym służbom śledczym)³³⁷. Angażuje się także w działalność wywiadowczą na rzecz sił wojskowych, którym towarzyszy za granicą. Oddział *gendarmerie prévôtale* nie ma kompetencji do prowadzenia działań w okresie pokoju na terytorium kraju³³⁸.

³³² Ministère des Armées, *Opération Barkhane*, op. cit.; Idem, *BARKHANE : Reaper et Mirage, une complémentarité essentielle aux opérations aériennes*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/afrique/bande-sahelo-saharienne/operation-barkhane/breves/barkhane-reaper-et-mirage-une-complementarite-essentielle-aux-operations-aeriennes>, dostęp: 24.11.2021.

³³³ Z tej grupy 51 żołnierzy otrzymało pośmiertnie tytuł „zabitych za Francję” (fr. *Morts pour la France*).

³³⁴ *Opération Barkhane : ce qu'il faut savoir sur la présence militaire française au Sahel*, TF1, 16.02.2021, <https://www.lci.fr/international/video-operation-barkhane-ce-qu-il-faut-savoir-sur-la-presence-militaire-francaise-au-sahel-2178468.html>, dostęp: 23.11.2021.

³³⁵ Są to 3 z 7 istniejących oddziałów sytuacyjnych (fr. *Les détachements prévôtaux de circonstance*); pozostałe: Estonia, Liban Jordania i Republika Środkowoafrykańska. Istnieje także 6 oddziałów stałej obecności (fr. *détachements prévôtaux permanents*), stacjonujących w Niemczech, Zjednoczonych Emiratach Arabskich, Gabonie, Senegalu oraz na Wybrzeżu Kości Słoniowej.

³³⁶ Formacja ta sięga XIV w. i króla Karola V, i aktualnie pełni kluczową rolę we wsparciu wojsk francuskich poza granicami republiki. Żandarmeria prowincjalna jest sukcesorką służb porządkowych Maréchaussée, zajmowały się utrzymywaniem porządku w oddziałach, a także zapobieganiem grabieżom i wyłapywaniem dezertersów. Współcześnie oddział ten pełni funkcje żandarmerii na terenach poza Francją metropolitalną.

³³⁷ *La gendarmerie prévôtale*, <https://www.defense.gouv.fr/actualites/operations/la-gendarmerie-prevotale>, dostęp: 05.12.2021.

³³⁸ P. Simon, *Armées. 70 gendarmes de la prévôté déployés à l'étranger*, Ouest France, 28.03.2021, <https://www.ouest-france.fr/politique/defense/armees-70-gendarmes-de-la-prevote-deployes-a-l-etranger-d9d5ac78-8f27-11eb-a3dd-c268e58a9335>; E. Costa, *Un nécessaire posi-*

Ryc. 11. Operacja Barkhane

19.2. Pozostałe cele misji

Armia francuska współpracowała z krajami grupy pięciu na rzecz Sahelu. Żołnierze z tych państw brali udział w działaniach pod francuskim przewodnictwem. Aktywna polityka Francuzów wobec ich dawnych kolonii jest ważnym elementem lokalnych struktur bezpieczeństwa, jako że wyżej wymienione państwa należą do najbiedniejszych na świecie i bez wsparcia zewnętrznego ich siły zbrojne nie są w stanie zapewnić ludności cywilnej bezpieczeństwa³³⁹.

Szczyt w Pau³⁴⁰ w 2020 r. zacieśnił współpracę pomiędzy dotychczasowymi sojusznikami. Prowadzoną ofensywę przeciwko terrorystom wsparto 600 dodatkowymi żołnierzami, którzy dołączyli do jednostek logistycznych, łącznościowych oraz pustynnych grup bojowych. Postanowiono również, że siły biorące udział w operacji Barkhane

tionnement à l'international, GEND Info, 7.06.2019, <https://www.gendinfo.fr/dossiers/transformation-et-identite-au-caeur-de-la-gendarmerie/Un-necessaire-positionnement-a-l-international> dostęp: 24.11.2021.

³³⁹ K. Gadera, *Pięcioro francuskich żołnierzy poległo w Mali*, Konflikty.pl, 4.01.2021, <https://www.konflikty.pl/aktualnosci/wiadomosci/piecioro-francuskich-zolnierzy-poleglo-w-mali/>, dostęp: 22.12.2021.

³⁴⁰ Celem szczytu było przedyskutowanie strategii walki z grupami zbrojnymi oraz francuskiej obecności w regionie Sahelu.

oraz G5 Sahel Joint Force (FCG5S) będą operowały pod jednym dowództwem. Został zatem powołany do życia mechanizm wspólnego dowództwa, co wpłynęło pozytywnie na koordynację działań. W jego skład wchodzi oddział kontaktu i łączności (fr. *le Détachement de Liaison Conjoint, DLC*), komórka wywiadowcza oraz stanowisko wspólnego dowództwa, które obsługują oficerowie krajów G5 Sahel oraz francuscy żołnierze operacji Barkhane.

Wideokonferencja w ramach dwudniowego szczytu państw G5 zawierała klarowne deklaracje co do francuskich działań w regionie w ramach akcji antyterrorystycznych. Padły też kluczowe słowa ze strony Czadu, którego przedstawiciele zapowiedzieli wzmocnienie szczególnie niebezpiecznego obszaru styku granic trzech krajów (Burkina Faso, Nigru i Mali) żołnierzami tej narodowości. Spotkanie miało na celu podsumowanie działań prowadzonych od szczytu w Pau oraz dyskusje na temat dalszej kooperacji³⁴¹.

W ramach współpracy europejskiej z malijskim wojskiem Francja zorganizowała specjalną grupę Task Force Takuba, która wspomaga działania w regionie Liptako – Gourma, w którym największe zagrożenie stanowią Państwo Islamskie na Wielkiej Saharze (ang. *the Islamic State in the Greater Sahara, ISGS*) i powiązana z Al-Kaidą Grupa Wspierania Islamu i Muzułmanów (ang. *The Groups for Support of Islam and Muslims*, ar. *Jama'a Nusrat ul-Islam wa al-Muslimin*, JNIM)³⁴². Ta struktura antyterrorystyczna ma na celu poszerzenie prowadzonych już działań antyterrorystycznych w regionie. W jej skład wchodzi: centrum dowodzenia, dwie grupy taktyczne (francusko-czeska i francusko-estońska) oraz szwedzkie siły szybkiego reagowania, które stacjonują w mieście Gao oraz Ménaka. Task Force Takuba cechuje duża autonomiczność, co w znacznym stopniu usprawnia jej działania operacyjne. Powołanie tej grupy operacyjnej jest szczególnie ważne dla sił G5 Sahel, które po restrukturyzacji i powstaniu G5 Sahel Joint Force liczą siedem batalionów (550 żołnierzy oraz 100 policjantów lub żandarmerów), z czego po dwa wystawiane są przez Mali i Niger, a po jednym – przez Czad, Burkina Faso i Mauretanię. Do misji należało dziesięć państw UE: Francja, Estonia, Szwecja, Czechy, Włochy, Dania, Portugalia, Belgia, Grecja i Holandia. Niemniej jednak tylko połowa z nich zobowiązała się do wysłania wojsk. Francja, Estonia, Szwecja (choć Szwedzi się później wycofali) oraz Włochy wysłały na miejsce personel liczący odpowiednio 100, 40, 150 oraz 200 osób³⁴³. Pierwotnie działania miały być prowadzone

³⁴¹ *G5 Sahel : ce qu'il faut retenir des déclarations de Macron à l'issue du sommet*, L'Express, 16.02.2021, https://www.lexpress.fr/actualite/monde/g5-sahel-ce-qu-il-faut-retenir-des-declarations-de-macron-a-l-issue-du-sommet_2145004.html, dostęp: 24.04.2021.

³⁴² *Bah Ag Moussa*, <https://www.un.org/securitycouncil/content/bah-ag-moussa>, dostęp: 24.04.2021.

³⁴³ N. Gros-Verheyde, *Task-Force Takuba. Les Italiens arrivent*, B2, 17.02.2021, <https://www.bruxelles2.eu/2021/02/task-force-takuba-les-italiens-arrivent/>; R. A. Haddou, *France and the EU in the Sahel*, Eulogos Athena, 25.02.2021, <https://www.eu-logos.org/2021/02/25/france-and-the-eu-in-the-sahel/>, dostęp: 05.12.2021.

50 km od granicy, ale po szczycie w Pau ustalono, że obszar ten może zostać rozszerzony³⁴⁴. Dnia 17 czerwca 2021 r. rumuński parlament ogłosił decyzję o przystąpieniu do grupy zadaniowej Task Force Takuba. Około 50 tamtejszych żołnierzy dołączyło do misji w IV kwartale 2021 r.³⁴⁵

Jedną z ostatnich operacji, którą mogą się poszczycić siły francuskie, jest neutralizacja Bah ag Moussy, militarnego dowódcy grupy terrorystycznej JNIM. Warto również wspomnieć o operacjach Monclar lub Bourrasque, przeprowadzonych w ramach Barkhane, w których brało udział odpowiednio 5000 i 3000 żołnierzy³⁴⁶. Celem przeprowadzonej w marcu 2020 r., trwającej trzy tygodnie, operacji Monclar była neutralizacja dżihadystów. Jednostki w niej uczestniczące odnalazły i zniszczyły liczne kryjówki bojowników wraz z ich wyposażeniem militarnym³⁴⁷. Operację Bourrasque rozpoczęto kilka miesięcy później, czyli 28 września. Zakończono ją natomiast 1 listopada 2020 r. Była ona prowadzona we współpracy z malijskimi i nigeryjskimi siłami zbrojnymi, przy wsparciu ich angielskich, amerykańskich i duńskich odpowiedników. Jej celem było trwałe osłabienie zbrojnych grup terrorystycznych (fr. *les Groupes armés terroristes*). Do głównych zadań operacji należały: kontrola wyznaczonych stref i zamieszkujących je osób, rewizje oraz ściganie terrorystów³⁴⁸. Zarówno Monclar, jak i Bourrasque przyczyniły się do osłabienia zdolności militarnych Al-Kaidy Islamskiego Maghrebu.

Drugi kwartał 2021 r. zaczął się od intensywnych działań w Sahelu. W Mali, w rejonie Doro, pomiędzy Gao a Gossi, podjęły zadania dwie pustynne grupy bojowe przeznaczenia taktycznego (fr. *les Sous groupements tactiques désert*, SGTD). Pierwsza prowadziła misje rozpoznawcze w celu polepszenia kontaktów z lokalnymi władzami. W istocie powrót sił bezpieczeństwa ma zasadnicze znaczenie dla stabilności i przywrócenia administracji państwowej. W misji uczestniczył również lekarz z Malijskich Sił Zbrojnych (fr. *les Forces armées maliennes*, FAMa) w Gao, który zaoferował swoje usługi miejscowej ludności pozbawionej opieki medycznej. Druga grupa odwiedziła obóz FAMa w N'Tahaka. Przez cztery dni żołnierze sił operacji Barkhane szkolili Malijszyków z zakresu taktyki, opieki medycznej, utrzymania infrastruktury. FAMa ma docelowo dysponować środkami pozwalającymi na zapewnienie ochrony własnej

³⁴⁴ K. Danielewicz, *Task Force Takuba – nowe siły w rejonie Sahelu*, Security in practice, 15.04.2020, https://securityinpractice.eu/task-force-takuba-nowe-sily-w-rejonie-sahelu/#_ftn6, dostęp: 24.11.2021.

³⁴⁵ N. Gain, *La Roumanie rejoint Takuba*, Forces Operations Blog, <https://www.forcesoperations.com/la-roumanie-rejoint-takuba/>, dostęp: 19.06.2021.

³⁴⁶ Ministère des Armées, *Opération Barkhane*, op. cit.

³⁴⁷ 2020 Operation Monclar in the Sahel, Foreign Legion Info, 4.04.2020, <http://foreignlegion.info/2020/04/04/2020-operation-monclar-in-the-sahel/>, dostęp: 11.12.2021.

³⁴⁸ Ministère des Armées, *Barkhane: Opération BOURRASQUE, une opération d'ampleur dans le Liptako*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/actualites2/barkhane-operation-bourrasque-une-operation-d-ampleur-dans-le-liptako>, dostęp: 11.12.2021.

i miejscowej ludności. M.in. w Doro FAMA zapewniała bezpieczeństwo lokalne. Ponadto Grupa Bojowa Logistyki Pustyni (fr. *le Groupement tactique désert logistique*, GTD LOG) Charente przeprowadziła duży konwój w celu zaopatrzenia pustynnych platform operacyjnych sił Barkhane (fr. *les Plateformes opérationnelles désert*, PfOD) w północnym Mali. W misji brało udział ponad 130 pojazdów (na trasie ponad 1000 km). Rozmieszczono komponenty inżynieryjne przeznaczone do walki z improwizowanymi ładunkami wybuchowymi (fr. *les Engins explosifs improvisés*, EEI). W operacji wzięło udział około 300 żołnierzy, a ostatnie tego typu wydarzenie miało miejsce w listopadzie 2020 r.³⁴⁹

19.3. Zmiana modelu operacji Barkhane

10 czerwca 2021 r. prezydent Emmanuel Macron ogłosił redukcję liczebności francuskich sił w regionie Sahelu, rozpoczynając tym samym zmianę modelu dotychczasowej misji Barkhane, w skutek której utraciła status operacji zagranicznej (fr. *les opérations extérieures*, OPEX). W początkowej fazie planowane jest stopniowe zmniejszanie liczby żołnierzy z 5100 do około 2500³⁵⁰. Decyzja ta została podjęta po około roku od podniesienia liczby żołnierzy o dodatkowe 600, a termin jej ogłoszenia przypadł tuż przed czerwcowym szczytem G7 w Kornwalii, podczas którego Emmanuel Macron podniósł kwestię bezpieczeństwa w Sahelu, postrzeganego przez państwa Zachodu jako obszar wysokiego ryzyka³⁵¹.

W założeniu obecność francuskich sił zbrojnych ma się opierać na aktywności sił specjalnych, mających za zadanie punktowo zwalczać zorganizowane grupy terrorystyczne w misji Sabre³⁵². Francja podkreśla, że wciąż planuje aktywne zaangażowanie w regionie, jednak idea dotychczasowej misji ma zostać przekazana koalicji wojsk europejskich w ramach operacji Takuba, w której obecnie uczestniczą m.in. wojska francuskie, estońskie, szwedzkie oraz czeskie. Mają być one wspierane przez oddziały włoskie, duńskie, greckie oraz węgierskie³⁵³. Planowane jest skoncentrowanie tych

³⁴⁹ Ministère des Armées, *Point de situation...*, op. cit.

³⁵⁰ *Le Pentagone maintiendra son soutien au Mali*, La Presse, 11.06.2021, <https://www.lapresse.ca/international/afrique/2021-06-11/fin-de-l-operation-militaire-francaise/le-pentagone-maintiendra-son-soutien-au-mali.php>, dostęp: 14.12.2021.

³⁵¹ *No 'immediate' reduction of France's Sahel force, says Macron*, France 24, 16.02.2021, <https://www.france24.com/en/france/20210216-france-will-step-up-anti-terror-efforts-in-the-sahel-says-macron>, dostęp: 13.06.2021.

³⁵² Operacja specjalna złożona z grup zadaniowych z personelem ok. 300-400 żołnierzy operacji specjalnych z siedzibą w Burkina Faso.

³⁵³ Task Force Takuba: Launching Ministerial Meeting <https://www.government.se/495ef1/globalassets/government/dokument/forsvarsdepartementet/2020/joint-press-statement-task-force-takuba.pdf>, dostęp: 13.12.2021.

jednostek w regionie Gao oraz w zachodnim Nigrze, gdzie aktywność terrorystyczna jest największa. Grupa bojowa liczy obecnie 300-400 ludzi, z czego połowę stanowią Francuzi, a także kilkudziesięciu Estończyków i Czechów oraz blisko 140 Szwedów. Włochy zadeklarowały do 200 żołnierzy, Dania – około 100. To jednak wciąż daleko od osiągnięcia pułapu 2000 żołnierzy, który Emmanuel Macron ogłosił na zakończenie szczytu w Ndżamenie w Czadzie w lutym 2021 r. Francuskiemu prezydentowi można przypisać wprowadzenie Sahelu do europejskiej agendy, ale konkretne rezultaty nie były jeszcze widoczne w momencie decyzji o francuskim wycofaniu. Sytuację utrudnia niechęć kilku państw, a przede wszystkim Niemiec. Jednakże wysoki przedstawiciel UE do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa Josep Borrell mówił w kwietniu 2021 r., że w Europie niezbędne jest zrozumienie, iż stabilizacja na obszarze Sahelu jest jednym z elementów bezpieczeństwa europejskiego, a większe zaangażowanie w jej osiągnięcie powinno zyskiwać coraz szersze zrozumienie. W obliczu tych słów staje brak szybkiej reakcji (lub też reakcji w ogóle) europejskich stolic na zapowiedź francuskiego prezydenta z czerwca 2021 r.

Pogarszająca się sytuacja w regionie oraz bezsilność francuskich wojsk sprawiała, że scenariusz zmiany modelu operacyjnego był brany pod uwagę od dłuższego czasu. Dotychczasowa taktyka oraz system walki z terrorystami nie przekładał się na wzrost stabilizacji w Mali, kraju najbardziej dotkniętym przez działalność radykalnych organizacji wojskowych. Taki rozwój sytuacji zmusił Emmanuela Macrona do działania. Niestabilna sytuacja polityczna w Mali, której konsekwencją był m.in. majowy zamach stanu, stała się idealnym pretekstem do zmiany zaangażowania francuskich sił w Sahelu, co doprowadziło do ich redukcji³⁵⁴. Ponadto duży wpływ na decyzję miały również nadchodzące w tamtym czasie wybory prezydenckie, gdyż większość francuskiego społeczeństwa była przeciwna operacji Barkhane ze względu na wysoki nakład finansowy z budżetu państwa i jej niską efektywność. Dodatkową przyczyną było rosnące nieporozumienie pomiędzy Paryżem a Bamako, sprowokowane m.in. niechęcią Francji wobec pomysłu podjęcia rozmów oraz negocjacji z terrorystami, forsowanego przez malijski rząd. Wymienione czynniki sprawiły, że Emmanuel Macron postanowił, aby państwa Sahelu wzięły odpowiedzialność za swoje terytorium oraz obywateli, wymuszając to redukcją liczby francuskich żołnierzy.

Zmiana modelu obecności wojskowej ukazała prawdziwe oblicze operacji Barkhane. W dotychczasowej narracji francuski rząd utrzymywał, że przynosi ona wyłącznie korzyści. W rzeczywistości okazało się to nieprawdą. Innym błędem było zwiększenie wydatków na działania wojskowe, które miały zapewnić stabilizację. Środki były jednak nieproporcjonalne do efektów misji. Te argumenty powtarzane przez rządzących

³⁵⁴ T. Salaün, *Pressuring junta, France suspends joint military operations with Malian forces*, Reuters, 4.06.2021, <https://www.reuters.com/world/africa/france-suspends-joint-military-operations-with-malian-troops-2021-06-03>, dostęp: 13.12.2021.

kreowały wyłącznie 7-letnią iluzję. Skoncentrowanie francuskich działań na operacjach wojskowych, a przy okazji zaniedbywanie w znaczny sposób aspektu politycznego oraz społecznego sprawiło, że jakkolwiek długotrwała i istotna poprawa jest trudna do dostrzeżenia, a ewentualne efekty i sukcesy były jedynie tymczasowe. Francja reorganizowała swoją armię w momencie, gdy w Mali władzę przejęło wojsko, a kraj nie był w stanie zapewnić sobie bezpieczeństwa bez zewnętrznej pomocy oraz nie miał perspektywy na polityczną stabilizację w przyszłości. Niemniej jednak zmniejszona aktywność francuska afrykańskim państwom daje więcej możliwości do zaproponowania własnych rozwiązań problemu, włącznie z negocjacjami z terrorystami (forma akceptowana w Afryce i na Bliskim Wschodzie) oraz dialogiem politycznym. Francja od zawsze była zdecydowanym przeciwnikiem takiego działania, nawet pomimo działań Organizacji Narodów Zjednoczonych, które doprowadziły do otwarcia 29 szkół³⁵⁵.

Redukcja liczebności francuskich wojsk może spowodować, że inne kraje będą podejmowały zintensyfikowane próby zwiększenia swoich wpływów w regionie pod pretekstem stabilizacji. Poza Francją do najbardziej zaangażowanych państw na omawianym obszarze należą obecnie Rosja oraz Turcja³⁵⁶. Ponadto trwa intensywna rywalizacja o wpływy w regionie, zwłaszcza ze strony Chin i Rosji³⁵⁷, a zatem po wycofaniu się Emmanuela Macrona niknie szansa na jakiekolwiek wsparcie Francji przez np. Polskę³⁵⁸. Obecne władze malijskie prowadzą jednak bliższą współpracę z Moskwą, posiadającą znaczne inwestycje w państwie³⁵⁹. Sahel pozostaje regionem charakteryzującym się wzmożoną aktywnością ugrupowań terrorystycznych. Wobec powyższego należy stwierdzić, że region w kontekście utrzymania bezpieczeństwa zyskał bardzo niewiele na francuskiej oraz międzynarodowej pomocy.

Zachodnia opinia publiczna ma nadzieję na wzrost zaangażowania amerykańskiej armii w regionie. Widać wzrost jej znaczenia i to w niej można upatrywać dominujące-

³⁵⁵ M. Le Cam, *Fin de l'opération «Barkhane» : «Le sentiment anti-présence française monte au Mali ces derniers mois»*, Le Monde, 11.06.2021, https://www.lemonde.fr/afrique/live/2021/06/11/fin-progressive-de-l-operation-barkhane-au-sahel-posez-vos-questions_6083755_3212.html, dostęp: 13.12.2021.

³⁵⁶ L. Lagneau, *Mali : La Russie va-t-elle profiter du dernier coup de force du colonel Goïta, désormais président par intérim?*, Zone Militaire, 29.05.2021, <http://www.opex360.com/2021/05/29/mali-la-russie-va-t-elle-profiter-du-dernier-coup-de-force-du-colonel-goita-desormais-president-par-interim/>, dostęp: 13.12.2021.

³⁵⁷ R. Czulda, *Francuski ekspert dla Defence24.pl: W Sahelu widzimy aktywność Rosji i Chin*, <https://www.defence24.pl/francuski-ekspert-w-sahelu-widzimy-aktywnosc-rosji-i-chin>, dostęp: 14.06.2021.

³⁵⁸ W. Repetowicz, *Ekspansja Rosji w Sahelu: Polska powinna wesprzeć Francję*, www.defence24.pl/ekspansja-rosji-w-sahelu-polska-powinna-wesprzec-francje-opinia, dostęp: 14.06.2021.

³⁵⁹ *Mali : un consortium d'investisseurs contrôlés par des Russes veut financer le projet d'or Sanankoro*, Mines, 19.06.2020, <https://www.agencecofin.com/investissement/1906-77678-mali-un-consortium-d-investisseurs-controles-par-des-russes-veut-financer-le-projet-d-or-sanankoro>, dostęp: 13.06.2021.

go gracza. Taka rola odgrywana przez Stany Zjednoczone jawi się bowiem jako lepsza alternatywa niż siły rosyjskie lub chińskie. To jednak zdaje się kwestią problematyczną, gdyż w III kwartale 2021 r. USA skupiły swoją uwagę na działaniach w rejonie Pacyfiku. Analizując proces wyprowadzania wojsk z Afganistanu, a także sojusz AUKUS, można zaryzykować stwierdzenie, iż Stany Zjednoczone bezwzględnie realizują swoje założenia, nie zawsze przy tym oglądając się na swoich dotychczasowych czy też potencjalnych sojuszników. Pod koniec września 2021 r. tymczasowy premier Mali Choguel Maïga w przemówieniu w ONZ oskarżył Francję o porzucenie jego kraju³⁶⁰. Macron zakwestionował jednak legalność malijskich władz, obecnych w kraju po dwóch zamachach stanu z pierwszej połowy 2021 r. Pojawiło się także zainteresowanie współpracą z Mali ze strony Rosji. Rosyjski minister spraw zagranicznych Siergiej Ławrow poinformował, że Mali zwróciło się do prywatnych rosyjskich firm w celu zwiększenia bezpieczeństwa w rozdartym konfliktem kraju. Ponadto padło oświadczenie, że Kreml nie jest w to zaangażowany³⁶¹. Te słowa ze strony rosyjskiej miały być komentarzem do wypowiedzi J. Borrella, który wskazywał, iż więzi wspólnoty z Mali mogłyby zostać poważnie naruszone, jeśli wspomniane przez S. Ławrowa prywatne firmy, czyli grupa Wagnera, dostałyby zgodę na działalność w tym kraju³⁶².

Grupa Wagnera³⁶³ działa od 2013 r. Powstała jako Kompania Wojskowa Mar, jednak od początku w dyskursie rosyjskim pojawiały się określenia opisujące ją jako firmę ochroniarską. Oficjalnie formacja ta określana jest prywatną firmą wojskową powiązaną z rosyjskim wywiadem. Jej działania widoczne były m.in. w Donbasie czy Wenezueli. Odcięcie się Kremla od działań „wagnerowców” jest jednak próbą upozorowania rzeczywistości. Warto zwrócić uwagę chociażby na to, jaką rolę dla Rosji odegrało zaangażowanie się grupy w Republice Środkowoafrykańskiej. Jej obecność znacznie umocniła pozycję i wpływy Kremla w tym rejonie. Wysłannicy grupy Wagnera prowadzili przez wiele miesięcy lobbying u malijskich władz tymczasowych – w szczególności u Camary, który odwiedził Rosję w sierpniu w 2020 r.³⁶⁴ Choć Bamako podpisało z Moskwą porozumienie obronne w 2019 r., to po raz pierwszy malijskie władze rozważyły podpisanie kontraktu z prywatną firmą wojskową z siedzibą w Rosji.

³⁶⁰ *Le Premier ministre malien accuse la France d'un „abandon en plein vol” avec la fin de Barkhane*, France 24, 26.09.2021, <https://www.france24.com/fr/afrique/20210926-le-premier-ministre-malien-accuse-la-france-d-un-abandon-en-plein-vol-avec-la-fin-de-barkhane>, dostęp: 09.10.2021.

³⁶¹ M. Nichols, *Lavrov says Mali asked private Russian military company for help*, Reuters, 26.09.2021, <https://www.reuters.com/world/africa/mali-asked-private-russian-military-firm-help-against-insurgents-ixf-2021-09-25/>, dostęp: 09.10.2021.

³⁶² Ibidem.

³⁶³ Nazwa pochodzi od pseudonimu założyciela grupy, Dimitria Utkina.

³⁶⁴ *Mali- Russia: Bamako to sign contract with Wagner Group*, The Africa Report, 17.09.2021, <https://www.theafricareport.com/127421/mali-russia-bamako-to-sign-contract-with-wagner-group/>, dostęp: 10.10.2021.

19.4. Aktualna sytuacja i prognozy na przyszłość

Podsumowując, po 7 latach operacji militarnej Barkhane bilans obecności francuskiej jest negatywny. Chociaż taktykę RF można nazwać udaną, poprawa i stabilizacja w regionie są właściwie niezauważalne. Założenia bowiem od początku były zbyt optymistyczne, a idea apolitycznej misji, co wynikało z jej antyterrorystycznego charakteru, i późniejsze utworzenie Task Force Takuba stały się *de facto* parasolem ochronnym elit Bamako. Dzięki temu mogły one realizować własne, interesowne programy, zamiast stawić czoła wyzwaniom w regionie. Warto zwrócić uwagę właśnie na ten fakt, iż z operacją Barkhane generalnie nie wiązały się żadne ambicje polityczne. Podstawowym założeniem było bowiem trzymanie się z dala od malijskiej polityki. Widać to na przykład po tym, że Barkhane uniknęła wciągnięcia w polityczny i pełen przemocy impas w centralnym regionie Mali. Niemniej rzekoma apolityczność Barkhane jest niespójna oraz niewiarygodna wśród samych Malijszyków, którzy nie rozumieli, dlaczego północne miasta miałyby zostać wyzwolone od dżihadystów, a nie od separatystycznych rebeliantów. Z tej perspektywy nie da się stwierdzić, że Barkhane nie była zaangażowana w politykę wewnętrzną, a wszelkie próby przedstawienia, że jest inaczej, wzbudzać mogłyby jedynie nieufność i wzmacniać pogłoski o ukrytych (podszytych hasłami neokolonializmu) celach Francji.

Francuscy żołnierze opuścili miasto Gao już w lipcu 2021 r. Na początku października armia podała, iż ostatni konwój logistyczny Barkhane opuścił Kidal, Timbuktu i Tessalit. Nie obyło się to jednak bez problemów, gdyż komunikacja w tym regionie nie przebiegała bezproblemowo. Urzędnik Coordination of Azawad Movements, sojuszu byłych grup rebelianckich, stwierdził, że odejście Francuzów pozostawi w obozie próżnię, która zostanie przekazana malijskim siłom zbrojnym. Co więcej, przyszłość regionu uznawana jest za niepewną. Póki co, na miejscu pozostanie jednak prawie 1300 żołnierzy gwinejskich i czadyjskich sił pokojowych z misji ONZ MINUSMA oraz 400 malijskich wojskowych z odtworzonego batalionu, złożonego z byłych członków grup zbrojnych i żołnierzy malijskich sił konwencjonalnych³⁶⁵.

Paryż zaznaczał, że nie zamierza całkowicie opuścić regionu, który jest narażony na jeszcze większą destabilizację oraz stanowi obszar strategiczny dla interesów Francji. Przejęcie go w całości przez dżihadystów byłoby bowiem przejawem klęski V Republiki wobec podejmowanych przez nią od 2014 r. działań. Dlatego też Francji zależy na wsparciu regionu, jednakże nie postrzega siebie jako jedynej i głównej siły. W pasie Sahelu i Sahary w październiku 2021 r. przeprowadzono kilka wspólnych operacji i działań partnerskich. Ilustrują one bardzo dobry poziom interoperacyjności sił Barkhane i sił partnerskich, takich jak Pustynna Grupa Bojowa Tygrys (fr. *le groupement tactique*

³⁶⁵ P. Lorgerie, *Mali: la force Barkhane a totalement quitté Kidal*, 13.10.2021, <https://www.dw.com/fr/mali-barkhane-kidal-france-g5-sahel-macron-burkina-niger/a-59496921>, dostęp: 01.11.2021.

désert Tigre) czy Auvergne (fr. *le groupement tactique désert Auvergne*)³⁶⁶. Reorganizacja miała na celu skoncentrowanie walki z terroryzmem w regionie trzech granic i stopniowe przekazywanie dowództwa wojskowego armiom afrykańskim. Mimo że siły lądowe zostały zmniejszone o połowę, Francja utrzymała obecność siedmiu myśliwców oraz sześciu uzbrojonych dronów³⁶⁷, których użycie stało się niezbędne w walce z terroryzmem.

19.5. Inne działania w regionie, w które zaangażowana jest Francja

Misja stabilizacyjna Organizacji Narodów Zjednoczonych w regionie Sahelu (MINUSMA) również jest wspierana przez francuskie wojsko. Misja została utworzona na mocy rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 2100 (2013)³⁶⁸. Oprócz stałych żołnierzy w sztabie dowodzenia misji ONZ w razie potrzeby Francja wspierała ją oddziałami, które przebywały w regionie w ramach misji Barkhane. W MINUSMA zaangażowany jest około 14-tysięczny personel, na który składają się żołnierze i policjanci³⁶⁹.

Ponadto francuskie siły zaangażowane są w działania Unii Europejskiej w Afryce. Ustanowiona w 2013 r., na mocy Rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 2085³⁷⁰ na prośbę rządu malijskiego EUTM (ang. *European Union Training Mission in Mali*, EUTM Mali), stanowi część działań UE na rzecz bezpieczeństwa i rozwoju w regionie Sahelu. Jest odpowiedzią na potrzebę zwiększenia zdolności malijskich sił zbrojnych w celu zapewnienia tam bezpieczeństwa oraz zmniejszenia zagrożenia terrorystycznego. Pomoc EUTM Mali polega na rozwijaniu zdolności operacyjnych malijskich sił poprzez

³⁶⁶ Ministère des Armées, *Point de situation des opérations du vendredi 8 au jeudi 14 octobre 2021*, <https://www.defense.gouv.fr/english/operations/points-de-situation/point-de-situation-des-operations-du-vendredi-8-au-jeudi-14-octobre-2021>, dostęp: 01.11.2021.

³⁶⁷ D. Rich, *Fin de l'opération Barkhane: quelle stratégie pour les forces françaises au Sahel?*, France 24, 14.10.2021, <https://www.france24.com/fr/afrique/20211014-fin-de-l-op%C3%A9ration-barkhane-quelle-strat%C3%A9gie-pour-les-forces-fran%C3%A7aises-au-sahel>, dostęp: 02.11.2021.

³⁶⁸ Kraje zaangażowane militarnie w siły zbrojne MINUSMA: Armenia, Australia, Austria, Bangladesz, Belgia, Benin, Bhutan, Bośnia i Hercegowina, Burkina Faso, Burundi, Kambodża, Kamerun, Kanada, Chiny, Wybrzeże Kości Słoniowej, Dania, Egipt, Salwador, Estonia, Etiopia, Finlandia, Francja, Gambia, Ghana, Gwatemala, Hiszpania, USA, Gwinea, Indonezja, Iran, Irlandia, Włochy, Jordania, Kenia, Łotwa, Liberia, Litwa, Luksemburg, Mauretania, Meksyk, Nepal, Niger, Nigeria, Norwegia, Pakistan, Holandia, Portugalia, Rumunia, Senegal, Sri Lanka, Hiszpania, Szwecja, Szwajcaria, Wielka Brytania, Czad, Togo, Tunezja, Ukraina, Zambia.

³⁶⁹ Personel powołany: 13289 żołnierzy, 1920 policjantów, 1610 cywili (781 narodowych; 838 międzynarodowych); personel aktywnie działający w Mali: 13045 żołnierzy, 1746 policjantów, 1180 cywili (661 narodowych; 585 międzynarodowych, 155 wolontariuszy ONZ).

³⁷⁰ European Union External Action, *EU Training Mission in Mali*, https://eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/missions-and-operations/eutm-mali/pdf/factsheet_eutm_mali_en.pdf, dostęp: 09.12.2021.

doradztwo wojskowe, szkolenie, kształcenie i mentoring. Działania misji pozostają pod kontrolą legalnych władz cywilnych Mali i nie obejmują czynności bojowych³⁷¹. Siedziba misji znajduje się w Bamako.

W regionie działają jeszcze 2 inne cywilne misje Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony (WPBiO): EUCAP Sahel Mali (ang. *European Union Capacity Building Mission in Mali*), która pomaga wewnętrznym siłom bezpieczeństwa przywrócić kontrolę rządu nad całym terytorium państwa, i EUCAP Sahel Niger (ang. *European Union Capacity Building Mission in Niger*), która wspiera walkę z przestępczością zorganizowaną i terroryzmem w Nigrze. Ponadto Komórka Doradztwa i Koordynacji Regionalnej inicjuje i koordynuje działania służące budowaniu zdolności we wszystkich państwach G5 i ich strukturach przy wsparciu ze strony istniejących już misji WPBiO³⁷².

19.6. Konkluzje

Barkhane stanowiła priorytetową operację zagraniczną dla Republiki Francuskiej, która dostrzegła jedyną szansę na przeciwdziałanie międzynarodowemu terroryzmowi poprzez obecność wojskową w Afryce Zachodniej. Optymizm Paryża po sukcesach, jakie przynosiła operacja Serval, która przerodziła się w Barkhane, okazał się zbyt przedwczesny. Mimo trwających blisko dwie dekady walk w regionach Maghrebu i Sahelu, które wybuchły po wojnie domowej w Algierii (1991-2002), a także wielu pomniejszych konfliktów, nie wydaje się, aby w najbliższych latach koalicja prowadzona przez Francję położyła kres rozwijającym się zagrożeniom terrorystycznym. Wieloletnia obecność międzynarodowych wojsk, wykorzystanie wysokiej klasy sprzętu wojskowego oraz prowadzone szkolenia dla armii państw G5 Sahel miały pozytywny wpływ na odzyskiwanie terytorium w Mali czy Czadzie, jednak terroryści przesuwają się na terytorium Mozambiku, Senegalu oraz Wybrzeża Kości Słoniowej. Należy zatem rozważyć, w jaki sposób powinna być prowadzona operacja z państwami potencjalnego sojuszu, czy nie powinna zatem koncentrować się na działaniach w granicach jednego państwa, a po jego ewentualnym odzyskaniu objąć zasięgiem też kolejne terytoria.

Nie jest możliwe zweryfikowanie, w jakim stopniu operacja Barkhane minimalizowała ryzyko dokonania ataku przez terrorystów przybywających z Afryki do Europy. Prawdą jest, że wielu ekstremistów zostało zatrzymanych lub wyeliminowanych, jednak nie sposób ocenić, ilu z nich zostałoby wykorzystanych do przeprowadzenia

³⁷¹ Ibidem.

³⁷² EUTM Mali: Rada przedłuża misję szkoleniową, rozszerza mandat i zwiększa budżet, Rada UE i Rada Europejska, 23.03.2020, <https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2020/03/23/eutm-mali-council-extends-training-mission-with-broadened-mandate-and-increased-budget/>, dostęp: 23.12.2021.

zamachu terrorystycznego we Francji. Jednocześnie bardzo ekspansywne realizowanie francuskiej misji wojskowej powoduje, że następuje zaognienie konfliktu między wojskami koalicji a tzw. rebeliantami i terrorystami. Tym samym należałoby rozważyć stworzenie np. strefy buforowej między Afryką a Europą, gdzie faktycznie dochodziłoby do weryfikacji podróżujących (np. w Maroku lub Algierii). Jeśli jednak celem Francji jest maksymalna minimalizacja zagrożenia terrorystycznego w państwach G5 Sahel, to działania muszą zostać zintensyfikowane, a strategia zmieniona, gdyż jest to jeden z najdłużej trwających konfliktów w XXI w., a jego prolongacja powoduje tylko rozrastanie się obszaru misji na kolejne państwa. Przy aktualnej efektywności misja może potrwać kolejnych kilkadziesiąt lat, gdyż wojna z terroryzmem nigdy się nie skończy. Zawsze będą powstawać nowe grupy, które będą oczekiwać zmiany porządku państwowego lub walczyć w imię własnych przekonań politycznych, lub religijnych.

W ostatnich latach w sposób zauważalny wzrosło niezadowolenie ludności w stosunku do wojsk międzynarodowej koalicji, w tym do wojsk francuskich. Pomimo długoletnich działań terroryści są cały czas obecni w regionie, co sprawia, że coraz częściej pojawiają się zarzuty o neokolonializm Francji. Według mieszkańców Sahelu francuska armia pod pretekstem walki z terroryzmem chce przejąć kontrolę w regionie. Te zarzuty potęguje przeszłość kolonialna właśnie na tym terytorium³⁷³. W ostatnim czasie m.in. w Bamako lub Niamey wybuchły protesty, podczas których demonstranci domagali się wycofania międzynarodowych wojsk z Sahelu³⁷⁴.

Drugim, równie ważnym problemem jest spadek poparcia dla operacji Barkhane wśród francuskiej opinii publicznej. Francuzi są coraz bardziej przeciwni wydawaniu pieniędzy na misje wojskowe, które w ich przekonaniu nie oddziałują w pozytywny sposób na Francję oraz przynoszą ofiary śmiertelne³⁷⁵.

Trzecią przeszkodą jest zmiana podejścia państw Sahelu do terroryzmu. Dotychczasowe walki w znaczny sposób wpłynęły na społeczeństwo oraz stabilność polityczną w regionie. Z tego powodu lokalne władze coraz silniej promują koncyliacyjne podejście, którego celem byłyby negocjacje z grupami terrorystycznymi³⁷⁶. Głównym powodem takiego rozwiązania są nieskuteczne działania wojskowe, które pomimo eliminacji

³⁷³ R. A. Haddou, op. cit.; *Sahel la France perd le combat sur les réseaux sociaux*, TV5 Monde, 14.02.2021, <https://information.tv5monde.com/afrique/sahel-la-france-perd-le-combat-sur-les-reseaux-sociaux-395771>, dostęp: 07.12.2021.

³⁷⁴ *Niger: manifestation contre la présence de bases militaires étrangères à Niamey*, Jeune Afrique, 25.05.2019, <https://www.jeuneafrique.com/779936/politique/niger-manifestation-contre-la-presence-de-bases-militaires-etrangees-a-niamey/>, dostęp: 13.12.2021.

³⁷⁵ F. Tih, *51% of French oppose military presence in Mali*, Anadolu Agency, 12.01.2021, <https://www.aa.com.tr/en/africa/51-of-french-oppose-military-presence-in-mali/2107534>, dostęp: 02.12.2021.

³⁷⁶ S. Petite, *Au Sahel, négocier avec les djihadistes n'est plus tabou*, Le Temps, 7.02.2021, <https://www.letemps.ch/monde/sahel-negocier-djihadistes-nest-plus-tabou>, dostęp: 13.06.2021.

wielu przywódców grup terrorystycznych nie przekładają się na wzrost bezpieczeństwa całego regionu. Dodatkowym argumentem rządzących jest fakt, że większość bojowników jest Malińczykami, co w znaczny sposób zwiększa prawdopodobieństwo znalezienia konsensusu. Ponadto system komunikacji oraz negocjacji z radykalistami już istnieje, czego dowodem jest wymiana więźniów w 2020 r.³⁷⁷ Niemniej jednak takie podejście jest nieakceptowalne dla międzynarodowej koalicji, a zwłaszcza dla Francji.

Przyszłość militarnej obecności Francji w Sahelu stoi pod znakiem zapytania. Koncyliacyjne podejście, zaproponowane przez kraje Sahelu, jest niedopuszczalne, gdyż umożliwi odbudowę struktur terrorystycznych i w konsekwencji wzrośnie ryzyko ataków terrorystycznych nie tylko w Afryce, ale również w Europie. Rosnące niezadowolenie lokalnej ludności ma negatywny wpływ na całą misję. Walka przeciwko terroryzmowi jest bardzo utrudniona, jeśli wspomaga ją ludność cywilna, gdy jest np. przekupywana. Jednocześnie należy zrozumieć, że mieszkańcy są tylko ofiarami w tej rozgrywce, czekając od lat na pokój.

Najważniejszymi celami międzynarodowej koalicji są zwiększenie świadomości lokalnych władz oraz przedstawienie długoterminowych konsekwencji współpracy ze środowiskiem terrorystycznym. Koalicja dąży do udowodnienia, iż interwencja militarna jest jedynym możliwym rozwiązaniem. Dobrym pomysłem byłoby utworzenie kampanii informacyjnej, zarówno dla ludności Sahelu, jak również francuskich obywateli, która pokazałaby możliwe skutki ich dotychczasowego podejścia do terroryzmu i misji wojskowych.

Bez wątpienia śmierć prezydenta Czadu Idrissa Déby'ego, w wyniku ran odniesionych podczas starcia antyrządowych rebeliantów z oddziałami państwowych sił zbrojnych, stanowić będzie wyzwanie dla stabilności w regionie. Wydarzenie to zostało okrzyknięte przez francuską prasę *geopolitycznym wstrząsem sejsmicznym*³⁷⁸. Współpraca wojskowa między Francją a Czadem ma charakter długotrwały. Już w 1986 r. w stolicy, Ndżamenie, mieściła się kwatera główna operacji Epervie, zaś później – operacji Barkhane. Od tego czasu widoczna jest koncentracja dowodzenia w Czadzie i to właśnie z Ndżameny większość działań w terenie jest koordynowana – mimo obecności francuskich baz w Mali. Czad jest od zawsze największym uczestnikiem wspólnych sił G5 Sahel (około 1850 żołnie-

³⁷⁷ N. Normand, *Négocier avec les djihadistes: une solution pour le Mali?*, Le Point, 8.12.2020, https://www.lepoint.fr/afrique/negocier-avec-les-djihadistes-une-solution-pour-le-mali-08-12-2020-2404709_3826.php, dostęp: 13.12.2021.

³⁷⁸ Ch. Lalanne, *Sahel : sans Déby, la France face au risque d'effondrement du « rempart tchadien »*, L'Express, 21.04.2021, https://www.lexpress.fr/actualite/monde/afrique/sahel-sans-deby-la-france-face-au-risque-d-effondrement-du-rempart-tchadien_2149285.html, dostęp: 24.11.2021.

rzy z 6000)³⁷⁹. Czadyjczycy zawsze należeli do najbardziej zaangażowanych w ramach MINUSMA, której to prowadzenie Paryż uważa za absolutnie niezbędne. Dzięki działalności Déby’ego wojska czadyjskie weszły m.in. do Nigerii, walcząc przeciw ekstremistom z Boko Haram w 2015 r. W lutym 2021 r. Déby, w ramach wzmocnienia działań w najniebezpieczniejszym obszarze styku trzech granic, ogłosił wysłanie tam batalionu 1200 żołnierzy. Miało to stanowić znaczne zwiększenie bezpieczeństwa misji ONZ i UE. Ze względu na system oparty na rządach jednostki, jaki panuje w tym kraju, władzę po śmierci prezydenta przejęła junta wojskowa, wyznaczając jednocześnie na następcę syna Déby’ego. O przejście stolicy walczy jednak opozycja, co najprawdopodobniej skutkuje zmniejszeniem, przynajmniej tymczasowym, obecności sił czadyjskich w regionie. Niepewna jest także skala zaangażowania wojennego Czadu w decyzjach nowego przywódcy. Wydaje się, że obecna sytuacja wpłynie negatywnie na działania prowadzonych tam misji, co da większą przestrzeń do działania ekstremistom.

Rządząca w Mali junta pod dowództwem Assimi Goity doprowadziła do tego, czego Paryż zaczął obawiać się już jakiś czas temu i czego być może próbował uniknąć E. Macron decydując o zakończeniu operacji Barkhane³⁸⁰. Wraz z początkiem 2022 r. w Bamako zdecydowano o zerwaniu porozumień obronnych z Paryżem. Biorąc pod uwagę zaangażowanie Kremla, można zauważyć w malijskich ruchach echo neokolonialnej myśli Aleksandra Dugina. Posługiwanie się takim dyskursem, w którym Francja, jako była metropolia „ingeruje” w niezależność Mali wydaje się być skutecznym narzędziem w dyskusji publicznej dla obecnych rządów. Z drugiej strony Francja używa argumentu o braku chęci wspierania autorytaryzmów.

Decyzja o wycofaniu się z regionu – rozstrzygnięcie, do którego Francja została *de facto* zmuszona – niesie za sobą szereg skutków dla międzynarodowego zaangażowania w regionie. Przede wszystkim niepewna jest przyszłość Task Force Takuba – niemalże połowę zaangażowanego personelu stanowili bowiem Francuzi. Ich brak wpłynie w dużej mierze na osłabienie całego międzynarodowego kontyngentu. W lutym 2022 r. działania tej grupy zostały zawieszone. Co więcej, Dania zdecydowała, że na żądanie junty malijskiej wycofa swój personel. Należy podkreślić, że Francja w dalszym ciągu zamierza wspierać lotniczo i medycznie zarówno misję ONZ, jak i UE. Jednakże nie można nie wziąć pod uwagę tego, że decyzje Pałacu Elizejskiego obserwują inne państwa i być może od jego kolejnych kroków uzależniają swoje własne

³⁷⁹ E. Vincent, M. Le Cam, *Avec la mort du président tchadien Idriss Déby, la France perd un allié clé de l'opération « Barkhane » au Sahel*, Le Monde, 21.04.2021, https://www.lemonde.fr/afrique/article/2021/04/21/avec-la-mort-du-president-tchadien-idriss-deby-la-france-perd-un-allie-cle-de-l-operation-barkhane-au-sahel_6077478_3212.html, dostęp: 24.11.2021.

³⁸⁰ *Mali junta breaks off from defence accords with France*, France24, <https://www.france24.com/en/africa/20220502-mali-junta-breaks-off-from-defence-accords-with-france>, dostęp: 10.05.2022.

działania, wycofując wojska i opuszczając Sahel³⁸¹. Byłoby to bardzo niebezpieczne dla Europy, która nie jest gotowa na kolejną falę migracji, a także międzynarodowe zagrożenie terroryzmem. Ponadto ucierpią wszystkie europejskie inwestycje w Afryce. Pomimo nieskuteczności Francuzów, to oni podtrzymywali względnie bezpieczną sytuację w regionie Sahelu.

³⁸¹ *Security in the Sahel: Is the Takuba Task Force still welcome in Mali?*, France 24, <https://amp.france24.com/en/africa/20220128-security-in-the-sahel-is-the-takuba-task-force-still-welcome-in-mali>, dostęp: 10.05.2022.

20. Francuskie zaangażowanie w misje NATO

Aleksander Olech, Kamil Dąbrówka

Francja ze swoim wszechstronnym modelem sił zbrojnych wnosi istotny wkład w bezpieczeństwo obszaru euroatlantyckiego. Jest czwartym co do wielkości płatnikiem do budżetu Sojuszu Północnoatlantyckiego. Niezwykle ważna jest jej rola (przeszła i obecna) w operacjach wojskowych NATO (Kosowo, Afganistan i Libia), a także w innych operacjach stabilizacyjnych, zarówno przeprowadzanych indywidualnie (Sahel), jak i w ramach międzynarodowej współpracy (ONZ, koalicje). Zaangażowanie operacyjne Francji polega również na udziale w dużych ćwiczeniach Sojuszu (3000 francuskich żołnierzy rozmieszczonych w Norwegii w ramach Trident Juncture 2018), a przede wszystkim na działaniach zabezpieczających wschodnią flankę (średnio 4000 żołnierzy rocznie), których liczba stale wzrasta, m.in. w Estonii i Rumunii. Ponadto Francja odgrywa kluczową rolę w nadzorowaniu przestrzeni powietrznej nad Morzem Bałtyckim, w tym także nad Polską³⁸².

20.1. Wzmocniona Wysunięta Obecność NATO w Estonii

Podczas szczytu w Warszawie w 2016 r. państwa członkowskie NATO podjęły decyzję o wzmocnieniu wschodniej flanki Sojuszu oraz utworzeniu programu Wzmocnionej Wysuniętej Obecności NATO (ang. *enhanced Forward Presence*, eFP), ukierunkowanej na zwiększenie potencjału obrony oraz siły odstraszenia. Decyzja ta była wynikiem rosyjskich działań zbrojnych w Ukrainie z 2014 r., tj., aneksji Krymu i wojny w Donbasie. W konsekwencji doszło do zmiany sytuacji geopolitycznej w środkowo-wschodniej Europie.

³⁸² Ministère des Armées, *L'OTAN*, <https://www.defense.gouv.fr/dgris/action-internationale/l-otan/l-otan>, dostęp: 11.12.2021.

W ramach programu w regionie bałtyckim ustanowiono cztery międzynarodowe grupy bojowe (ang. *battle groups*) – na Łotwie, Litwie, Estonii oraz w Polsce³⁸³. Każdą grupą dowodzi inne państwo członkowskie NATO, będące również odpowiedzialne za koordynację współpracy militarnej w wyznaczonym kraju. W Estonii od marca 2021 r. operacją wojskową kieruje Wielka Brytania, wspierana przez żołnierzy z Islandii oraz Francji³⁸⁴. Baza międzynarodowego batalionu NATO znajduje się w mieście Tapa, w którym jednostką macierzystą jest estońska 1. Brygada Piechoty³⁸⁵.

Francja uczestniczy w programie Wzmocnionej Wysuniętej Obecności NATO od marca 2017 r. Dotychczas jej wojska były rozmieszczone na Litwie w 2018 i 2020 r. oraz w Estonii w 2017 i 2019 r.³⁸⁶ Francuskie działania w ramach eFP mają podkreślać zaangażowanie państwa w NATO, a także, za pomocą wspólnych ćwiczeń, przekazać zdolności operacyjno-bojowe oraz nowości technologiczne państwom sojuszniczym. Oficjalna nazwa francuskiej misji to LYNX³⁸⁷.

W marcu 2021 r. estońska grupa bojowa liczyła 1000 żołnierzy, w tym 300 narodowości francuskiej, pochodzących przede wszystkim z 12 Pułku Kirasjerów (fr. *12e régiment des cuirassiers*), Czadyjskiego Pułku Marszowego (fr. *le régiment de marche du Tchad*), 13 Pułku Inżynierów (fr. *le 13e régiment de génie*) oraz 40 Pułku Artylerii (fr. *le 40e régiment d'artillerie*)³⁸⁸. Jednostka francuska ma wielorodzajowy pododdział taktyczny (fr. *le Groupement tactique interarmes*), w którym dominują jednostki pancerne. W jego skład wchodzi 200 żołnierzy obsługujących 12 czołgów „Leclerc”, 8 kołowych transporterów opancerzonych VBCI, 21 lekkich pojazdów opancerzonych VBL, 2 opancerzone pojazdy inżynieryjne EBG oraz 8 wozów rozpoznawczych VAB³⁸⁹. Na terenie Estonii znajduje się 100 żołnierzy z poziomu wsparcia narodowego ESN (fr. *l'échelon de soutien national*)³⁹⁰. W ich wyposażeniu znajdują się 2 wozy zabezpie-

³⁸³ *NATO Forward Presence*, Supreme Headquarters Allied Powers Europe, <https://shape.nato.int/operations/enhanced-forward-presence>, dostęp: 26.11.2021.

³⁸⁴ Ministère des Armées, *En route vers l'Estonie*, <https://www.defense.gouv.fr/terre/actu-terre/en-route-vers-l-estonie>, dostęp: 26.11.2021.

³⁸⁵ *1st Infantry Brigade*, Estonian Defence Forces, <https://mil.ee/en/landforces/1st-infantry-brigade/>, dostęp: 09.11.2021.

³⁸⁶ *France's role in the North Atlantic Treaty Organization (NATO)*, France Diplomacy, March 2022, <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/security-disarmament-and-non-proliferation/our-alliances-and-cooperations/france-and-nato>, dostęp: 10.12.2021.

³⁸⁷ Ministère des Armées, *Dossier de presse Mission Opérationnelle LYNX Estonie*, https://www.defense.gouv.fr/english/content/download/608802/10213270/20210304_LYNX9_Dossier%20de%20presse.pdf, dostęp: 01.05.2021.

³⁸⁸ Ibidem.

³⁸⁹ Ibidem.

³⁹⁰ Element wsparcia narodowego ESN zabezpiecza funkcjonowanie kontyngentu wojskowego poza granicami kraju. Składa się z komponentów: J1 – personel, J4 – logistyka, J8 – budżet, oddział logistyczny (w tym sekcja naprawcza mobilności i sekcja transportowa, pluton obsługi.

czenia technicznego DCL, 6 transporterów opancerzonych PEB i 7 wielofunkcyjnych transporterów logistycznych PPLOG³⁹¹.

Francuska misja w Estonii opiera się na dwóch filarach – obecności militarnej w charakterze odstraszenia oraz współpracy wojsk polegającej na wymianie doświadczeń i ćwiczeniach w celu udoskonalania współdziałania, oraz utrwalania taktycznych schematów w przypadku ewentualnego konfliktu³⁹².

Francja uczestniczy także w operacji *enhanced Air Policing* (eAP) w ramach misji ochrony przestrzeni powietrznej państw bałtyckich przez NATO – *Baltic Air Policing*. Francuscy lotnicy biorą w niej udział już od kwietnia 2007 r.³⁹³ Państwowe siły powietrzne reprezentuje Eskadra Myśliwska 1/2 „Cigognes”, w skład której wchodzi cztery myśliwce „Mirage 2000-5” w estońskiej bazie wojskowej w Ämari³⁹⁴. Francuskie jednostki stacjonujące w Estonii uczestniczą w licznych ćwiczeniach operacyjnych, m.in. w działaniach eskortowych Allied Sky³⁹⁵.

Mimo że dla Francji głównym obszarem zainteresowań jest kontynent afrykański, aktywnie uczestniczy ona w misjach prowadzonych na wschodniej flance NATO w celu potwierdzenia swojej pozycji w Sojuszu. Zarówno misja eFP, jak i eAP działają na zasadzie rotacji, co umożliwia Francji wykorzystywanie ćwiczeń operacyjnych do zaprezentowania swojego sprzętu wojskowego oraz jego potencjału możliwym nabywcom. W najbliższym czasie kraje bałtyckie planują zwiększyć inwestycje w sektor obronny na lata 2022-2025³⁹⁶.

Dotychczasowa francuska obecność w krajach bałtyckich oraz sprawna dyplomacja zaowocowała pomocą estońskich wojsk w Mali³⁹⁷. Również wysłanie żołnierzy do Rumunii zaowocowało zacieśnioną współpracą na linii Bukareszt – Paryż. Trzeba zaznaczyć, że Francja będzie w dalszym ciągu uczestniczyć w misjach we wschodniej części

³⁹¹ Ministère des Armées, *Dossier de presse Mission Opérationnelle LYNX...*, op. cit.

³⁹² Ibidem.

³⁹³ *Francuzi po raz czwarty w Szawlach*, Altair, 02.05.2013, https://www.altair.com.pl/news/view?news_id=10300, dostęp: 10.12.2021.

³⁹⁴ Ministère des Armées, *enhanced Air Policing 2020 : La France s'entraîne avec la Suède et l'Espagne*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/europe/europe-du-nord-et-de-l-est/eap/enhanced-air-policing-2020-la-france-s-entraîne-avec-la-suede-et-l-espagne>, dostęp: 26.03.2022; https://mil.ee/en/air_force/amari-air-base/.

³⁹⁵ Ministère des Armées, *enhanced Air Policing : La France vole avec son allié américain pour l'exercice « Allied Sky »*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/europe/europe-du-nord-et-de-l-est/eap/enhanced-air-policing-la-france-vole-avec-son-allie-americain-pour-l-exercice-allied-sky>, dostęp: 26.03.2022.

³⁹⁶ T. Teluk, *Obronna wybrzeża nowym priorytetem Estonii. Szykują się wspólne inwestycje Tallinna, Rygi i Wilna*, https://trimarium.pl/obrona-wybrzeza-nowym-priorytetem-estonii-szykuja-sie-wspolne-inwestycje-tallinna-i-rygi/?fbclid=IwAR1ND8mtOw_LUtNKUAct9NIPeDqQIQCN6B-fXXzcaqHXxUYJwY6Xvh-KxRnQ, dostęp: 26.03.2021.

³⁹⁷ H. Wright, *Estonia to send special operations unit to Mali*, ERR News, 28.03.2020, <https://news.err.ee/1070023/estonia-to-send-special-operations-unit-to-mali>, dostęp: 01.12.2021.

Europy, gdyż stosunkowo niewielkimi nakładami militarnymi może zjednać sobie kraje Europy Środkowo-Wschodniej, które do tej pory miały do niej stosunek raczej ambiwalentny. Ponadto udzielane wsparcie dla Ukrainy – przekazując choćby armatohaubice Caesar – to również element budowania polityki zaangażowania międzynarodowego Francji³⁹⁸.

20.2. Operacja Chammal

W 2014 r. Stany Zjednoczone autoryzowały międzynarodową interwencję wojskową Inherent Resolve, skierowaną przeciwko terrorystycznej organizacji islamskich fundamentalistów, określanej jako tzw. Państwo Islamskie (PI). Początkowo operacja obejmowała jedynie terytorium Iraku, jednak z czasem PI rozszerzyło działania na tereny niestabilnej Syrii, co wymusiło na państwach Globalnej Koalicji przeciwko Daesh decyzję o zwiększeniu zasięgu misji. Inicjatorem oraz dowodzącym międzynarodowej interwencji, w której bierze udział blisko 80 państw, są Stany Zjednoczone.

Francuskim odpowiednikiem misji Inherent Resolve jest operacja Chammal³⁹⁹. Podstawą obecności wojskowej Francji jest rezolucja Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 2249 z 20 listopada 2015 r. uznająca, że PI „stanowi globalne i bezprecedensowe zagrożenie dla międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa” oraz wzywająca członków ONZ do jego zwalczania wszelkimi możliwymi sposobami (ang. *to combat by all means*)⁴⁰⁰. Do deklarowanych celów operacji Chammal wpisane są: zwalczanie terroryzmu, obrona obywateli Francji⁴⁰¹ oraz ochrona ludności cywilnej Iraku i Syrii⁴⁰².

Operacja opiera się na dwóch filarach – wsparciu oraz szkoleniu wojsk państw przyjmujących. Podczas gdy pierwsza podstawa to aktywny udział francuskich jednostek wojskowych w walce z Państwem Islamskim⁴⁰³, druga polega na kształceniu żołnierzy irackich oraz syryjskich w celu przygotowania ich do samodzielnej obrony kraju.

³⁹⁸ A. Olech, *Jaką pomoc militarną może Francja przekazać Ukrainie?*, <https://defence24.pl/geopolityka/jaka-pomoc-militarna-moze-francja-przekazac-ukrainie>, dostęp: 28.06.2022

³⁹⁹ Ministère des Armées, *Opération CHAMMAL*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/monde/grand-levant/chammal/dossier-de-reference/operation-chammal>, dostęp: 23.03.2021.

⁴⁰⁰ Resolution 2178 (2014) adopted by the Security Council at its 7272nd meeting, on 24 September 2014.

⁴⁰¹ PI wielokrotnie przeprowadzało we Francji ataki na ludność cywilną. W listopadzie 2015 r. w wyniku zamachów w Paryżu 137 osób zginęło, 416 zostało rannych, w tym prawie 100 osób było w ciężkim stanie.

⁴⁰² PI dopuszczało się licznych zbrodni na ludności cywilnej. Dotyczy to w szczególności przypadków egzekucji, porwania jezydzkich kobiet, ich sprzedaży lub wykorzystywania jako seksualne niewolnice, a także czystek etnicznych i religijnych.

⁴⁰³ Ministère des Armées, *Opération CHAMMAL*, op. cit.

Operacja Chammal

Ryc. 12. Operacja Chammal

Międzynarodowa koalicja stale dostosowuje działania w Lewancie, natomiast Francja kontynuuje wysiłki w tym regionie w ramach walki z terroryzmem.

Misja liczy około 600 żołnierzy, jedną fregatę wojсковą oraz 11 myśliwców typu „Dassault Rafale”. Są one wspierane przez samoloty E-3F AWACS, C-135FR lub MRTT⁴⁰⁴ oraz samolot rozpoznawczo-patrolowy „Atlantique 2”, jednak nie uczestniczą one w operacji przez cały czas jej trwania⁴⁰⁵. Wojska lotnicze mają 3 główne cele: wsparcie, szkolenie oraz doradztwo dla jednostek wojskowych Iraku, Syrii i Jordanii. Samoloty bojowe bezpośrednio wspierają wojska lądowe oraz uczestniczą w misjach wywiadowczych. W skład ich uzbrojenia wchodzi pociski powietrzne dalekiego zasięgu SCALP⁴⁰⁶. Jednostki wojskowe biorące udział w misji stacjonują w Iraku, Jordanii,

⁴⁰⁴ Ministère des Armées, *CHAMMAL : le MRTT participe à l'opération CHAMMAL depuis la métropole*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/monde/grand-levant/chammal/breves/chammal-le-mrtt-phenix-participe-a-l-operation-chammal-depuis-la-metropole>, dostęp: 11.12.2021.

⁴⁰⁵ Ibidem.

⁴⁰⁶ Ibidem.

Kuwejcie, Katarze oraz w Zjednoczonych Emiratach Arabskich. To tylko podkreśla współpracę Francji z krajami z Bliskiego Wschodu.

W najbliższym czasie nie należy się spodziewać większych rotacji w operacji Cham-mal. Pomimo zwycięstw po stronie Globalnej Koalicji przeciwko Daesh region Syrii i Iraku pozostaje miejscem konfliktów wewnętrznych oraz ataków organizacji terrorystycznych. Ponadto na terenie Bliskiego Wschodu toczy się walka o wpływy między Rosją, Chinami, Turcją, Iranem a państwami Zachodu. W 2021 r. Irak nie miał wystarczających środków, by móc skutecznie i samodzielnie chronić ludność cywilną, utrzymać pokój i zapewnić bezpieczeństwo wewnętrzne, co wpłynęło na sytuację państw biorących udział w międzynarodowej interwencji oraz wymusiło obecność ich sił zbrojnych. Co więcej, od 2017 r., po przeprowadzonym referendum w sprawie niepodległości Kurdystanu, rośnie ryzyko kolejnych konfliktów pomiędzy irackim rządem oraz władzami autonomicznego regionu. Francuscy decydenci są świadomi, że dodatkowy konflikt najprawdopodobniej wzmocni islamskich radykałów oraz wpłynie na sytuację we Francji – co będzie traktowane jako element rywalizacji z wyznawcami islamu. Czynniki te powodują, że wycofanie francuskich wojsk, szczególnie z tak aktywnego militarnie regionu jak Bliski Wschód, jest daleką perspektywą.

21. Współpraca Francji z Organizacją Narodów Zjednoczonych oraz Unią Europejską

Aleksander Olech, Kamil Dąbrówka

21.1. Francuska operacja Daman w ramach misji UNIFIL

W marcu 1978 r. na podstawie rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 425 i 426 powołana została misja pokojowa *United Nations Interim Force in Lebanon* (Tymczasowe Siły Zbrojne ONZ w Libanie, UNIFIL)⁴⁰⁷. Jej powstanie wiązało się z walkami pomiędzy Organizacją Wyzwolenia Palestyny, Libanem oraz Izraelem, natomiast jej celem było zapewnienie wycofania izraelskich sił zbrojnych z Libanu oraz integralności granic tego kraju, a także przywrócenie libańskim władzom jurysdykcji na swoim terytorium. Od 70 lat Izrael i Liban pozostają w nieprzerwanym konflikcie, czego powodem jest m.in. brak traktatu pokojowego, który oznaczałby uznanie istnienia państwa izraelskiego. W celu ustabilizowania sytuacji i pokojowego wycofania wojsk Rada Bezpieczeństwa ONZ przyjęła rezolucję o powstaniu misji. W misję UNIFIL zaangażowany jest aktualnie ponad 10-tysięczny personel z 46 krajów⁴⁰⁸, w tym m.in. włoskie, indonezyjskie, indyjskie, hiszpańskie, chińskie, a także francuskie (656 osób) i polskie siły zbrojne⁴⁰⁹.

Od czasu rozpoczęcia misji ONZ Francja prowadzi własną operację pod kryptonimem Daman współpracującą z UNIFIL i należącą do formacji szybkiego reagowania *Force Commander Reserve* (FCR). Francuskie Siły Zbrojne stacjonują w mieście Deir Kifa i prowadzą działania na całym obszarze obejmującym misję UNIFIL. Od 2017 r. stacjonuje tam także oddział fińskiej piechoty. Poza codziennymi patrolami Francja

⁴⁰⁷ Fr. FINUL – *Force intérimaire des Nations Unies au Liban*.

⁴⁰⁸ Dane na lipiec 2021 r.

⁴⁰⁹ *Unifil Troop-Contributing Countries*, UNIFIL, <https://unifil.unmissions.org/unifil-troop-contributing-countries>, dostęp: 02.05.2021.

współpracuje z Libańskimi Siłami Zbrojnymi w zakresie przeprowadzania misji obserwacyjno-rozpoznawczych, co umożliwia zwiększenie francuskiej gotowości operacyjnej⁴¹⁰.

W operacji Daman bierze udział blisko 700 żołnierzy, którzy tworzą oddział rozpoznawczo-interwencyjny, zaopatrzony w 45 lekkich pojazdów pancernych VBL, piechotę obsługującą opancerzone pojazdy Sisu i 35 pojazdów VAB, baterię artylerii (odpowiadającą za zabezpieczenie obszaru powietrznego wraz z radarami) oraz rakiety ziemia–powietrze krótkiego zasięgu typu „Mistral”. W skład francuskich wojsk wchodzi również kompania wsparcia i dowodzenia, która złożona jest z sekcji inżynierskiej, oddziału brygady strażackiej, jednostki saperkiej oraz psów wojskowych⁴¹¹. Francuscy żołnierze są wspierani przez jednostki wsparcia narodowego (fr. *les Éléments de soutien national*)⁴¹², które są odpowiedzialne za strategiczną koordynację pojazdów, wsparcie techniczne oraz wdrażanie łączności i komunikacji.

Francuskie Siły Zbrojne zarówno biorą udział w misjach wojskowych, jak i wspierają cywilną ludność. Po eksplozji w porcie w Bejrucie w 2020 r. żołnierze wzięli udział w akcji ratunkowej mającej na celu minimalizowanie skutków katastrofy⁴¹³, natomiast podczas prowadzonej w 2006 r. operacji Baliste przeprowadzali ewakuację obywateli Francji oraz innych państw europejskich z terenów objętych konfliktem izraelsko-libańskim⁴¹⁴.

UNIFIL jest jedną z najdłużej trwających misji ONZ, a 30 sierpnia 2021 r. Rada Bezpieczeństwa ONZ przyjęła rezolucję 2591, przedłużającą mandat UNIFIL o kolejny rok. Pomimo relatywnie stabilnej sytuacji w Libanie od 2006 r., nic nie wskazuje na jej trwałe zakończenie oraz wycofanie wojsk francuskich. Przez ponad 40 lat nie

⁴¹⁰ Ministère des Armées, *DAMAN : La contribution française à la FINUL*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/europe/bassin-mediterraneen/daman/dossier-de-reference/daman-la-contribution-francaise-a-la-finul>, dostęp: 23.03.2021.

⁴¹¹ Ibidem.

⁴¹² Ministère des Armées, *ESN – Services Compris*, <https://www.defense.gouv.fr/actualites/com-munaute-defense/esn-services-compris>, dostęp: 23.03.2021.

⁴¹³ Niemalże od razu po wybuchu FCR, na polecenie UNIFIL, uruchomiła QRF SAN (*Quick Reaction Force Sanitaire*) z eskortą, aby móc jak najszybciej interweniować na miejscu zdarzenia i udzielić pierwszej pomocy licznym rannym. Ewakuowano pięciu rannych do szpitala Hammoda w Saidzie. Dwa zespoły medyczne pracowników SSA, zwane AMET (*Air Medical Evacuation Team*), na pokładzie włoskich śmigłowców stacjonujących w An-Nakurze uczestniczyły w ewakuacji sześciu żołnierzy sił pokojowych Maritime Task Force rannych w wybuchu. Po eksplozji oddział składający się z zespołu saperów, lekarza, sanitariusza i inżyniera przeprowadził inspekcję miejsca zdarzenia. Źródła: *DAMAN : Les experts français de la FINUL sur le Ground Zero de Beyrouth*, <https://www.defense.gouv.fr/actualites/operations/daman-les-experts-francais-de-la-finul-sur-le-ground-zero-de-beyrouth>; *Explosions à Beyrouth : fin de l'opération militaire française d'aide au Liban*, *Le Parisien*, 22.09.2020, <https://www.leparisien.fr/politique/explosions-a-beyrouth-fin-de-l-operation-militaire-francaise-d-aide-au-liban-22-09-2020-8389641.php>, dostęp: 10.12.2021.

⁴¹⁴ *Des forces spéciales au secours des Franco-Libanais*, „Le Figaro”, 24.07.2006, https://www.lefigaro.fr/international/2006/07/24/01003-20060724ARTFIG90197-des_forces_speciales_au_secours_des_franco_libanais.php, dostęp: 23.11.2021.

wypracowano mechanizmów gwarantujących pokój na terenie południowego Libanu. Działalność militarna ogranicza się do obecności wojskowej sił ONZ, które są gotowe zareagować w momencie zaostrenia konfliktu.

Zaszłości historyczne oraz wynikająca z nich bliskość kulturowa między Francją a Libanem uważana jest za czynnik uzasadniający obecność Francuskich Sił Zbrojnych w państwie. Dotyczy to w szczególności aktów prawnych, takich jak obowiązująca od 1926 r. Konstytucja Republiki Libańskiej, nadana przez francuskiego mandatarusza. Co więcej, około 38% społeczeństwa posługuje się językiem francuskim⁴¹⁵. W Libanie znajduje się sieć szkół francuskojęzycznych, wspieranych finansowo przez rząd z nad Sekwany. Jedynie w 2021 r. RF przekazała bliskowschodniemu państwu 20 mld EUR⁴¹⁶. Liczne wymiany na płaszczyźnie kulturalnej oraz intelektualnej zapewniają Libanowi stałe partnerstwo z Francją i wsparcie militarne. Liban należy do Międzynarodowej Organizacji Frankofonii.

Poprzez swoje zaangażowanie Francja zyskuje okazję do zaznaczenia obecności na Bliskim Wschodzie. Co istotne, francuskie wpływy są stopniowo wypierane m.in. przez Stany Zjednoczone Ameryki, Iran, a także Chiny. Ostatnie z wymienionych państw należy obecnie do najważniejszych partnerów handlowych Libanu⁴¹⁷. Ponadto Chiny prowadzą starania w zakresie budowy infrastruktury wewnętrznej państwa. Utrzymując obecność militarną oraz polityczną, a także wskazując na wspomniane wyżej zaszłości historyczne i kulturalne, Francja pragnie podkreślić bliskość państw oraz pogłębić współpracę, co uwidaczniają liczne wizyty na szczelbu politycznym.

21.2. Pozostałe misje ONZ

Republika Francuska aktualnie angażuje 740 żołnierzy do operacji pokojowych, co plasuje ją na 31. miejscu wśród państw wysyłających swoje oddziały⁴¹⁸.

Poza UNIFIL Francuskie Siły Zbrojne są zaangażowane w pięć operacji pokojowych ONZ prowadzonych na terenie Afryki, jednak w przeciwieństwie do ww. misji uczestniczą w nich w stopniu ograniczonym. Nie biorą bezpośredniego udziału operacjach pokojowych ONZ w Mali (fr. *Mission multidimensionnelle intégrée des Nations*

⁴¹⁵ Ballais JL., Al Amrawy M., Al Dbayat M., Charbel L., Geyer B., Mezedjri L., *The Place of the French Language in Arabic-Speaking Mediterranean*. W: Brunn S., Kehrein R. (red.), *Handbook of the Changing World Language Map*. Springer, 2020.

⁴¹⁶ F. Le Tournoulx, *Jean-Yves Le Drian au Liban : quelle est l'influence de la France au pays du Cèdre ?*, TV5Monde, 6.05.2021, <https://information.tv5monde.com/info/jean-yves-le-drian-au-liban-quelle-est-l-influence-de-la-france-au-pays-du-cedre-407568>, dostęp: 11.12.2021.

⁴¹⁷ *Lebanon*, TrendEconomy, <https://trendeconomy.com/data/h2/Lebanon/TOTAL>, dostęp: 11.06.2021.

⁴¹⁸ Ministère des Armées, *Dispositif opérationnel français déployé à travers le monde*, https://www.defense.gouv.fr/operations/rubriques_complementaires/dispositif-operationnel-francais-deploye-a-travers-le-monde?fbclid=IwAR2Kcz99O8jF1QyWyeier0IjtnrEnfgil6RJC_uDtQaOth3t1zIT-KOJSbek, dostęp: 13.12.2021.

Ryc. 13. Misje ONZ

Unies pour la stabilisation au Mali), Republice Środkowoafrykańskiej (fr. *Mission multidimensionnelle intégrée des Nations Unies pour la stabilisation en République centrafricaine*), Republice Demokratycznej Konga (fr. *Mission de l'Organisation des Nations Unies pour la stabilisation en RD Congo*) oraz Saharze Zachodniej (fr. *Mission des Nations Unies pour l'Organisation d'un Référendum au Sahara Occidental*)⁴¹⁹. Francuscy oficerowie sztabowi uczestniczą w koordynacji działań na szczeblu decyzyjnym.

21.3. Misje Unii Europejskiej

Unia Europejska udziela pomocy militarnej oraz humanitarnej krajom znajdującym się w potrzebie. Do kwietnia 2021 r. Francja zaangażowała się w 4 operacje UE. Aktualnie oddelegowała personel liczący 150 żołnierzy do 6 misji UE⁴²⁰.

W powołanej w kwietniu 2015 r. Komórcie ds. Łączności i Planowania Unii Europejskiej EULCP (ang. *EU Liaison and Planning Cell*) udział bierze francuska Żandarmeria Narodowa⁴²¹. Do zadań Komórki należy przygotowywanie analiz badawczych

⁴¹⁹ United Nations Peacekeeping, *Troop and police contributors*, https://peacekeeping.un.org/en/troop-and-police-contributors?fbclid=IwAR0n_H4QccF9nJYpOb_aJKJkHXWS4oEAljBDXJe7izPdKDIcC7viJZ1WdQo, dostęp: 23.12.2021.

⁴²⁰ Ministère des Armées, *Dispositif...*, op. cit.

⁴²¹ EUROGENDFOR (fr. *La Force de gendarmerie européenne*) to jednostka zdolna do wykonywania wszystkich zadań policyjnych. EUROGENDFOR może być oddany do dyspozycji UE, ONZ,

Ryc. 14. Misje Unii Europejskiej

oraz wywiadowczych dotyczących stanu bezpieczeństwa w Libii. Wspiera ona zarówno działania Unii Europejskiej, jak i misji ONZ w Libii.

Kolejnym projektem jest powołana w 2013 r. na prośbę malijskiego rządu oraz na podstawie rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 2085 (2012) Misja Szkoleniowa Unii Europejskiej w Mali (ang. *European Union Training Mission in Mali*, EUTM Mali). Celem Misji jest zwiększenie zdolności bojowych i operacyjnych malijskich sił zbrojnych oraz kontrola implementacji podpisanego w 2015 r. porozumienia pokojowego z Algieru. Działania te mają w konsekwencji zapewnić współpracę polityczną między lokalnymi państwami oraz poprawić poziom bezpieczeństwa w regionie. Misja opiera się na 4 filarach: prowadzenie szkoleń, udzielanie wsparcia w procesach decyzyjnych, rozwój lokalnego systemu edukacji wojskowej oraz doradztwo i szkolenia udzielone połączonym siłom Grupy Pięciu na rzecz Sahelu (G5 Sahel). Uczestniczą w niej zarówno państwa członkowskie UE, jak i nienależące do organizacji. Liczba francuskich sił zbrojnych jest znikoma ze względu na prowadzoną w regionie równoległe misję Barkhane. Łącznie w Misji Szkoleniowej Unii Europejskiej w Mali bierze udział blisko

OBWE, NATO oraz innych organizacji międzynarodowych lub koalicji ad hoc. Wojskowy status sił policyjnych w EUROGENDFOR i ich zdolność do objęcia pełnego spektrum funkcji policyjnych, zapewniają odpowiednią elastyczność działania w ramach cywilnego systemu dowodzenia, a w pewnych okolicznościach nawet w ramach wojskowego systemu dowodzenia. *Gendarmerie Nationale Française – Member State*, <https://eurogendfor.org/gendarmerie-nationale-francaise-full-member/>, dostęp: 23.11.2021.

700 żołnierzy z 22 państw Unii Europejskiej (w tym Francji) oraz 3 spoza wspólnoty – Gruzji, Czarnogóry i Mołdawii⁴²².

Innym europejskim projektem, w który zaangażowała się Francja, jest Misja Doradcza UE w Republice Środkowoafrykańskiej EUAM RCA (ang. *EU Advisory Mission in the Central African Republic*). Została ona powołana w grudniu 2019 r. na wniosek rządu środkowoafrykańskiego. Jest to cywilna misja doradcza, mająca na celu strategiczne, szkoleniowe i operacyjne wsparcie lokalnych władz oraz odpowiadających przed nimi żołnierzy⁴²³. EUAM RCA wzmacnia wysiłki wojskowej misji szkoleniowej UE w Republice Środkowoafrykańskiej i działa na miejscu w powiązaniu z międzynarodową społecznością.

Francja jest również zaangażowana w rozpoczętą w marcu 2020 r. Europejską Operację Sił Morskich EUNAVFOR MED „IRINI” (ang. *The European Union Naval Force Mediterranean Operation*). Jej celem jest kontrola nałożonego przez ONZ embargo na broń dla Libii. Francuska armia oddelegowała do tej misji okręt FS „Premiere Maitre l’Her” F792 oraz samoloty „Falcon 50” i „Atlantique 2”⁴²⁴.

Francja uczestniczy również w dwóch rotacyjnych misjach Unii Europejskiej. Pierwszą z nich jest operacja Atalanta prowadzona w celu zapobiegania piractwu i jego zwalczania. Od momentu powstania w 2008 r. zakres aktywności misji był stale dostosowywany, tak aby odzwierciedlać aktualną sytuację na morzu i wspierać zintegrowane podejście UE w Somalii i Rogu Afryki. Obszar działań operacji Atalanta obejmuje także południowe Morze Czerwone, Zatokę Adeńską i dużą część Oceanu Indyjskiego, w tym Seszele, Mauritius i Komory⁴²⁵. Pod koniec 2020 r. misja została przedłużona do grudnia 2022 r.

Udział Francji w operacji przejawia się poprzez działalność Sił Francuskich Stacjonujących w Dżibuti, które przyjmują oddziały hiszpańskie i niemieckie oraz personel wsparcia logistycznego (ang. *Force HQ Support Area, FHQSA*)⁴²⁶. We francuskim mieście Brest znajduje się również Centrum Bezpieczeństwa Morskiego w Rogu Afryki

⁴²² European Union Training Mission Mali, *EUTM Mali*, <https://eutmmali.eu/eutm-mali-mission/>, dostęp: 23.11.2021.

⁴²³ European Union External Action Service, *EUAM RCA: European Union Advisory Mission in the Central African Republic – Civilian Mission*, https://eeas.europa.eu/topics/common-security-and-defence-policy-csdp/89318/euam-rca-european-union-advisory-mission-central-african-republic-civilian-mission_en, dostęp: 23.11.2021.

⁴²⁴ EUNAVFOR MED IRINI, *Deployed Units*, https://www.operationirini.eu/media_category/assets/, dostęp: 23.11.2021.

⁴²⁵ Royal Navy, <https://www.royalnavy.mod.uk/news-and-latest-activity/operations/indian-ocean/atalanta>, dostęp: 12.12.2021.

⁴²⁶ Ministère des Armées, *Les Forces armées dans la zone sud de l’Océan Indien*, <https://www.defense.gouv.fr/english/operations/territoire-national/forces-de-souverainete/forces-armees-dans-la-zone-sud-de-l-ocean-indien/dossier-de-reference/les-forces-armees-dans-la-zone-sud-de-l-ocean-indien>, dostęp: 12.12.2021.

(ang. *Maritime Security Centre – Horn of Africa*, MSCHOA) podlegające dowództwu operacji Atalanta. MSCHOA zapewnia komunikację z marynarzami i przyczynia się do ochrony szlaków handlowych na obszarze wysokiego ryzyka. Wysłane specjalnie w celu udziału w operacji odrębne francuskie jednostki mogłyby dublować zadania wykonywane przez siły Francji rozmieszczone na południowym obszarze Oceanu Indyjskiego, których działalność również opiera się na walce z piractwem oraz ochronie żeglugi handlowej. Wydaje się zatem, że Paryż pozwala na większe zaangażowanie innych członków UE, jednak stale służy pomocą poprzez utrzymywanie w pobliżu francuskich jednostek wojskowych.

Kolejną operacją stabilizacyjną Unii Europejskiej jest Althea. Misja rozpoczęła się w 2004 r., zastępując wycofujące się z Bośni i Hercegowiny (BiH) wojska NATO. Obecnie do jej głównych celów należą: pomoc BiH w utrzymaniu stabilnej sytuacji w państwie, zapobieganie ewentualnym nawrotom przemocy oraz prowadzenie szkoleń.

W misję zaangażowanych jest łącznie 19 państw⁴²⁷. Jako że bezpośrednie działania zbrojne w BiH wygasły, w Sarajewie stacjonuje jedynie Wielonarodowy Batalion EUFOR (ang. *EUFOR's Multinational Battalion*, MNBN)⁴²⁸. Liczebność żołnierzy biorących udział w operacji została zmniejszona do około 600⁴²⁹, a jednostki austriackie, węgierskie i tureckie w pełni wystarczają do zapewnienia pokojowej sytuacji w kraju. Francja jest jednak gotowa wesprzeć w każdym momencie operację Althea.

Francja jest potęgą dyplomatyczną i militarną. Jej historia, status państwa założycielskiego oraz znaczenie polityczne, gospodarcze i militarne, zagwarantowały jej decydujące miejsce w instytucjach Unii Europejskiej. Uczestnicząc w misjach UE, RF podkreśla swoje znaczenie militarne i polityczne w najbliższym otoczeniu, co sprzyja zacieśnianiu współpracy na poziomie europejskim. Co więcej, misje te umożliwiają Francji uzyskanie korzyści ekonomicznych. Zaprezentowanie sprzętu wojskowego i jego potencjału umożliwia dotarcie do potencjalnych nabywców. Ponadto uczestnictwo Francji w europejskich misjach wojskowych jest zasadnicze ze względu na koncepcję autonomii strategicznej zaproponowaną przez Emmanuela Macrona. Pomaga to Francuzom propagować militarną wizję oraz kreować się na lidera europejskiej myśli strategicznej. Tego typu działania wojskowe mogą również przekonać resztę członków Unii Europejskiej do reformy stałej współpracy strukturalnej w polityce bezpieczeństwa i obrony.

⁴²⁷ Albania, Austria, Bułgaria, Chile, Czechy, Francja, Grecja, Węgry, Irlandia, Włochy, Polska, Portugalia, Republika Macedonii Północnej, Rumunia, Słowacja, Słowenia, Hiszpania, Szwajcaria, Turcja.

⁴²⁸ T. McCarthy, *Change of Command Ceremony MNBN*, EUFOR, 23.03.2021, <https://www.euforbih.org/index.php/latest-news/2884-change-of-command-ceremony-mnbn>, dostęp: 12.12.2021.

⁴²⁹ *About EUFOR*, EUFOR, 20.01.2021, <https://www.euforbih.org/index.php/about-eufor>, dostęp: 13.12.2021.

21.4. Misje morskie

Francja dzięki swoim terytoriom zamorskim posiada drugą największą, po Stanach Zjednoczonych, wyłączną strefę ekonomiczną na świecie. Jej wojska są obecne na wszystkich morzach świata dzięki skoncentrowanej, wydajnej i dobrze wyszkolonej marynarce wojennej. Wykorzystuje 2 kluczowe elementy – grupy uderzeniowe lotniskowców oraz strategię odstraszenia nuklearnego. Ogromne znaczenie dla całych sił zbrojnych ma budżet systematycznie rosnący od 2019 r. (w 2021 r. zanotował wzrost +1,7 mld EUR, czyli 4,5%). Francuzi głęboko wierzą, że dzięki możliwości stałego kontrolowania przestrzeni powietrznych i morskich, prowadzeniu operacji z dala od portów, autonomicznej ocenie zagrożenia oraz komplementarności funkcjonowania Sił Zbrojnych Republiki Francuskiej, a także inwestycji w lotniskowiec nowej generacji (fr. *Porte-avions de nouvelle génération*), Marynarka Wojenna Republiki Francuskiej pozostanie potęgą morską, a wojska będą w stanie bardzo szybko reagować, operując na oceanach.

21.5. Misja szkoleniowa Jeanne d'Arc 2021

Od lutego do lipca 2021 r. francuska marynarka wojenna prowadziła szkolenie przy wykorzystaniu okrętów wojskowych w ramach corocznej misji Jeanne d'Arc. W 2021 r. w jej skład wchodziły okręt desantowy typu Mistral „Tonnerre” oraz fregata rakietowa typu La Fayette „Surcouf”. Pokonywały one wody m.in. Morza Śródziemnego, Oceanu Indyjskiego, Zatoki Bengalskiej, Morza Południowochińskiego aż do Morza Żółtego⁴³⁰. Celem misji było kształcenie przyszłej kadry oficerów francuskiej marynarki wojennej i nabieranie przez nich praktycznego doświadczenia, wdrażanie zdolności operacyjnych na terenach o szczególnym znaczeniu strategicznym dla Francji, a także rozwój współpracy z państwami obecnymi w regionie (Indie, Japonia, Australia, USA, Indonezja). Jednostki misji Jeanne d'Arc 2021 wsparły również operacje Combined Task Force 150 na Oceanie Indyjskich. W misję zaangażowanych było około 800 żołnierzy⁴³¹.

Misja szkoleniowa Jeanne d'Arc 2021 wpisuje się we francuską strategię obronną na Indo-Pacyfiku. Ma ona potwierdzić zainteresowanie Francji tą strefą poprzez wzmocnioną obecność i zintensyfikowaną współpracę bilateralną oraz regionalną, a także potwierdzić, że państwo jest znaczącym graczem militarnym. Jest to także okazja do odstraszenia potencjalnych ingerencji we francuskie interesy.

⁴³⁰ Ministère des Armées, *Dossier de presse – Mission Jeanne D'Arc 2021*, https://www.defense.gouv.fr/salle-de-presse/dossiers-de-presse/dossier-de-presse_mission-jeanne-d-arc-2021, dostęp: 23.11.2021.

⁴³¹ Ibidem.

21.6. Misja Clemenceau 21

W trwającej od lutego do lata 2021 r. misji Clemenceau 21 uczestniczyła grupa uderzeniowa lotniskowca Task Force 473 (TF)⁴³². Jej głównym celem było patrolowanie Morza Śródziemnomorskiego, Zatoki Perskiej oraz Morza Arabskiego, a także wsparcie międzynarodowej misji Inherent Resolve i francuskiej operacji Chammal. W misję zaangażowanych było łącznie 1200 żołnierzy⁴³³. Clemenceau 21 było kontynuacją analogicznej misji, prowadzonej dwa lata wcześniej. Co za tym idzie, skupiała się także na przewidywaniach siły, wywiadzie oraz zapewnieniu bezpieczeństwa i swobody działania w tych strategicznych obszarach. Ponadto udział amerykańskich, belgijskich, greckich i włoskich zasobów wojskowych w grupie uderzeniowej lotniskowca umożliwił konsolidację interoperacyjności z tymi wiodącymi partnerami⁴³⁴.

W skład grupy uderzeniowej wchodził lotniskowiec „Charles de Gaulle”, na pokładzie którego znajdowała się wodnopowietrzna jednostka szybkiego reagowania (fr. *la Force aéromaritime française de réaction rapide*, FRMARFOR). Lotniskowiec był wspierany przez fregatę przeciwlotniczą „Chevalier Paul” oraz fregatę wielozadaniową „Provence” typu FREMM⁴³⁵. Misja wyposażona była również w 20 samolotów myśliwskich Rafale M, 2 samoloty wczesnego ostrzegania E-2C Hawkeye, 2 śmigłowce „Dauphin” oraz śmigłowiec „Caïman”. W celu lepszej współpracy w operacji uczestniczył także okręt zaopatrzeniowy Var oraz okręt podwodny o napędzie atomowym (fr. *les sous-marin nucléaire d'attaque*, SNA)⁴³⁶.

Dzięki możliwościom bojowym i operacyjnym misja Clemenceau 21 była jednym z decydujących aspektów francuskiej walki z terroryzmem na Bliskim Wschodzie (wspierając również operację Chammal). Poprzez wzmocnioną obecność Francja demonstruje swoje zdolności państwom walczącym o wpływy i dominację w regionie, tj. Rosji, Turcji, Chinom oraz Iranowi, a także w razie potrzeby umożliwia natychmiastową reakcję jednostek francuskich sił zbrojnych.

21.7. Misja CORYMBE

Od 1990 r. francuska marynarka wojenna nieprzerwanie patroluje Zatokę Gwinejską i wybrzeże Afryki Zachodniej w celu ochrony ww. terenów morskich, m.in. przed atakami piratów, oraz poprawy bezpieczeństwa poprzez wzmocnienie zdolności straży przybrzeżnej lokalnych państw. Obecność francuskich okrętów (standardowo jednego lub

⁴³² Ministère des Armées, *CLEMENCEAU 21 : Départ...*, op. cit.

⁴³³ Ministère des Armées, *Dossier de Presse – Clemenceau21*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/monde/groupe-aero-naval/clemenceau-21/dossier-de-reference-clemenceau-21>, dostęp: 13.11.2021.

⁴³⁴ Ibidem.

⁴³⁵ Ibidem.

⁴³⁶ Ibidem.

dwóch) w misji CORYMBE wspiera także francuskie jednostki stacjonujące w Afryce Zachodniej na podstawie podpisanych umów bilateralnych.

Od lutego 2021 r. w misji bierze udział 2 Zagraniczny Pułk Piechoty (fr. *le 2e regiment étranger d'infanterie*), dysponujący okrętem desantowym „Dixmude”⁴³⁷. Pułk jest wspierany m.in. przez 1. Pułk Spahisów (fr. *le 1e regiment de spahis*) oraz 1. Zagraniczny Pułk Inżynieryjny (fr. *le 1er regiment étranger de genie*). Łączne w CORYMBE uczestniczy około 250 żołnierzy⁴³⁸ kontrolujących obszar między Senegalem a Gabonem.

Misja jest prowadzona na morskich szlakach przemytu narkotykowego, dzięki czemu niejednokrotnie uniemożliwiono transport substancji do Afryki oraz Europy. W marcu 2021 r. marynarka wojenna przekazała za pomocą mediów społecznościowych informację, że w Zatoce Gwinejskiej udaremniła przemyt sześciu ton kokainy o łącznej wartości ponad miliarda euro. Statek towarowy, na którym znaleziono substancję, miał wypłynąć z wybrzeża afrykańskiego, jednak jego trasa rozpoczęła się jeszcze w Ameryce Południowej⁴³⁹. Akcja wymagała bliskiej współpracy z partnerami międzynarodowymi.

CORYMBE ma przede wszystkim zaznaczyć francuską obecność na kontynencie afrykańskim oraz zapewnić możliwości operacyjne do wykorzystania w czasie sytuacji kryzysowej, kiedy niezbędne będzie wsparcie jednostek wodnych.

21.8. Konkluzje

Prowadzone na szeroką skalę francuskie misje morskie mają na celu rozwijanie zdolności jednostek wojskowych, prezentację potencjału militarnego Paryża oraz intensyfikację współpracy z państwami partnerskimi. Ponadto stanowią filar wsparcia dla stałych misji prowadzonych na Oceanach Atlantyckim, Spokojnym oraz Indyjskim i umożliwiają natychmiastową reakcję w przypadku sytuacji kryzysowych. Misje ułatwiają również kontrolowanie aktywności innych państw oraz wywieranie wpływów na pozostałe mocarstwa. Misje morskie to także ochrona interesów Francji poprzez utrzymywanie przez cały czas na morzu okrętów podwodnych o napędzie atomowym z rakietami balistycznymi, ochrona środowiska morskiego, walka z zanieczyszczeniem wód i piractwem, a także nieustanne prowadzenie działań wywiadowczych. Tak szeroka obecność Francji na morzach to punkt strategiczny, szczególnie w rejonach o niepewnej przyszłości, takich jak chociażby Sahel czy Indo-Pacyfik.

⁴³⁷ Ministère des Armées, *CORYMBE 156 : Livraison de fret humanitaire au profit de l'association Casamasanté par le Dixmude*, <https://www.defense.gouv.fr/espanol/operations/afrique/afrique-de-l-ouest/operation-corymbe/corymbe-156-livraison-de-fret-humanitaire-au-profit-de-l-association-casamasante-par-le-dixmude>, dostęp: 02.12.2021.

⁴³⁸ 2e REI: *Mission CORYMBE*, Foreign Legion Info, 11.02.2021, <http://foreignlegion.info/2021/02/11/2-rei-mission-corymbe-2021/>, dostęp: 11.12.2021.

⁴³⁹ Marine Nationale, tweet z 25.03.2021, <https://twitter.com/MarineNationale/status/1375079205986254853>, dostęp: 14.12.2021.

22. Francja – niedoceniony potencjał zbrojeniowy

Aleksander Olech, Jakub Mikołajczuk, Eugeniusz Chemiczuk

Paryż jest najczęściej widziany w cieniu ekonomicznym Niemiec i militarnym Stanów Zjednoczonych. W rzeczywistości ma ogromne zdolności w zakresie technologii militarnych i aerokosmicznych (Aerospace and Defence). Co więcej, jest jednym z najlepiej rozwiniętych technologicznie krajów na świecie i najbardziej samodzielnym technologicznie państwem członkowskim UE, zdolnym do produkcji pocisków międzykontynentalnych, okrętów podwodnych z napędem atomowym, samolotów myśliwskich, lotniskowców oraz systemów obrony przeciwlotniczej. Francji nie brakuje również technologii energetyki atomowej, szybkich pociągów, jumbo jetów i półprzewodników. Paryż jest otwarty na sprzedaż technologii lub ich głównych czołowych podzespołów międzynarodowym partnerom, co jest szczególnie doceniane przez kraje rozwijające własne zdolności militarne.

Początki francuskiej samodzielności strategicznej można było dostrzec już w XVII w., jednak liczne przewroty polityczne załamywały ciągłość tego rozwoju. Właściwa historia tego europejskiego sukcesu rozpoczęła się po II wojnie światowej. Duży wpływ na rozwój technologii miała polityka prezydenta de Gaulle’a, która położyła podwaliny pod samodzielność operacyjno-militarną dzisiejszej Francji. Wskutek doświadczeń z lat 1939-1945 świadomość elit politycznych skierowana została na osiągnięcie niezależności strategicznej, co było najbardziej dostrzegalne w programie broni nuklearnej. Bez względu na zmieniające się kierunki polityczne i poglądy partii rządzących samowystarczalność technologiczna, jako element samodzielności strategicznej, była niepodważalnym elementem polityki wewnętrznej. Skutkowało to stworzeniem szerokiej gamy nowoczesnego uzbrojenia, wytwarzanego z podzespołów pochodzenia wyłącznie francuskiego. Jest to w pewnym stopniu ewenementem w skali Europy.

Francja jest czołowym producentem uzbrojenia w Unii Europejskiej i jednym z największych na świecie. Przemysł zbrojeniowy, który w szczytowym okresie w 1982 roku

angażował 320 tysięcy pracowników, dziś – bezpośrednio i pośrednio – zatrudnia ponad 100 tysięcy osób. Firmy francuskie (m.in. Naval Group, Dassault Aviation, Airbus, Safran, MBDA, Thales, Nexter) posiadają szereg unikalnych zdolności produkcyjnych stawiających Republikę Francuską w ekskluzywnym gronie zaledwie kilku państw (obok USA, Rosji, Chin), które ogromną większość szerokiego spectrum uzbrojenia są w stanie zbudować same.

Francuski kompleks wojskowo-przemysłowy produkuje m.in. atomowe okręty podwodne i lotniskowce, okręty wojenne wszystkich klas, pociski balistyczne i manewrujące, rakiety przeciwokrętowe oraz przeciwlotnicze, radary, satelity wywiadowcze, samoloty myśliwskie, śmigłowce, pojazdy opancerzone i pociski przeciwpancerne. Co ważne, Francja jest trzecim eksporterem uzbrojenia na świecie, oferującym armiom innych państw produkty zaawansowane technologicznie. To cieszący się dużym zainteresowaniem na świecie Dassault Rafale – dwusilnikowy samolot bojowy, określany przez producenta jako „omni rôle” (do wszystkiego), co ma podkreślać, jego większą uniwersalność, niż myśliwców wielozadaniowych, gdzie rola myśliwca pozostaje podstawową.

Potencjał jest naprawdę ogromny. Rakiety średniego zasięgu powietrze-powietrze MBDA MICA NG, produkowane są w dwóch wariantach: IR, czyli naprowadzany na podczerwień o większym zakresie fal oraz RF/EM za pomocą stacji radiolokacyjnej z anteną i aktywnym skanowaniem elektronicznym AESA. MBDA pracuje także nad wariantem pocisku wyrzeliwanego z wyrzutni lądowych i okrętowych o nazwie VL MICA NG. Koncern oferuje też rakiety manewrujące MdCN/NCM, których zasięg prawdopodobnie przekracza 1000 km. Ta sama firma oferuje też przeciwlotniczy i przeciwrakietowy pocisk krótkiego (Aster 15) i średniego (Aster 30 Block 1 NT) zasięgu. Ten ostatni ma zasięg 150 km i może być wyrzeliwany z platform lądowych oraz okrętów wojennych. Oprócz powyższych, aż 30 krajów używa przeciwokrętowych pocisków Exocet, w wersji MM40 Block 3 mających zasięg do 200 km. Trzeba wyróżnić, że np. Naval Group to światowy potentat w produkcji okrętów wojennych. Mimo że francuska marynarka wojenna używa tylko okrętów z napędem atomowym, to koncern z powodzeniem oferuje na eksport okręty podwodne z napędem konwencjonalnym niezależnym od powietrza typu Scorpène. Oprócz tego, potencjał zbrojeniowy Francji, to także desantowe helikopterowce klasy Mistral, fregaty FREMM oraz FDI/FTI Belharra i korwety typu Gowind, a także jedno z najlepszych na świecie ciężkie torpedy F21, oraz lekkie MU90 Impact, używane m.in. przez Polską Marynarkę Wojenną.

Interesy armii stanowią podstawę dla kierunku rozwoju technologii obronnych i ich wydajności, dlatego też francuskie uzbrojenie jest opracowywane na podstawie wymagań wojska. Nie obniża to jednak rangi eksportu, równie ważnego w procesie rozwoju międzynarodowego potencjału. Obecnie Paryż sprzedaje sprzęt m.in. do Egiptu, Indii, Kataru, Brazylii, Malezji, ZEA, Belgii i Holandii. Interes eksportowy jest dla Francji o tyle ważny, że wewnętrzne zapotrzebowanie na sprzęt jest stosunkowo małe i rzadko kiedy pokrywa koszty opracowania i uruchomienia jego produkcji. Eksport umożliwia

osiągnięcie równowagi oraz prowadzenie dalszych prac nad uzbrojeniem. Z drugiej strony to powoduje małą elastyczność ofert francuskiej technologii wojskowej – w dążeniu do jak największej sprzedaży producenci zgadzają się na wprowadzenie jedynie pomniejszych modyfikacji w porównaniu z oryginałami.

Francuskie wojsko jest zaangażowane w wiele konfliktów na całym świecie, a także znajduje się w punktach zapalnych, w których istnieje bardzo wysokie prawdopodobieństwo wybuchu konfliktu zbrojnego. Permanentna obecność stanowi ogromne wyzwanie dla sił zbrojnych, które są mniej liczne od wojsk USA. W związku z powyższym zachowanie ich ciągłej gotowości, umożliwiającej reakcję w sytuacjach kryzysowych, stanowi priorytet dla decydentów. Za najlepszy przykład może posłużyć jedyny francuski lotniskowiec „Charles de Gaulle”. Niepoprawne zaplanowanie jego remontu dokowego lub wydłużenie obsługi może na dłużej, niż pierwotnie zakładano, wyłączyć Francję z uczestnictwa w ważnych międzynarodowych misjach. Innym przykładem jest stałe zapotrzebowanie na duże ilości amunicji, których brak Francuzi odczuli podczas interwencji w Libii w 2011 r., w ramach *Opération Harmattan*. Relatywnie mała, względem ambicji RF, liczebność sił zbrojnych i sprzętu jest największym wyzwaniem zarówno dla wojskowych, jak i inżynierów. Niemniej jednak w dużym stopniu udaje się pogodzić interesy państwa z rozwojem technologicznym. Co więcej, kluczowym aspektem opracowywanego uzbrojenia jest jego zdolność do wykorzystania w każdych warunkach klimatycznych, co obecnie udaje się tylko USA i Federacji Rosyjskiej.

Technologie to również biznes i polityka Pałacu Elizejskiego, gdyż Francja jest bardzo otwarta na przekazanie nawet newralgicznych technologii, jeżeli państwo-odbiorca jest gotowe ponieść koszty ich przekazania. Ciekawym przykładem jest program budowy brazylijskich okrętów podwodnych, ponieważ poza ofertą kilku okrętów konwencjonalnych planowane jest opracowanie i budowa co najmniej jednego okrętu podwodnego z napędem nuklearnym. Innym godnym uwagi aspektem jest otwartość i elastyczność współpracy Francji z partnerami na całym świecie. Tutaj można wspomnieć chociażby o sprzedaży technologii kamer termowizyjnych Catherine-FC do Rosji (i pośrednio do Białorusi, jako że położone tam zakłady biorą udział w tworzeniu celownika Sosna-U do rosyjskich czołgów), ale też sprzedaży matryc do kamer termowizyjnych opracowanych i produkowanych w Polsce. Z tego wynika, że współpraca technologiczna z Francją wymaga od partnerów nie tylko zaangażowania finansowego, ale też wykazania się zrozumieniem, że jej otwartość na współpracę w dziedzinie technologii jest ważnym elementem ekonomicznym i politycznym, sprzyjającym poszerzeniu wpływów. Taka wielowektorowość i otwartość francuskiej polityki zagranicznej tworzy wiele przeszkód dyplomatycznych, chociażby dla współpracy z krajami Europy Środkowo-Wschodniej, gdyż sprzedaż technologii do państw dla nich nieprzyjaznych lub wrogich (np. Rosji) powoduje duży sprzeciw polityczny.

Złożoność francuskiej polityki technologicznej komplikuje także relacje w UE i NATO. Dążenie Francji do „autonomizacji” nie tylko własnej republiki, ale i całości UE pod jej parasolem, budzi niepokój w innych państwach, w tym w Niemczech, które

uznają prymat NATO w polityce bezpieczeństwa w Europie. Jednocześnie Paryż dostrzega duże możliwości sprzedaży swoich szeroko rozumianych technologii, nie tylko obronnych, ale też kosmicznych, energetyki atomowej, transportu lotniczego i kolejowego. Budzi to naturalny niepokój o interesy ekonomiczne innych krajów i powoduje ich reakcję. Z tego właśnie powodu Francja nie zaangażuje się w ogólnoeuropejskie programy zbrojeniowe, gdyż są sprzeczne z interesami polityczno-ekonomicznymi V Republiki.

Podsumowując, Francja jest liderem w zakresie technologii obronnych, wytwarzanych, poza niektórymi wyjątkami, autarkicznie. Daje to podstawę do dużej samodzielności polityki zagranicznej Francji, która może ją prowadzić w oderwaniu od NATO. Niemniej jednak trzeba pamiętać o niektórych słabościach przyjętej strategii – wojsko nie ma odpowiedniej liczebności, żeby realizować wszystkie interesy RF w skali globalnej. Na razie braki osobowe uzupełnia francuska dyplomacja technologiczna, co pozwala na nawiązanie relacji przemysłowo-politycznych i mocne rozszerzenie wpływów na Bliski Wschód, Afrykę i Azję. Trzeba dodać, że na początku czerwca 2022 E. Macron stwierdził, iż reorganizacja armii oraz funkcjonowania koncernów zbrojeniowych będzie musiała być głęboka. Po inwazji Rosji na Ukrainę, reformy wojskowe musiały dotknąć także Francję. Głównym celem jest dopasowanie się ekonomiczne do wojny (wejście w tzw. gospodarkę wojenną), aby być przygotowanym na długotrwały konflikt lub rywalizację. Prezydent podkreślił, że granice wyzwań zostały znacznie rozszerzone, a to wymaga od Francji zmianę retoryki, nie tylko dla korzyści niej samej, ale również dla sojuszników⁴⁴⁰.

⁴⁴⁰ A. Olech, *Macron ogłosił wejście w gospodarkę wojenną*, <https://defence24.pl/geopolityka/macron-oglosil-wejscie-w-gospodarke-wojenna>, dostęp: 16.06.2022.

23. Szanse i wyzwania w stosunkach Republiki Francuskiej z Chińską Republiką Ludową

Aleksander Olech, Piotr Dutkiewicz

Relacje Francji z Chinami wynikają z pozycji obu państw, których status gospodarczy odzwierciedla przynależność do grupy G20. Oba państwa są stałymi członkami Rady Bezpieczeństwa ONZ oraz dysponują bronią jądrową. Od 2001 r. prowadzą dialog strategiczny, który dotyczy wszystkich obszarów, w tym także kwestii globalnych. Francja w okresie prezydentury Emmanuela Macrona utrzymuje stałe kontakty z Chinami, chcąc podkreślić swoją mocarstwową pozycję i zapobiec powtórnemu podziałowi świata na dwa wrogie bloki, gdyż wpłynęłoby to negatywnie na jej pozycję i rolę w światowej polityce.

Gospodarka

Partnerstwo z Chinami jest dla Francji ważne w zakresie wymiany gospodarczej. Obroty handlowe między Francją a Chinami wyniosły w 2019 r. ponad 73 mld euro. Chiny odpowiadały za ok. 7% francuskiego handlu zagranicznego. W marcu 2019 r. doszło do podpisania 15 kontraktów na łączną sumę ok. 40 mld euro, w ramach których Chiny zamówiły we Francji m.in. 300 samolotów Airbusa i budowę farmy wiatrowej. Zainteresowane były też francuskimi technologiami przetwarzania plutonu⁴⁴¹. Podpisany w listopadzie 2019 r. przez prezydenta Francji Emmanuela Macrona i przewodniczącego ChRL Xi Jinpinga plan rozwoju stosunków francusko-chińskich miał być ze strony Chin sygnałem chęci zrównoważenia bilansu handlowego oraz przyspieszenia transformacji ekologicznej (przy udziale francuskich technologii).

⁴⁴¹ Ł. Maślanka, *Francja wobec Chin – stosunki po pandemii*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 8.06.2020, https://pism.pl/publikacje/Francja_wobec_Chin_stosunki_po_pandemii, dostęp: 17.10.2021.

Prezydent Macron powrócił z Chin z kontraktami dla francuskich firm wartymi ponad 13 mld euro.

Francja od dawna jest obecna w Chinach we wszystkich sektorach, w tym rolno-spożywczym, przemysłowym, transportowym, urbanistycznym, usługach detalicznych i finansowych. Prowadzi tam interesy ponad 1 100 francuskich firm. Z kolei chińskie inwestycje we Francji obejmują ponad 700 filii firm z Azji. Partnerstwo gospodarcze znajduje odzwierciedlenie w cywilnej energetyce jądrowej i lotnictwie (Hinkley Point C; w spółce, która zarządza reaktorem EPR w Taishan, francuski koncern energetyczny EDF ma 30% udziałów; projekt w zakresie przerobu i recyklingu odpadów nuklearnych; linia montażowa A320 i ukończenie A330 w Tianjin). Współpraca naukowo-technologiczna koncentrowała się na przemyśle kosmicznym – CFOSat (chińsko-francuski oceaniczny satelita) i projekty satelitarne SVOM (Space Variable Objects Monitor). Od lat realizowana była współpraca naukowców i jednostek badawczych oraz francuskich organów samorządowych i chińskich prowincji⁴⁴².

Sytuacja zmieniła się w okresie pandemii COVID-19. W jej trakcie zaczęto coraz wyraźniej podkreślać negatywne aspekty współpracy z Chinami. Wywołane to zostało ukrywaniem przez ChRL informacji o epidemii. W tym czasie zwiększyła się nierównowaga w relacjach handlowych, prowadząc do pogłębienia deficytu Francji w handlu z ChRL, który w 2020 r. wyniósł ok. 40 mld euro (wzrost o 6,6 mld euro). Wartość importu towarów z Chin wyniosła 56,6 mld euro, natomiast eksport do Chin wyniósł 17,7 mld euro⁴⁴³. Uzależnienie od dostaw z Azji szczególnie było widoczne w branży materiałów higienicznych i surowców farmaceutycznych. Chińskie władze wykorzystywały dostawy potrzebnych Francji maseczek do wywierania na nią presji. Uwypukliła się też zależność francuskiego przemysłu od chińskich kooperantów oraz dostaw artykułów o znaczeniu strategicznym⁴⁴⁴.

Technologia

W kontekście pandemii powstały wątpliwości co do przekazywania Chinom nowoczesnych technologii. Należy zauważyć, że laboratorium wirusologiczne w Wuhan zostało zbudowane we współpracy z Francją. Następnie strona chińska wbrew zawartym umowom pozbawiła Francuzów kontroli nad prowadzonymi tam pracami. Francuscy wirusolodzy alarmowali, że badania mogły służyć również celom wojskowym. Jedno-

⁴⁴² *France and China. Bilateral relations*, France Diplomacy, March 2019, <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/china/france-and-china/>, dostęp: 10.01.2022.

⁴⁴³ *Statystyki wymiany handlowej Francji*, <https://itro.pl/rynki-zagraniczne/francja/>, dostęp: 15.01.2022.

⁴⁴⁴ Ł. Maślanka, *Francuski spacer po linii*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 13.04.2021, https://www.pism.pl/publikacje/Francuski_spacer_po_linie__dylematy_relacji_z_Chinami, dostęp: 14.11.2021.

częśnie w elektrowni jądrowej Taishan doszło do incydentu, który mógł doprowadzić do zagrożenia radiologicznego⁴⁴⁵. Chiny zainicjowały budowę małych reaktorów modułowych i reakcja Francji, która też zamierza realizować taki program, wskazuje na otwarcie nowego pola konkurencji. Problemem jest też chińskie szpiegostwo przemysłowe we Francji. Chińscy hakerzy atakują francuski przemysł telekomunikacyjny, lotniczy i kosmonautyczny⁴⁴⁶. Z wyłudzeniami danych miały walczyć specjalnie stworzone wojska cyberbezpieczeństwa.

Jednakże władze Francji nie chciały zaostrzać stosunków z ChRL. Przykładem może być ich podejście do Huawei. Pomimo nacisków USA, w odróżnieniu od Wielkiej Brytanii, nie zablokowały całkowicie inwestycji Huawei. Firmom telekomunikacyjnym miało udzielić licencji upoważniających do używania sprzętu Huawei na okres od trzech do ośmiu lat, bez gwarancji przedłużenia. Taka decyzja dała operatorom telekomunikacyjnym czas do 2028 r. na wyeliminowanie sprzętu Huawei ze swoich sieci⁴⁴⁷. Jednocześnie firma ta postanowiła zbudować swoją pierwszą europejską fabrykę właśnie we Francji. Przepisy zmusiły spółki telekomunikacyjne Bouygues i SFR do usunięcia kilku tysięcy anten Huawei, a technologie 5G chińskiej firmy nie będą mogły też być obecne w wielu dużych miastach, w tym m.in. Tuluzie, Tulonie, Rennes i Breście. Ostatecznie chiński gigant telekomunikacyjny nie zostanie wykluczony z francuskiego rynku, ale rekomendowane jest, by operatorzy sieci nowej generacji 5G unikali sprzętu tej firmy, a jej technologia nie może być wykorzystywana tam, gdzie znajduje się infrastruktura krytyczna, obiekty wojskowe czy strefy nuklearne.

Opinia publiczna

Zauważalna jest zmiana stosunku francuskiego społeczeństwa do Chin. Jak wynika z badania przeprowadzonego w połowie 2020 r., ogólnie opinia publiczna jest zdecydowanie negatywnie nastawiona do Chin, przy czym 62% ankietowanych wydało negatywną lub bardzo negatywną opinię, podczas gdy tylko 16% badanych pozytywnie lub bardzo pozytywnie ocenia azjatyckiego giganta⁴⁴⁸. Co ważniejsze, krytyczny stosunek znacznej większości ankietowanych wykrystalizował się w ciągu ostatnich lat. Na

⁴⁴⁵ B. Sawicki, *EDF sugeruje, że Chiny powinny zatrzymać reaktor jądrowy Taishan po niedawnym incydencie*, „Biznes Alert”, 23.07.2021, <https://biznesalert.pl/edf-taishan-chiny-atom-energetyka/>, dostęp: 15.01.2022.

⁴⁴⁶ M. Mruk *Wybrane aspekty stosunków chińsko-francuskich w XXI wieku*, „Nowa Polityka Wschodnia”, 2020, t. 27, nr 4, s. 77-94.

⁴⁴⁷ P. Le Corre, J. Ferguson, *How Europe's Big 3 Are Shifting On China*, „The Diplomat”, 14.08.2020, <https://thediplomat.com/2020/08/how-europes-big-3-are-shifting-on-china/>, dostęp: 24.12.2021.

⁴⁴⁸ F. Nicolas, *A Rough Year Ahead for the China-France Strategic Partnership*, Institute of International Relations, 5.02.2021, <https://www.ifri.org/en/publications/publications-ifri/articles-ifri/rough-year-ahead-china-france-strategic-partnership>, dostęp: 29.10.2021.

pewno miała na to wpływ pandemia, ale także kwestia przestrzegania praw człowieka w Chinach.

Tak jak zmienia się podejście opinii publicznej, tak samo zmienna jest polityka władz Francji, które próbują pogodzić rozwój relacji z Państwem Środka z ochroną swoich interesów. W 2021 r. podejście Francji do Chin zmieniło stało się bardziej stanowcze. Niejednoznaczna postawa powoduje, że w stosunkach francusko-chińskich odprężenie przeplata się z fazami sporów.

Strategiczne partnerstwo

Francja nie chce jednak zaostrzać stosunków z Chinami. Z jednej strony osłabiłoby to jej pozycję w polityce globalnej, z drugiej strony partnerstwo to jest ważne z powodów gospodarczych i surowcowych. Chiny kontrolują kluczowe pierwiastki ziem rzadkich potrzebne w większości zaawansowanych technologicznie i ekologicznych produkcji. Mineraly te są niezbędne do budowy elektrowni fotowoltaicznych, farm wiatrowych oraz pojazdów elektrycznych. Według Komisji Europejskiej 86% światowego przetwórstwa pierwiastków ziem rzadkich odbywa się w Chinach, a 98% ich dostaw zmierza do Unii Europejskiej.

Chiny mają duży udział w światowej produkcji kobaltu rafinowanego (ponad 60%), a także posiadają około 40% światowej produkcji litu⁴⁴⁹. Jest to szczególnie istotne w planowanej zielonej transformacji, w której Francja chce odgrywać jedną z głównych ról w Unii Europejskiej.

Relacje francusko-chińskie są podniesione do rangi strategicznego partnerstwa. Jednak obecnie Francja traktuje Chiny jako rywala systemowego, konkurenta gospodarczego i czasami ważnego partnera dyplomatycznego⁴⁵⁰. Przyszłość stosunków dwustronnych pełna jest wyzwań związanych z kwestiami politycznymi, gospodarczymi, handlowymi, przestrzeganiem praw człowieka, polityką klimatyczną. Należy przy tym uwzględnić fakt, że Francja jest członkiem Unii Europejskiej i jest zobowiązana uwzględniać w swoich działaniach również przepisy i zasady unijne. Ważną zasadą francuskiej strategii wobec Chin było tradycyjnie dążenie do utworzenia jednolitego frontu w UE⁴⁵¹. Szczególnie że w przypadku niektórych polityk unijnych, takich jak handel, istotną rolę odgrywa UE, a nie tylko poszczególne państwa członkowskie.

⁴⁴⁹ M. Wijffelaars, E. de Groot, M. Every, *Three scenarios for EU-China Relations: But one direction of travel?*, RaboResearch - Economic Research, 05.08.2021, <https://economics.rabobank.com/publications/2021/august/three-scenarios-for-eu-china-relations/>, dostęp: 02.11.2021.

⁴⁵⁰ P. Morcos, *France's shifting relations with China*, War on the Rocks, 4.01.2022, <https://warontherocks.com/2022/01/frances-shifting-relations-with-china/>, dostęp: 15.01.2022.

⁴⁵¹ F. Nicolas, *A Rough Year Ahead...*, op. cit.

Relacja Paryż – Pekin a Unia Europejska

Istotna w relacjach francusko-chińskich stała się zawierana przez Unię Europejską i Chiny kompleksowa umowa inwestycyjna (*Comprehensive Agreement on Investment*, CAI). W założeniu porozumienie to miało pomóc zrównoważyć relacje handlowe oraz inwestycyjne pomiędzy UE i Chinami. W grudniu 2020 r. wydawało się, że Francja może zablokować jego przyjęcie, powołując się na niechęć ChRL do ratyfikacji konwencji Międzynarodowej Organizacji Pracy dotyczących zapobiegania pracy przymusowej. Prezydent Francji wyraził jednak zgodę na tekst CAI, wycofując sprzeciw, podczas gdy strona chińska, na tamtą chwilę, zgodziła się jedynie na deklarację podjęcia starań na rzecz ratyfikacji konwencji⁴⁵². Macron, wspierając CAI, wystąpił na kończącej negocjacje wideokonferencji z przewodniczącym ChRL Xi Jinpingiem, kanclerz Niemiec Angelą Merkel i przedstawicielami Komisji Europejskiej Charles'em Michelem i Ursulą von der Leyen. Poparcie Macrona wzbudziło niezadowolenie wśród francuskich polityków, należących zarówno do opozycji, jak i do większości parlamentarnej, którzy zarzucali brak wiarygodności chińskich zobowiązań. Wcześniej władze Francji deklarowały przeniesienie niektórych gałęzi produkcji z Chin z powrotem do Francji. Porozumienie CAI może to powstrzymać, jednocześnie wspierając chiński eksport do Europy. Po uzgodnieniu testu CAI napięcia między UE a Chinami jednak znacznie wzrosły. Parlament UE przyjął rezolucję potępiającą traktowanie Ujgurów przez Chiny w Sinciangu oraz działania w Hongkongu. UE wprowadziła następnie symboliczne sankcje na niektóre osoby z Chin, na które Państwo Środka odpowiedziało sankcjami nałożonymi na instytucje UE, a nawet członków Parlamentu Europejskiego⁴⁵³. W maju 2021 r. ratyfikacja CAI została zamrożona po stronie europejskiej do czasu zniesienia tych sankcji, co według Chin wymaga uprzedniego usunięcia sankcji przez UE.

Prawa człowieka

Francja przykładą dużą wagę do przestrzegania praw człowieka. Jest to kwestia istotna w stosunkach z Chinami. Szczególnie wyraźne jest stanowisko francuskiej opinii publicznej: 74% respondentów uważa, że sytuacja praw człowieka w Chinach waha się od „nieco zła” do „bardzo zła”⁴⁵⁴. Chinom zarzuca się łamanie praw człowieka w Sinciangu, Hongkongu, Tybecie, a także w trakcie epidemii koronawirusa. Autorytaryzm chińskiego rządu był w pełni widoczny w zarodkowej fazie epidemii śmiertelnego koronawirusa, której pierwsze przypadki stwierdzono w prowincji Wuhan. Władze początkowo ukrywały informacje o wirusie, a następnie zastosowały surowe środki

⁴⁵² Ł. Maślanka, *Francuski spacer...*, op. cit.

⁴⁵³ M. Wijffelaars, E. de Groot, M. Envy, *Three scenarios...*, op. cit.

⁴⁵⁴ F. Nicolas, *A Rough Year Ahead...*, op. cit.

kwarantanny w Wuhan i innych częściach Chin. Jednocześnie stosowały represje wobec wszystkich, którzy w mediach społecznościowych sygnalizowali o groźbie epidemii, a następnie ujawniali działania władz. W Hongkongu chiński rząd nałożył drakońskie „prawo bezpieczeństwa narodowego”, które jest atakiem na wolność obywateli tego regionu, zmieniającym zasady, na jakich przekazano Hongkong Chinom w 1997 r.⁴⁵⁵ W Sinciangu muzułmanie są przetrzymywani na podstawie ich przynależności do grupy narodowościowej i poddawani przymusowej pracy, masowej inwigilacji i politycznej indoktrynacji. Organizacje praw człowieka informowały, że chińskie władze uwięziły do 1 miliona Ujgurów i innych mniejszości, głównie muzułmańskich⁴⁵⁶. Wysiłki chińskiego rządu zmierzają do wymazania unikalnej tożsamości Ujgurów i innych tureckich muzułmanów w tym regionie. Likwiduje się tradycyjną zabudowę, świątynie, a nawet zniszczono ponad 100 tradycyjnych cmentarzy ujgurskich. Zbudowano sieć obozów, w których przetrzymuje się masowo członków tej grupy. Więźniowie w trakcie odosobnienia, a także gdy zostaną uwolnieni, są zmuszani do pracy w fabrykach i na polach⁴⁵⁷. Wykorzystuje się Ujgurów jako pracowników przymusowych. Władze chińskie określają te działania jako prowadzące do zmniejszenia ubóstwa. Natomiast na obszarze Tybetu Chiny ograniczają wolność religijną, swobodę poruszania się i gromadzenia. Jednocześnie zastraszając i używając siły, lokalni urzędnicy dokonują grabieży gruntów⁴⁵⁸. Władze chińskie rozprawiają się z obrońcami praw człowieka, niezależnymi dziennikarzami i aktywistami. Wprowadzają również ograniczenia w sieci internetowej, starając się tłumić i usuwać niewygodne dla nich treści.

W tej sytuacji nie dziwi sprzeciw francuskiej opinii wobec chińskiej polityki. Jednakże w tym względzie zachowanie polityków nie zawsze jest jednoznaczne. Przykładem może być wizyta prezydenta Francji w Chinach w listopadzie 2019 r., podczas której Macron w ogóle nie poruszył kwestii poszanowania praw człowieka. W komunikatach dyplomatycznych podkreślano, że sprawy Hongkongu i Ujgurów podnosi się w prywatnych rozmowach z chińskimi urzędnikami za zamkniętymi drzwiami⁴⁵⁹. Jednak te zakulisowe działania nie przynoszą rezultatów, a publiczne milczenie wywołuje w Chinach zadowolenie. Francuskie MSZ podkreśla stałe zainteresowanie sytuacją w Hongkongu, Sinciangu i losem Ujgurów. W 2020 r. Francja miała zdystansować się

⁴⁵⁵ *World Report 2021: China Human Rights Watch*, <https://www.hrw.org/world-report/2021/country-chapters/china-and-tibet>, dostęp: 25.11.2021.

⁴⁵⁶ *China and Europe talk climate change, human rights and business*, <https://www.dw.com/en/china-and-europe-talk-climate-change-human-rights-and-business/a-58168978>, dostęp: 14.11.2021.

⁴⁵⁷ *World Report 2021 China...*, op. cit.

⁴⁵⁸ T. Lum, M. A. Weber, *Human rights in China*, Congressional Research Service, 13.01.2021, <https://sgp.fas.org/crs/row/IF11240.pdf>, dostęp: 25.11.2021.

⁴⁵⁹ F. Nicolas, *France's incoherent China policy confuses partners*, East Asia Forum, 22.10.2020, <https://www.eastasiaforum.org/2020/10/22/frances-incoherent-china-policy-confuses-partners/>, dostęp: 15.01.2022.

od stanowczej polityki USA i Wielkiej Brytanii w kwestii Hongkongu i zapewniła Chińczyków, że nie będzie interweniowała wobec ich prób naruszenia jego autonomii⁴⁶⁰. Władze Francji podkreślają znaczenie solidarnej polityki zewnętrznej UE dla zapewnienia równoprawnego partnerstwa z Chinami. W tym względzie działają również w kwestii praw człowieka.

Zamrożenie majątku oraz zakaz wjazdu do UE dla czterech chińskich urzędników z Regionu Autonomicznego Sinciang-Ujgur (a także restrykcje wobec instytucji zarządzającej obozami dla Ujgurów) miały być symbolicznym sygnałem ze strony Unii, że nie zapomina zupełnie o prawach człowieka⁴⁶¹. Decyzja o sankcjach była poprzedzona ostrymi protestami Zhanga Minga, chińskiego ambasadora przy UE, który wzywając Unię do porzucenia zamiaru nałożenia sankcji, ostrzegał, że chińskie władze nie ugną się pod presją. Powiedział, że „sankcje oparte na kłamstwach mogą być interpretowane jako celowy atak na bezpieczeństwo i rozwój Chin. Obowiązkiem chińskiego rządu jest ochrona bezpieczeństwa i dobrobytu ludzi w Chinach. Jeżeli niektórzy ludzie będą nalegać na konfrontację, nie wycofamy się, ponieważ nie mamy innego wyboru, jak tylko wziąć na siebie odpowiedzialność wobec mieszkańców naszego kraju”⁴⁶².

Francja, podobnie jak inne kraje europejskie, długo na drugi plan przyczekała kwestie praw człowieka, gdyż ważniejsze dla niej były stosunki handlowe z Chinami. Od 2020 r. widoczna jest zmiana podejścia. W sierpniu 2020 roku prezydent Emmanuel Macron podczas spotkania z chińskim ministrem Wang Yi wyraził poważne zaniepokojenie sytuacją w Hongkongu i przestrzeganiem praw człowieka w muzułmańskiej mniejszości ujgurskiej⁴⁶³. W 2021 r., przed szczytem G20 w Rzymie i konferencją klimatyczną ONZ (COP26) w Glasgow, Macron wspólnie z kanclerz Merkel w rozmowie z Xi Jinpingiem wysunęli żądania dotyczące walki z pracą przymusową, odnosząc się do sytuacji mniejszości ujgurskiej w Chinach⁴⁶⁴. 21 października 2021 r. 43 państwa, w tym Francja, we wspólnym oświadczeniu w ONZ wezwały Chiny do nieskrępowanego dostępu do Sinciang-u dla niezależnych obserwatorów⁴⁶⁵. Francuscy politycy zaczęli

⁴⁶⁰ Ł. Maślanka, *Francja wobec Chin...*, op. cit.

⁴⁶¹ T. Bielecki, *Kolejne sankcje UE za łamanie praw człowieka*, DW.com, 22.03.2021, <https://www.dw.com/pl/kolejne-sankcje-ue-za-%C5%82amanie-praw-cz%C5%82owieka/a-56953558>, dostęp: 20.11.2021.

⁴⁶² *China warns EU against “confrontational” human rights sanctions*, Euronews, 16.03.2021, <https://www.euronews.com/2021/03/16/china-warns-eu-against-confrontational-human-rights-sanctions>, dostęp: 15.01.2022.

⁴⁶³ M. Rose, M. Nikolaeva, *France’s Macron expressed concerns about human rights to China’s Wang Yi*, Reuters, 29.08.2020, <https://www.reuters.com/article/us-france-china-idUSKBN25P0HK>, dostęp: 15.11.2021.

⁴⁶⁴ *China and Europe talk climate change...*, op. cit.

⁴⁶⁵ N. de Rivière, *Human rights situation in Xinjiang: joint statement*, [przemowa] 21.10.2021, <https://www.gov.uk/government/speeches/joint-statement-on-the-human-rights-situation-in-the-xinjiang>, dostęp: 15.01.2022.

publicznie zwracać uwagę na prawie każdy przejaw łamania praw człowieka w Państwie Środka. W sprawie zaginięcia chińskiej tenisistki Shuai Peng, która oskarżyła byłego wicepremiera Chin o napaść na tle seksualnym, głos zabrał minister spraw zagranicznych Francji Jean-Yves Le Drian, który wezwał chińskie władze do zapewnienia większej transparentności w działaniach władz chińskich. W wywiadzie telewizyjnym zagroził nieokreślonymi konsekwencjami dyplomatycznymi, jeśli Chiny nie wyjaśnią sytuacji⁴⁶⁶.

Rola Tajwanu

Inną istotną kwestią jest polityka Francji w stosunku do Tajwanu. W kwietniu 2019 r. francuska fregata Vendémiaire przełynęła przez Cieśninę Tajwańską, co wywołało oburzenie i protesty Pekinu. Francja wyjaśniała wówczas, że jej marynarka wojenna przekracza wspomnianą cieśninę co najmniej raz w roku i nie było to wcześniej negatywnie odbierane przez władze chińskie. Paryż konsekwentnie wysyła okręty wojenne do Cieśniny Tajwańskiej, wywołując tym protesty władz ChRL. Choć Chińska Republika Ludowa podkreśla „politykę jednych Chin”, grupa DCI (*Défense conseil international* – Międzynarodowa Grupa ds. Doradztwa Obronnego) chciała sprzedać Tajwanowi wyrzutnie dla okrętów dostarczonych przez Francję na początku lat 90. Wzbudziło to w kwietniu 2020 r. oburzenie i interwencję dyplomatyczną władz ChRL, co nie zmieniło jednak decyzji Francji⁴⁶⁷. W marcu 2021 r. sprawa Tajwanu wywołała kryzys dyplomatyczny, gdy ambasador Chin we Francji umieścił w mediach wpisy, w których odradzał francuskim senatorom udanie się z planowaną na lato wizytą na Tajwan. Jednocześnie politologa, krytykującego politykę ChRL wobec Tajwanu, nazwał „łobuzem” i „trollem ideologicznym”⁴⁶⁸. Ambasador nie stawiał się na wezwanie francuskiego MSZ, a gdy się tam pojawił następnego dnia, to tylko po to, by podjąć kroki w sprawie sankcji UE i w kwestiach związanych z Tajwanem. Przyjmujący go dyrektor odmówił poruszania tych tematów. W efekcie sekretarz stanu ds. europejskich powiedział w wywiadzie radiowym, że Chiny nie mogą sobie wycierać butów ani o Francję, ani o Europę⁴⁶⁹. W październiku 2021 r. grupa francuskich senatorów, kierowana przez senatora Alaina Richarda, przybyła na Tajwan z pięciodniową wizytą. Chiny ostrzegły, że zaszkodzi ona więzom z Francją. Ambasada Chin we Francji

⁴⁶⁶ Jean-Yves Le Drian asks that Peng Shuai speak freely, Paudal, 21.11.2021, <https://www.paudal.com/2021/11/21/jean-yves-le-drian-asks-that-peng-shuai-speak-freely/>, dostęp: 20.12.2021.

⁴⁶⁷ M. Mruk, op. cit.

⁴⁶⁸ Francuskie media o napięciu Paryż-Pekin: Chiny czują, że wygrywają i nie liczą się ze słowami, Forsal, 24.03.2021, <https://forsal.pl/swiat/unia-europejska/artykuly/8127552,francuskie-media-o-napieniu-paryz-pekiny-czuja-ze-wygrywaja-i-nie-licza-sie-ze-slowami.html>, dostęp: 27.11.2021.

⁴⁶⁹ Ibidem.

wydała oświadczenie zaznaczające, że Tajwan jest niezbywalną częścią chińskiego terytorium, a rząd Chińskiej Republiki Ludowej jest jedynym legalnym rządem reprezentującym cały kraj. Grupa francuskich senatorów spotkała się z prezydentem Tajwanu Tsai Ing-wen, urzędnikami ds. gospodarki i zdrowia oraz radą ds. kontynentalnych. Według Francji wizyta ta była częścią normalnej i regularnej wymiany parlamentarnej z Tajwanem⁴⁷⁰. W listopadzie 2021 r. na Tajwan przybyła pierwsza w historii delegacja przedstawicieli Parlamentu Europejskiego. Przewodniczył jej Raphaël Glucksmann, który w marcu 2021 r. był jednym z europarlamentarzystów objętych chińskimi sankcjami. Głównym celem wizyty była wymiana doświadczeń pomiędzy UE a Tajwanem w sprawie przeciwdziałania dezinformacji oraz walki z cyberatakami. Glucksmann w czasie spotkania z prezydentem Tsai Ing-wen stwierdził, że Europa stoi za Tajwanem, a za tą wizytą powinny pójść dalsze spotkania, budujące silniejsze partnerstwo między UE a Tajwanem⁴⁷¹. Wszystko to działo się, gdy wyspa była poddawana coraz większej presji militarnej ze strony Chin. Podejście do sprawy Tajwanu, w tym postępowanie Chin, może rzutować w najbliższych latach na stosunek do Państwa Środka i to nie tylko ze strony Francji.

Indo-Pacyfik

Na stosunki z Chinami mogą też wpłynąć francuskie ambicje wojskowe, gospodarcze i polityczne w rejonie Indo-Pacyfiku, gdzie Francja zawsze była mocarstwem. W położonych na tym obszarze francuskich departamentach i terytoriach zamorskich (m.in. Majotta, Reunion, Nowa Kaledonia, Polinezja Francuska, Wallis i Futuna) mieszka 1,5 mln osób, zaś morska strefa ekonomiczna sięga 11 mln kilometrów kwadratowych⁴⁷². Kluczowym zagadnieniem, obok obrony terytorium, jest zapewnienie wolności żeglugi. Wzrost potęgi Chin i ich aktywność w regionie Indo-Pacyfiku przyczyniły się do zacieśnienia współpracy strategicznej Paryża z sojusznikami regionalnymi m.in. Indiami, Japonią, Australią i Stanami Zjednoczonymi. Podejście Chin do zasad żeglugi na Morzu Południowochińskim znacząco wpływa zarówno na równowagę sił, sojusze, jak i stabilność regionu, przez który przepływa ponad jedna trzecia światowego handlu. Chiny zgłaszają historyczne pretensje do 90% obszaru Morza Południowochińskiego,

⁴⁷⁰ H. Wu, *French senators meet with Taiwan's Tsai amid China tensions*, APN News, 7.10.2021, https://apnews.com/article/business-tsai-ing-wen-china-taiwan-europe-e8c4bcb6d8715c-c19e4727dd57fb1c25https://apnews-com.translate.google/article/business-tsai-ing-wen-china-taiwan-15f6d31b13ea8e50f7ff11b15934e409?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=pl&_x_tr_hl=pl&_x_tr_pto=nui,sc, dostęp: 25.11.2021.

⁴⁷¹ *Chiny ostrzegają UE: Nasze relacje mogą się pogorszyć*, Rzeczpospolita, 4.11.2021, <https://www.rp.pl/dyplomacja/art19074461-chiny-ostrzegaja-ue-nasze-relacje-moga-sie-pogorszyc>, dostęp: 24.11.2021.

⁴⁷² Ł. Maślanka, *Francuski spacer...*, op. cit.

w tym do wód w świetle prawa międzynarodowego należących do okolicznych mniejszych państw (Wietnamu, Filipin, Malezji, Brunei)⁴⁷³. Przez te wody odbywa się tranzyt większości chińskich towarów. Odkryto tam również pod dnem morskim duże złoża ropy naftowej i gazu ziemnego. W celu wzmocnienia kontroli nad wodami mającymi istotne znaczenie Chiny rozbudowują sztuczne wyspy i powiększają istniejące, aby stworzyć możliwość lokowania na nich baz lotniczych, marynarki wojennej oraz jednostek rakietowych. Francja działa na rzecz ochrony zasady wolności mórz poprzez uczestnictwo w operacjach swobody żeglugi. W praktyce oznacza to, że francuskie patrole regularnie operują na Morzu Południowochińskim, na przykład na początku lutego 2021 r. w ramach misji Marianne. Rozpoczęła się ona we wrześniu 2020 r. Francuskie okręty pokonały odległość 15 000 km od macierzystych portów Francji, poprzez Morze Południowochińskie, aż do Oceanu Spokojnego. Szczególnie istotny był fakt, że w patrolu wziął udział okręt podwodny o napędzie atomowym SNA Émeraude⁴⁷⁴. Francja mocno podtrzymuje zasadę swobody żeglugi na Morzu Południowochińskim, gdzie marynarka prowadzi regularne ćwiczenia. Ważnym sygnałem zarówno dla sojuszników, jak i dla Chin jest także coroczna misja szkoleniowa Jeanne d'Arc, wykonywana na obszarze morskim sięgającym Japonii. Na początku kwietnia 2021 r. w ramach tej misji w Zatoce Bengalskiej odbyły się międzynarodowe ćwiczenia wojskowe „La Perouse”, w których poza Francją uczestniczyły marynarki wojenne z bloku Quad: Indii, Stanów Zjednoczonych, Australii i Japonii⁴⁷⁵. Sprawa ochrony swobody i bezpieczeństwa w strefie Pacyfiku i Oceanu Indyjskiego, obrona wolności żeglugi zgodnie z prawem morskim pojawia się również w wystąpieniach prezydenta Francji Emmanuela Macrona⁴⁷⁶. Jednocześnie dla Chin zdobycie panowania nad spornym obszarem na Morzu Południowochińskim oznaczałoby potwierdzenie ich znaczenia jako dominującego mocarstwa w Azji Południowo-Wschodniej, wzmocniłoby poczucie jedności Chińczyków oraz ułatwiło realizację morskiej części projektu gospodarczego Inicjatywy Pasa i Szlaku i projektu Greater Area Bay.

Wyzwania klimatyczne

Kolejne wyzwanie w stosunkach francusko-chińskich stanowi polityka klimatyczna mająca na celu realizację porozumienia paryskiego. W tej sprawie Francja dostrzega

⁴⁷³ T. Regencia, *China's own records debunk 'historic rights' over disputed seas*, AlJazeera, 16.07.2020, <https://www.aljazeera.com/news/2020/7/16/chinas-own-records-debunk-historic-rights-over-disputed-seas>, dostęp: 15.01.2022.

⁴⁷⁴ M. Bonikowska, B. Surdel, *Francja „wraca” na Indo-Pacyfik*, Centrum Stosunków Międzynarodowych, <https://csm.org.pl/francja-wraca-na-indo-pacyfik/>, dostęp: 28.11.2021.

⁴⁷⁵ Ibidem.

⁴⁷⁶ D. McAllister, *Europe's Indo-Pacific embrace: Global partnerships for regional resilience*, Konrad Adenauer Stiftung, September 2021.

w Chinach partnera i sojusznika, który może zachęcić do współpracy państwa rozwijające się. Szczególnie dotyczy to państw afrykańskich, na które Chiny i Francja mają wpływ polityczny. Wraz ze wszystkimi innymi sygnatariuszami porozumienia paryskiego Chiny zgodziły się na wprowadzenie zmian, aby utrzymać globalne ocieplenie na poziomie 1,5°C powyżej poziomu sprzed epoki przemysłowej i „znacznie poniżej” 2°C. Jednakże emisje dwutlenku węgla w Chinach są ogromne i rosną. To państwo jest największym na świecie źródłem emisji gazów cieplarnianych. Chiny twierdzą, że mają prawo robić to, co kraje zachodnie robiły w przeszłości, i dalekie są od zamykania elektrowni węglowych. Jednocześnie wytwarzają więcej energii słonecznej niż jakikolwiek inny kraj. Jedne z pierwszych przyjęły zielone technologie jako sposób na walkę z zanieczyszczeniem powietrza. Chiny zajmują też siódme miejsce na świecie pod względem procentu sprzedaży samochodów elektrycznych⁴⁷⁷. Jednakże dopóki nie dokonają dekarbonizacji, świat nie pokona zmian klimatycznych.

Przewodniczący ChRL Xi Jinping zapowiedział, że Chiny zaczną wycofywać się z korzystania z węgla od 2026 r., a neutralność węglową osiągną przed 2060 r. W piśmym oświadczeniu na 26. Konferencji Stron Ramowej konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu (COP 26) w Glasgow Xi Jinping wezwał kraje rozwinięte do „udzielenia wsparcia, aby lepiej pomóc krajom rozwijającym się” w radzeniu sobie z kryzysem klimatycznym. Chiński przywódca powiedział, że jego kraj „przyspieszy przejście na zieloną i niskoemisyjną energię, rozwinie energię odnawialną oraz zaplanuje i zbuduje duże elektrownie wiatrowe i fotowoltaiczne”⁴⁷⁸. Wcześniej prezydent Macron przeprowadził rozmowę telefoniczną z Xi Jinpingiem w sprawie kryzysu klimatycznego. Macron przywiązuje dużą wagę do wielostronnej dyplomacji i międzynarodowej współpracy w dziedzinie środowiska i chce zapewnić Francji i Europie wiodącą rolę w radzeniu sobie ze zmianami klimatycznymi i sprawami ekologicznymi.

Chiny są gotowe do kontynuowania i pogłębiania współpracy z Francją w zakresie ochrony bioróżnorodności. Przedłożyły sekretariatowi Ramowej konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu dwa dokumenty dotyczące wkładu ustalonego na szczeblu krajowym i długoterminowych strategii kontroli emisji. Minister spraw zagranicznych Chin Wang stwierdził, że Chiny będą zdecydowanie dotrzymywać swoich zobowiązań i aktywnie uczestniczyć we współpracy międzynarodowej. Natomiast minister spraw zagranicznych Francji Le Drian docenił kroki podjęte przez Chiny w celu oszczędzania energii i redukcji emisji⁴⁷⁹. Chciałby, aby wszystkie kraje działały w celu

⁴⁷⁷ D. Brown, *Why China's climate policy matters to us all*, BBC News, 29.10.2021, <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-57483492>, dostęp: 28.11.2021.

⁴⁷⁸ V. Ni, *Xi Jinping makes no major climate pledges in written COP26 address*, 1.11.2021, <https://www.theguardian.com/environment/2021/nov/01/cop26-xi-jinping-china-president-sidesteps-videolink-written-statement>, dostęp: 27.11.2021.

⁴⁷⁹ B. Xinhua, *China, France agree on upholding multilateralism*, Global Times, 31.10.2021,

osiągnięcia neutralności klimatycznej do 2050 r. Zarówno Chiny, jak i Francja chcą pomóc biedniejszym krajom w dokonywaniu przemian związanych z wyzwaniami klimatycznymi. Chiny i Francja mają ogromny potencjał do koordynowania współpracy w celu zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego i przyspieszenia transformacji.

Afryka

Obszarem, na którym Francja i Chiny występują w roli konkurentów, ale w przyszłości mogą być skazani na współpracę, jest Afryka. Chiny są największym partnerem handlowym i pożyczkodawcą Afryki. Francja docenia zaangażowanie tego państwa w akcję oddłużenia Afryki. Jednocześnie poprawa relacji z państwami afrykańskimi stała się jednym z priorytetów w polityce zagranicznej Macrona. Należy pamiętać, że wiele z nich było jeszcze kilkadziesiąt lat temu koloniami Francji. Stworzyła ona system zależności, dzięki którym dalej mogła eksploatować bogactwa Afryki, a jednocześnie współpracować z poszczególnymi krajami tego kontynentu. Obecność Francji związana jest z działalnością gospodarczą koncernów, ale też aktywnością militarną w regionie. Ponownie uaktywniła się na kontynencie afrykańskim, chcąc między innymi przeciwstawić się rosnącemu wpływowi Chin.

Francja chce zreformować swoją politykę pomocy dla Afryki poprzez udzielanie bardziej dotacji niż pożyczek⁴⁸⁰. Jednak dominacja Chin, szczególnie wpływów handlowych i inwestycyjnych, sukcesywnie wzrasta. Skala inwestycji i wymiany handlowej w pierwszej dekadzie XXI w. sprawia, że Chiny stają się nową siłą wpływającą na życie kontynentu i jego gospodarczy rozwój⁴⁸¹. Francuskie firmy działające w Afryce dostrzegły potrzebę znalezienia sposobów współpracy z Chińczykami, jeśli chcą pozostać aktywne na kontynencie. Przedefiniowują swoje sposoby współpracy, tworząc francusko-chińskie spółki joint venture i konsorcja⁴⁸².

Niespodziewanie podczas videokonferencji w lipcu 2021 r. przewodniczący ChRL Xi Jinping zaproponował przywódcom Francji i Niemiec udział w „czwórce” współpracy z krajami afrykańskimi, czyli przyłączenia się do Inicjatywy Partnerstwa na rzecz Rozwoju Afryki. Jest to wspólny program inwestycyjny z kluczowymi państwami afrykańskimi zainicjowany w celu rozwoju infrastruktury i wydobycia surowców. Pomysł

<https://www.globaltimes.cn/page/202110/1237725.shtml>, dostęp: 29.11.2021.

⁴⁸⁰ G. Sauvage, *France shifts policy on aid to Africa to counter rising Chinese influence*, France 24, 6.03.2021, <https://www.france24.com/en/africa/20210306-france-shifts-policy-on-aid-to-africa-to-counter-rising-chinese-influence>, dostęp: 20.11.2021.

⁴⁸¹ T. Młynarski, *Chiny w Arktyce – szansa czy neokolonializm w XXI wieku? Wybrane aspekty chińskiej obecności na kontynencie*, „Gdańskie Studia Azji Wschodniej” 2012, nr. 1, s. 33.

⁴⁸² L. Engel, R. Piercey, D. Brautigam, *Why France and Germany won't join China's 'Africa Quad'*, East Asia Forum, 19.10.2021, <https://www.eastasiaforum.org/2021/10/19/why-france-and-germany-wont-join-chinas-africa-quad/>, dostęp: 25.11.2021.

czterostronnej współpracy w Afryce – „Africa Quad” jest korzystny dla Chin, gdyż dwaj pozostali partnerzy są postrzegani jako przestrzegający wyższych standardów, co ma znaczenie w medialnej ocenie tej inicjatywy. Oczywiście europejscy partnerzy poniosą również część ryzyka biznesowego. Prezydent Emmanuel Macron zadeklarował, że Francja jest gotowa wzmocnić koordynację z Chinami w kwestiach finansowania i edukacji w Afryce⁴⁸³.

23.1. Konkluzje

Francja nie chce dopuścić do zerwania współpracy z którymkolwiek z partnerów w polityce globalnej, w tym i z Chinami. Dostrzegając ich rosnącą ekspansywność, uznaje, że współpraca jest potrzebna, by skutecznie reagować na kluczowe problemy globalne. Francja nie chce nadwyręzać stosunków z nimi, gdyż osłabiłaby w ten sposób swoją pozycję względem USA, Rosji i najbogatszych państw świata. W rezultacie w ostatnich latach dochodziło w stosunkach z Chinami do nieustannego oscylowania między tonem pojednawczym a stanowczym. Francuska polityka wobec Chin jest pełna sprzeczności i niejednoznacznych ruchów. Jednak jedną z jej zasad jest strategiczne partnerstwo. Selektywne zaangażowanie Francji w relacje z ChRL ma zapobiec powstaniu bloku chińsko-rosyjskiego skierowanego przeciwko UE i USA. Powstanie takiego układu byłoby niekorzystne dla Francji. Przewodniczący ChRL Xi Jinping natomiast liczy, że Francja odegra pozytywną rolę w stosunkach chińsko-unijnych. Tym bardziej, że członkowie UE są zgodni co do poglądu, że Chiny należy traktować bardziej jako systemowego rywala prowadzącego nieuczciwe praktyki handlowe i zagraniczne inwestycje niż partnera handlowego do negocjacji⁴⁸⁴. Chiny nie mają też prawie żadnych narzędzi „soft power”, które umożliwiałyby wpływ na europejskich decydentów w Parlamencie Europejskim⁴⁸⁵. Dlatego tak ważne są dla nich stosunki bilateralne z państwem takim jak Francja. Pomimo wielu różnic i wyzwań we wzajemnych stosunkach obie strony muszą szanować swoje podstawowe interesy i utrzymywać polityczne podstawy stosunków dwustronnych. W innym wypadku mogłoby dojść do zamrożenia relacji, co w dłuższej perspektywie nie byłoby korzystne ani dla Francji, ani dla Chin.

Jednocześnie wyraźnie widać, że pomimo istnienia kwestii spornych (Tajwan, rejon Indo-Pacyfiku), negatywnego stosunku opinii publicznej wobec Chin w kontekście łamania praw człowieka, decyzji podejmowanych przez organy Unii Europejskiej, Francja

⁴⁸³ Ibidem.

⁴⁸⁴ M. Wijnfelaars, E. de Groot, M. Every, *Three scenarios...*, op. cit.

⁴⁸⁵ P. Slicherle, L. Györi, „Wilczy wojownicy” kontra „europejskie jastrzębie”. Czy Parlament Europejski może przewodzić polityce zagranicznej UE wobec Chin?, Warsaw Institute, 6.09.2021, <https://warsawinstitute.org/pl/wilczy-wojownicy-kontra-europejskie-jastrzebie-czy-parlament-europejski-moze-przewodzie-polityce-zagranicznej-ue-wobec-chin/>, dostęp: 27.11.2021.

(także francuskie firmy) nie zamierza ograniczać współpracy gospodarczej z Chinami. Podobnie zresztą postępują inne kraje UE, w tym Polska, postrzegając Chiny jako jedno z najpotężniejszych państw świata. Należy przy tym podkreślić, że w 2020 r. Chiny były głównym partnerem handlowym Unii Europejskiej. Pozycja gospodarcza i finansowa Chin gwarantuje, że kraje europejskie, w tym Francja, będą dążyły do intensyfikacji współpracy z Państwem Środka.

24. Sprzedaż uzbrojenia a dyplomacja sportowa na przykładzie Kataru i Francji

Aleksander Olech, Mieszko Rajkiewicz

Francja buduje swój potencjał militarny poza granicami kraju, wykorzystując również dyplomację sportową, czyli połączenie polityki i sportu. Najokazalszym przykładem takiego działania było wsparcie w procesie przyznawania przez Międzynarodową Federację Piłki Nożnej (ang. FIFA) mistrzostw świata w piłce nożnej na 2022 rok. Ostateczne wyłonienie kraju arabskiego – po raz pierwszy w historii – pogłębiło wówczas współpracę polityczną, gospodarczą i przede wszystkim militarną Francji z Katarrem. Bardzo dobre relacje dwustronne rozpoczęły serię inicjatyw i inwestycji zarówno w sektorze publicznym, jak i prywatnym, a także były początkiem kooperacji katarskich i francuskich koncernów zbrojeniowych⁴⁸⁶.

Rozwój współpracy militarnej Francji z Katarrem, dzięki dyplomacji sportowej⁴⁸⁷, rozpoczął się od nawiązania relacji politycznych na najwyższym szczeblu, które były prelude do rozpoczęcia kilku dużych projektów. Oba kraje połączyły kwestie polityczne i sportowe, a obecnie wyżsi przedstawiciele chętnie będą angażować się w kolejne inicjatywy.

Trzeba wyróżnić, że Katar nie otrzymał organizacji mistrzostw świata w piłce nożnej w 2022 roku uczciwie. Przekonanie kilkudziesięciu oficjeli z FIFA nie odbyło się bez zaangażowania francuskich polityków i biznesmenów. Kluczowe dla całej sprawy było

⁴⁸⁶ A. Olech, *Jedno popołudnie w Paryżu i Katar inwestuje w mundial oraz myśliwce*, <https://defence24.pl/geopolityka/jedno-popoludnie-w-paryzu-i-katar-inwestuje-w-mundial-oraz-mysliwce>, dostęp: 08.05.2022.

⁴⁸⁷ „Dyplomacja sportowa” to instrumentalne wykorzystanie sportu i wszystkich aspektów wokół (m.in. infrastruktury, kibiców, sponsorów) przez graczy politycznych na rzecz indywidualnych lub państwowych interesów. Do prowadzenia polityki zagranicznej wykorzystywany jest aspekt uprawiania sportu przez poszczególnych zawodników lub zrzeszające grupy i organizacje. Za: A. Olech, M. Rajkiewicz.

nieoficjalne spotkanie w Pałacu Elizejskim 23 listopada 2010 roku. Co ważne, poprzedziło ono decyzję FIFA dotyczącą wyboru gospodarza Mistrzostw Świata, którą wydano zaledwie 9 dni później, czyli 2 grudnia 2010 roku. Wówczas w spotkaniu wzięli udział: Nicolas Sarkozy (prezydent Francji), Michel Platini (prezydent UEFA), Sebastien Bazin (przedstawiciel klubu Paris Saint-Germain F.C., PSG), Tamim bin Hamad Al Thani (następca tronu Kataru).

Z dokumentów przygotowanych przez międzynarodową grupę śledczych wynika, że ówczesny prezydent Francji uzyskał od emira Kataru informacje o zainwestowaniu w klub piłkarski PSG i francuską telewizję (Katarczycy mieli zainwestować we francuski rynek telewizyjny i kanał sportowy BeIN Sports, będący konkurencją dla Canal+, wobec której Nicolas Sarkozy żywił niechęć). W trakcie spotkania Michel Platini ogłosił, że zgłasza za krajem z Półwyspu Arabskiego, aby otrzymał Mistrzostwa Świata. Ponadto głównym celem Nicolasa Sarkozy'ego, który organizował spotkanie, było przekonanie prezydenta UEFA do wsparcia arabskiej kandydatury, gdyż Katarczycy mieli dokonać inwestycji we Francji oraz podjąć współpracę militarną.

Rola M. Platiniego była niepodważalna. Był uznawany za najlepszego piłkarza swoich czasów, sięgał po wiele nagród indywidualnych, w tym trzykrotnie otrzymał Złotą Piłkę. Po zakończeniu kariery skoncentrował się na roli działacza sportowego. Jednocześnie stale utrzymywał kontakty z czołowymi francuskimi politykami. W 2007 roku został przewodniczącym UEFA, w 2010 pomógł Katarowi, a w 2015 ustąpił w oparach skandalu ze stanowiska w wyniku zaareztowania. Niemniej, to głównie dzięki jego roli udało się połączyć polityków obu państw, co zapoczątkowało współpracę militarną.

W okresie prezydentury N. Sarkozy'ego Francja bardzo mocno koncentrowała się na rozwijaniu relacji z krajami arabskimi. Wówczas inicjowano działania na Bliskim Wschodzie w aspekcie militarnym, politycznym i ekonomicznym. Ówczesny prezydent tworzył strefę wpływów (którą później wykorzystał E. Macron) wzmacniając pozycję Francji na Bliskim Wschodzie. Objawiało się to także współpracą na rynku prywatnym i wielomilionowymi dwustronnymi inwestycjami. Takie działania obecnie są prowadzone, oprócz Kataru, z Arabią Saudyjską i Zjednoczonymi Emiratami Arabskimi⁴⁸⁸.

Rozwijająca się współpraca z Francją oraz świadomość wyzwań w regionie skłoniła Katar do rozwinięcia własnych zdolności militarnych. Najlepszym partnerem, po przyznaniu mistrzostw świata i dynamicznym wzroście inwestycji w 2011 roku, był Pałac Elizejski. W 2015 roku Katar zakupił 24 myśliwce Rafale zbudowane przez Dassault Aviation za 6,3 miliarda euro. Decyzja Katarczyków była poparta tym, że kraje Zatoeki Perskiej chciały wzmocnić swoje siły z uwagi na coraz bardziej niestabilny region

⁴⁸⁸ A. Olech, *Wizyta E. Macrona w ZEA*, <https://trimarium.pl/projekt/wizyta-e-macrona-w-zea/>, dostęp: 05.05.2022.

i agresywną politykę Iranu. Napięcia na Bliskim Wschodzie były także związane z konfliktami w Jemenie, Syrii i Libii.

Kontrakt objął wówczas również pociski MBDA MICA oraz szkolenie 36 katarskich pilotów i 100 techników przez francuską armię. Co ważne, w grudniu 2017 roku do pierwotnego zamówienia dodano dwanaście kolejnych Rafale, a Katar zachował opcję zakupu 36 następnych. W 2021 roku, po wizycie E. Macrona na Półwyspie Arabskim, wstępnie ustalono zakup kolejnych 12 Rafale na początku 2023 roku. Oprócz powyższych, Katar w 2018 roku pozyskał 28 śmigłowców NH90.

Od czasu inwestycji Kataru we francuski futbol, a następnie zakupu od Francji uzbrojenia, ewidentnie wzrosła wymiana ekonomiczna między Paryżem a Ad-Dauhą. Oprócz stałej współpracy w dziedzinie rozwoju ekonomicznego i wojskowego, również w momentach kryzysowych obie strony mogą na siebie liczyć. Gdy Amerykanie wycofywali się z Afganistanu, wówczas to Katar wspierał przy ewakuacji ludności, pomagając w transporcie ponad 250 zagrożonych Afgańczyków do Francji. Podkreśla się również rolę Ad-Dauhy w przyszłych negocjacjach z talibami, dlatego Paryżowi tak zależy na tej relacji. Oprócz powyższych Francja bardzo rozbudowuje swoje bazy wojskowe w Zjednoczonych Emiratach Arabskich.

Na początku 2022 roku Katar został „głównym sojusznikiem spoza NATO”. Jest to ważna rola także w kontekście międzynarodowej współpracy. Dla Francji to kolejne zbliżenie i szansa na wzmacnianie dwustronnej relacji w ramach ponadnarodowych sojuszy. Tak jak Katar stał się kluczowym przedstawicielem w dziedzinie bezpieczeństwa dla Sojuszu Północnoatlantyckiego, tak Francja stała się czołowym partnerem dla krajów z Półwyspu Arabskiego.

Sekwencja wydarzeń sprawiła, że spotkanie w Pałacu Elizejskim w 2010 roku znalazło się w centrum globalnego śledztwa w sprawie korupcji i spowodowało upadek M. Platinięgo, a także częściowo N. Sarkozy’ego (został uznany za winnego korupcji i nadużywania wpływów politycznych)⁴⁸⁹. Współpraca na linii Katar – Francja miała z pewnością podłoże sportowo-polityczne, ale rozwinęła się w stronę dość mocnej kooperacji militarnej. Okazało się, że z wykorzystaniem dyplomacji sportowej bardzo blisko jest od wyboru organizatora mistrzostw świata w piłce nożnej do zakupu dużej ilości francuskiego uzbrojenia⁴⁹⁰.

Dla Katarczyków, którzy inwestują ogromne środki finansowe, zarówno w bilateralne projekty, jak i francuski klub sportowy, kluczowe jest wzmocnienie swojej siły rażenia na Bliskim Wschodzie ze względu na politykę Iranu oraz konflikty w Jemenie czy

⁴⁸⁹ A. Olech, M. Banasiak, *Mundial 2022: Wielkie pieniądze i wielka polityka, czyli po co Katarowi te mistrzostwa?*, <https://weszlo.com/2020/05/28/mundial-2022-wielkie-pieniadze-i-wielka-polityka-czyli-po-co-katarowi-te-mistrzostwa>, dostęp: 10.04.2022.

⁴⁹⁰ M. Rajkiewicz, *Przyznanie organizacji mistrzostw świata w piłce nożnej 2022 jako decyzja polityczno-ekonomiczna*, [w:] Dubicki A., Jung R., Kobierecki M.M. (red.): *Polityczne kształty sportu*. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań 2020, s. 105-113.

Syrii. Natomiast dla Francuzów najważniejsze jest utrzymanie roli lidera w kontaktach z krajami arabskimi, przed USA i Rosją, a także wzmacnianie obecności o charakterze polityczno-wojskowym w regionie, z uwagi na wyzwania na Indo-Pacyfiku i w Afryce. Podsumowując, po raz kolejny inwestycje w sport zbiegły się w czasie z zacieśnieniem relacji politycznej, tym razem na linii Ad-Dauha – Paryż.

Zakończenie

Ukazanie międzynarodowego potencjału Republiki Francuskiej na podstawie jej militarnej aktywności pozwala szerzej spojrzeć na aktualne kierunki zainteresowań, cele i potencjalne plany rozwoju polityki zagranicznej. Utrzymywanie znacznych sił z dala od swojego terytorium jest ściśle związane z budowaniem systemu bezpieczeństwa narodowego, a także z tworzeniem planów strategicznej obrony opartej na wojskach rozmieszczonych na całym świecie i realizujących konkretne zadania, które są ściśle zależne od sytuacji w regionie. Oznacza to potrzebę regularnego koordynowania realizowanych misji w ujęciu międzynarodowym, co powinno umożliwić stworzenie spójnej wizji rozwoju wszystkich wojsk francuskich oraz doraźne weryfikowanie potrzeb.

Dążąc do utrzymania wysokiego poziomu bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego, Republika Francuska przyjęła wariant, w którym reaguje symultanicznie na kilku płaszczyznach. W ujęciu międzynarodowym wiąże się to z rozmieszczeniem sił wojskowych w departamentach zamorskich w ramach realizacji zadań na rzecz organizacji międzynarodowych, w celu przeprowadzenia zagranicznych operacji na rzecz bezpieczeństwa państwa (np. walka z globalnym terroryzmem) oraz poprzez zaangażowanie na terytoriach byłych kolonii lub na podstawie nawiązanej współpracy bilateralnej wybranymi krajami. Taka postawa umożliwia kontrolę interesów w każdym regionie świata (przy wykorzystaniu znacznych zdolności militarnych) i stałą weryfikację ruchu innych graczy państwowych i niepaństwowych, określając potencjalne zagrożenia dla RF. Natomiast w perspektywie wewnętrznej priorytetowe jest powołanie podmiotów, które mają za zadanie chronić granice oraz reagować na kryzysy i niebezpieczeństwa. W obu przypadkach podstawą wzmacniania poziomu bezpieczeństwa jest rozwijanie wojska i skorelowanych z nim służb, które z powodzeniem będą realizować wizję niezależnej i stabilnej Francji.

Obecność utrzymywana poza granicami państwa wymaga jednak stałego zaangażowania wielu podmiotów, wzmacniania współpracy z partnerami zagranicznymi oraz ogromnych nakładów finansowych. Aby to osiągnąć, Francja ukierunkowuje swoją politykę bezpieczeństwa na cały świat, a nie wyłącznie na konkretny region. Co więcej, gdy pojawia się taka potrzeba, na wybranych terytoriach następuje intensyfikacja sił i prowadzone są misje krótko- oraz długoterminowe. Potrzebne wsparcie jest udzielane zarówno w realizacji własnej strategii, jak i na rzecz organizacji międzynarodowych, których Francja jest kluczowym członkiem. W związku z tym inwestycje w wojsko i misje zagraniczne pozwalają na regularne demonstrowanie swojej potęgi oraz podkreślanie, gdzie obecnie rozgrywają się najważniejsze dla Francji wydarzenia. Utrzymanie operacji międzynarodowych jest więc filarem potęgi państwa, który wart jest każdej ceny.

Prezydent Republiki Francuskiej Emmanuel Macron, walcząc o reelekcję, pokazał, że jednym z jego priorytetów jest wzmacnianie pozycji Francji w Europie – pod każdym względem – dążąc do zdobycia uznania w oczach obywateli. Wydaje się, że starania na rzecz „bezpieczeństwa Francji” pozostaną jego sztandarowym hasłem, jak wówczas, gdy rozpoczynał swoją kadencję i w 2018 r. zdecydował o zwiększeniu budżetu ministerstwa spraw wewnętrznych na walkę z terroryzmem o 7%. W ostatnich latach Emmanuel Macron zmagał się z problemami wewnętrznymi, które w znacznym stopniu spowodowane były walką z pandemią COVID-19. Ponadto współpraca zagraniczna Francji przybierała bardzo różny charakter w zależności od pojawiających się okazji, co skutkowało np. współpracą z Rosją⁴⁹¹ lub utrzymywaniem permanentnego dialogu z Władimirem Putinem⁴⁹². Po wyborach Macron musi utrzymywać, że wszelkie zagraniczne zobowiązania Francji, w tym uczestnictwo w kosztownych misjach, np. w Afryce, są istotne dla bezpieczeństwa państwa, gdyż społeczeństwo wołałoby przeznaczyć środki na służbę zdrowia lub gospodarkę. Francja będzie musiała w znacznym stopniu kontynuować globalne zaangażowanie, gdyż przy tak dużej intensywności francuskich wojsk na świecie oraz projekcji siły nie sposób będzie wycofać się ze wszystkich zobowiązań bez utraty znacznych wpływów, funduszy i prestiżu.

W bieżącym ujęciu można rozważać, czy Francja ma tak znaczne możliwości militarne jak USA i Chiny. Wydaje się, że mimo ogromnego potencjału i wiodącej roli w Europie V Republika potrzebuje jeszcze trochę czasu, aby stanąć na równi z tymi dwoma supermocarstwami. Ponadto stale musi spoglądać na innych graczy na arenie międzynarodowej – tj. Rosję, Indie, Wielką Brytanię, Arabię Saudyjską, Japonię, Koreę

⁴⁹¹ A. Olech, *Emmanuel Macron and French-Russian relations in times of crisis in international alliances*, „The Warsaw Institute Review”, 2020, t. 1, nr 12, s. 64-71.

⁴⁹² A. Olech, *How France-Russia Relations Could Affect the Security of the Baltic Sea Region*, International Centre for Defence and Security, 14.02.2022, <https://icds.ee/en/how-france-russia-relations-could-affect-the-security-of-the-baltic-sea-region/>, dostęp: 11.03.2022.

Południową, Niemcy czy Brazylię – którzy również inwestują w zbrojenia. Jeśli jednak chodzi o zagraniczną obecność, to w światowej klasyfikacji plasują się kolejno: Stany Zjednoczone Ameryki, Federacja Rosyjska i Republika Francuska. O ile USA dominuje na całej szerokości i długości geograficznej, dzierżąc palmę pierwszeństwa, o tyle określenie drugiej siły jest problematyczne z uwagi na charakterystykę prowadzonych operacji zagranicznych, które można różnie rozpatrywać. Rosja, oprócz historycznych wpływów na terytorium byłego Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, realizuje swoje interesy głównie w Europie Wschodniej i Azji Środkowej. Pozwala jej to nie tylko na kontrolę terytorium w pobliżu swoich granic, ale także na prowadzenie strategii odstraszania, dzięki czemu stanowi współcześnie przeciwwagę dla sił NATO w Europie. Oprócz tego angażuje się coraz bardziej, formalnie i nieformalnie, w Afryce oraz poszukuje okazji do zwiększenia swojej obecności na Bliskim Wschodzie. Warto podkreślić, że Rosja wykorzystuje bardzo rozwiniętą infrastrukturę wojskową poza swoimi granicami i ma liczne wojska, które pozostają w stałej gotowości⁴⁹³. Jednocześnie na przeciwległym biegunie jest Republika Francuska, która utrzymuje rozmieszczone w różnych miejscach świata oddziały wojskowe, realizując zarówno misje samodzielne, jak i te na podstawie porozumień bilateralnych oraz międzynarodowych. Pozwala jej to na ochronę interesów w Afryce, na Bliskim Wschodzie, w Europie Wschodniej, a także (w mniejszym stopniu) w północno-wschodniej części Ameryki Południowej i w zachodniej części Oceanu Spokojnego. Wydaje się, że w perspektywie globalnej Francja ma większy zasięg, ale jeśli weźmie się pod uwagę ochronę interesu państwowego i wzmacnianie pozycji w regionie – co wynika z utrzymywanych wojsk i nowych inwestycji – to Federacja Rosyjska ma przewagę. Reasumując, budowanie pozycji w ujęciu światowym ze względu na posiadane zasoby i obrane priorytety jest inne dla każdego z państw, ale trzeba wziąć pod uwagę, że współcześnie regionami szczególnego zainteresowania są Afryka i Bliski Wschód. Dodatkowym czynnikiem, który w przyszłości należy uwzględniać, będą działania podejmowane przez członków NATO, Szanghajskiej Organizacji Współpracy (SOW) czy Organizacji Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym (OUBZ), którzy mogą realizować paralelną politykę bezpieczeństwa międzynarodowego lub, mimo wszystko, ze względu na korzyści gospodarcze decydować się na bilateralne porozumienia, koncentrując się tylko na własnym interesie.

Republika Francuska i prowadzona przez nią polityka zagraniczna powinny być tematem dalszych rozważań. W Polsce w bardzo niewielkim stopniu analizuje się problematykę Francji, zwłaszcza w ujęciu międzynarodowym. W ocenie autora jest to luka, którą należy systematycznie wypełniać. Ponadto trzeba wykorzystać doświadczenia Francji, w tym sukcesy i błędy, do rozwoju polskiej dyplomacji, która obecnie ma charakter głównie regionalny. W związku z powyższym przedłożone opracowanie jest

⁴⁹³ A. Olech, A. Rogozińska, *Zagraniczne obiekty wojskowe jako system wzmacniania międzynarodowego potencjału militarnego Federacji Rosyjskiej*, Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa 2021.

fundamentem dla dalszych analiz oraz sygnałem, że Paryż staje się jednym z głównych światowych graczy i być może warto rozważyć zacieśnioną bilateralną współpracę. Dodatkowo Francja – jak nikt inny – potrafi utrzymywać relacje z wieloma państwami jednocześnie, koncentrując się zazwyczaj na własnych korzyściach, ale umiejętnie to skrywając. Jest to zatem ważny element międzynarodowej strategii, który Warszawa w przyszłości musi wziąć pod uwagę, zwłaszcza w kontekście militarnym, po ostatnich misjach w Iraku i Afganistanie. Ponadto bardzo dobrym przykładem francuskiej polityki zagranicznej było zaangażowanie (od samego początku inwazji) w rozwiązywanie konfliktu w Ukrainie, gdzie E. Macron rozmawiał nie tylko z przedstawicielami Rosji, Ukrainy i NATO, ale także z Xi Jinpingiem. Podsumowując, Republika Francuska przyjęła strategię militarnej obecności i politycznej zwinności, co pozwala jej utrzymywać się na czele w globalnym wyścigu o dominację.

Bibliografia

1. *13th Demi-Brigade of the Foreign Legion*, Foreign Legion Info, <http://foreignlegion.info/units/13th-demi-brigade-of-the-foreign-legion/>, dostę: 02.05.2021.
2. *1960 entre le Gouvernement de la République Française et le Gouvernement de la République Gabonaise*, https://www.senat.fr/leg/1960-1961/i1960_1961_0007.pdf, dostę: 01.12.2021.
3. *1st Infantry Brigade*, Estonian Defence Forces, <https://mil.ee/en/landforces/1st-infantry-brigade/>, dostę: 09.11.2021.
4. *2010 Haiti earthquake*, <https://www.britannica.com/event/2010-Haiti-earthquake>, dostę: 10.03.2021.
5. *2020 Operation Monclar in the Sahel*, Foreign Legion Info, 4.04.2020, <http://foreignlegion.info/2020/04/04/2020-operation-monclar-in-the-sahel/>, dostę: 11.12.2021.
6. *2e REI: Mission CORYMBE*, Foreign Legion Info, 11.02.2021, <http://foreignlegion.info/2021/02/11/2-rei-mission-corymbe-2021/>, dostę: 11.12.2021.
7. *About EUFOR*, EUFOR, 20.01.2021, <https://www.euforbih.org/index.php/about-eufor>, dostę: 13.12.2021.
8. *Accords signés ou paraphés le 4 Avril 1960 entre la République Française et les Gouvernements de la République du Sénégal, de la République Soudanaise et de la Fédération du Mali*, „Chronique de politique étrangère”, 1961, Vol. 14, No. 1/3 (janvier-mai), s. 370-401.
9. Ambassade de France à Londres, *Le Président définit les objectifs de la politique étrangère*, Conférence des ambassadeurs et des ambassadrices – Discours de M. Emmanuel Macron, président de la République, Paris, 27 août 2019.
10. Ambassade de France en Inde, *Coopération nucléaire civile bilatérale*, 22.01.2020, <https://in.ambafrance.org/Cooperation-nucleaire-civile,7531>, dostę: 17.12.2021.
11. Arrêté du 2 janvier 2015 relatif à l'organisation de la direction générale des relations internationales et de la stratégie du ministère de la défense, NOR : DEFD1430021A, JORF n°0003 du 4 janvier 2015.
12. Arrêté du 25 février 2015 relatif aux organismes militaires à vocation opérationnelle rattachés au ministre de la défense, au chef d'état-major des armées et aux chefs d'état-major d'armée, NOR : DEFD1501464A JORF n°0049 du 27 février 2015.

13. Arrêté du 27 décembre 2019 portant organisation de l'état-major des armées, NOR : ARM-D1937727A JORF n°0303 du 31 décembre 2019.
14. Assemblée Nationale, *PROJET DE LOI autorisant la ratification du traité instituant un partenariat de défense entre la République française et la République de Côte d'Ivoire*, <https://www.assemblee-nationale.fr/14/pdf/projets/pl0426.pdf>, dostęp: 06.05.2021.
15. Association nationale des croix de guerre et de la valeur militaire, *Asie-Pacifique : présence militaire française accrue*, 6.05.2021, <https://croixdeguerre-valeurmilitaire.fr/2021/05/06/asie-pacifique-presence-militaire-francaise-accrue/>, dostęp: 10.03.2022.
16. Avis fait au nom de la Commission de la Défense Nationale et des Forces Armées sur le projet de loi (n° 427) autorisant la ratification du traité instituant un partenariat en matière de coopération militaire entre la République française et la République du Sénégal, <https://www.assemblee-nationale.fr/14/pdf/rapports/r0932.pdf>, dostęp: 12.05.2021.
17. *Bah Ag Moussa*, <https://www.un.org/securitycouncil/content/bah-ag-moussa>, dostęp: 24.04.2021.
18. Ballais J. L., Al Amrawy M., Al Dbayat M., Charbel L., Geyer B., Mezedjri L., *The Place of the French Language in Arabic-Speaking Mediterranean*. W: Brunn S., Kehrein R. (red.), *Handbook of the Changing World Language Map*. Springer, 2020.
19. Barden J., *The Bab el-Mandeb Strait is a strategic route for oil and natural gas shipments*, U.S Energy Information Administration, 27.08.2019, <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=41073>, dostęp: 19.12.2021.
20. *Base militaire, checkpoints et prison secrète : un rapport pointe la "militarisation" des infrastructures de Total au Yémen*, Observatoire des Armements, 7.11.2019, <http://obsarm.org/spip.php?article325>, dostęp: 15.05.2021.
21. Bataille Ch., Revol H., *Rapport sur les incidences environnementales et sanitaires des essais nucléaires effectués par la France entre 1960 et 1996 et éléments de comparaison avec les essais des autres puissances nucléaires*, Office parlementaire d'évaluation des choix scientifiques et technologiques, <https://www.assemblee-nationale.fr/legislatures/11/pdf/rap-oecst/i3571.pdf>, dostęp: 10.04.2021.
22. Bermond D., *C'est Louis XIV qui a inventé le service militaire !*, <https://www.lhistoire.fr/cest-louis-xiv-qui-invent%C3%A9-le-service-militaire>, dostęp: 11.10.2021.
23. Bernier I., *Quand et comment les Antilles deviennent-elles françaises?*, Futura Sciences, 21.11.2019, <https://www.futura-sciences.com/sciences/questions-reponses/epoque-moderne-antilles-deviennent-elles-francaises-9525/>, dostęp: 08.06.2021.
24. *Bezpieczeństwo polityczne i wojskowe*, (red.) A. Ciupiński, K. Malak, AON, Warszawa 2004.
25. Bielecki T., *Kolejne sankcje UE za łamanie praw człowieka*, DW.com, 22.03.2021, <https://www.dw.com/pl/kolejne-sankcje-ue-za-%C5%82amanie-praw-cz%C5%82owieka/a-56953558>, dostęp: 20.11.2021.
26. Bluche F., *Louis XIV*, Paris 1986.
27. Bonikowska M., Surdel B., *Francja „wraca” na Indo-Pacyfik*, Centrum Stosunków Międzynarodowych, <https://csm.org.pl/francja-wraca-na-indo-pacyfik/>, dostęp: 28.11.2021.
28. Boquet J., *Barkhane : prolongation du déploiement des Chinook*, Air&Cosmos, 29.06.2020, <https://www.air-cosmos.com/article/barkhane-prolongation-du-dploiement-des-chinook-23297>, dostęp: 24.11.2021.
29. Boucheron P., „l'Histoire” HS n° 16, lipiec 2002, s. 12-17.
30. Boulanger P., *Le positionnement géostratégique de la France dans le golfe Arabo-Persique : la base interarmées d'Abu Dhabi*, „Outre-Terre” nr 3/2011, s. 531-537.

31. Bozo F., *La Politique étrangère de la France depuis 1945*, Paris 2012, s. 310.
32. Bressange C. i in., *La France deuxième empire maritime mondiale*, Le Monde, https://www.lemonde.fr/international/article/2019/08/11/la-france-deuxieme-empire-maritime-mondial_5498495_3210.html, dostę: 17.06.2021.
33. Brigot A., Ronai M., Henninger L., *Révolutions et mutations militaires*, „Annuaire de l'EHESS” 2011.
34. Brown D., *Why China's climate policy matters to us all*, BBC News, 29.10.2021, <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-57483492>, dostę: 28.11.2021.
35. Cattoir-Jonville V., Saison J., *Les différentes facettes du concept juridique de sécurité – Mélanges en l'honneur de Pierre-André Lecocq*, Université Nord Lille 2, Lille 2011.
36. Chapleau F., *L'Inde aux côtés de la France pour l'exercice naval « La Pérouse » dans le golf du Bengal*, Ouest France, 7.04.2021, <https://www.ouest-france.fr/europe/france/l-inde-aux-cotes-de-la-france-pour-l-exercice-naval-la-perouse-dans-le-golfe-du-bengale-7cdfb032-9787-11eb-8261-9f7819628c0a>, dostę: 20.04.2021.
37. Chapleau P., *Le 5e régiment de Cuirassiers officiellement recréé aux Emirats Arabes Unis*, Ouest France, 05.06.2016, <http://lignesdedefense.blogs.ouest-france.fr/archive/2016/06/05/le-5e-regiment-de-cuirassiers-officiellement-recree-aux-emir-16299.html>, dostę: 09.12.2021.
38. Charillon F., *La politique étrangère de la France. D'une puissance de blocage à une puissance de proposition?*, „Études”, vol. 402, no. 4/2005, ss. 449-459.
39. F., *Peut-il encore y avoir une politique étrangère française?*, „Politique étrangère”, 4/2002, s. 916-920.
40. *China and Europe talk climate change, human rights and business*, <https://www.dw.com/en/china-and-europe-talk-climate-change-human-rights-and-business/a-58168978>, dostę: 14.11.2021.
41. *China warns EU against „confrontational” human rights sanctions*, Euronews, 16.03.2021, <https://www.euronews.com/2021/03/16/china-warns-eu-against-confrontational-human-rights-sanctions>, dostę: 15.01.2022.
42. *China-CELAC joint action plan for cooperation in key areas (2022-2024)*, https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjbxw/202112/t20211207_10463459.html, dostę: 01.03.2022.
43. *Chiny ostrzegają UE: Nasze relacje mogą się pogorszyć*, Rzeczpospolita, 4.11.2021, <https://www.rp.pl/dyplomacja/art19074461-chiny-ostrzegaja-ue-nasze-relacje-moga-sie-pogorszyc>, dostę: 24.11.2021.
44. Code de la défense, Les services de soutien, Organismes Interarmées.
45. Colardelle M., *Chevaliers-paysans de l'an mil au lac de Paladru*, Paris 1993.
46. Comité de rédaction de la Revue Stratégique, *Revue Stratégique de Défense et de Sécurité Nationale 2017*, Paris 2017.
47. *Commandement de Gardarmarie*, Préfet de Mayotte – Les services de l'État à Mayotte, 9.02.2016, <https://www.mayotte.gouv.fr/Politiques-publiques/Prevention-des-risques-et-securite/Securite/Securite-publique/Commandement-de-Gendarmerie>, dostę: 16.12.2021.
48. Cornette J., *L'histoire au travail. Le nouveau « Siècle de Louis XIV »: un bilan historiographique depuis vingt ans (1980-2000)*, Histoire, économie, société, 2000, vol. 19, no 4, s. 585-587.
49. Couffignal G., *La politique étrangère de la France vis-à-vis de l'Amérique latine*, Observatoire des changements en Amérique latine, La Documentation française – IHEAL, Paris 2011.

50. Czerep J., *Śmierć prezydenta Czadu wyzwaniem dla stabilności Sahelu*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 22.04.2021, https://www.pism.pl/publikacje/Smierc_prezydenta_Czadu_wyzwaniem_dla_stabilnosci_Sahelu, dostęp: 24.11.2021.
51. Czulda R., *Francuski ekspert dla Defence24.pl: W Sahelu widzimy aktywność Rosji i Chin*, <https://www.defence24.pl/francuski-ekspert-w-sahelu-widzimy-aktywnosc-rosji-i-chin>, dostęp: 14.06.2021.
52. *DAMAN : Les experts français de la FINUL sur le Ground Zero de Beyrouth*, <https://www.defense.gouv.fr/actualites/operations/daman-les-experts-francais-de-la-finul-sur-le-ground-zero-de-beyrouth>.
53. Danielewicz K., *Task Force Takuba – nowe siły w rejonie Sahelu*, Security in practice, 15.04.2020, https://securityinpractice.eu/task-force-takuba-nowe-sily-w-rejonie-sahelu/#_ftn6, dostęp: 24.11.2021.
54. *Déclaration de Mme Florence Parly, ministre des armées, sur l'armée aux Antilles, à la Martinique le 10 décembre 2020*, <https://www.vie-publique.fr/discours/277755-florence-parly-11122020-antilles>, dostęp: 10.03.2021.
55. Décret n° 2014-441 du 29 avril 2014 portant publication de l'accord entre le Gouvernement de la République française et le Gouvernement de la République fédérative du Brésil dans le domaine de la lutte contre l'exploitation aurifère illégale dans les zones protégées ou d'intérêt patrimonial.
56. Décret n° 2014-484 du 14 mai 2014 portant publication du traité de coopération en matière de défense entre la République française et la République de Djibouti (ensemble trois annexes), signé à Paris le 21 décembre 2011, <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000028937046>, dostęp: 18.12.2021.
57. Delesalle-Stolper S., *En pleine pandémie, Boris Johnson veut « restaurer la grandeur de la Royal Navy*, Libération, 19.11.2020, https://www.liberation.fr/planete/2020/11/19/en-pleine-pandemie-boris-johnson-veut-restaurer-la-grandeur-de-la-royal-navy_1806084/, dostęp: 9.11.2021.
58. *Des forces spéciales au secours des Franco-Libanais*, Le Figaro, 24.07.2006, https://www.lefigaro.fr/international/2006/07/24/01003-20060724ARTFIG90197-des_forces_speciales_au_secours_des_franco_libanais.php, dostęp: 23.11.2021.
59. Deveaux J., *G5-Sahel: quatre pays d'Europe montent à bord*, FranceInfo, 18.01.2018, https://www.francetvinfo.fr/monde/afrique/politique-africaine/g5-sahel-quatre-pays-d-europe-montent-a-bord_3055657.html, dostęp: 13.05.2021.
60. *DGRIS*, <https://www.defense.gouv.fr/dgris>, dostęp: 15.03.2022.
61. Dillange M., *Les comtes de Poitou, ducs d'Aquitaine*, Geste Éditions 1995
62. *Djibouti 2019 International Religious Freedom Report*, <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/06/DJIBOUTI-2019-INTERNATIONAL-RELIGIOUS-FREEDOM-REPORT.pdf>, dostęp: 16.12.2021.
63. Duby G., *Chevalerie*, Encyclopaedia Universalis, <https://www.universalis.fr/encyclopedie/chevalerie/>.
64. Dupuy E. R., Dupuy T. N., *Historia wojskowości. Starożytność – średniowiecze*, tłum. M. Urbański, Warszawa 1999.
65. *Emmanuel Macron expose sa vision de la politique étrangère de la France*, RFI, <https://www.rfi.fr/fr/france/20180827-politique-etrangere-france-vision-emmanuel-macron-syrie-ukraine-sahel-afrique>, dostęp: 10.12.2021.

66. Engel L., Piercey R., Brautigam D., *Why France and Germany won't join China's 'Africa Quad*, East Asia Forum, 19.10.2021, <https://www.eastasiaforum.org/2021/10/19/why-france-and-germany-wont-join-chinas-africa-quad/>, dostęp: 25.11.2021.
67. *Entraînement franco-japonais d'intervention en milieu maritime à Djibouti*, Ambassade de France au Japon, 5.09.2019, <https://jp.ambafrance.org/Entraînement-franco-japonais-d-intervention-en-milieu-maritime-a-Djibouti>, dostęp: 03.12.2021.
68. *Entrevista com o Almirante Olsen sobre o PROSUB – Programa de Desenvolvimento de Submarinos*, 21.05.2021, <https://www.naval.com.br/blog/2021/05/21/entrevista-com-o-almirante-olsen-sobre-o-prosub-programa-de-desenvolvimento-de-submarinos/>, dostęp: 28.02.2022
69. Etat-Major Spécialisé pour l'Outre Mer et l'Etranger, *43e bataillon d'infanterie de marine*, <https://www.emsome.terre.defense.gouv.fr/index.php/fr/regiments-ft-ome/173-43e-bima?start=2>, dostęp: 20.11.2021.
70. État-Major Spécialisé pour l'Outre Mer et l'Étranger, *RIMaP-NC*, <https://www.emsome.terre.defense.gouv.fr/index.php/fr/rimap-nc>, dostęp: 10.06.2021.
71. État-Major Spécialisé pour l'Outre-Mer et l'Étranger, *5e régiment interarmes d'outre-mer*, <https://www.emsome.terre.defense.gouv.fr/index.php/fr/regiments-ft-ome/135-5e-riaom?showall=1>, dostęp: 26.11.2021.
72. État-Major Spécialisé pour l'Outre-Mer et l'Étranger, *Le régiment d'infanterie de Marine du Pacifique-Polynésie*, <https://www.emsome.terre.defense.gouv.fr/index.php/fr/regiments-ft-ome/190-rimap-p?showall=1>, dostęp: 10.04.2021.
73. Etat-Major Spécialisé pour l'Outre-Mer et l'Etranger, *6e Bataillon d'Infanterie de Marine (6e BIMA)*, <https://www.emsome.terre.defense.gouv.fr/index.php/fr/regiments-ft-ome/189-6eme-bima?showall=1>, dostęp: 21.11.2021.
74. EUNAVFOR MED IRINI, *Deployed Units*, https://www.operationirini.eu/media_category/assets/, dostęp: 23.11.2021.
75. European Union External Action Service, *EUAM RCA: European Union Advisory Mission in the Central African Republic – Civilian Mission*, https://eeas.europa.eu/topics/common-security-and-defence-policy-csdp/89318/euam-rca-european-union-advisory-mission-central-african-republic-civilian-mission_en, dostęp: 23.11.2021.
76. European Union External Action, *EU Training Mission in Mali*, https://eeas.europa.eu/archives/docs/csdp/missions-and-operations/eutm-mali/pdf/factsheet_eutm_mali_en.pdf, dostęp: 09.12.2021.
77. European Union Training Mission Mali, *EUTM Mali*, <https://eutmmali.eu/eutm-mali-mission/>, dostęp: 23.11.2021.
78. *EUTM Mali: Rada przedłuża misję szkoleniową, rozszerza mandat i zwiększa budżet*, Rada UE i Rada Europejska, 23.03.2020, <https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2020/03/23/eutm-mali-council-extends-training-mission-with-broadened-mandate-and-increased-budget/>, dostęp: 23.12.2021.
79. *Explosions à Beyrouth : fin de l'opération militaire française d'aide au Liban*, Le Parisien, 22.09.2020, <https://www.leparisien.fr/politique/explosions-a-beyrouth-fin-de-l-operation-militaire-francaise-d-aide-au-liban-22-09-2020-8389641.php>, dostęp: 10.12.2021.
80. *FAA*, Les Services de l'État en Martinique, <https://www.martinique.gouv.fr/Services-de-l-Etat/Defense-et-anciens-combattants/FAA/FAA>, dostęp: 09.03.2021.
81. *FANC – Forces Armées de la Nouvelle-Calédonie*, Les services de l'État en Nouvelle-Calédonie, <https://www.nouvelle-caledonie.gouv.fr/Services-de-l-Etat/Defense/FANC-Forces-Armees-de-la-Nouvelle-Caledonie>, dostęp: 14.04.2021.

82. *FANC Forces Armées de la Nouvelle-Calédonie*, <https://www.facebook.com/FANC.Officiel/posts/4105910256150784>, dostęp: 12.05.2021.
83. Feldmann K., *La Polynésie marquée à jamais par les essais nucléaires français*, Reporterre, 20.11.2018, <https://reporterre.net/La-polynesie-marquee-a-jamais-par-les-essais>, dostęp: 10.04.2021.
84. *Fiche Pays – Repères économiques*, Avril 2021, https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/fichepays_bresil_20210504_1408_cle022f68.pdf, dostęp: 04.03.2022.
85. Flori J., *Les chevaliers: Des hommes d'honneur*, <https://www.historia.fr/les-chevaliers-des-hommes-dhonneur>.
86. *France and China. Bilateral relations*, France Diplomacy, March 2019, <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/china/france-and-china/>, dostęp: 10.01.2022.
87. France Diplomatie, *Communiqué conjoint franco-surinamien (15 mars 2021)*, <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/suriname/evenements/article/communique-conjoint-franco-surinamien-15-03-21>, dostęp: 04.03.2022.
88. *France's role in the North Atlantic Treaty Organization (NATO)*, France Diplomacy, March 2022, <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/security-disarmament-and-non-proliferation/our-alliances-and-cooperations/france-and-nato>, dostęp: 10.12.2021.
89. *Francuskie media o napięciu Paryż-Pekin: Chiny czują, że wygrywają i nie liczą się ze słowami*, Forsal, 24.03.2021, <https://forsal.pl/swiat/unia-europejska/artykuly/8127552,francuskie-media-o-napięciu-paryz-pekina-chiny-czuja-ze-wygrywaja-i-nie-licza-sie-ze-slowami.html>, dostęp: 27.11.2021.
90. *Francuzi po raz czwarty w Szawlach*, Altair, 2.05.2013, https://www.altair.com.pl/news/view?news_id=10300, dostęp: 10.12.2021.
91. *French Guiana, Martinique vote against more autonomy*, France 24, <https://www.france24.com/en/20100111-french-guiana-martinique-vote-against-more-autonomy>, dostęp 06.05.2021.
92. *G5 Sahel : ce qu'il faut retenir des déclarations de Macron à l'issue du sommet*, L'Express, 16.02.2021, https://www.lexpress.fr/actualite/monde/g5-sahel-ce-qu-il-faut-retenir-des-declarations-de-macron-a-l-issue-du-sommet_2145004.html, dostęp: 24.04.2021.
93. *G5 Sahel : ce qu'il faut retenir des déclarations de Macron à l'issue du sommet*, L'Express, 16.02.2021, https://www.lexpress.fr/actualite/monde/g5-sahel-ce-qu-il-faut-retenir-des-declarations-de-macron-a-l-issue-du-sommet_2145004.html, dostęp: 24.11.2021.
94. Gadera K., *Pięcioro francuskich żołnierzy poległo w mali*, Konflikty.pl, 4.01.2021, <https://www.konflikty.pl/aktualnosci/wiadomosci/piecioro-francuskich-zolnierzy-poleglo-w-mali/>, dostęp: 22.12.2021.
95. Gain N., *La Roumanie rejoint Takuba*, Forces Operations Blog, <https://www.forcesoperations.com/la-roumanie-rejoint-takuba/>, dostęp: 19.06.2021.
96. *Gendarmerie Nationale Française – Member State*, <https://eurogendfor.org/gendarmerie-nationale-francaise-full-member/>, dostęp: 23.11.2021.
97. Geoffrey P., *The Cambridge History of Warfare*, Cambridge University Press 2005.
98. Gielow I., *Elite militar brasileira vê França como ameaça nos próximos 20 anos*, Folha de S. Paulo, 7.02.2020, <https://www1.folha.uol.com.br/mundo/2020/02/elite-militar-brasileira-ve-franca-como-ameaca-nos-proximos-20-anos.shtml>, dostęp: 01.03.2022.
99. Goebbels M.-L., *Histoire des institutions militaires françaises du Moyen Âge au XIXe siècle : D'une armée féodale à une armée moderne*, „Iura Vasconiae”, 2007, no 4.
100. Goulet N., *Rapport fait au nom de la commission des affaires étrangères, de la défense et des forces armées (1), sur le projet de loi, adopté par l'Assemblée Nationale, autorisant*

- l'approbation de l'accord entre le Gouvernement de la République française et le Gouvernement des Émirats arabes unis relatif à la coopération en matière de défense ainsi qu'un échange de lettres, <https://www.senat.fr/rap/110-724/110-7241.pdf>, dostęp: 04.12.2021.
101. Grange A., de La, *La France crée une base militaire face à l'Iran*, „Le Figaro”, 16.01.2008, <https://www.lefigaro.fr/international/2008/01/16/01003-20080116ARTFIG00002-la-france-cree-une-base-militaire-face-a-l-iran.php>, dostęp: 03.11.2021.
 102. Grégoire de Tours, *Histoire des Francs*, livre II.
 103. Grivois D., *Jean-Mathieu Rey : « Protéger la Polynésie et les Polynésiens »*, Actu.fr, 20.08.2022, https://actu.fr/societe/jean-mathieu-rey-protoger-la-polynesie-et-les-polynesiens_35633167.html, 10.04.2021.
 104. *Gross domestic product 2020*, <https://databank.worldbank.org/data/download/GDP.pdf>, dostęp: 04.03.2022.
 105. Gros-Verheyde N., *Task-Force Takuba. Les Italiens arrivent*, B2, 17.02.2021, <https://www.bruxelles2.eu/2021/02/task-force-takuba-les-italiens-arrivent/>; R. A. Haddou, *France and the EU in the Sahel*, Eulogos Athena, 25.02.2021, <https://www.eu-logos.org/2021/02/25/france-and-the-eu-in-the-sahel/>, dostęp: 05.12.2021.
 106. Gryz J., *Francuska „Biała Księga” 2008 – obrona i bezpieczeństwo narodowe*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2009/2010, nr 4, ss. 87–109.
 107. Guibert N., *Les bases militaires ultramarines françaises apparaissent vulnérables*, IFRI, 27.02.2020, <https://www.ifri.org/fr/espace-media/lifri-medias/bases-militaires-ultramarines-francaises-apparaissent-vulnerables>, dostęp: 11.04.2021.
 108. *Guyana and France must continue to work together*, Department of Public Information, 8.07.2021, <https://dpi.gov.gy/guyana-and-france-must-continue-to-work-together-pm/>, dostęp: 03.03.2022.
 109. Gwardyński R., *Zagrożenia i sytuacje kryzysowe w Polsce*, [w:] *Zarządzanie kryzysowe w Polsce i w państwach sąsiednich*, (red.) B. Kaczmarczyk, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Lądowych, Wrocław 2017.
 110. Harris S. J., Grigsby B. L., *Misconceptions about the Middle Ages*, Routledge, 2007.
 111. Haut-Commissariat de la République en Polynésie Française, *Les forces armées en Polynésie française*, <http://www.polynesie-francaise.pref.gouv.fr/Services-de-l-Etat/Defense/Forces-armees-en-PF>, dostęp: 10.04.2021.
 112. Hélyar X., *Dans Histoire militaire de la France*, 2018.
 113. Hugo A., *France Militaire, histoire des armées Françaises*, Paris 1833.
 114. Jarry E., *France, UAE sign military and nuclear agreements*, Reuters, 15.01.2008, <https://www.reuters.com/article/us-france-sarkozy-gulf-idUSL1517472620080115>, dostęp: 19.11.2021.
 115. *Jean-Yves Le Drian asks that Peng Shuai speak freely*, Paudal, 21.11.2021, <https://www.paudal.com/2021/11/21/jean-yves-le-drian-asks-that-peng-shuai-speak-freely/>, dostęp: 20.12.2021.
 116. Kitler W., *Obrona cywilna (niemilitarna) w Polsce*, Ministerstwo Obrony Narodowej, Warszawa 2002.
 117. Korzeniowski L. F., *Podstawy nauk o bezpieczeństwie*, Difin, Warszawa 2012, s. 76.
 118. Kundu A., *The Maritime Executive, French Ships Reach India for Quad-Plus Naval Exercise*, The Maritime Executive, 5.04.2021, <https://www.maritime-executive.com/article/french-ships-reach-india-for-quad-plus-naval-exercise>, dostęp: 26.04.2021.
 119. Kutnjem Kutnjem O., *La coopération militaire transfrontalière Franco-Brésilienne: quel avenir?*, Quartier Commandant FORGET, mars 2020, <https://www.emsome.terre.defense>.

- gouv.fr/images/documents/bibliotheque/prix_interculturalite/20201020_NP_CFT_EMS OME_DFSHM_PRIX-INTERCULTURALITE4.pdf, dostęp: 03.03.2022.
120. Kuzara G., *Zagrożenie i bezpieczeństwo oraz ich współzależność*, „Security, Economy & Law” 2018, nr 3 (XX), s. 102.
 121. *La gendarmerie prévôtale*, <https://www.defense.gouv.fr/actualites/operations/la-gendarmerie-prevotale>, dostęp: 05.12.2021.
 122. Lagneau L., *Mali : La Russie va-t-elle profiter du dernier coup de force du colonel Goïta, désormais président par intérim?*, Zone Militaire, 29.05.2021, <http://www.opex360.com/2021/05/29/mali-la-russie-va-t-elle-profiter-du-dernier-coup-de-force-du-colonel-goita-desormais-president-par-interim/>, dostęp: 13.12.2021.
 123. Lagneau L., *Sahel : Des hélicoptères CH-47 Chinook pour la force française Barkhane*, Zone Militaire, 18.01.2018, <http://www.opex360.com/2018/01/18/sahel-helicopteres-ch-47-chinook-force-francaise-barkhane/>.
 124. Lalanne Ch., *Sahel : sans Déby, la France face au risque d'effondrement du „rempart tchadien”*, L'Express, 21.04.2021, https://www.lexpress.fr/actualite/monde/afrique/sahel-sans-deby-la-france-face-au-risque-d-effondrement-du-rempart-tchadien_2149285.html, dostęp: 24.11.2021.
 125. Larcher L., *Opération Barkhane : quelles conséquences en cas de retrait français du Sahel ?*, La Croix, 15.02.2021, <https://www.la-croix.com/Monde/Operation-Barkhane-quelles-consequences-cas-retrait-francais-Sahel-2021-02-15-1201140760>, dostęp: 23.12.2021.
 126. Le Cam M., *Fin de l'opération « Barkhane » : « Le sentiment anti-présence française monte au Mali ces derniers mois »*, Le Monde, 11.06.2021, https://www.lemonde.fr/afrique/live/2021/06/11/fin-progressive-de-l-operation-barkhane-au-sahel-posez-vos-questions_6083755_3212.html, dostęp: 13.12.2021.
 127. *Le Centre français d'aguerrissement désert d'Arta, un test d'audace*, Le Point, 11.02.2021, https://www.lepoint.fr/societe/le-centre-francais-d-aguerrissement-desert-d-arta-un-test-d-audace-11-02-2021-2413606_23.php, dostęp: 08.12.2021.
 128. *Le contre-amiral Jean Hausermann devient le chef de l'Armée aux Antilles Françaises*, <https://la1ere.francetvinfo.fr/martinique/contre-amiral-jean-hausermann-devient-chef-armee-aux-antilles-francaises-745565.html>, dostęp: 09.03.2021.
 129. Le Corre P., Ferguson J., *How Europe's Big 3 Are Shifting On China*, The Diplomat, 14.08.2020, <https://thediplomat.com/2020/08/how-europes-big-3-are-shifting-on-china/>, dostęp: 24.12.2021.
 130. *Le Courbet en mission de présence dans le détroit d'Ormuz*, Cols Bleus, <https://www.colsbleus.fr/articles/11896>, dostęp: 09.11.2021.
 131. Le Gouriellec S., *Les forces françaises stationnées à Djibouti au cœur d'un environnement stratégique régional en mutation*, „Les Champs de Mars” 2018/1 (N° 30 + Supplément), s. 231-239.
 132. *Le Livre blanc sur la défense de 1972*.
 133. *Le Mali appelle la France à son secours*, Le Point, 11.01.2013, https://www.lepoint.fr/monde/le-president-malien-demande-l-aide-militaire-de-la-france-11-01-2013-1612342_24.php; B. Roger, *Mali : après l'offensive jihadiste, Dioncounda Traoré demande une aide militaire à la France*, JeuneAfrique, 11.01.2013, <https://www.jeuneafrique.com/172755/politique/mali-apr-s-l-offensive-jihadiste-dioncounda-trao-demande-une-aide-militaire-la-france>, dostęp: 13.12.2021.

134. *Le Pentagone maintiendra son soutien au Mali*, La Presse, 11.06.2021, <https://www.lapresse.ca/international/afrique/2021-06-11/fin-de-l-operation-militaire-francaise/le-pentagone-maintiendra-son-soutien-au-mali.php>, dostęp: 14.12.2021.
135. *Le Premier ministre malien accuse la France d'un „abandon en plein vol” avec la fin de Barkhane*, France 24, 26.09.2021, <https://www.france24.com/fr/afrique/20210926-le-premier-ministre-malien-accuse-la-france-d-un-abandon-en-plein-vol-avec-la-fin-de-barkhane>, dostęp: 09.10.2021.
136. *Le statut de la Nouvelle-Calédonie*, Vie-publique.fr, 28.12.2020, <https://www.vie-publique.fr/fiches/20236-le-statut-de-la-nouvelle-caledonie>, dostęp: 11.04.2021.
137. *Lebanon*, TrendEconomy, <https://trendeconomy.com/data/h2/Lebanon/TOTAL>, dostęp: 11.06.2021.
138. *Les forces armées aux Antilles*, <https://www.defense.gouv.fr/english/operations/territoire-national/forces-de-souverainete/antilles/dossier/les-forces-armees-aux-antilles>, dostęp: 09.03.2021.
139. *Les forces armées en Guyane : souveraineté et protection des ressources naturelles*, <https://www.senat.fr/rap/r20-295/r20-295-syn.pdf>, dostęp: 15.03.2021.
140. *Les Forces Armées en Guyane*, <https://www.defense.gouv.fr/fre/operations/territoire-national/forces-de-souverainete/guyane/dossier/les-forces-armees-en-guyane>, dostęp: 01.05.2021.
141. *Les Forces Armées en Guyane*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/territoire-national/forces-de-souverainete/forces-armees-en-guyane/dossier-de-reference/les-forces-armees-en-guyane>, dostęp: 01.05.2021.
142. *Les forces armées en Nouvelle-Calédonie*, Ministère des Armées, <https://www.defense.gouv.fr/operations/territoire-national/forces-de-souverainete/nouvelle-caledonie/dossier/les-forces-armees-en-nouvelle-caledonie>, dostęp: 13.04.2021.
143. Lis A., Olech A., *Działalność dżihadystycznych organizacji terrorystycznych w rejonie Sahelu*, „Myśl Suwerenna – Przegląd Spraw Publicznych”, 2021, nr 1(3), s. 74-79.
144. *Livre Blanc – Défense et Sécurité Nationale*, Direction de l'information légale et administrative, Paris 2013.
145. LOI n° 2009-928 du 29 juillet 2009 *relative à la programmation militaire pour les années 2009 à 2014 et portant diverses dispositions concernant la défense*, JORF n°0175 du 31 juillet 2009, NOR: DEFX0824148L.
146. LOI n° 2018-607 du 13 juillet 2018 *relative à la programmation militaire pour les années 2019 à 2025 et portant diverses dispositions intéressant la défense*, NOR : ARMX 1800503L, JORF n°0161 du 14 juillet 2018.
147. Lopes da Silva D., Tian N., Marksteiner A., *Trends in World Military Expenditure*, 2020, SIPRI, https://www.sipri.org/sites/default/files/2021-04/fs_2104_milex_0.pdf, dostęp: 5.11.2021.
148. Lorigerie P., *Mali : la force Barkhane a totalement quitté Kidal*, 13.10.2021, <https://www.dw.com/fr/mali-barkhane-kidal-france-g5-sahel-macron-burkina-niger/a-59496921>, dostęp: 01.11.2021.
149. Luciani G., *The Economic Content of Security*, „Journal of Public Policy” 1989, vol. 8, no 2.
150. Lum T., Weber M. A., *Human rights in China*, Congressional Research Service, 13.01.2021, <https://sgp.fas.org/crs/row/IF11240.pdf>, dostęp: 25.11.2021.
151. Lynn J. A., *The Wars of Louis XIV*, London 1999.
152. *Mali : un consortium d'investisseurs contrôlés par des Russes veut financer le projet d'or Sankoro*, Mines, 19.06.2020, <https://www.agenceecofin.com/investissement/1906-77678->

- mali-un-consortium-d-investisseurs-controles-par-des-russes-veut-financer-le-projet-d-or-sanankoro, dostęp: 13.06.2021.
153. *Mali- Russia: Bamako to sign contract with Wagner Group*, The Africa Report, 17.09.2021, <https://www.theafricareport.com/127421/mali-russia-bamako-to-sign-contract-with-wagner-group/>, dostęp: 10.10.2021.
154. Mallet J.-C., *Defense et Securite Nationale. Le Livre Blanc*, Odile Jacob, Paris 2008.
155. Marine Nationale, tweet z 25.03.2021, <https://twitter.com/MarineNationale/status/1375079205986254853>, dostęp: 14.12.2021.
156. Martinot P., *Les exportations d'armes vers l'Amerique du Sud*, „Recherches internationales“, n° 84, octobre-décembre 2008, p. 29-51
157. Maślanka Ł., *Francja wobec Chin – stosunki po pandemii*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 8.06.2020, https://pism.pl/publikacje/Francja_wobec_Chin__stosunki_po_pandemii, dostęp: 17.10.2021.
158. Maślanka Ł., *Francuski spacer po linie*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 13.04.2021, https://www.pism.pl/publikacje/Francuski_spacer_po_linie__dylematy_relacji_z_Chinami, dostęp: 14.11.2021.
159. McAllister D., *Europe's Indo-Pacific embrace: Global partnerships for regional resilience*, Konrad Adenauer Stiftung, September 2021.
160. McCarthy T., *Change of Command Ceremony MNB*, EUFOR, 23.03.2021, <https://www.euforbih.org/index.php/latest-news/2884-change-of-command-ceremony-mnbn>, dostęp: 12.12.2021
161. Mearsheimer J. J., *The Tragedy of Great Power Politics*, New York: Norton, 2014.
162. Mechet J.-D., *Les transformations de l'armée française*, „Hérodote” 2005, no 1 (116), s. 63-81.
163. Merchet J.-D., *Comment la France a jeté 200 millions par la fenêtre... pour financer les porte-avions britanniques*, L'Opinion, 11.02.2014, <https://www.lopinion.fr/secret-defense/comment-la-france-a-jete-200-millions-par-la-fenetre-pour-financer-les-portes-avions-britanniques>, dostęp: 09.11.2021.
164. Migiro G., *Countries With The Largest Exclusive Economic Zones*, World Atlas, 29.06.2018, <https://www.worldatlas.com/articles/countries-with-the-largest-exclusive-economic-zones.html>, dostęp: 19.11.2021.
165. *Minister Guerini concluded his two-day visit in the Horn of Africa, where he met with Somaly and Djibouti authorities*, Ministero della Difesa, 23.03.2021, https://www.difesa.it/EN/Primo_Piano/Pagine/Minister-Guerini-concluded-his-two-day-visit-in-the-Horn-of-Africa.aspx, dostęp: 03.12.2021.
166. Ministère de l'Économie, des Finances et de la Relance, <https://www.tresor.economie.gouv.fr/Pays/SN/relations-bilaterales>, dostęp 17.03.2021
167. Ministère de l'Europe et des Affaires étrangères, *Côte d'Ivoire*, <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/cote-d-ivoire/>, dostęp 08.05.2021.
168. Ministère de l'Europe et des Affaires Etrangères, *La France et l'Amérique latine*, 1.06.18, <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/ameriques/amerique-latine/la-france-et-l-amerique-latine/>, dostęp: 11.03.2022.
169. Ministère de l'Europe et des Affaires Etrangères, *La stratégie de la France dans l'Indopacifique*, Paris 2021.
170. Ministère des Armées, *Amérique latine*, <https://www.defense.gouv.fr/dgris/action-internationale/enjeux-regionaux/amerique-latine>, dostęp: 10.03.2022.

171. Ministère des Armées, *BARKHANE : Les MERLIN danois d'attaque pour Barkhane !*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/actualites2/barkhane-les-merlin-danois-d-attaque-pour-barkhane>, dostep: 05.05.2021.
172. Ministère des Armées, *BARKHANE : Reaper et Mirage, une complémentarité essentielle aux opérations aériennes*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/afrique/bande-sahelo-saharienne/operation-barkhane/breves/barkhane-reaper-et-mirage-une-complementarite-essentielle-aux-operations-aeriennes>, dostep: 24.11.2021.
173. Ministère des Armées, *Barkhane: Opération BOURRASQUE, une opération d'ampleur dans le Liptako*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/actualites2/barkhane-operation-bourrasque-une-operation-d-ampleur-dans-le-liptako>, dostep: 11.12.2021.
174. Ministère des Armées, *Carte des opérations et missions militaires*, https://www.defense.gouv.fr/operations/rubriques_complementaires/carte-des-operations-et-missions-militaire-s?fbclid=IwAR2zj9uUCitNi-CfXMozz0_5356sWtwHxzZpuH_YedkXexekMWDmzwp-TIGo, dostep: 25.11.2021.
175. Ministère des Armées, *CHAMMAL : le MRTT participe à l'opération CHAMMAL depuis la métropole*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/monde/grand-levant/chammal/breves/chammal-le-mrzt-phenix-participe-a-l-operation-chammal-depuis-la-metropole>, dostep: 11.12.2021.
176. Ministère des Armées, *Chiffres clés de l'Armée de l'air et de l'espace*, <https://www.defense.gouv.fr/air/presentation/chiffres-cles/chiffres-cles-de-l-armee-de-l-air-et-de-l-espace>, dostep: 23.12.2021.
177. Ministère des Armées, *CLEMENCEAU 21 : Départ du groupe aéronaval en mission opérationnelle*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/actualites2/breves/clemenceau-21-depart-du-groupe-aeronaval-en-mission-operationnelle>, dostep: 23.11.2021.
178. Ministère des Armées, *CLEMENCEAU 21 : Bilan de la 1re phase de la participation du groupe aéronaval à l'opération CHAMMAL*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/monde/grand-levant/chammal/breves/clemenceau-21-bilan-de-la-1re-phase-de-la-participation-du-groupe-aeronaval-a-l-operation-chammal>, dostep: 02.12.2021.
179. Ministère des Armées, *CORYMBE 156 : Livraison de fret humanitaire au profit de l'association Casamasanté par le Dixmude*, <https://www.defense.gouv.fr/espanol/operations/afrique/afrique-de-l-ouest/operation-corymbe/corymbe-156-livraison-de-fret-humanitaire-au-profit-de-l-association-casamasante-par-le-dixmude>, dostep: 02.12.2021.
180. Ministère des Armées, *DAMAN : La contribution française à la FINUL*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/europe/bassin-mediterraneen/daman/dossier-de-reference/daman-la-contribution-francaise-a-la-finul>, dostep: 23.03.2021.
181. Ministère des Armées, *Dispositif opérationnel français déployé à travers le monde*, https://www.defense.gouv.fr/operations/rubriques_complementaires/dispositif-operationnel-francais-deploye-a-travers-le-monde?fbclid=IwAR2zj9uUCitNi-CfXMozz0_5356sWtwHxzZpuH_YedkXexekMWDmzwp-TIGo, dostep: 06.05.2021.
182. Ministère des Armées, *Dispositif opérationnel français déployé à travers le monde*, https://www.defense.gouv.fr/operations/rubriques_complementaires/dispositif-operationnel-francais-deploye-a-travers-le-monde?fbclid=IwAR2Kcz99O8jF1QyWyeier0ljtnrEnfgil6RJc_udtQaOth3t1zITKOJSbek, dostep: 13.12.2021.

183. Ministère des Armées, *Dossier de Presse – Clemenceau21*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/monde/groupe-aero-naval/clemenceau-21/dossier-de-reference-clemenceau-21>, dostoþ: 13.11.2021.
184. Ministère des Armées, *Dossier de presse – Mission Jeanne D’Arc 2021*, https://www.defense.gouv.fr/salle-de-presse/dossiers-de-presse/dossier-de-presse_mission-jeanne-d-arc-2021, dostoþ: 23.11.2021.
185. Ministère des Armées, *Dossier de presse Mission Opérationnelle LYNX Estonie*, https://www.defense.gouv.fr/english/content/download/608802/10213270/20210304_LYNX9_Dossier%20de%20presse.pdf, dostoþ: 01.05.2021.
186. Ministère des Armées, *EFG : 21 cadres des forces armées camerounaises obtiennent leur diplôme « d’aide moniteur tir »*, <https://www.defense.gouv.fr/english/operations/afrique/afrique-centrale/gabon/actualites/efg-21-cadres-des-forces-armees-camerounaises-obtiennent-leur-diplome-d-aide-moniteur-tir>, dostoþ: 01.12.2021.
187. Ministère des Armées, *EFG : Formation des futurs prévôts gabonais de la MINUSCA*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/afrique/afrique-centrale/gabon/actualites/efg-formation-des-futurs-prevots-gabonais-de-la-minusca>, dostoþ: 05.12.2021.
188. Ministère des Armées, *Éléments publics de doctrine militaire de lutte informatiqued’influence (L2I)*, COMCYBER, Paris 2021.
189. Ministère des Armées, *En route vers l’Estonie*, <https://www.defense.gouv.fr/terre/actuelle/en-route-vers-l-estonie>, dostoþ: 26.11.2021.
190. Ministère des Armées, *Enhanced Air Policing : La France vole avec son allié américain pour l’exercice « Allied Sky »*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/europe/europe-du-nord-et-de-l-est/eap/enhanced-air-policing-la-france-vole-avec-son-allie-americain-pour-l-exercice-allied-sky>, dostoþ: 26.03.2021.
191. Ministère des Armées, *Enhanced Air Policing 2020 : La France s’entraîne avec la Suède et l’Espagne*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/europe/europe-du-nord-et-de-l-est/eap/enhanced-air-policing-2020-la-france-s-entraîne-avec-la-suede-et-l-espagne>, dostoþ: 26.03.2021.
192. Ministère des Armées, *ESN – Services Compris*, <https://www.defense.gouv.fr/actualites/communaute-defense/esn-services-compris>, dostoþ: 23.03.2021.
193. Ministère des Armées, *État-major des armées*, <https://www.defense.gouv.fr/ema/qui-sommes-nous/organisation-de-l-ema/organisation/organisation>, dostoþ: 14.11.2021.
194. Ministère des Armées, *FAG – Opération franco-brésilienne de lutte contre l’orpaillage illégal*, <https://www.defense.gouv.fr/english/operations/actualites2/fag-operation-franco-bresilienne-de-lutte-contre-l-orpaillage-illegal>, dostoþ: 02.03.2022.
195. Ministère des Armées, *FANC : Le P400 La Glorieuse rejoint la mission TRIDENT*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/territoire-national/forces-de-souverainete/nouvelle-caledonie/actualite/fanc-le-p400-la-glorieuse-rejoint-la-mission-trident>, dostoþ: 06.03.2021.
196. Ministère des Armées, *FAZSOI : l’armée mauricienne en stage au centre d’aguerrissement tropical de La Réunion*, <https://www.defense.gouv.fr/actualites/communaute-defense/fazsoi-l-armee-mauricienne-en-stage-au-centre-d-aguerrissement-tropical-de-la-reunion>, dostoþ: 17.12.2021.
197. Ministère des Armées, *FFDJ – Inauguration d’une salle multimédia à Djibouti au profit d’un groupe scolaire*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/afrique/afrique-de-l-est/forces-francaises-stationnees-a-djibouti/breves/ffdj-inauguration-d-une-salle-multimedia-a-djibouti-au-profit-d-un-groupe-scolaire>, dostoþ: 02.11.2021.

198. Ministère des Armées, *FFDJ – Un module commando effectue un entraînement à Djibouti avant d’être projeté au sein de l’opération Barkhane*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/afrique/afrique-de-l-est/forces-francaises-stationnees-a-djibouti/breves/ffdj-un-module-commando-effectue-un-entrainement-a-djibouti-avant-d-etre-projete-au-sein-de-l-operation-barkhane>, dōstēp: 31.10.2021.
199. Ministère des Armées, *FFDj : La Base navale de Djibouti, point d’appui stratégique dans l’océan Indien*, 22.10.2020, <https://www.defense.gouv.fr/actualites/international/ffdj-la-base-navale-de-djibouti-point-d-appui-strategique-dans-l-ocean-indien>, dōstēp: 18.12.2021.
200. Ministère des Armées, *FFDj : Opération de secours maritime au large du golfe d’Aden*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/afrique/afrique-de-l-est/forces-francaises-stationnees-a-djibouti/breves/ffdj-operation-de-secours-maritime-au-large-du-golfe-d-aden>, dōstēp: 28.10.2021.
201. Ministère des Armées, *FFEAU : 11e édition de l’exercice El-HIMEIMAT*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/forces-prepositionnees/ffeau-11e-edition-de-l-exercice-el-himeimat>, dōstēp: 26.04.2021
202. Ministère des Armées, *France’s Defence Strategy in the Indo-Pacific*, Paris 2018.
203. Ministère des Armées, *Golfe de Guinée : le Falcon 50M de Dakar en opération conjointe de surveillance des pêches*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/afrique/afrique-de-l-ouest/elements-francais-au-senegal/breves/golfe-de-guinee-le-falcon-50m-de-dakar-en-operation-conjointe-de-surveillance-des-peches>, dōstēp: 10.12.2021.
204. Ministère des Armées, *L’OTAN*, <https://www.defense.gouv.fr/dgris/action-internationale/l-otan/l-otan>, dōstēp: 11.12.2021.
205. Ministère des Armées, *La Fabrique Défense revient pour sa deuxième édition*, <https://www.defense.gouv.fr/actualites/articles/la-fabrique-defense-revient-pour-sa-deuxieme-edition>, dōstēp: 01.11.2021.
206. Ministère des Armées, *Les éléments français au Gabon*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/afrique/afrique-centrale/gabon/dossier/les-elements-francais-au-gabon>, dōstēp: 01.12.2021.
207. Ministère des Armées, *Les Éléments français au Sénégal*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/afrique/afrique-de-l-ouest/senegal/dossier/les-elements-francais-au-senegal>, dōstēp: 17.03.2021.
208. Ministère des Armées, *Les forces armées aux Antilles*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/territoire-national/forces-de-souverainete/forces-armees-aux-antilles/dossier-de-reference/les-forces-armees-aux-antilles>, dōstēp: 08.06.2021.
209. Ministère des Armées, *Les Forces armées dans la zone sud de l’Océan Indien*, <https://www.defense.gouv.fr/english/operations/territoire-national/forces-de-souverainete/la-reunion-mayotte/dossier/les-forces-armees-dans-la-zone-sud-de-l-ocean-indien>, dōstēp: 17.12.2021.
210. Ministère des Armées, *Les forces armées de Polynésie française*, <https://www.defense.gouv.fr/english/operations/territoire-national/forces-de-souverainete/polynesie-francaise/dossier/les-forces-armees-de-polynesie-francaise>, dōstēp: 10.04.2021.
211. Ministère des armées, *Les forces français en Côte d’Ivoire*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/afrique/afrique-de-l-ouest/cote-d-ivoire/dossier-de-reference/les-forces-francaises-en-cote-d-ivoire>, dōstēp: 20.03.2021.

212. Ministère des Armées, *Les forces françaises prépositionnées*, <https://www.defense.gouv.fr/content/download/466302/7428994/DOSSIER%20-%20Forces%20pr%C3%A9positionn%C3%A9es.pdf>, dostęp: 08.06.2021.
213. Ministère des Armées, *Les forces françaises stationnées à Djibouti*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/afrique/afrique-de-l-est/forces-francaises-stationnees-a-djibouti/dossier-de-reference/les-forces-francaises-stationnees-a-djibouti>, dostęp: 26.11.2021.
214. Ministère des Armées, *Opération Barkhane*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/afrique/bande-sahelo-saharienne/operation-barkhane/dossier-de-reference/operation-barkhane>, dostęp: 21.04.2021.
215. Ministère des Armées, *Opération CHAMMAL*, <https://www.defense.gouv.fr/operations/monde/grand-levant/chammal/dossier-de-reference/operation-chammal>, dostęp: 23.03.2021.
216. Ministère des Armées, *Opération d'évacuation en Afghanistan*, <https://www.defense.gouv.fr/actualites/articles/mise-a-jour-30-08-2021-operation-d-evacuation-en-afghanistan>, dostęp: 30.12.2021.
217. Ministère des Armées, *Pitch Black 2018 : le convoyage*, <https://www.defense.gouv.fr/air/actus-air/pitch-black-2018-le-convoyage>, dostęp: 07.12.2021.
218. Ministère des Armées, *Point de situation des opérations du 30 avril au 6 mai*, https://www.defense.gouv.fr/operations/points-de-situation/point-de-situation-des-operations-du-30-avril-au-6-mai?fbclid=IwAR2HIV5w0BwGsGVTAmathG299iOeLhGX8PF0kDEHhxK07ovsIfyp_StV0_w, dostęp: 08.12.2021.
219. Ministère des Armées, *Point de situation des opérations du vendredi 8 au jeudi 14 octobre 2021*, <https://www.defense.gouv.fr/english/operations/points-de-situation/point-de-situation-des-operations-du-vendredi-8-au-jeudi-14-octobre-2021>, dostęp: 01.11.2021.
220. Ministère des Armées, *Press Kit Clemenceau 21*, https://www.defense.gouv.fr/content/download/606899/10193070/Press%20Kit_Clemenceau21_ENG.pdf dostęp: 02.12.2021.
221. Ministerie van Defensie, *Surinaams en Frans leger zetten samenwerking ook voort in 2022*, <https://defensie.gov.sr/actueel/2021/surinaams-en-frans-leger-zetten-samenwerking-ook-voort-in-2022/>, dostęp 04.03.2022
222. Ministério da Defesa, *Transferência de Tecnologia*, <https://www.marinha.mil.br/prosub/transferencia-tecnologia-convencional>, dostęp: 28.02.2022.
223. Ministério das Relações Exteriores, *Estados Unidos da América*, 02.07.2014, https://www.gov.br/mre/pt-br/assuntos/relacoes-bilaterais/todos-os-paises/estados-unidos-da-america?set_language=pt-br, dostęp: 04.03.2022.
224. Młynarski T., *Chiny w Arktyce – szansa czy neokolonializm w XXI wieku? Wybrane aspekty chińskiej obecności na kontynencie*, „Gdańskie Studia Azji Wschodniej” 2012, nr. 1, s. 33.
225. Mollat M., *Histoire de l'Ile-de-France et de Paris*, Éditions Privat, 1971.
226. Morcos P., *France: A Bridge between Europe and the Indo-Pacific?*, Center for Strategic and International Studies, 1.11.2021.
227. Morcos P., *France's shifting relations with China*, War on the Rocks, 4.01.2022, <https://warontherocks.com/2022/01/frances-shifting-relations-with-china/>, dostęp: 15.01.2022.
228. Mruk M. *Wybrane aspekty stosunków chińsko-francuskich w XXI wieku*, „Nowa Polityka Wschodnia”, 2020, t. 27, nr 4, s. 77-94.
229. *NATO Forward Presence*, Supreme Headquarters Allied Powers Europe, <https://shape.nato.int/operations/enhanced-forward-presence>, dostęp: 26.11.2021.

230. Ni V., *Xi Jinping makes no major climate pledges in written COP26 address*, 1.11.2021, <https://www.theguardian.com/environment/2021/nov/01/cop26-xi-jinping-china-president-sidesteps-videolink-written-statement>, dostęp: 27.11.2021.
231. Nichols M., *Lavrov says Mali asked private Russian military company for help*, Reuters, 26.09.2021, <https://www.reuters.com/world/africa/mali-asked-private-russian-military-firm-help-against-insurgents-ifx-2021-09-25/>, dostęp: 09.10.2021.
232. Nicolas F., *A Rough Year Ahead for the China-France Strategic Partnership*, Institute of International Relations, 5.02.2021, <https://www.ifri.org/en/publications/publications-ifri/articles-ifri/rough-year-ahead-china-france-strategic-partnership>, dostęp: 29.10.2021.
233. Nicolas F., *France's incoherent China policy confuses partners*, East Asia Forum, 22.10.2020, <https://www.eastasiaforum.org/2020/10/22/frances-incoherent-china-policy-confuses-partners/>, dostęp: 15.01.2022.
234. Niewiada O., *Katalog zbrodni w świetle statutu stałego Międzynarodowego Trybunału Karnego*, „De Securitate et Defensione. O Bezpieczeństwie i Obronności”, 2015 nr 1(1), s. 101-112.
235. *Niger : manifestation contre la présence de bases militaires étrangères à Niamey*, Jeune Afrique, 25.05.2019, <https://www.jeuneafrique.com/779936/politique/niger-manifestation-contre-la-presence-de-bases-militaires-etrangees-a-niamey/>, dostęp: 13.12.2021.
236. *No 'immediate' reduction of France's Sahel force, says Macron*, France 24, 16.02.2021, <https://www.france24.com/en/france/20210216-france-will-step-up-anti-terror-efforts-in-the-sahel-says-macron>, dostęp: 13.06.2021.
237. Normand N., *Négocier avec les djihadistes: une solution pour le Mali ?*, Le Point, 8.12.2020, https://www.lepoint.fr/afrique/negocier-avec-les-djihadistes-une-solution-pour-le-mali-08-12-2020-2404709_3826.php, dostęp: 13.12.2021.
238. *Nouvelle-Calédonie. L'abstention « n'affecte pas la régularité » du référendum, selon Francis Lamy*, Ouest-France, 13.12.2021, <https://www.ouest-france.fr/monde/nouvelle-caledonie/nouvelle-caledonie-l-abstention-n-affecte-pas-la-regularite-du-referendum-selon-francis-lamy-a769fa8a-8692-4861-9188-22a4253fb5f4>, dostęp: 13.12.2021.
239. Nuclear Threat Initiative, *France*, <https://www.nti.org/learn/countries/france/nuclear/>, dostęp: 04.12.2021.
240. Olech A., *Aktualizacja programu wojskowego w Republice Francuskiej*, <https://www.ecpp.org.pl/aktualizacja-programu-wojskowego-w-republice-francuskiej>, dostęp: 15.11.2021.
241. Olech A., *Emmanuel Macron and French-Russian relations in times of crisis in international alliances*, „The Warsaw Institute Review”, t. 1, nr 12/2020, s. 64–71.
242. Olech A., *2022 French Presidential Election*, Warsaw Institute Review”, Warsaw 2022.
243. Olech A., *How France-Russia Relations Could Affect the Security of the Baltic Sea Region*, International Centre for Defence and Security, 14.02.2022, <https://icds.ee/en/how-france-russia-relations-could-affect-the-security-of-the-baltic-sea-region/>, dostęp: 11.03.2022.
244. Olech A., *ICE – akademia oficerów wywiadu*, <https://trimarium.pl/ice-akademia-oficerow-wywiadu/>, dostęp: 31.10.2021.
245. Olech A., Rogozińska A., *Zagraniczne obiekty wojskowe jako system wzmacniania międzynarodowego potencjału militarnego Federacji Rosyjskiej*, Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa 2021.
246. Olech A., *Walka z terroryzmem. Polskie rozwiązania a francuskie doświadczenia*, Difin, Warszawa 2021.

247. Olech A., *Wizyta E. Macrona w ZEA*, <https://trimarium.pl/wizyta-e-macrona-w-zea>, dostęp: 10.12.2021.
248. Olejnik L., *French doctrine of information operations – engaging over information space*, https://blog.lukaszolejnik.com/french-doctrine-of-information-operations-engaging-over-information-space/?fbclid=IwAR3QJwPjd8MJCDLij3CFIBlaYBGRwa-PREuv3E00fBeWYc9Zvh_PDJxRH7I, dostęp: 04.11.2021
249. *Opération Barkhane : ce qu'il faut savoir sur la présence militaire française au Sahel*, TF1, 16.02.2021, <https://www.lci.fr/international/video-operation-barkhane-ce-qu-il-faut-savoir-sur-la-presence-militaire-francaise-au-sahel-2178468.html>, dostęp: 23.11.2021.
250. *Opération Extérieures (OPEX) – Barkhane*, <https://www.globalsecurity.org/military/world/war/opex-barkhane.htm>, dostęp: 13.12.2021.
251. *Opération Séisme Haïti 2010 – rétrospective*, www.defense.gouv.fr/actualites/operations/operation-seisme-haiti-2010-retrospective, dostęp: 10.03.2021.
252. *Organismes interarmées*, https://lannuaire.service-public.fr/gouvernement/service-national_1257820, dostęp: 20.10.2021.
253. Pachocka M., *Problem mocarstwowości Francji w ujęciu historycznym*, Warszawa 2011.
254. *Parceria estratégica entre a República do Brasil e a República Francesa*, https://web.archive.org/web/20100104133910/http://www2.mre.gov.br/dai/b_fran_193.htm, dostęp: 28.02.2022.
255. Paskal C., *Indo-Pacific strategies, perceptions and partnerships*, Research Paper March 2021, Chatham House, s. 20-25.
256. Paszak P., *USA-Chiny i wielka gra o Indo-Pacyfik*, Instytut Nowej Europy, <https://ine.org.pl/usa-chiny-i-wielka-gra-o-indo-pacyfik/>, dostęp: 05.11.2021.
257. Paul P., *Rapport fait au nom de la commission des affaires étrangères, de la défense et des forces armées (I) sur le projet de loi autorisant l'approbation de l'accord entre le Gouvernement de la République française et le Gouvernement de la République du Cameroun instituant un partenariat de défense et sur le projet de loi autorisant l'approbation de l'accord entre le Gouvernement de la République française et le Gouvernement de la République togolaise instituant un partenariat de défense*, <https://www.senat.fr/rap/109-639/109-6391.pdf>, str. 12, dostęp: 04.12.2021.
258. Pederson N. R., *The French Desire for Uranium and its Effects on French Foreign Policy in Africa*, <https://core.ac.uk/download/pdf/161954185.pdf>, dostęp: 04.12.2021.
259. Petite S., *Au Sahel, négocier avec les djihadistes n'est plus tabou*, Le Temps, 7.02.2021, <https://www.letemps.ch/monde/sahel-negocier-djihadistes-nest-plus-tabou>, dostęp: 13.06.2021.
260. Petitfils J.-Ch., *Louis XIV*, Paris 2002, s. 577.
261. Pezard S., Shurkin M., Ochmanek D., *A Strong Ally Stretched Thin An Overview of France's Defense Capabilities from a Burdensharing Perspective*, RAND, Santa Monica 2021.
262. Phillips G., *Non, l'armée française n'est pas si nulle !*, Le Point, 11.11.2017.
263. Pierre R., *Życie codzienne w państwie Karola Wielkiego*, tłum. E. Bąkowska, Warszawa 1979.
264. Pietraś M., *Międzynarodowe stosunki polityczne*, Wyd. UMCS, Lublin 2006, s. 323.
265. Pokruszyński W., *Bezpieczeństwo – teoria i praktyka*, wyd. 2, Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron”, Kraków 2017, ss. 52–68.
266. *Prime Minister leads high-level team to French Guiana on three-day visit*, Department of Public Information, 30.08.2021, <https://dpi.gov.gy/prime-minister-leads-high-level-team-to-french-guiana-on-three-day-visit/>, dostęp: 03.03.2022.

267. Projet de Loi adopté par le sénat portant approbation des Accords particuliers conclus le 17 août 1960 entre le Gouvernement de la République Française, d'une part, et le Gouvernement de la République Gabonaise, d'autre part.
268. Projet de Loi autorisant l'approbation de la convention entre le Gouvernement de la République française et le Gouvernement de la République de Djibouti relative à la situation financière et fiscale des forces françaises présentes sur le territoire de la République de Djibouti, <https://www.assemblee-nationale.fr/12/rapports/annexe-r1714.pdf>, dostęp: 18.12.2021.
269. Quencez M., G. Weber, 10 points sur les priorités de l'opinion publique française en *matière de politique étrangère*, le Grand Continent, 18.09.2021.
270. Racine J.-L., *La France et les enjeux stratégiques de l'océan Indien*, wywiad z admirałem Jeanem Dufourcq, „Hérodote” 2012, no 2 (145), s. 21-29.
271. *RANKED: The world's 20 strongest militaries*, Business Insider, <https://www.businessinsider.in/defense/ranked-the-worlds-20-strongest-militaries/slidelist/51930339.cms>, dostęp: 15.11.2021.
272. *Rapport au Parlement sur les exportations d'armement de la France*, 2020, <https://www.vie-publique.fr/sites/default/files/rapport/pdf/274475.pdf>, dostęp: 27.04.2021
273. *Rapport d'information déposé en application de l'article 145 du règlement par la commission de la défense nationale et des forces armées en conclusion des travaux d'une mission d'information sur l'opération Serval au Mali*, <https://www.assemblee-nationale.fr/14/rap-info/i1288.asp>, dostęp: 20.12.2021
274. *Rapport d'information déposé en application de l'article 145 du Règlement par la Commission des Affaires Étrangères en conclusion des travaux d'une mission d'information constituée le 5 octobre 2010 (1), sur «la présence et les intérêts français en Amérique Latine»*.
275. Regencia T., *China's own records debunk 'historic rights' over disputed seas*, AlJazeera, 16.07.2020, <https://www.aljazeera.com/news/2020/7/16/chinas-own-records-debunk-historic-rights-over-disputed-seas>, dostęp: 15.01.2022.
276. Rej A., *French Joint Commander for Asia-Pacific Outlines Paris' Indo-Pacific Defense Plans*, The Diplomat, 13.04.2021, <https://thediplomat.com/2021/04/french-joint-commander-for-asia-pacific-outlines-paris-indo-pacific-defense-plans>, dostęp: 19.08.2021.
277. Repetowicz W., *Ekspansja Rosji w Sahelu: Polska powinna wesprzeć Francję*, www.defence24.pl/ekspansja-rosji-w-sahelu-polska-powinna-wesprzec-francje-opinia, dostęp: 14.06.2021.
278. Resolution 2178 (2014) / adopted by the Security Council at its 7272nd meeting, on 24 September 2014.
279. Rest Y., *Ambitions et défis de la politique de défense du Brésil*, „Revue Défense Nationale” 2016, no. 6 (791), s. 161-166.
280. *Résultats définitifs Nouvelle-Calédonie*, Haut-Commissariat de la République en Nouvelle-Calédonie, <https://www.nouvelle-caledonie.gouv.fr/content/download/5127/39664/file/R%C3%A9%C3%A9rendum%202018%20-%20R%C3%A9sultats%20consolid%C3%A9s%20synth%C3%A8se%20-%20Suffrages%20V07%2011%202018.pdf>, dostęp: 11.04.2021.
281. *Résultats définitifs*, Les Services de l'État en Nouvelle-Calédonie, 13.12.2021, <https://www.nouvelle-caledonie.gouv.fr/Politiques-publiques/Elections/Elections-2021/REFE-RENDUM-2021/Les-resultats/Resultats-definitifs>, dostęp: 13.12.2021.
282. *Résultats définitifs, referendum du 4 octobre 2020, Nouvelle-Calédonie*, Haut-Commissariat de la République en Nouvelle-Calédonie, <https://www.nouvelle-caledonie.gouv.fr/>

- content/download/6849/53341/file/R%C3%A9f%C3%A9rendum%20du%204%20octobre%202020%20-%20R%C3%A9sultat%20d%C3%A9finitifs.pdf, dostęp: 11.04.2021.
283. Revue stratégique de défense et de sécurité 2017.
284. Rey J.-M., *Les forces armées en Polynésie française*, Haut-Commissariat de la République en Polynésie Française, <http://www.polynesie-francaise.pref.gouv.fr/Services-de-l-Etat/Defense/Forces-armees-en-PF>, dostęp: 10.04.2021.
285. Rich D., *Fin de l'opération Barkhane : quelle stratégie pour les forces françaises au Sahel ?*, France 24, 14.10.2021, <https://www.france24.com/fr/afrique/20211014-fin-de-l-op%C3%A9ration-barkhane-quelle-strat%C3%A9gie-pour-les-forces-fran%C3%A7aises-au-sahel>, dostęp: 02.11.2021.
286. Rivière N., de, *Human rights situation in Xinjiang: joint statement*, [przemowa] 21.10.2021, <https://www.gov.uk/government/speeches/joint-statement-on-the-human-rights-situation-in-the-xinjiang>, dostęp: 15.01.2022.
287. Rose M., Nikolaeva M., *France's Macron expressed concerns about human rights to China's Wang Yi*, Reuters, 29.08.2020, <https://www.reuters.com/article/us-france-china-idUSKBN25P0HK>, dostęp: 15.11.2021.
288. Rouche M., *Clovis, histoire et mémoire – Le baptême de Clovis, son écho à travers l'histoire*, Paris 1997.
289. Royal Navy, <https://www.royalnavy.mod.uk/news-and-latest-activity/operations/indian-ocean/atalanta>, dostęp: 12.12.2021.
290. *Sahel la France perd le combat sur les réseaux sociaux*, TV5 Monde, 14.02.2021, <https://information.tv5monde.com/afrique/sahel-la-france-perd-le-combat-sur-les-reseaux-sociaux-395771>, dostęp: 07.12.2021.
291. Salaün T., *Pressuring junta, France suspends joint military operations with Malian forces*, Reuters, 4.06.2021, <https://www.reuters.com/world/africa/france-suspends-joint-military-operations-with-malian-troops-2021-06-03>, dostęp: 13.12.2021.
292. Salmon L., *L'Océan Indien : enjeux stratégiques et militaires*, Association nationale des croix de guerre et de la valeur militaire, 29.03.2019, <https://croixdeguerre-valeur-militaire.fr/2019/03/29/locean-indien-enjeux-strategiques-et-militaires/?print=pdf>, dostęp: 05.12.2021.
293. Sauvage G., *France shifts policy on aid to Africa to counter rising Chinese influence*, France 24, 6.03.2021, <https://www.france24.com/en/africa/20210306-france-shifts-policy-on-aid-to-africa-to-counter-rising-chinese-influence>, dostęp: 20.11.2021.
294. Sawicki B., *EDF sugeruje, że Chiny powinny zatrzymać reaktor jądrowy Taishan po niedawnym incydencie*, Biznes Alert, 23.07.2021, <https://biznesalert.pl/edf-taishan-chiny-atom-energetyka/>, dostęp: 15.01.2022.
295. Seibt S., *Djibouti-China marriage 'slowly unravelling' as investment project disappoints*, France 24, 9.04.2021, <https://www.france24.com/en/africa/20210409-djibouti-china-marriage-slowly-unravelling-as-investment-project-disappoints>, dostęp: 03.12.2021.
296. Sénat, *Première session ordinaire de 1975-1976 Rapport*, https://www.senat.fr/rap/1975-1976/i1975_1976_0113.pdf, dostęp: 11.03.2021.
297. Sénat, *Session ordinaire de 2010-2011*, <https://www.senat.fr/rap/110-245/110-2451.pdf>, dostęp: 01.12.2021.
298. Sénat, *Sur la mission de la commission effectuée en Guyane en décembre*, <http://www.senat.fr/rap/r20-295/r20-2951.html>, dostęp: 10.06.2021.

299. Siekierka K., *Przyszłość Francji w regionie Indo-Pacyfiku w związku ze zbliżającym się referendum niepodległościowym w Nowej Kaledonii*, Instytut Nowej Europy, 23.11.2021, <https://ine.org.pl/przyszlosc-francji-w-regionie-indo-pacyfiku-w-zwiazku-ze-zblizajacym-sie-referendum-niepodleglosciowym-w-nowej-kaledonii/>, dostęp: 12.05.2022.
300. Siekierka K., *Zaangażowanie Republiki Francuskiej w wojnę domową w Jemenie*, Instytut Nowej Europy, 10.09.2021, <https://ine.org.pl/zaangazowanie-republiki-francuskiej-w-wojne-domowa-w-jemenie/>, dostęp: 11.05.2022.
301. Simon P., *Armées. 70 gendarmes de la prévôté déployés à l'étranger*, Ouest France, 28.03.2021, <https://www.ouest-france.fr/politique/defense/armees-70-gendarmes-de-la-prevote-deployes-a-l-etranger-d9d5ac78-8f27-11eb-a3dd-c268e58a9335> ; E. Costa, *Un nécessaire positionnement à l'international*, GEND Info, 7.06.2019, <https://www.gendinfo.fr/dossiers/transformation-et-identite-au-caeur-de-la-gendarmerie/Un-necessaire-positionnement-a-l-international> dostęp: 24.11.2021.
302. Slijper F., *Under the radar. The United Arab Emirates, arms transfers and regional conflict*, PAX, Utrecht 2017.
303. *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, (red.) J. Kaczmarek, W. Łepkowski, B. Zdrodowski, AON, Warszawa 2008.
304. *Statystyki wymiany handlowej Francji*, <https://itro.pl/rynki-zagraniczne/francja/>, dostęp: 15.01.2022.
305. Stefanowicz J., *Od Kapeta do Mitterranda. Tysiącletni sen o potęgę 987-1995*, Warszawa 1996.
306. Sulkowski S., *W poszukiwaniu definicji bezpieczeństwa wewnętrznego*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2009, nr 1, s. 10-14.
307. Szicherle P., Györi L., „Wilczy wojownicy” kontra „europejskie jastrzębie”. Czy Parlament Europejski może przewodzić polityce zagranicznej UE wobec Chin?, Warsaw Institute, 6.09.2021, <https://warsawinstitute.org/pl/wilczy-wojownicy-kontra-europejskie-jastrzebie-czy-parlament-europejski-moze-przewodzc-polityce-zagranicznej-ue-wobec-chin/>, dostęp: 27.11.2021.
308. Talpin J., *Près de deux tonnes de drogues saisies dans l'océan Indien par la Marine nationale*, Ouest France, 10.11.2021, <https://www.ouest-france.fr/region-la-reunion/pres-de-deux-tonnes-de-drogues-saisies-dans-l-ocean-indien-par-la-marine-nationale-41de617e-41f8-11ec-9cad-cf24de244b96>, dostęp: 09.11.2021.
309. *Task Force Takuba: Launching Ministerial Meeting*, <https://www.government.se/495ef1/globalassets/government/dokument/forsvarsdepartementet/2020/joint-press-statement-task-force-takuba.pdf>, dostęp: 13.12.2021.
310. Teluk T., *Obronna wybrzeża nowym priorytetem Estonii. Szykują się wspólne inwestycje Tallinna, Rygi i Wilna*, https://trimarium.pl/obrona-wybrzeza-nowym-priorytetem-estonii-szykuja-sie-wspolne-inwestycje-tallinna-i-rygi/?fbclid=IwAR1ND8mtOw_LUtNKU-Act9NIPeDqQICN6BfXXzcaqHXxUYJwY6Xvh-KxRnQ, dostęp: 26.03.2021.
311. Tenenbaum É., Paglia M., Ruffié N., *Confettis d'empire ou points d'appui ? L'avenir de la stratégie française de présence et de souveraineté*, „Focus Stratégique” no 94/2020, <https://www.ifri.org/fr/publications/etudes-de-lifri/focus-strategie/confettis-dempire-points-dappui-lavenir-de-strategie>, dostęp: 23.04.2021.
312. Thatcher O. J., McNeal E., Scribners Ch., *A Source Book for Mediaeval History Selected Documents illustrating the History of Europe in the Middle Age*, New York 1905.

313. Tih F., *51% of French oppose military presence in Mali*, Anadolu Agency, 12.01.2021, <https://www.aa.com.tr/en/africa/51-of-french-oppose-military-presence-in-mali/2107534>, dostę: 02.12.2021.
314. Tournoux F., Le, Jean-Yves *Le Drian au Liban : quelle est l'influence de la France au pays du Cèdre ?*, TV5Monde, 6.05.2021, <https://information.tv5monde.com/info/jean-yves-le-drian-au-liban-quelle-est-l-influence-de-la-france-au-pays-du-cedre-407568>, dostę: 11.12.2021.
315. Trager F. N., Simonie F. L., *An Introduction to the Study of National Security*, [w:] F. N. Trager F. N., P. S. Kronenberg, *National Security and American Society*, University Press of Kansas, Lawrence 1973.
316. Trouillard S., *Défaite de 1940 : l'armée française mal préparée, „une légende construite par Vichy”*, <https://www.france24.com/fr/20200510-d%C3%A9faite-de-1940-l-arm%C3%A9e-fran%C3%A7aise-mal-pr%C3%A9par%C3%A9e-une-l%C3%A9gende-construite-par-vichy>, dostę: 14.10.2021.
317. Trucker S. C., *A Global Chronology of Conflict: From the Ancient World to the Modern Middle East*, Santa Barbara 2009.
318. *UAE and France sign military cooperation agreement*, UAE NEWS, 24.11.2019, <https://www.thenationalnews.com/world/mena/uae-and-france-sign-military-cooperation-agreement-1.941953>, dostę: 24.03.2021.
319. *Un nouveau navire renforce les capacités d'action des forces armées aux Antilles*, <https://www.defense.gouv.fr/marine/actu-marine/un-nouveau-navire-renforce-les-capacites-d-action-des-forces-armees-aux-antilles>, dostę: 09.03.2021.
320. *Une mosaïque pluriethnique*, l'Institut de la statistique et des études économiques Nouvelle-Calédonie, <https://www.isee.nc/population/recensement/communautes>, dostę: 17.11.2021.
321. *Unifil Troop-Contributing Countries*, UNIFIL, <https://unifil.unmissions.org/unifil-troop-contributing-countries>, dostę: 02.05.2021.
322. United Nations Peacekeeping, *Troop and police contributors*, https://peacekeeping.un.org/en/troop-and-police-contributors?fbclid=IwAR0n_H4QccF9nJYpOb_aJKJkHXWS4oEAljBDXJe7izPdKDICC7viJZ1WdQo, dostę: 23.12.2021.
323. Veron E., Lincot E., *l'Indo-pacifique : quels enjeux pour l'Europe et l'Asie non chinoise ?*, „Asia Focus”, Juin 2021, nr. 162, ss. 2-14.
324. Vey J.-B., Rose M., Grebler D., *Macron wants strategic Paris-Delhi-Canberra axis amid Pacific tension*, Reuters, 2.05.2018, <https://www.reuters.com/article/us-australia-france-idUSKBN1I330F>, dostę: 09.11.2021.
325. Vincent E., Le Cam M., *Avec la mort du président tchadien Idriss Déby, la France perd un allié clé de l'opération « Barkhane » au Sahel*, Le Monde, 21.04.2021, https://www.lemonde.fr/afrique/article/2021/04/21/avec-la-mort-du-president-tchadien-idriss-deby-la-france-perd-un-allie-cle-de-l-operation-barkhane-au-sahel_6077478_3212.html, dostę: 24.11.2021.
326. Kostecki W., *Strach i potęga. Bezpieczeństwo międzynarodowe w XXI wieku*, Poltext, Warszawa 2012.
327. Warusfel B., *La sécurité nationale, nouveau concept du droit français*, [w:] V. Cattoir-Jonville, J. Saison, *Les différentes facettes du concept juridique de sécurité – Mélanges en l'honneur de Pierre-André Lecocq*, Université Nord Lille 2, Lille 2011.

328. Wijffelaars M., Groot E., de, Every M., *Three scenarios for EU-China Relations: But one direction of travel?*, RaboResearch - Economic Research, 5.08.2021, <https://economics.rabobank.com/publications/2021/august/three-scenarios-for-eu-china-relations/>, dostęp: 02.11.2021.
329. Wiśniewski B., *System bezpieczeństwa państwa. Konteksty teoretyczne i praktyczne*, Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, Szczytno 2013.
330. *World Report 2021: China Human Rights Watch*, <https://www.hrw.org/world-report/2021/country-chapters/china-and-tibet>, dostęp: 25.11.2021.
331. Worldometers, <https://www.worldometers.info/world-population/gabon-population/>, dostęp: 07.12.2021.
332. Wright H., *Estonia to send special operations unit to Mali*, ERR News, 28.03.2020, <https://news.err.ee/1070023/estonia-to-send-special-operations-unit-to-mali>, dostęp: 01.12.2021.
333. Wu H., *French senators meet with Taiwan's Tsai amid China tensions*, APN News, 7.10.2021, https://apnews.com/article/business-tsai-ing-wen-china-taiwan-europe-e8c4bcb6d8715cc19e4727dd57fb1c25https://apnews-com.translate.google/article/business-tsai-ing-wen-china-taiwan-15f6d31b13ea8e50f7ff11b15934e409?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=pl&_x_tr_hl=pl&_x_tr_pto=nui,sc, dostęp: 25.11.2021.
334. Xinhua B., *China, France agree on upholding multilateralism*, Global Times, 31.10.2021, <https://www.globaltimes.cn/page/202110/1237725.shtml>, dostęp: 29.11.2021.
335. Zięba R., *Kategoria bezpieczeństwa w nauce o stosunkach międzynarodowych*, [w]: *Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku*, (red.) D.B. Bobrow, E. Hałizak, R. Zięba, Instytut Stosunków Międzynarodowych UW, Warszawa 1997.
336. Zięba R., *O tożsamości nauk o bezpieczeństwie*, „Zeszyty Naukowe AON” 2012, nr 1, s. 7-9.
337. Zientara B., *Historia powszechna średniowiecza*, Warszawa 1994.

Spis rycin

Ryc. 1. Schemat dowodzenia w Siłach Zbrojnych Republiki Francuskiej	35
Ryc. 2. Wydatki na program wojskowy w Republice Francuskiej (w mld euro)	38
Ryc. 3. Francuskie operacyjne zaangażowanie wojskowe	48
Ryc. 4. Siły Zbrojne na Antylach	52
Ryc. 5. Siły Zbrojne w Gujanie Francuskiej	58
Ryc. 6. Siły Zbrojne w Nowej Kaledonii	90
Ryc. 7. Siły Zbrojne w Polinezji Francuskiej	98
Ryc. 8. Siły Francuskie Stacjonujące w Dżibuti.....	114
Ryc. 9. Francuskie Jednostki Wojskowe w Senegalu	127
Ryc. 10. Siły Stacjonujące w Zjednoczonych Emiratach Arabskich	136
Ryc. 11. Operacja Barkhane	143
Ryc. 12. Operacja Chammal	161
Ryc. 13. Misje ONZ	166
Ryc. 14. Misje Unii Europejskiej	167

 Kontekst
Wydawnictwo

WYDAWNICTWO NAUKOWE

www.wkn.com.pl

Wydawnictwo Kontekst – Poznań 2022

Wydanie I

Papier offsetowy 80 g/m², 13,73 a.w.

Oddany do składki: 11 lipca 2022. Podpisany do druku: 18 lipca 2022

Wizja Wielkiej Francji jest aktualna. W niniejszym opracowaniu ujęto, gdzie operują jej struktury militarne oraz jakie mogą być faktyczne dążenia w globalnych zmaganiach o hegemonię. Obecnie Republika Francuska ma prawie 20 tys. żołnierzy w ramach oficjalnej aktywności oraz stale utrzymuje infrastrukturę wojskową w Ameryce Południowej, Afryce, Australii i Oceanii, Europie i na Bliskim Wschodzie. Ponadto regularnie angażuje marynarkę wojenną w misje morskie czy też ćwiczenia w regionie Indo-Pacyfiku. Francja dysponuje narzędziami, aby samodzielnie kreować środowisko geopolityczne, które będzie sprzyjać osiągnięciu jej celów.

Monografia została przygotowana z ogromną starannością i wnikliwością, bazując na niezliczonej ilości materiałów źródłowych. Niuanse natury merytorycznej świadczą o głębokim rozpoznaniu problematyki. Ponadto na uwagę zasługują specjalistyczne tłumaczenia, kluczowe dla zrozumienia funkcjonowania sił zbrojnych Republiki Francuskiej.

*prof. dr hab. inż. Waldemar Kitler
Akademia Sztuki Wojennej*

Publikacja ma wymiar użyteczny, gdyż pozwala bliżej poznać realia nie tylko zaangażowania Francji poza granicami kraju, ale również wskazuje na priorytetowe kierunki działań. Na szczególną uwagę zasługuje kompleksowe ujęcie problematyki oraz autorskie konkluzje, co wskazuje na solidny warsztat i rzetelność naukową.

*ptk. (rez.) dr hab. inż. Zdzisław Śliwa
Baltic Defence College*

 **Kontekst
Wydawnictwo**

WYDAWNICTWO NAUKOWE

www.wkn.com.pl

ISBN 978-83-66476-48-6

ISBN 978-83-66476-48-6

9 788366 476486 >

2022